

THIETMARI CHRONICON

EDENTE V. Cl. Joan. M. Lappenberg, J. U. D., Reipublicæ Hamburgensis tabulario.

(PERTZ, *Monum. Germ. hist.*)

INCIPIIT PROLOGUS VENERABILIS DOMNI THIETMARI EPISCOPI MERSEBURGENSIS IN GESTA SAXONUM¹.

Conjunctum dulci fraterni juris amore
Et mihi dilectum supplex rogo te Sigefridum (114)
Nunc ego Thietmarus², videas mea scripta benigne
Quæ placeant addens, et quæque superflua tollens.
Hæc non ornatu splendent dictaminis ullo,
Sed tantum plano percurreunt ordine campo
Saxoniarum regum vitam moresque piorum,
Quorum temporibus regnum velut ardua cedrus
Enituit nostrum (115) longe lateque timendum.
Dicunt ecclesiarum structuram dampnaque nostræ,
Ejus lætificos, in quis reparatur, et annos,
At previsoires ejusdem tum simul omnes.
Non ascribatur mihi, si quid in hoc variatur
Libro vel desit, testis cum parvulus (116) assit.
Nevas incitiam natus³, carissime, muta,
Credens, quod numquam cepissem scribere quicquam,
Ni quod præfatus tibi sum foret (117). Ergo benignus
Tales funde preces mecum de corde gementi:
*Christe, decus regum, moderator et imperiorum,
Propiciare tuo cum commissis sibi regno,
Ut tibi, non nobis, solvatur gloria laudis,*

A *Et non externis tuus unquam substet* (118) *ovilis* (119).
O vos christicolæ, cordis nunc voce rogato,
Majestas Domini quo dignetur misereri,
Ne mala nos stringant, quæ multa meremur, et an-
[gant,
Certa futurorum quæ vox ventura bonorum
Predixit nostris in temporibus, manifestis
Pro⁴ dolor! in multis manifestandisque profecto.
Et quicumque meam debes curare cathedram,
Hanc lege scripturam, studiosus amato pusillam,
Quæ strictim pandit quæ plurima mens tua poscit.
Vincit mortales florens dictatus et omnes.
Quod nunc est passim dispersum, collige sensim.
Non servi famæ, sed vitæ dona supernæ
Ut capias, vigila, merearis ut hancque labora.
B *Sis memor, oro, mei, qui crimina multa peregi.
Predecessorum deterrimus ecce meorum.
Me tibi committo, veniam petito mihi, queso.
Cronica Thietmari se poscunt, lector, amari,
Usibus assiduis excludunt tristitia mentis.
Ludis et variis eadem preponito vanis:
Sis justos laudans, pro peccatoribus orans.*

EXPLICIT PROLOGUS.

LIBER PRIMUS⁵

1. Mens est omnibus aliqua proficuitate clientium, in presenti et in futuro sibi proficere, commissasque sibi res, ut potis est vel sollers fiducia sinit, propagare viventique semper memoriæ commendare. Quocirca ego Thietmarus, non solum honoris, verum etiam nominis indignus episcopalis, Merseburgensis seriem civitatis olim longe lateque clientem, nunc autem oblivionis senio caligantem fervens retegere admodum vereor fumum ex fulgore insci-

C *cia producere et ut imus faber infelici summa operis deficere* (HORAT., *Serm.* II, 3, 143 et 32, 34). Sed suppetente cuiquam bona voluntate (120), et ut beatus fatetur Gregorius, Christo ad hoc aspirante, incipio, ac ignotæ ejusdem (121) clementiæ, qualiter vel scriptura hæc vel etiam omnis præfate urbis summa concludatur, supplex committo.

2. Hujus a primo fundamentum et cum terra superedificationem Romulea ex gente, quæ Julium

VARIÆ LECTIONES.

- ¹ Prologus et initium libri primi, in 1 deperdita, suppleta sunt e 2. ² thitmarus 2. semel hoc loco.
³ Nevos incitiam natos correxit Leibnitiuss. At Thietmarus noster semper utitur verbo næva, numquam nævus.
⁴ proch. 2. semper. ⁵ Incipit liber primus de hinrico primo imperatore 2.

NOTÆ.

- (114) Abbas Bergensis, electus a. 1109.
(115) Regnum nostrum i. e. patria nostra.
(116) I. e. testis rarus, testes pauci. Cf. II, 25.
(117) Sc. inopia testium s. Annalium.
(118) P. e. parere, subjectum esse.

- (119) Sc. grex
(120) I. e. cum bona cuius sufficiat voluntas.
(121) Christus, clementissimus, cujus consilium super hoc libro et hac urbe nobis ignotam.

Cæsarem Pompeii generum (122) est huc olim secuta, in omnibus potentem et utrisque viribus præcluum, incepisse, lector diligens, accipe (123), Et qui tunc fuit hæc apta bellis et in omnibus semper triumphalis, antiquo more Martis signata est (fol. 1, cod. 1) nomine. Posterius autem Mese, id est mediam regionis (124), nuncupabant eam, vel a quadam virgine sic dicta. Qui vero ejusdem principes, vel quæ eorumdem fuerint virtutes, ante Christi incarnationem vel post, quia antiquorum sagaci⁶ memoria certum indagare⁷ neque, nec per scripta invenio, ne mendax inveniatur, prorsus omitto. Ab Heinrico sumatur exordium, qui predictæ civitatis adpertinentia multorum justunc respicientia univit, majoraque his multum sua virtute et industria subegit. Hic nobilissimo⁸ Ottonis et Hatthui (125) stemmate editus (cf. Hor. Od. 1, 12, 45), ut arbor occulta excrevit a puero (126), et ut bonæ indolis gradatim enituit tiro, sicut flos in vere novo. Isque a patre suo in provinciam quam nos teutonice Deleminci vocamus, Sclavi autem Glomaci (127) appellant, cum magno exercitu missus (128), devastata eadem multum atque incensa, victor rediit. Sed qualiter pagus iste nomine hoc signaretur, edicam.

3. Glomuni (129) est fons non plus ab Albi quam duo miliaria positus, qui, unam de se paludem generans, mira, ut incolæ pro vero asserunt oculisque approbatum est a multis, spe operatur. Cum bona pax est indigenis profutura, suumque (fol. 1,) hæc terra non⁹ mentitur fructum, idem tritico et avena ac glandine refertus, lætos vicinorum ad se crebro confluentium efficit animos. Quando autem seva belli tempestas ingruerit, sanguine et cinere certum futuri exitus indicium premonstrat. Hunc omnis incola plus quam æcclesias, spe quamvis dubia, veneratur et timet. Et hæc provincia ab Albi usque in Caminzi fluvium (130) porrecta, vocabulum ab eo trahit derivatum. Sed non longe a predicto amne in pago Chutizi dicto (131), Arn, episcopus sanctæ Wirzburgensis¹⁰ æcclesiæ¹¹, ab expeditione Boemio-

rum reversus, et juxta plateam in parte septentrionali, fixo super unum collem suimet tentorio, cum missam caneret, hostili circumvallatus agmine, premissisque omnibus per martirium suimet consociis, semet ipsum optulit Deo patri, 892° dominicæ incarnationis anno et¹² temporibus Arnulfi imperatoris¹³ (132), cum oblationibus consecratis in sacrificium laudis, ubi hodie sepe accensa videntur luminaria; et sanctos Dei martires hos esse nec Sclavi dubitant. Predictus antistes in diebus offitii suimet in urbe Wirzburgensi¹⁴ unum Domino templum, et in episcopatu suo ad instar ejusdem æcclesias 9 in 10 annis fecit. Et cum maximam harum his benediceret, (fol. 2) et cum reliquæ Christi martyris Kiliani, — qui, de Scottis huc veniens, Christum Gozberto duci et Geilan uxori ejus, cæterisque comprovincialibus primo predicavit, et instinctu secundæ Herodiadis cum sociis suimet Colomanno et Totmanno ibi martirizatus est. — circumferrentur¹⁵: Dominus per eum 70 operatus est miracula, et magister coquorum¹⁶ (133) hoc videns, suos sic hortatur discipulos: *Nolite, in quiescens, tardare, sed quæ vobis sunt credita, diligenter et sine mora operamini. Dominus enim noster Kilianus trahit ex se nunc agit signa absque omni mora.* Quentæ autem virtutis supra memoratus præsal fuisset, stilo comprehendere nequaquam sufficit; sed hunc apud Deum magni esse meriti ex corde credo.

4. Interim cujusdam matronæ famam, quæ Hatteburg dicebatur, Henricus¹⁷ comperiens, qualiter eam sibi sociaret, juvenili exarsit amore. Hæc erat filia Etvini senioris qui in urbe predicta, quartam antiquam civitatem (134) nominamus, maximam tenuit partem; et quia is filium non habuit, geminis filiabus suis e medio decedens¹⁸ reliquit. Ob hujus pulchritudinem et hereditatis divitiarumque utilitatem, internuntios Henricus quam propere misit, et quamvis hanc esse¹⁹ viduam et sciret (135) velatam, suæ tamen ut satisfaceret (fol. 2°) voluntati, eam fide promissa petivit. Tunc illa multorum precibus

VARIE LECTIONES.

⁶ sagati 1a et ita sæpius l. pro c. 7 indare 1a corr. 16. ⁸ nobilissima 1a. ⁹ terræna 1a. ¹⁰ virzburgensis 1a. ¹¹ VIII. add. 1c. ¹² et erasum 1. ¹³ DCCCXCII^o — imp. addit 1b. ¹⁴ wirzburgensis 1a; i vero in his nominibus semper ab 1b. erasum esse videtur. ¹⁵ circumfrerentur 1a. ¹⁶ delerum aut in eorum mutatum 1c? totorum 2. ¹⁷ add. 1b. ¹⁸ hereditatem magnam addit 2. ¹⁹ h. e. addit 1b.

NOTÆ.

(122) Constat I. Cæsarem fuisse socerum Pompeii.

(123) I. e. accipe, lector, fundamentum et superædificationem (cf. eandem locutionem infra c. 17) hujus (urbis Merseburgensis) incepisse a Romanis qui hunc secuti sunt Cæsarem i. o. p. et utrisque (s. e. corporis animique cf. I, 15; VI, 45; VII, 33) viribus præcluum.

(124) Mesaburiorum nomen invenit noster apud Widukindum II, 3. Mese derivat ille a voce Italarum mezzo, medius.

(125) Matkuwi, mater Heinrici regis. Kalend. Merseb. 9. Kal. Januar.

(126) Cf. Ann. Quedlinb. a. 913.

(127) Die Lommatscher Pflöge.

(128) Widukindus I, 17.

(129) Locus parvulus, der Poltzer See, distans, dimidia hora ab urbe Lommatsch. Uns.

(130) Die Chemnitz.

(131) Chutizi orientalis pagus, ubi nunc civitates Chemnitz, Freiburg, Pirna, Annaberg.

(132) Ita et Ann. Hildesheim, et Reginonis Chronic, Ann. Wirzburg. a. 891. Diem emortualetm habet Kalend. Merseburg. 3. Kal. Jul.

(133) De magistro coquorum conf. I. Grimm, et A. Schmeller Latein. Gedichte des X et XI ih., p. 386.

(134) Die Altstadt Merseburg.

(135) Eam prius nuptam fuisse Osdegho comiti, asserit Falke Tradit. Corbalens., p. 521.

et consilio devicta, comitatur, et honorifice suscepta, ac karitative a suis, ut decuit, est habita. Nuptiis ex more peractis, sponsus cum conlectali ad Merseburch venit; omnesque convocans vicinos, quia vir fuit inlustris ²⁰, tanta familiaritate sibi adjunxit, ut quasi amicum diligerent et ut dominum honorarent ²¹. Ea tempestate Conradus, Francorum quondam dux egregius et tunc Luthuwici successor pueri, arcem tenebat regni (136); quem ob meritum sui Otto predictus, ab omnibus regni principibus in regem electus, sibi quasi ad hoc indigno preposuit, seque cum filiis fidei suæ ac potestati subdiderat. Spiritualis autem pater et pastor Orientalum tunc fuit Sigimundus, sanctæ Halverstidensis ecclesie presul egregius, vir ingeniosus, omnigenarumque, quæ spiritualia vel etiam carnalia respicit, arcium scientia omnesuimet contemporales tunc ²² precellens. Hic pietate maxima, et, quod summum est perfectionis culmen, Christi zelo fervens, ut perpetrari facinus conubii primo audivit, ovium culpam suarum ingemuit, et aliquam inter se fieri amplius commixionem per internuncium et per epistolam (fol. 3) banno apostolicæ auctoritatis intercicens, ad condictum ambos ²³ synodum vocavit. Henricus, tali rumore turbatus, ad imperatorem properavit, omnemque indicens ei fuit, et patris commisso ac fideli et, quia familiaris ei fuit, et patris commisso ac fideli servitio impetravit. Nam, legato ad antistitem concite (137) directo, ut vinctos solveret et ad suimet presentiam differe voluisset postulavit. Post hæc Ottone 2 Kal. Decembris ²⁴ (138) carnis universæ viam intrante (an. 912), sepe memoratus juvenis in vacuum succedens, hereditatem jure, et maximam beneficii partem gratuito regis suscepit ex munere; et quod ei defuit cum suis omnibus egre tulit, ac postea, sicut cum tritico lolium, sic ex eo latentis odii flex excrevit (139). Quod rex caute considerans, ut ignotum dissimulat; et quem vi aliqua superare non presumpsit, nota Hathonis versutia archipresulis, qua et antecessor suus Æthelbertum ²⁵ comitem Teresi ²⁶ capitis abscisione devicit, et hunc decipere temptavit (140). Hoc consilium Deus sapiens infatuavit. Nam faber ille, qui jussu presulis torquem aureum, in quo Henricus occidi deberet, mira arte preparabat, cum ingemiscenti

A senioris relatu, quo (fol. 3) pacto hec fieri deberent, perquireret, opere ad unguem perducto et presentato, clam postea evadens, obviam ducem predictum habuit, et cuncta ei ordine pandit. Qui rediens nuntium remisit ad antistitem, qui occulta patesceret (141), seque in sui detrimentum celeriter invigilare pronuntiaret. Quicquid enim ad episcopum in Saxona vel Thuringia pertinuit, totum sibi precepit occupari, amicos regis partibus ex his omnino ²⁷ depredatos expellens. Moxque morte repentina archipresul exspirat hominem, et fortuna, quæ hactenus regem ²⁸ feliciter aspiravit, Henrico quam prope cessit. Sed mihi ad alia properanti longum est enarrare quociens congressi mutuo ²⁹ cederent vel vincerent, et quod postremo honorum instinctu in amiciciam convenirent.

B 5. Interea Conradus longa infirmitate detentus, et quia

Post inimicicias iram meminisse malorum est,

(CATON., *dist* 2. 15.)

C totius contrarietatis quæ sibi ex parte Henrici provenerat oblitus, fratri suo Everhardo ³⁰ populoque primario in unum collecto consilium hoc dedit, si quando naturæ communi se concederet (142), ut eum ³¹ regni gubernaculo undiquessecus aptum eligerent, animamque suam (fol. 4) cum residua consanguineorum ac familiarium caterva firmæ suimet fidei committerent, et ad hoc sine aliqua dilatione consentirent. Hanc petitionem extremam cum magno luctu ac gemitu suscipientes, et impleturos se vita comite promittentes, festino ejus obitu in 8° ordinationis suæ anno et 14 Kalendas Novembris, pro dolor! completo (143), ac exequiis in Viliaburch (144) peractis intererant, et concione in Fridisleri ³² celeriter posita, Henricum coronaverunt, et sibi credita, sub Christi et tocus æcclesiæ testimonio fideli, non sine lacrimis regi tunc et domino commendaverunt. Qui primo, ut decuit, divinæ pietatis munus, postque universalem tantæ caritatis affectum, humili suscipiens devotione, Deo gratias egit, seque ad hæc et ad omnia quæ communi consilio expetissent, se assensurum promisit. Episcopalis unctionem benedictionis, a Herigero archiepiscopo exhibitam, antecessorum more priorum non desideravit, nec suscipere voluit, sed

VARIE LECTIONES.

²⁰ industris 1a. illustris 1c. ²¹ ita 1c. honerarent 1a. ²² add. 1b, ²³ ita 1c. ambo 1a. ²⁴ n. kl. decembr. add. 1b. ²⁵ ath. 1c. ²⁶ tereti 1c? ²⁷ omnium corr. omnio 1. ex his omnibus partibus 2. ²⁸ regi 1c. exspirat Omem et fortuna, q. h. regem f. aspiraverunt, H. q. p. cesserunt 2. ²⁹ mutua 1a. ³⁰ ewrhardo 1a. ³¹ delevit et add. Henricum *in marg.* 1c. ³² frideslari 1c.

NOTÆ.

(136) I. e. regnum tenebat. Similiter Beda Histor. Anglor. III, 3: *Monasterium Hii in cunctis monasteriis... arcem tenebat.*

(137) I. e. citissime.

(138) Kalend. Merseb., 2. Kal. Decbr. *Oddo comes pater Henrici regis Saxon.* Obiit anno 912, V. Ann. Corbeiens. h. a.; secundum Ann. Hildesh. vero obiit anno 914.

(139) Widukind. I, 21.

(140) De Ætheberti capite cæso v. Wildukind. I,

22. legim. et Ann. Corbeiens. a. 906 Ann. Hildesh. a. 907.

(141) I. e. patefaceret.

(142) I. e. moreretur.

(143) Confundit hic noster diem emortualem Conradi, regis Burgundiæ, cum illa Conradi, regis Teutonici, quæ fuit Decembr. 23. V. Kalend. Merseburg, in utraque die.

(144) Eundem locum habet Widukindus I, 25, Aliter Contin. Reginon. a. 919.

prorsus ad hoc indignum se affirmavit (145). Attamen in hoc eum equidem peccasse vereor, quia in Vita sancti patris Othelrici, quem idem rex post ad sacerdotalem promovit ordinem, legi (146) sanctam Christi martyrem (fol. 4) Afram ³³ dilecto suimet presuli multa in visu ostendisse, inter quæ duos enses, unum cum capula, aliumque sine ea ³⁴, ac per eum Heinricum regem consecrationis expertem demonstrasse. Sed, occulto hoc Dei iudicio relinquens, amplius progrediar.

6. Fama novi regis undique secus dispersa amicorum corda lætificat, rebelliumque e contra mestificat, quia vir talis fuit ut suos sciret sapienter tractare, inimicos autem callide viriliterque superare. Interea Tammo ³⁵ natus est; et mens regis ab amore uxoris decrescens, ob pulcritudinem et rem ³⁶ cuiusdam virginis, nomine Mathildis, secreto flagravat. Jam jamque latentis animi fervor erupit; et, injusto se hactenus multum peccasse conubio tandem professus, per affines legatosque suos filiam ³⁷ Theodrici et Reinildæ, ex Widukinni ³⁸ regis tribu exortam (147), interpellat ³⁹ ut sibi voluisset satisfacere. Et, quia flexibilis est mulieris animus, et quia sciebat eum in cunctis eligantem, consensit, conjunctaque ei (148) tam in divinis quam in humanis profuit. Que tres filios congruo pariens in tempore, Ottonem ⁴⁰, Heinricum et Brunonem ⁴¹, prospere educavit, doloremque partus tantæ stirpis dulcedine superavit. (fol. 5) Et quoniam mihi sermo est de Ottone, non autum opus esse omnia patris sui gesta singulatim discutere, cum et in filio appareat quanta ejus sit dignitas, et scriptis multorum vite ejusdem satis fulgeat claritas. Sed quædam intersero, quæ dictu maxime necessaria ⁴² puto. Has regiones sibi fecit tributarias, Boemiam, Deleminci ⁴³, Apodritas, Willi, Hevellum et Redarios; qui statim rebelles, aliosque ad hec concitantes, urbem Wallislevo oppugnant, destruunt et incendunt (149) (an. 929). Ad hoc vindicandum noster convenit exercitus, et Lunsini ⁴⁴ civitatem obsidens, socios eorumdem, eos defendere

cupientes invadit, et paucis effugientibus prostravit; urbem quoque prefatam acquisivit. Ex nostris autem duo abavi mei, uno nomine, quod Liutheri ⁴⁵ sonat, signati, milites optimi et genere clarissimi, decus et solamen patriæ, Nonas Septembris cum multis aliis oppeciare (150).

7. Ut nullus Christo fidelium de futura mortuorum resurrectione diffidat, sed ad beatæ immortalitatis gaudia anhelanter per sancta proficiscatur desideria quædam, quæ in urbe Wallislevo post excidium (fol. 5) ejusdem ⁴⁶ reedificata accidisse veraciter comperi, intimabo. In ipso orientis diei crepusculo solitus erat presbiter ejusdem ecclesiæ matutinam canere. Sed cum ad atrium defunctorum veniret videns in eo magnam multitudinem oblationes offerentem sacerdoti coram templi foribus stanti, primo substitit, posteaque signo sanctæ crucis se muniens, per omnes hos, nec uno saltem agnito, oratorium trepidus adiit. Quem una noviter de hoc sæculo egressa et sibi bene nota, quid hic vellet, interrogat; edoctaque ab eo, quare venerit, hæc omnia ab his esse completa ⁴⁷, parvumque temporis eundem victurum predixit. Quod vicinis post retulit, veraque hæc ⁴⁸ esse ⁴⁹ comprobavit. Meis temporibus in Magadaburg — sicut a veracibus accepi testibus, in ipsa tunc continue manens — in æcclesia mercatorum custodes, eadem nocte vigilantes, his quæ predixi convenientia visu et auditu percipientes, optimos civitatis adducunt. Qui cum longe ab atrio cadaverum adstarent, lucernas candelabris superpositas videre, duosque invitatorium (151) canere matutinasque laudes ordinatim omnes persolvere pariter audire; accedentes autem nihil omnino intellexere. Hoc ego cum subsequenti die nepti meæ, quæ Brigida (fol. 6) dicebatur, cura regens pastorali monasterium sancti Laurentii (152), referrem, in infirmitate sui corporis laboranti ⁵⁰, protinus ab ea, nequaquam hoc miranti, tale percepi responsum: «Tempore Baldrici presulis, qui octoginta annos (153) vel plus Trajectensem ⁵¹ regebat sedem, in loco,

VARIE LECTIONES.

³³ affram 1. ³⁴ capulo — eo 1? ³⁵ Tammo, qui et Tanckmarus 2. ³⁶ p. in amorem 2. ³⁷ ita in loco raso 1, ³⁸ widuinni 1. widikindi 1. ³⁹ pellare 1. corr. ab ipso ut vid. interpellare cepit 2. ⁴⁰ imperatorem addit 1. ⁴¹ archiepiscopum addit 1. ⁴² necessario 1a. ⁴³ delemencici 1a. ⁴⁴ alterum i erasum 1. ⁴⁵ duo i erasa 1. ⁴⁶ dem erasum 1. ⁴⁷ narravit addit Honorii Imago mundi a. 919. ⁴⁸ add. 1b. ⁴⁹ morte sua addit Honorius I. I. ⁵⁰ laborante 1a. ⁵¹ ita 1. e corr.

NOTÆ.

(145) Conf. Widukindum I, 26.

(146) Conf. Gerardi Vitam S. Udalrici episcopi Augustani, c. 3. ed. Welseri., et Bernonis Vitam ejusdem c. 9. Ab hac visione Henricus noster dictus est *Ensis sine capulo* in Necrologio Prumiensi a. 919. Archiv. für aelt. D. Gesch. III. 24.

(147) *Regina filia Thiadrici... stirpis magni ducis Widukindi*, Widukind I, 31. Reinhild, mater reginæ Mathild, quæ obiit d. Maii II, in Calendario Merseburgensi laudatur.

(148) Nuptiæ istæ secundæ celebratæ sunt anno 909. Conf. Waitz Jahrbücher des Deutschen Reichs. I, p. 11.

(149) Ex Widukindo I, 36.

(150) Widukind. I. I. Ann. Quedlinb. a. 930, Kalend. Merseb. Nonas Septembr. Liuthardus comes cum multis Lunsini obiit. Annales Corbeienses autem

D pugnam 11 Non. Septemb. a. 929 factam esse tradunt.

(151) Sc. psalmum 99.

(152) Videtur monasterium monialium in nova urbe Magdeburg. bello tricennali penitus destructum, intelligere. Cæterum Calbe in suburbio quoque exstitit monasterium monialium, S. Laurentio dicatum, et jam sæculo x a Bohemis destructum, cujus infra mentio occurrit. KIND. — Patrem ea habuit comitem Lotharium Walbæccensem. vide Jo. Lud. Levin. Gebhardi aquilon. marchion. p. 29. Wkd. — Brigida abbatissa obiit Dec. 30. v. Necrol. Merseb.

(153) Sic. cod. et Annal. Saxo a. 929. Rectius dixisset noster quadraginta octo. Baldericus enim episcopatui Trajectensi præfuit ab a. 928-977. Male igitur conjecit Wagnerus ante 80 annos. Fortasse

qui ⁶² Deventeri dicitur, ecclesiam senio dirutam A renovans benedixit ac presbitero suimet commendavit. Qui in una dierum valde diluculo ad eam pergens, vidit mortuos in ecclesia et atrio offerentes, atque audivit ⁶³ cantantes. Quod mox episcopo ut primum is retulit, jussus ab eo in ecclesia dormire, cum lecto, quo requievit, sequenti nocte a defunctis ejectus est. Ob hoc idem trepidus apud antistitem talia queritur. Is autem precipit ei ut cum sanctorum reliquiis signatus, aqua sancta aspersus, suam custodire non desisteret ecclesiam. Qui jussa secutus domini iterum dormire in ecclesia voluit; sed stimulati timoris casu ⁶⁴ sic jacendo evigilavit ⁶⁵. Et ecce solita venientes hora, elevaverunt eum, coram altari eum ponentes, et in favillas tenus corpus igne resolvētes. Hoc ubi presul audivit, penitentia ductus triduānum indixit jejunium, ut et sibi animæque defuncti ⁶⁶ succurreret. Multa, filii, de his omnibus, (fol. 6) ni infirmitas obstarēt, dicere potuissem. Ut dies vivis, sic nox est concessa defunctis ⁶⁷. » Non oportet plus sapere mortalem, quam, ut sanctus ammonet Paulus, ad sobrietatem (Rom. xii, 3). Sed quia duo vel tres ad unum sufficiunt testimonium, hæc quæ novellis nostris evenere temporibus scripsi, ut discat incredulus vera esse prophetarum oracula, e quibus testatur unus: *Vivent, inquit, mortui tui* ⁶⁸, *Domine!* (Isa xxvi 19) et alius ⁶⁹: *Surgent mortui, qui in monumentis sunt, audient vocem Filii Dei et lætentur* (Joan. v, 28). Quando cumque a viventibus hæc audiuntur vel videntur, novum aliquid ⁷⁰ signat, ut idoneum in multis approbat testimonium, cujus magnam partem scio, majorem autem ignoro, sed veracibus testimoniis credo. Fugit ego in mea curte Retmerslevo ⁷¹ (154) dicta, ubi 15. Kal. Januarii, 6. feria, in primo galli cantu magna lux ab æcclesia emicans, totum replevit atrium, sonitusque grunnientium more ⁷² auditur immensus. Quod meus frater Frithericus cum satellitibus ⁷³ meis cæterisque huc convenientibus aspexit ⁷⁴, et ille, qui coram me dormivit, capellanus audivit. Hoc crastino cum comperirem, si umquam prius ibi aliquid tale contigerit, interrogans, semel hiis similia accidisse ab antiquissimis percepi, et in hoc anno (155) miserabiliter (fol. 7) compleri videbam in D

obitu domnæ Liudgardis ⁷⁵ inclitæ, ex una parte neptis meæ ac ex alia nurus ⁷⁶, et quod inter amicos precipuum est, familiarissimæ mihi, de qua in sequentibus edisseram ⁷⁷ enucleacius. Sepe mihi accidit ut in nocte ligna incidi audirem, et semel defunctos pariter colloquentes ego et socius meus cæteris dormientibus manifeste percepi, et in his duobus signis crastino ⁷⁸ subsequendum funus intellexi. Etsi ego fungar vice cotis, ferrum et non se exacuentis (HORAT. Epit. ii, 3, 304), tamen ne muti canis obprobrio noter, inlitteratis et maxime Sclavis, qui cum morte temporali omnia putant finiri, hæc loquor, certitudinem ⁷⁹ resurrectionis et pro qualitate meriti futuræ remunerationis firmiter indicens cunctis fidelibus. Tres namque sunt animæ, non equaliter incipientes nec simul finientes (156). Prima angelorum incorporeorum, quæ cum eis est sine initio et termino. Secunda hominum quæ cum eis sumit exordium, sed in fine non habens participium. Namque immortalis est, et, ut quidam gentiles opinantur, in futuro non habens hoc offitium quod in hoc seculo. Tercia species est animæ pecudum ⁸⁰ ac volatiliū, quæ cum corpore parem inicii finisque sortitur equalitatem. Unde, sicut in lege Moysi a Domino data ⁸¹ precipitur, ita verus christicola ab eorum sanguine nequaquam (fol. 7) pollui canonica auctoritate ⁸² prohibetur. Multi enim sunt pauperes, qui hunc in usu commestionis habent, et se in hoc aliquid peccare ignorantes, sibi in hoc contradicentibus cunctis resistunt. Ergo tu homo, gloria et magno honore a Deo coronate, et super omnia ejusdem opera constitute, da pre omnibus gratias altissimo, retribuens ei pro possibilitate tua, quæ tibi fecit miseratione sua. Et ego repetam longius aberrata.

8. Rex autem Avarum ⁸³ sepe numero insurgentes expulit (157). Et cum in uno dierum hos impari congressu ledere temptaret, victus in urbem quæ Bichni vocatur (158), fugit; ibique mortis periculum evadens, urbanos majori gloria quam hactenus haberent vel comprovinciales hodie teneant, et ad hæc muneribus dignis honorat. Quocienscumque contra Deum et seniores suimet dum vixit se umquam superbiendo erexit, toties humiliata potestate sua, se ad emendationem condignam ⁸⁴ inclinavit.

VARIE LECTIONES.

⁶² que 1a. ⁶³ vigilavit 1a. ⁶⁴ defuncti 1a. ⁶⁵ ut dies — defunctis in 1. erasa sunt. ⁶⁶ Optime Thietmarum emendavit Honorius l. l. et alius: (sc. Daniel. xii, 2) Multi de his qui dormiunt in terræ pulvere, evigilabunt; et ipse Dominus: Mortui qui in monumentis sunt, audient vocem filii Dei et procedent. ⁶⁷ aliqd 1. sapius. ⁶⁸ ratmaerslevo 1. ⁶⁹ g. m. add. 1b. ⁷⁰ ita corr. 1a. satellibus 1b. ⁷¹ c. add. 1b. postea erasum. ⁷² ita legisse videtur 1; sed erasis quatuor litteris 1c. corr. lukardis. ⁷³ ac e. a. n. add. 1b. ⁷⁴ enissero 1a. 2. ⁷⁵ add. 1b. ⁷⁶ pro certitudine corr. manus recentior. Constructio hæc est: certitudinem resurrectionis et futuræ remunerationis pro q. m. ВЕТМ. ⁷⁷ pecudum 1a. ⁷⁸ date 1. ⁷⁹ aucto- ritate 1. ⁸⁰ i. ungaros supra versum addit 1 b sive 1 c.

NOTÆ.

Brigida dixit: qui jam 80 annos natus.

(154) Rotmersleben. — Hæc temporis descriptio quadrat tantum in a. 1002, quo sexta feria incidit in a. d. 15. Kal. Jan., nisi Thietmarus ipse erravit. ВЕТМ.

(155) Sc. 1012, Novb. 13, Liukiard, filia Eccardi marchionis Mismiensis, et uxor Wernharii comitis cui Thietmarus noster patruelis fuit.

(156) Hanc locum illustravit I. E. Wästeman n

Error de æternitate angelorum ad oculum Dithmari, lib. I Chron. Ejusd. progr. de primis in Saxonia philosophiæ originibus et de episcopo Merseb. Dithmaro philosopho. Witeberg, 1760.

(157) De Ungaris victis v. Ann. Corbei. et Quedsinb., a. 933.

(158) Pichen s. Püchen, juxta Muldam fluvium, inter oppida Wurzen et Eilenburg.

Andivi quod hic Romam causa orationis petens, **A** nus : *Innocentem et pium* ⁸⁵ *non interficias* (*Exod.* plus pedibus quam eqquo laboraret, et a multis interrogatus cur sic ageret, culpam profiteretur.

9. Anno dominicæ incarnationis 931° imperator effectus est ⁷¹ (159). Hic montem unum juxta Albim positum et ⁷² arborum densitate ⁷³ tunc occupatum excoluit, ibi et ⁷⁴ urbem faciens, de rivo quodam, qui in septentrionali parte ejusdem fluit, nomen eidem Misni imposuit; quam, ut hodie in usu habetur, presidiis et (fol. 8) impositionibus cæteris munit. Ex ea Milzenos (160) suæ subactos ditioni censum persolvere coegit (*an.* 932). Urbem quoque Liubusnam ⁷⁴ (161), de qua in posterum laus disputatur sum, diu possidens, urbanos in municipium infra eandem positam fugere, et se dedicios fieri compulit. Ex eo die, qua hæc tunc incendio juste perit, usque ad nostra tempora habitare ⁷⁶ caruit. Si quid in regno suimet, ut multi dicunt, is predatus sit, huic Deus clemens ignoscat. Insuper Northmannos et Danos armissi obtemperantes ⁷⁶ fecit (162), et ab errore pristino revocatos, cum rege eorum Cnutone ⁷⁷ (163) hos Christi jugum portare edocuit. Sed quia ego de hostiis eorundem antiquis mira audivi, hæc indiscussa pretereire nolo ⁷⁸. Est unus in his partibus locus, caput istius regni, Lederun nomine, in pago qui Selon dicitur ⁷⁹ (164), ubi post 9° annos mense Januario, post hoc tempus quo nos theophaniam Domini celebramus, omnes convenerunt, et ibi diis suimet 99° homines et totidem equos, cum canibus et gallis pro accipitribus oblatis, immolant (165), pro certo, ut predixi, putantes hos eisdem erga inferos ⁸² servituros et commissa crimina apud eosdem ⁸³ placaturos. Quam bene rex noster fecit, quæ eos a tam execrando ritu prohibuit! Acceptabilem enim Deo patri hostiam fert qui humano sanguini ⁸⁴ parcit. Precipit enim Domi-

nus : *Innocentem et pium* ⁸⁵ *non interficias* (*Exod.* **xxiii**, 7).

10. Antiquum opus Romanorum muro rex predictus in Mersburg⁸⁶ decoravit lapideo, et infra (fol. 8) eandem æcclesiam, quæ nunc mater est aliarum, de lapidibus construi, et 14 Kalendas Junii precepit dedicari (166). Cæteras quoque urbes ad salutem regni, et templum Domino ob remedium animæ devota mente fabricavit ⁸⁷ (167). Post innumera virtutum insignia (168) idem, decurso vitæ suimet stadio, sextodecimo regni, ætatis autem suæ sexagesimo anno, sexta Non. Julii, Miminlevo moritur, et in Quidilingaburch, quam ipse a fundamento construxit sepultus, a cunctis optimatibus merito defletur. Accidit ⁸⁸ hoc anno dominicæ incarnationis 936. Indolis (169) autem ⁸⁹ relictæ posteritatis tristitia principum ⁹⁰ corda lætificat, et certos voluntariæ electionis hos fecit. Ve populis, quibus regnandi spes in subsecutura dominorum sobole non relinquitur, et inter se facta dissensione et longa contentione aliquod consilium vel solamen cito non providetur ⁹¹! Si in consanguinitatis linea aliquis tali officio dignus non inveniatur, saltem in alia bene morigeratus, omni odio procul remoto assumatur; quia maxima perditio est, alienigenos ⁹² regnare: hinc depressio et libertatis venit magna periclitatio. Ab hoc, de quo dixi, Heinrico et successoribus suis usque huc (fol. 9) Saxones elevati et in omnibus sunt honorati (170). Quicquid ⁹³ in hiis laudatur, ab æquivoco ejus, de quo scripturus sum vita comite, diligenter servatur, et post, ut vereor, finitur. Ergo quæcumque de hiis ullatenus ⁹⁴ nunc præteream, vel vita deficiente indiscussa relinquam, successor karissime, compleas, et temporum qualitates scripturæ memoria concludas. Ego peccator et in omnibus neglegens vacavi hactenus a bonis et studui in ma-

VARIE LECTIONES.

⁷¹ anno—est *add.* 1 *b.* ⁷² ex 1 *a* *corr.* et 1 *b* et ex 2. ⁷³ densitate 1 *a.* ⁷⁴ litteræ 1 et una *erasæ* 1. Lubuznam 2. ⁷⁵ ita 1 *c.* habitore 1 *a.* ⁷⁶ opterantes 1. ⁷⁷ Cnutone 2. ⁷⁸ ita *corr.* 1 *b.* non placet 1 *a.* ⁷⁹ Lederun—dicitur *add.* 1 *b.* in loco vacuo. ⁸⁰ VIII. in rasura ab incerta manu. ⁸¹ LXXX 1 *a.* et VIII *add.* 1 *b.* ⁸² e. i. *add.* 1 *b.* ⁸³ a. e. *add.* 1 *b.* ⁸⁴ sanguine 1 *a.* ⁸⁵ impium 1 *a.* ⁸⁶ in mesburg. *corr.* mesburg. *add.* 1 *b.* ⁸⁷ *Cod.* 2. et *Ann. Saxo addunt*: Hic in nova Corbeia aram sancti Viti martyris auro et gemmis variis mirifice ornavit hortatu Mæhtildis conjugis sue. ⁸⁸ *Sequentia asque ad imitationem bonam (cap. sequ. init.) in rasura, quæ complet folii 8' partem dimidiam et folium 9 rectum scripta sunt, sed eadem, quæ antecedentia manu.* ⁸⁹ *add.* 1 *b.* ⁹⁰ principium 1 *a.* sæpius. ⁹¹ providebitur 1 *a* sed *erasum* bi incertum a quo. ⁹² aligeninos 1 *a* aligenienas 1 *c.* ⁹³ quicquid 1. ⁹⁴ ita 1 *c.* ultenus 1 *a.*

NOTÆ.

(159) Nemo est qui ignoret Heinricum corona **D** imperiali decoratum non fuisse. Noster ante oculos habuit Widukind. I, 39.

(160) Milzeni in Lusatia superiori ejusque confinibus. Civitates eorum fuerunt Bautzen et Gorlitz. V. *Ann. Hildesh. et Weissenb.*, a. 932, ubi Lonsicin (Lousicin?) et Losicin intelligenda videntur de Lusatia

(161) Lebusa villa sita inter oppida Dahme et Schlieben, in districto Schweidnitz, provincia Saxonie.

(162) *Conf. Widukind. I*, 40. De Danis subactis v. *Ann. Angiens.* a. 931; *Corbeiens.* a. 934; *Adam. Brem.* 1, 48 sq.

PATROL. CXXXIX.

(163) Harde Cnuth Wrm, teste Adamo Bremensi, **I**, 47.

(164) Leire apud Roeskild in Selandia.

(165) Cf. Adam Bremen. de situ Daniæ cap. 27 et I Grimm Deutsche mythologiæ, p. 28, sq.

(166) Kalend. Merseburg. Maii 22: *In Mersburg dedicatio ecclesie infra monasterium constitute.*

(167) Cf. Widuk. I, 35.

(168) *Insignia virtutum* chronogr. Sax. a. 974; *Ann. Quedlinb.*, a. 999.

(169) Pro *indoles*; talia sæpe occurrunt.

(170) Cf. Widuk. I, 39.

lis, sero ad ista et ad meliora⁹⁵ respiciens, animæque memoriam salutarem nullo modo exercens. Postquam pastor effectus sum, docui subjectos verbis tantum, et non exemplis. Extrinsecus apparui bonus, interiora violans pessimis cogitationibus; de immundo semine conceptus, volutabar in luto, ut immunda sus. Dicit aliquis: Male laudasti te! cui respondeo verum hoc esse, quod deteriore me nescio⁹⁶. Idcirco me sic arguo, ut agnitis vulneribus meis, succurras mihi⁹⁷ medicationibus necessariis, et ex magna parte consors mei sic adjuves in omnibus me, sicut velis exhiberi pro te.

11. Et inclita venerabilis gesta Mahtildis⁹⁷, quæ post excessum senioris suis sumopere fecit, equidem paucis comprehendam ad imitationem bonam (fol. 9) fidelibus cunctis; quia sancta est, ut scriptura docet (*Mach.* xii, 46), et salubris cogitatio, pro defunctis orare et elemosinis absolutionem hiis⁹⁸ impetrare. Legimus quod⁹⁸ unius captivi vincula, quem⁹⁹ uxor sua putans mortuum assiduis procuravit exequiis, tocies solverentur, quociens pro eo acceptabiles Deo patri hostiæ¹⁰⁰ ab¹⁰¹ ea offerrentur¹⁰², ut ipse ei post retulit, cum domum suam liber revisit. Hoc exemplo domna Mahtildis¹⁰³, viro suimet vinculo momentaneæ mortis depresso, succurrit, non solum pauperibus, verum etiam avibus victum subministrans (171). Congregationem quoque sanctimonialium in die tricesima in supra memorata urbe statuit, et huic quantum ad victus et sui vestitus necessaria suppetebat, ex sua proprietate, laudantibus hoc suimet filiis, concessit et scriptis confirmavit (172). Asserunt nonnulli eandem hoc sumopere diu enisam¹⁰⁴ fuisse, quod junior filius suimet Henricus patris sedem possideret. Sed hoc Deus, electos sibi ad unaquæque semper præordinans, noluit, nec summam optima pars consensit¹⁰⁵, sed ratione prudenti et ideo facile suadenti, hæc merentis reginæ animum paulo minus a proposito declinavit, et huic¹⁰⁶ Bawarios ad tuendum apcius assignari, prehabito sibi nato majori, consuluit.

12. (fol. 10) Anno dominicæ incarnationis 723. indicione II. regni autem primi regis Henrici 5. venerabilis Sigimundus 107, sanctæ Halverstidensis æclesiæ antistes sextus, ab Arnulfo rege ibi positus,

A anno regni suimet 7. 108 19. Kalendas Februarii obiit¹⁰⁹, cui Bernhardus, ejusdem capellanus, successit, sicut ei prius vir sanctus predixit. Namque is diu infirmus videt in somnis, quod baculum pastorem e manibus suis elapsum Bernhardus pone sequens elevaret et in aperto portaret. Et expergiscens vocavit eum ad se, dicens: *Vade ad curtem regiam, sumens ex mea parte quæ tibi sint ad hæc necessaria, et acquire gratiam et auxilium ibi optime valentium, ut tibi liceat sine omni offensione mihi succedere. Providebit enim hæc omnia tibi*¹⁰⁹ *Deus, dilecte fili!* Edictum amati senioris obeditione humili Bernhardus mox complens, dum a rege Henrico reverteretur, comperit dominum suimet et patrem de hac luce tricesimo ordinationis suæ anno ad Christum migrasse; et mox repedans, predicti regis munere, quod postulat, consequitur. Positum est autem corpus prefati presulis in dextera parte altaris Christi protomartiris in gradu prejacenti¹¹⁰, ut ipse antea premonstravit, non jacendo, sed supra cathedram sedendo, sperans se patroni suimet intercessionem sanctam et benedictionem sacerdotali perpetualiter muniri.

13. (fol. 10.) Qualiter misericors Deus predictum regem in diebus suis respexerit, quamvis de Pierio fonte (173) nil umquam biberim, cunctis tamen¹⁰⁹ fidelibus innotescam. Fuit in occiduis partibus quidam rex, ab incolis Karl Sot, id est stolidus, ironice dictus¹¹¹, qui ab uno suimet ducum (174) captus, tenebris includitur carceralibus. Hic Henrici regis nostri, nepotis autem sui, inplorans auxilium¹¹², dexteram Christi martiris Dionisii, et cum ea omne regnam Luthariorum, si ab eo liberaretur, sibi traditurum sacramentis promisit (175). Nec mora, inclitus miles invicticibus armis circumcingens, proximum laborantem visitat, et in ereptione ejus ac restitutione dignus operator mercedem suam promeruit, et honorem pristinum sibi suisque successoribus in tantum adauxit.

14. Sed quia homo unusquisque proclivior est ad labendum, quam natura suimet muniatur ad standum, quam miserabiliter iste semel deliquerit, ad terrorem et ad devitandum piis non taceam. In cena Domini nimis inebriatus, in sequenti nocte uxori suæ multum repugnanti diabolico instinctu inlicite

VARIE LECTIONES.

⁹⁵ et ad m. add. 1 b. ⁹⁶ aliquem add. 1 c. ⁹⁷ machtildis 1 a. mechtildis 1 c. ⁹⁸ ut 1 a. ⁹⁹ ita 1 b. deletus et. ¹⁰⁰ ostias 1 a. hostias 1 b. hostie 1 c. ¹⁰¹ hab eo 1 a. ¹⁰² offererentur 1 a. offerrentur 1 b. 2. offerri procurarentur 1 c. ¹⁰³ machtildis 1. a. mechtildis 1. c. ¹⁰⁴ e. erasum 1. ¹⁰⁵ summa optimatum pars concessit 2. ¹⁰⁶ hunc 1 a. 2. ¹⁰⁷ us 1 b. in loco raso ¹⁰⁸ ab. Arn.—VII. in ima marg. add. 1 b. crasis quæ anien lineæ superscripta fuerant. ¹⁰⁹ add. 1 b. ¹¹⁰ in g. p. add. 1 b. ¹¹¹ ita 2 in codice 1. inter rex et qui totus pæne versiculus erasus est, quem eadem quæ cod. 2 verba continuisse, ex spatio verisimile fit. Vocabulum ab et ultima sententiæ littera s patent. ¹¹² ita 1 c. aulium 1 a.

NOTÆ.

(171) V. Vitam Mathildis, cap. 4.
(172) Monasterium S. Servatii Quedlinburgi. V. fundationem ejusdem a. 937, Sept. 13. Ipsa civitas Quedlinburg fuit in dotalitio Mathildis reginæ. V. chartas regis Henrici a. 929, Sept. 16, et Ottonis

imperatoris a. 961, Jul. 15.
(173) *Fontes Pierii*. Stii silvar. I, Epithalam. v. 6, l. 30. G. Waitz Jahrbücher ad a. 921 et 923.
(174) Heriberto Viromandiensi comite. Wcf. iduk.
(175) Widuk. I, 33.

conjunctus est. Hoc factum auctor tanti sceleris et humanæ salutis irretitor, Satanus, cuidam venerandæ sic prodidit matronæ: *Mahtild* ¹¹³ regina nuper hortatu meo maritali consentiens ¹¹⁴ voluptati, concepit filium, (fol. 11) sine omni dubio meum; et tu vide, ut tantum optime celes commissum. Hæc multum ob hoc clam tristis effecta ¹¹⁵, predictæ hoc celeter adnunciavit reginæ, ammonens, ut semper episcopos atque presbiteros secum haberet, et in ipsa pueri nativitate sacri baptismatis unda ablueret quicquid ¹¹⁶ in eo sibi dilectum ¹¹⁷ accidisse ¹¹⁸ demon infaustus jactaret. Et sic Deo ¹¹⁹ gratias egit. Videns autem daimon, id est omnia sciens, se prorsus esse delusum, domnam increpavit supra memoratam, talia subnectens: *Et si mea nunc sit voluntas tuis frustrata* ¹²⁰ blasphemis, tamen in hoc profeci, *quod ex eo et ex omnibus de lumbis ejusdem unquam progredientibus numquam deerit mea comes discordia, nec proveniet eis pax firma.* Mendax ille et veritatis inimicus hæc pro voluntate sua dixit, et, ut spero, non pro adimplectione. Multi autem affirmant, ut in sequenti dictatu apparet, quod sub ejus et filii suimet temporibus crebra fieret commotio, et quietis parva certitudo. In diebus vero hiis, quibus regnare cepit tercius in numero ducum Henricus: et in ordine sceptriferorum secundus, tunc illa silex iniquitatis exaruit, et pacis bonæ flos virens enituit; et si quid ¹²¹ prioribus huic ¹²² simile in aliquo nunc accidit, hoc non culpa sui, sed instigatoris fuit impii. Legimus, quod omnia tempora (fol. 11) tempus habent (*Eccle.* 111, 1), sed non omnia, id est a Deo nullum esse viciis locum ab inicio constitutum; et quia fragilitas carnis sine aliqua contagione non valet esse, a capitalibus se criminibus absteineat, et in sollempnitatibus ¹²³ universis mundiciam servet. In legitimis conjunctionibus non esse delictum aliquod. scriptura testatur (*I Cor.* vii, 28); et hoc cum observatione festivitatum honoratur, et nulla periculi imminentis procella turbatur. Ad hæc amplius approbanda unum profero exemplum. Quidam vir, Uffo nomine, civis ¹²⁴ Magadaburgensis, nimia ebrietate compulsus, in sancta sollempnitate ¹²⁵ Innocentium, conjugem suam Gelsusam consentire sibi coegit, quæ eadem nocte a viro alligata suo, cum in congruo tempore pareret infantem, in pedibus digitos habentem retortos, obstupuit ¹²⁶, et accersito protinus ad se marito, miraculum ostendit.

Culpaque amborum hoc evenisse ingemiscens: *Nonne, inquit, predixi, ne sic faceres? Ecce, ira Dei se nobis manifestat, et ne sic ulterius agamus, atrociter rogat. Peccatum tibi magnum est* ¹²⁷, *injusta mihi precipere, et mihi, obedienciam tibi exhibere* ¹²⁷. Postquam autem infans baptizatur, inter innocentium agmen de hoc exilio deducitur. Bene est in perpetuum illo ¹²⁸, qui tali utitur contectali, quæ pro absente infatigabiliter orat marito, et presentem, oblita sexus, ut se (fol. 12) custodiat, ortatur.

15. Eo ¹²⁹ tempore, quo supra memoratus ¹³⁰ rex ¹³⁰ maxime vigeabat, fuit in Bawaria quidam ¹³⁰ dux ¹³⁰ Arnulfus ¹³⁰ nomine, preclusus in mente pariter et corpore ¹³⁰ qui ¹³⁰ omnes episcopatus in hiis partibus constitutos sua distribuere ¹³⁰ manu ¹³⁰ singularem habuit potestatem; sed cum hic ¹³⁰ post ¹³⁰ varios ¹³⁰ virtutum suimet ornatus vitam hanc finisset ¹³⁰, non ¹³¹ successoribus ¹³⁰ suis tantum reliquit honorem. Quin ¹³⁰ potius ¹³⁰ reges nostri et imperatores, summi Rectoris ¹³⁰ vice in hac ¹³⁰ peregrinatione prepositi, hoc soli ordinant ¹³⁰, meritoque pre ceteris pastoribus suis presunt, quia ¹³⁰ incongruum ¹³⁰ nimis est, ut hii, quos Christus sui memores hujus ¹³⁰ terræ ¹³⁰ principes constituit sub aliquo sint dominio ¹³⁰ absque ¹³⁰ (176) eorum, qui exemplo Domini benedictionis et ¹³⁰ coronæ ¹³⁰ gloria mortales cunctos precellunt. Audivi ¹³⁰ tamen ¹³⁰ nonnullos ¹³⁰ sub ducum, et quod plus doleo, sub comitum ¹³⁰ potestate ¹³⁰ magnam sustinere calumniam, quibus nil ¹³⁰ licitum ¹³⁰ est, nisi quod seculi amatoribus prodest. Impia namque potestas cum Deo id consenciente recte dominantes premit; dilatata crudelitate mox furit.

16. (fol. 13) In palacio predicti reffis accidit res una mirabilis. In conspectu tocus populi presentis quidam canis, dum eminus hostem suum consedentem agnosceret, propius accedens, dexteram ejusdem rapido morsu ex improviso abstraxit; et quasi optime fecisset, cauda reverberante mox rediit. Mirantibus hoc cunctis et admodum stupentibus, ab hiis miser is, quid fecerit, interrogatur. Quibus ilico respondit, divina ulcione id sibi merito evenisse, et prosequitur: *Inveni, inquit, virum, hujus canis dominum, fesso corpore dormientem, et infelix occidit eum, multas tunc ab isto, qui me modo lesit, persecutore impugnationes perpessus; et quem tum vix evasi nunc ista sperans prorsus oblita, culpabilis occurri.*

VARIE LECTIONES.

¹¹³ mechtild 1 c. ¹¹⁴ maritali sentiens 1 a. ¹¹⁵ effectum 1 a. sed in erasum et litteræ u superscriptum a. ¹¹⁶ ita 1. 2. ne quid corr. 1 c. falso. ¹¹⁷ delictum 2. ¹¹⁸ accidisset 1 c. 2. ¹¹⁹ populo 1 a. ¹²⁰ frustata 1. ¹²¹ q. 1. sapius. ¹²² add. 1 b. ¹²³ sollepn. 1. ¹²⁴ cives 1 a. ¹²⁵ in s. s. 1 b. in loco raso ¹²⁶ obstupuit 1. obstupuit 1 c. ¹²⁷ non e 1 a. ¹²⁸ illi 1 c. ? ¹²⁹ In codice 1. folii 12, quod verba: custodiat usque ad mox furit novemdecim versibus continet, versus sedecim priores truncata margine mutili sunt. Quæ abscissa sunt, ex codice 2. supplevimus. Post hoc caput in cod. 1 folii 12 versa et sequentis recta pagina vacua relicta est; sed neque deest quicquam, neque manus mutatur. ¹³⁰ oratus rex, dam dux ar, corpore qui, sribuere ma, ic post vari, as non suc, uia potius, ris vice in hac, dinant meri, quia incongru, hujus terræ. ominio absque, et coronæ, ivi tamen non, itum po, il li ex 2. ¹³¹ ita supplendum esse locus 3 litteris sufficiens indicat, successorum suorum nulli 2.

NOTÆ.

(176) 1, e. præterquam. Uas.

Scio deinceps, quod aut hic aut in futuro examine A unusquisque reus sine subsequenti pœna 132 non latet ullatenus.

17. Multa sunt, lector carissime, regis nostri ac imperatoris predicti facta memoriæ semper viventi admodum digna; sed 139 quia hæc, sicuti fuere, concludere (177) nequeo, tristis omitto, quia hic, sicut predixi, de nostris regibus nomen et in omni virtute sua principatum juste optinuit. Parvum de magis ejusdem operacionibus librum habeo inscriptum (178), sed spero memoriale ejus in libro vitæ ascriptum (fol. 14) fore, qui precursoris Christi, inter natos mulierum, ut Christus dominus ac Deus noster affirmavit, maximi, fidelis famulus erat, et in nostra urbe fundamentum subsequentis culturæ primus posuit; et quicquid umquam huic ullatenus superedificatur, laudi ejusdem merito signatur. Eligans 133 namque ortus ac finis bonus, ubicumque

id fieri potest, optime concordant; ac si hoc in omnibus compleri nequid, laudemus Dominum in hoc quod fecit, et majestatem suam ut assummum (179) perducere dignetur, benignitatem suam suppliciter orent quique fideles, et maxime tu, Merseburg inclita, cum spirituali prole tua, in tempore dilecti senioris tui, more cipressus (180) pre cæteris comprovincialibus tuis exaltata 134. Age grates continuas Deo, et ut in te bona quæque divino moderamine perficiantur, studiosa in timore dominico semper adoptato (181). Mos est enim malorum, in memores esse bonorum, et hoc vertere in pejus, quod creare dignatus est Omnipotens in melius. Si aliquid predicto operi ego umquam addere queo nullatenus cessabo. Sin autem, si quis tanti rectoris nostri sit aliquantulum in bono memor, sit ei propicius omnium qui sunt Exauditor! Primus iste codicellus clausus sit primi morte Heinrici.

LIBER SECUNDUS

(f. 14) Otto, decus regni, de stemmate cretus herili
Heinrici patris, fulgebat ubique coruscis
Actibus, et solium concenderat inde paternum (182).
Huic primo multi contradixere maligni
Invidia, cunctos quos vicerat iste superbos
Famine divino, quod semper poscit ab alto.
Non fuerat tantus Caroli de morte patronus,
Nec puto simili regnum pastore potiri.
Episcopatus construxit denique senos.
Hic Beringerum superans virtute superbium,
Longobardorum sibi subdit colla furentum.
Imperatorem fecit sibi Roma potentem
Hunc, et maritimi solvunt tributa remoti (183).
Pacis amicus erat, bellum lateque premebat.
Occidentales sedat Danosque feroces.
Partibus Eois tunc non apparuit hostis (cf. HOR. I,
33, 31).
Maximus in sceptro ter denos sedit et octo
Annos (184) in regno. Tunc discesserat 135 Otto,
Flebilis heu patriæ, simul invincibilis, atque
Linquens hic post se tunc conlectalis amicæ
Pignus et gnati, quo lætabantur amici.

1. (f. 15) Omnes reipublicæ principes magnum reginæ Mathildis 136 memorem lenire cupientes, Ottone, filium ejus, patris sui decreto ac petitione

uno ore in regem sibi et dominum elegerunt, elevatis dextris conclamantes (185): *Vivat et valeat rex victor in eternum!* pariterque cum eo ad Aquasgrani proficiscuntur (an. 936). Quo cum appropiarent, omnissenatus obviam perrexit, fidem cum subiectione promisit, et ad sedem eum ducens usque imperialem statuit eundem in loco priorum, in regem sibi conlaudans, ac Deo tunc gratias agens. Hunc Hillibertus, Mogantinae cura 137 cathedræ, cum licentia Wigfridi, sanctæ 138 Coloniensis archipresulis, in cujus diocesi hoc fuit, et 139 auxilio Treverensis benedixit, anno dominicæ incarnationis 936 140 in æcclesia sanctæ Mariæ semper Virginis, quam cum omni diligentia magnus construxit Karolus. Confortatus in Deo tunc et in regno sceptriferorum maximus (186) Otto, conjugem suam Editham, Ethmundi regis Anglorum filiam (187), bene timoratam, quam patre suo adhuc vivente duxerat, consecrari precepit Hujus prospera multa turbabant adversa. Nam Boemiorum ducem Ventizlavum 141 Bolizlavus nefandus fratrem (f. 15) Deo ac regi perimens fidelem, D restitit multo tempore audacter, et postea devictus est a rege viriliter; fratri suimet Heinrico, Bawariorum duci, ad serviendum traditus 142 est. Avares quoque patri suimet quondam contrarii, sed diu

VARIE LECTIONES.

132 O erasum 1. 133 elegans 1 c 134 *Sequentia usque ad finem carminis a Thietmari ipsius manu profecta videntur; sed non extra dubium hoc est.* 135 discerat 1 b. (videtur enim hoc carmen in codice Thietmari ipsius manu scriptum) sed ipse corr. disceserat. 136 mechtildis 1 c sæpius. 137 curator 2. 138 sedis add. 1 c. 139 add. 1 b. 140 a. d. i. DCCCCXXXVI^o addidit 1 b. 141 uenzlavum 1 c. 142 ante traditus ~~duæ~~ litteræ (et?) erasæ 1.

NOTÆ

- (177) Sc. Scripturæ memoria, ut supra cap. 10.
(178) I. e. scripsi.
(179) I. e. ad summum.
(180) Lapsus pennæ ut videtur pro cedro.
(181) I. e. exoptato.
(182) Cf. Ann. Quedlinb. a. 937.
(183) Populi in ripa maris habitantes, veluti frigones; seu ultra maria siti, veluti Græci V. Ann.

Quedlinb. a. 944.

(184) Rectius 37 annos, sc. ab a. 936 Aug. 8, usque ad a. 973 Maii 7.

(185) Ex Widukind. II, 1.

(186) *Regum maximus* de Ottone Wid. II, 1; similiter de Heinrico I, 41.

(187) Rectius Edwardi filia, Ethmundi soror; quem errorem debet noster Widukindo I, 37.

pacificati, iteram insurgunt, celeriterque fugati A redeunt (an. 938). Discordia etiam inter concives consociosque oritur non minima, quæ Tammonem¹⁴³, regis et Liudgerdæ¹⁴⁴ concitavit filium, eo quod legatio Sifridi comitis Merseburgensis, quam sibi idem vendecaverat, Geroni sit tradita marchioni¹⁴⁵, hereditasque materna sit ei prorsus ablata. Hunc Rex in Eresburch obsedit, filiumque¹⁴⁶ ab iniqua presumptione terroribus et blandiciis¹⁴⁷ amovere curavit. Sed exercitus capta urbe ingressus, juvenem prefatum usque in ecclesiam sancti Petri (188), ubi prius ab antiquis Irminsul colebatur, bello defatigatum depulit. Ad ultimum autem Maginzonis¹⁴⁸ hasta de fenestra tyro perfosus a tergo (Jul. 28), secus aram oppeciit (189); quem rex postea crudeli morte vindicaverat, secundo regni suimet B anno¹⁴⁹.

2. Quæcumque ei publice vel occulte provenere nocentia, divinæ miserationis gratia ac intercessione suimet sanctissimæ contectalis Ædithæ¹⁵⁰ assidua securus evasit. Cujus instinctu¹⁵¹ Magadaburgensem (f. 16) ædificare¹⁵² cepit civitatem, ad quam reliquias Christi martyris Innocentii cum magno adduxit honore (190). Nam urbem hanc ob eternæ remunerationis gratiam patriæque communis salutem (191) et acquisivit atque construxit. Juvit eum ad hoc beatæ Edith memoriæ, quibuscumque potuit; quæ innumera virtute predita, ut signis post obitum claruit, inducias vitæ istius sibi concessas Deo hominibusque acceptè perduxit. Fuit hæc cum viro suo 19¹⁵³ annos, ordinationis suæque obiit 11 anno, C 7 Kalendas Februarii (946), unicum relinquens filium nomine Liudulfum, cunctis viribus fulgentem; sepultaque est in civitate prefata in majori æcclesia, in oratorio aquilonari (192). Rex autem in venatione, qua sperabat se paululum refocilari, turbabatur

vulnere lætali, inauditumque sustinuit merorem, quo ab adventu dilecti compescuit¹⁵⁴ filii. Qui ramosam Samii Pitagoræ litteram, humanæ motus vitæ signantem, laudabili puer simplicitate¹⁵⁵ percurrit ad bivium (cf. PERS. Sat. III, 56, et AUSON. Idyl. XII, 9), et dextrum iter aggressus (193), virgulam breviorē, tamen potiorem, de die in diem ut virens hedera exurgit, et in omnibus patrisans, nobilitatem moribus in tantum ornavit, ut cunctis primatibus, (f. 16) quod laus est non ultima, placeret. Unde patris gratia sibi in tantum arrisit, ut hunc communitocius senatus electione honoris consortem atque laboris decerneret successoremque firmaret (194). Desponsavit etiam illi Idam, Hirimanni ducis filiam, pulchritudinem et sexum omni probitate vincentem. Quam cum sibi pater vinculo maritali conjungeret, modicum post intervallum soceri ducatum et hereditatem defuncti sibi dedit (195). Tanti patris ac filii temporibus quantum vigeret regnum, difficile est ulli ad enucleandum (196). Venerabilis autem regina Mathildis, constructo, ut predixi¹⁵⁶, in Quidilingeburg monasterio, congregationeque sanctimonialium ibi collecta, fideli erga Deum servitio promeruit, quod virtus filii in omnibus floruit.

3. Interea (an. 951) Beringerus, Luthuvici¹⁵⁷ invasor regni, Ethelheidam¹⁵⁸ ejusdem viduam (197) 12. Kal. Mai. captam Cumis¹⁵⁹ depredavit (198), et cum custodia ac inedia lacrimabiliter afflixit (199). Hujus laudabilem formam et famam rex noster animadvertens, Romam pergere simulavit, in ipsoque itinere Longobardiam usque perveniens, præfatam per legatos¹⁶⁰ alloquitur dominam, fuga tunc ælapsam a custodia¹⁶¹, et donis precedentibus placatam suæ voluntati consentire coegit, pariterque cum ea (f. 17) Papiam vendicavit civitatem. Qua

VARIÆ LECTIONES.

¹⁴³ tommonem f a. ¹⁴⁴ Hateburgæ 2. recte ¹⁴⁵ add. f b. ¹⁴⁶ fratremque 2. recte. ¹⁴⁷ blandiciis f. ¹⁴⁸ a. m. in loco vacuo add. f b. ¹⁴⁹ s. r. s. a. add. f b. ¹⁵⁰ a erasum f. ¹⁵¹ instintu f. ¹⁵² a erasum f. et ita sæpius. ¹⁵³ X et VIII. f. ¹⁵⁴ compescitur f c. ¹⁵⁵ simplicitate f. ¹⁵⁶ ut p. add. f b. ¹⁵⁷ ludhuuici f c? ¹⁵⁸ adhelheidam f c. ¹⁵⁹ XII. — cumis add. f b. ¹⁶⁰ legatas f a. ¹⁶¹ fuga — custodia add. f b.

NOTÆ.

- (188) V. Widukind. II, 11.
 (189) *Maincia... per fenestram... lancea a tergo perfossum secus aram extinxit Thanemarum.* Widukind. I. 1.
 (190) Constat urbem Magadaburch jam in capitulari Caroli Magni a. 805 laudari. Civitas ergo nostro hic audit pro ecclesia seu monasterio. Conf. chartas ipsius Ottonis regis super fundatione et dotatione ecclesiæ S. Petri, S. Mauritii et S. Innocentii Magdeburg. de a. 937 Sept. 21 et 27, Urbem hanc ab Ottone conjugii suæ Ædithæ pro dote oblatam esse, testatur chronogr. Saxo a. 929.
 (191) Cf. supra I, 10 ob regni salutem; conf. II, 14.
 (192) Ex Witukind. II, 41.
 (193) Eadem imago occurrit in Ann. Quedlinb. a. 999. Samia littera est Y. Vide Forcellini Lexicon sub voce *Pythagoras*. Nostro versus Persii (sat. III, 54) noti fuisse videntur:
Et tibi quæ Samios diduxit littera ramos.

- D *Surgentem dextro monstravit limite callem;*
 et ejusdem (sat. v. 34 sq.)
Cumque iter ambiguum est et vitæ nescius error
Diducit trepidus ramosa in compita mentes,
 sive Ausonii Idyllion de litteris monasyll.
Pythagoræ bivium ramis paleo ambiguis,
 (194) *Facto testamento creavit regem post se.* Widukind III, 1.
 (195) Widuk. I. I, c. 6.
 (196) *Imperium cum filio quam magnifice dilataverit, nostræ tenuitatis non est edicere.* Widuk. I. 1, c. 63.
 (197) Widukindum (l. l. c. 7.) et in hoc secutus Thietmarus Æthelheidis maritum priorem *Lotharium* erronee appellat *Ludovicum*?
 (198) Kalendarium Merseburg. XII Kal. Mai. *Eodem die capta est Ædelheid. imp. Cumi a Berengurio rege, XIII Kal. Sept. Eodem die liberavit Dominus Æthelheida (m) regina (m) de vinculis.*
 (199) Ex Widukind. I. I.

de re Dudo ¹⁶⁶ (200), filius ejus, admodum tristis effectus, ad nostrates properavit, locisque quæ ad Saleveldum pertinent abditis doloque idoneis occultavit (201). Post hæc rex Papia præsidio munita, dispositisque ibi rebus necessariis, revertitur (*an.* 952); quem Beringerus cum duce Conrado subsequitur (202), regisque gratiam urbe Augustana sua filiique deditioe promeruit, simulque reginæ iram supplicii venia placavit, bonaque cum pace patriam revisit (203). Rex autem Franciam regendo perlustrans, latentes insidias, quæ a filio generoque Hugone (204) parabantur, comperit (205), moxque eis per internuntios hæc ¹⁶⁶ ira dictante mandavit, ut vel tanti facinoris auctores sibi mitterent, vel se potestatis regiæ inimicos pro certo scirent (206). Quos hujusmodi legationi conivere ¹⁶⁶ nolentes, collecto exercitu usque in Magonciam persequitur (*an.* 953), universis urbibus, quas natus ¹⁶⁶ possedit, aut captis aut dediciis (207), hacque manu valida circumsepta ¹⁶⁶, rebelles assiduo multum fatigavit bello. Datis tunc electis ex utraque parte obsidibus (208), pater cum filio loquitur, ac sui gratiam, si consocios talia machinantes aperiret et (*f.* 17') sibi traderet puniendos (209) daturum spopendit ¹⁶⁶. Hoc cum juvenis facere nec posset neque voluisset, eo quod apud suos fidem cum juramento polluere noluisse (210), a patruo convitiatus Heinrico (211), urbem rebellaturus ingreditur (212), Ekbertumque comitem cum multis patrum militibus sibi associavit (213), et clam noctis silentio cum suis omnibus exiens, Ratisbonam, quæ Reinesburg dicitur, Bawarii caput regni, cum urbibus munitissimis cepit, ductricem Ivuthitam solum cum filiis ab his expellens finibus (214). Thiedricum insuper ducem ac Wigmannum comitem, in presidium ad Magonciam denuo possidendam arma commoventes, patre

A se subsequente (215), pecunia per legatos amovere temptans, Thiedrico nequaquam aspirante. Wigmannum blandiciis delinitum celeriter corrumpit (216). Interim rex, parata in expeditionem militia Bawariam petens, clausis sibi omnibus murorum portis, eadem regione depopulata atque combusta, rediit (217). Tunc Dudo ¹⁶⁷ patri suimet ac regi resistere desperans, Avares pharetratos conduxit in socios (*an.* 954); quod regem protinus non latuit. Namque cum signis militaribus obviam pergit inimicis insurgentibus (218), sed aliter ei, quam quisquam ratus sit, dolor! evenit. Hii siquidem ducibus iniquis per aliam directi viam, Franciam invaserunt, * miserabiliterque vastaverunt (219). Sed si quis secreto mentis seu viva voce requirit, unde talis oriatur extraneis audacia, ut tam habitatas longeque semotas præsumant infringere regiones: quantum scriptis umquam didicimus vel per nos scimus, audiat respondentes, quia consensu divino hii facinoribus nostris accenduntur in vindictam Dei, nosque admodum territi fugimus ignavi injusticia nostri, fitque tunc, ut qui in prosperis sprevimus timorem Dei, merito sustineamus flagellum Domini, ac invocantes Deum non exaudimur, qui offensam placare supernam nullo modo conabamur. Inde accidit ut Germania, cæteris comprovincialibus suis impar, viribus his succumberet; quis murus dicitur esse, quodcumque ¹⁶⁸ valet sagittis obstare (220). Commotus tandem Deus meritis justorum gemituque miserorum, fugavit turbam perfidorum; et rex eos iterum alio quam putaret divertentes insecutus, Bawariam rursus invadit. Qui mox de pace tractantes, induciasque petentes, impetraverunt (221). Et semper dubii suisque infideles dominis, cum se apud regem excusare non possent, cum Liudolfo seniore suo nota Reinesburg presidia palantes ¹⁶⁸

VARIÆ LECTIONES.

¹⁶⁶ Ludolfus hic et paulo post 1 c. ¹⁶⁶ add. 1 b. ¹⁶⁶ connivere 1 c. ¹⁶⁶ circumseptam 1. ¹⁶⁶ spopendit a 1. ¹⁶⁷ Ludolfus 1 c. ¹⁶⁸ ita 1. 2. Is m. d. e. quicumque radendo correxit procul dubio 1 c. cum. 2 nostram lectionem exhibeat. ¹⁶⁹ ita 1 b. fugientes 1 a.

NOTÆ.

(200) Dudo nihil esse videtur quam contracta nominis Liudolfi (primitus fortasse, Lappenbergio monente, Thiodulfi, quod idem significat quod Liudolfus) forma; ita enim Liutolfus aut Liutoldus episcopus Augustanus (*cf.* Ann. Aug. a. 989) in Ann. Einsiedl. a. 988 Tuto et Toto appellatur (*supra* p. 143); Liudgardis vero Liudolfi soror, in tabula gen. (p. 215) Dudicha audit WAITZ.

(201) Ex Widuck. c. 9.

(202) Indidem c. 10.

(203) Indidem c. 10 f. et c. 11.

(204) Gener Thietmaro nostro est affinis, maritus sororis. Hic vero Hugonem ducem Francorum occidentalium, qui Hathuin. regis Heinrici filiam duxerat, confundit cum Conrado, duce Francorum orientalium, cui Otto filiam suam Liudgardam in manus dederat.

(205) Widuk. I. I. c. 13.

(206) Ind. c. 15.

(207) L. I. c. 18.

(208) L. I. c. 19

(209) Idem l. I. c. 18: *Fautores insidiarum expostulat.*

(210) L. I. *Illi autem juramentis vicariis obligati... hoc omnino negabant*

(211) Ibid. l. I. *motus Heinricus adversus adolescentem.*

(212) Ibid., l. I., *adolescens . . . urbem ingressus est.*

(213) Ibid., c. 19.

(214) Ibid., c. 20.

(215) Ibid., c. 21, *rege filium in Bawariam subsequente.*

(216) Ibid. c. 24.

(217) Ibid., c. 26.

(218) Ibid., c. 30.

(219) Ibid.

(220) Similiter Widukind. III, 46, qui secutus est Sallustium in Catil. c. 54. *Audacia pro muro habetur.*

(221) Widukind l. I. c. 31.

petunt. Quos rex exercitu valido subsecutus, prædicta possedit in (f. 18) urbe (222); factaque mutuo longa concertatione, tandem grandi ¹⁷⁰ famæ (223) filium suosque pacem petere coegit (224) Post hæc Dudo ¹⁷¹ cum Hugone ¹⁷² penitentia ductus, patris pedibus advolvitur, de preteritis veniam et de presentibus supplex poscit emendationem, de futuris quoque cautelam spondit ¹⁷³ (225). Hunc rex suorum devictus consilio principum suscepit, commissaque remittens, suimet gratiam firmiter dedit (226). Restituit tum fratri suo regnum diu amissum, pacificisque, ut speravit, adversis omnibus, Saxoniam victor repetit (227).

4. Et ¹⁷⁰ ecce iterum Avars ¹⁷⁴, quasi jam perpetrati sceleris oblitæ, adversum nos arma commoverant (*an.* 955); quos adventare dux Heinricus regi nuncios, inceptis eum itineribus revocavit (228). Rex autem ad Augustanam universos suimet familiares ad se convocat civitatem, affirmans se mori malle quam tanta plus perpeti mala ¹⁷² (229), ortaturque ¹⁷⁵ suos, premia promittens cum gratia cunctis se ¹⁷⁶ faventibus pœnamque ¹⁷⁷ fugientibus. Collegit undiquessecus octo tantum legiones (230), quas adversum hostes dispositas consolatur, morientes ibi remunerationibus demulcens æternis, vincentes autem presentibus delectamentis. Quarum extremitates hostis acer juxta Lech fluvium celerem ¹⁷⁰ latenter circumeundo (f. 19) incautas opprimit, cesis tunc pluribus ac despoliatis. Hoc rex ut comperit, Conradum ducem cum suis pone misit, qui captivos cum omni preda ex lupi raptoris faucibus eripuit, victoriaque ¹⁷⁸ positus castra revisit (231). Postera die, id est in festivitate Christi martyris Laurentii (*Aug.* 10), rex solum se pre cæteris culpabilem Deo professus atque prostratus, hoc fecit lacrimis votum profusis: si Christus dignaretur sibi eo die tanti intercessionis preconis dare victoriam et vitam, ut in civitate Merseburgensi episcopatum in honore victoris ignium construere domumque suimet ¹⁷⁰ magnam noviter inceptam sibi ad æcclesiam vellet edificare Necmora, erectus a terra, post missæ celebrationem sacramque communionem ab egregio porrectam Othelrico confessore suo, sumpsit rex ¹⁷⁰ clipeum

A lancea cum sacra, milites in hostem procedendo, resistentemque primus inrupit, ac ¹⁷⁰ mox terga vertentem usque ad vesperam prostravit ac effugavit (232). Peracta tandem ¹⁷⁰ cede, virentibus patris victrix cum turba rex considens, diligenter inquirat, si ab exercitu suo ¹⁷⁰ aliquis remaneret Comperit tum, ducem Conradum, generum sui ¹⁷⁹ et egregium militem, oppeciisse; cujus corpus merito defletum atque diligenter procuratum Wormaliam misit tumulandum (233). Insuper nuntios sanctæ premiserat matri, qui cuncta (f. 19) ordine pandentes, eam cura solverent, mentesque fidelium in laudem Christi pariter accenderent. Tantum divinæ pietatis donum omnis christianitas, maximeque regi commissa, ineffabili suscepit tripudio (231), gloriam et gratiam spallens unanimiter in altissimis Deo.

5. In hoc anno Heinricus dux et frater regis obiit ¹⁸⁰ (235). Interim rex Saxoniam revisens lætus patriam, a cunctis principibus a longe sibi ¹⁸¹ obviantibus summis excipitur studiis (cf. *VIRG. Æn.* 1, 415); diuque expectatus a venerabili suimet genitrice, profusis pre gaudio lacrimis amplectitur. Quibus suum ilico aperiens promissum, qualiter hoc ad unguem produceret, eorumdem ad hoc consilium obnixè petiit et suffragium. His tunc id collaudantibus, piæque petitioni aspirantibus, statuit (236) rex abbaciam in Magadaburgensi civitate, incipiens æcclesiam mirum in modum in loco, ubi sancta requiescit Ædith ¹⁸², et juxta quam post obitum suimet ¹⁸¹ pausare desideraverat ipse. Ibi etiam episcopatum facere conatus, apud Bernardum sanctæ Halverstidensis æcclesie antistitem septimum ¹⁸¹ in cujus diocesi urbs prefata jacet ¹⁸³, quamdiu vixit, impetrare non potuit. Quicquid in prediis vel rebus in aliis permissis ¹⁸⁴ contraxit (237) in tempore (238, totum hoc Deo militique ejus Mauricio concessit heredi.

6. Dum hæc aguntur, ex parte Sclavorum bellum ingruit horridum, hortatu Wigmanni comitis et Ekberhti, ducatu autem Nacconis et Stoinnegui fratris ejus. Quos Herimannus dux superare diffidens, regis petivit auxilium (239). Hic ut erat impiger, militia forti aquilonares invadit

VARLE LECTIONES.

¹⁷³ *add.* 1 b. ¹⁷¹ Ludolfus 1 c. ¹⁷² *Lege* Cunone ¹⁷³ spondit 1 a. ¹⁷⁴ id est ungaris *add.* 1 c. ¹⁷⁵ hortaturque 1 c. ¹⁷⁶ sibi 1 c. ¹⁷⁷ o erasum. ¹⁷⁸ que *add.* 1 b. ¹⁷⁹ generum sui *add.* 1 b. ¹⁸⁰ In — obiit *add.* 1 b. ¹⁸¹ *add.* 1 b. ¹⁸² a erasum 1. ¹⁸³ jacuit 1 c. ¹⁸⁴ concessio 2. sibi concessi A. S. promisso *Chron. Saxo.* a. 955.

NOTÆ.

(222) *Ibid.*, c. 34 et 36.
 (223) *Ibid.*, c. 36 fin.
 (224) *Ibid.*, c. 37.
 (225) *Ibid.*, c. 40.
 (226) *Ibid.*, c. 41.
 (227) *Ibid.*, c. 43.
 (228) *Ibid.*, c. 44 init.
 (229) Terent *Eunuch.* I, 1, 3. *Non perpeti . . contumelias. 7. ubi pati non poteris, 21. mori me malim.*
 (230) *Ibid.*, c. 44 med.

(231) *Ibid.*, c. 44.
 (232) *Ibid.*, collata *Vita S. Udalrici* c. 12,
 (233) *Widukind.* l. 1, c. 47.
 (234) *Ibid.*, c. 49.
 (235) *Ann. Quedlinb.* a. 955.
 (236) I. e. ædificavit. Hæc abbatia fundata est anno 937. V. supra cap. 2.
 (237) I. e. acquisivit.
 (238) Permisso scilicet sibi a providentia. *Conf.* II, 16. VIII, 7.
 (239) *Widukind.* l. 1, c. 50, 52.

regiones (240) malum sepiissime, ut scriptura docet. A sic per Popponem renovata est presbiterum. Arguebat enim idem et regem et populum, antecessorum cultura suorum deviantem ¹⁹⁰, diis ac demonibus vacantem, unum affirmans in tribus personis Deum. Interrogatus autem a rege, si ignito voluisset dicta ferro comprobare, paratum se ad hoc esse hilari respondit animo, crastinaque die ferrum ingentis ¹⁹¹ ponderis benedictum ad locum a rege determinatum portavit, manumque securam inperterritus elevavit. Quo rex in miraculo lætus admodum effectus cum suis omnibus Christi jugo protinus humiliter se subdidit, in finemque fidelium more preceptis obtemperavit divinis (255). Imperator autem hoc ut audivit, vocatum ad se venerabilem virum Popponem, si pugil Christi esset, interrogat, et sacerdotali honore sublimat.

7. Post hæc sedatis bellorum asperitatibus (an. 961), Romam iterum pergere simulans, Langobardiam manu valida intravit, Berengariumque predictum in monte sancti Leonis ¹⁸⁷ duos possidens annos, cum uxore Willan et filiis ac filiabus ad ultimum cepit callide, exilioque eum in Bavanberge, ubi post moritur, relegavit (248). Dehinc (249) Romam armato petens milite, ejusdem cives sibi (f. 20) resistens ¹⁸⁸ bis vicit (250), urbemque gloriosus intravit 961 dominicæ incarnationis anno ¹⁸⁹. Insuper benedictionem a domno apostolico Johanne, cujus rogatione huc venit, cum sua conjugue anno regni ejus 29 (251) promeruit imperialem, ac patronus Romanæ effectus æclesiæ, Beneventum, Calabriam atque Apuliam ducibus eorum devictis, sibi vendicavit (252).

8. Temporibus suis aureum illuxit seculum; apud nos inventa est primum vena argenti (253); devictus est quoque Wigmannus (254). Apud Danos regnante tunc Haroldo, contempta christianitas

9. (f. 21) Gero, Orientalium marchio, Lusizi (256) et Selpuli (257), Misenem quoque cum sibi subjectis imperiali subdidit dicioni (an. 963). Herimannus dux Seliburem et Mistui cum suis imperator tributarios fecit (258). Æquivocus imperatoris junior inquam, Otto, quem peperit inclita mater Ethelheidis ¹⁹², in nativitate Domini (an. 967) Romæ imperator effectus est, patre jubente ac tunc in Campania ¹⁹³ juxta Capuam commorante (259). Qui filio suimet uxorem ab ¹⁹⁴ imperatore Constantinopolitano desponsare desiderans, nuntiis ejusdem ob aliam ad se missis causam, suos fideliter commisit principes hanc legacionem ferentes. Quos in ipso itinere Greci solita calliditate ex improvise irruentes alios occidunt, quosdam vero captos domino suimet augusto presentabant. Pauci autem ex his effugientes, imperatori suo rei eventum aperiunt (260). Hic detrimentum suorum graviter fereus, milites optimos Gunterium ac ¹⁹⁵ Sigifridum tale facinus ad ulciscendum in Calabriam propere misit. Qui Danaos victoria priori elatos et sibi ¹⁹⁶ occurrentes occiderunt, alios autem in fuga comprehensos ob-

VARIE LECTIONES.

¹⁸⁶ m. r. f. add. 1 b. ¹⁸⁷ Thietherdo — successit add. 1 b. ¹⁸⁷ in m s. L. et postea Willan, ac filiabus, callide, cum in Bauanb. add. 1 b. ¹⁸⁸ resistens 1. ¹⁸⁹ DCCCCXLI. d. i. a. et paulo post cujus r. h. v. add. 1 b. ¹⁹⁰ ita 1 c. de inuante 1 a. ¹⁹¹ ingenti 1. ¹⁹² adhelheidis 1 c. ¹⁹³ capania 1. ¹⁹⁴ ad 1 a. sapius. ¹⁹⁵ add. 1 b.

NOTÆ.

- (240) Ibid., c. 53 init.
 (241) Ibid., c. 35 init.
 (242) Cf. Ann. Quedl. a. 955, qui ita de Ekberto. De hac affinitate conf. Wedekind Noten t. II, p. 67.
 (243) Ibid., c. 55, fin.
 (244) Widukind. l. I, c. 57. Ann. Quedlinb. a. 956 et 957, Kalend. Merseb. Sept. 6.
 (245) Widuk. l. I.
 (246) Ibid., c. 58.
 (247) Annal. Hildesh. a. 954; Ann. Quedlinb. a. 955.
 (248) Widukind. l. I, c. 63; Annal. Hildesh. a. 964 Conf. contin. Reginonis a. 962 et 964, ibique vide de morte Berengarii a. 966.
 (249) Minime dehinc sed antea Otto Romam ad coronam imperialem recipiendam est profectus.
 (250) Widuk. l. I, c. 68.

- D (251) Coronatus est, Romæ a. 962, Febr. 2, anno regni vero 26.
 (252) Widukind. l. I, c. 63
 (253) Ibid.
 (254) Ibid., c. 64.
 (255) Ex Widukind. III, 65. Conf. Vitam Brunonis, fratris imp. Ottonis c. 35. Caveat autem lector ne hunc Popponem clericum et postea episcopum (Arhusiensem?) confundat cum Poppone juniore, episcopo Sleswicensi circa annum 1011 usque 1016.
 (256) Widukind. l. I, c. 67.
 (257) Selpuli pagus in tractu Lubben et Storcow urbes interjacente juxta fluvium Spree.
 (258) Widukind. l. I, c. 68.
 (259) Ibid., c. 70. ex cujus verbis hic error manavit.
 (260) Ibid., c. 71. Confer omnino Legationem Liudprandi.

truncant naribus, tributum a Grecis in Calabria et Apulia extorquentes, spoliisque ditati cum gaudio remeabant (261). Constantinopolitani autem funere suorum et (f. 21) captivitate tristes effecti, adversus dominum suum conspiravere, dolosæque imperatricis consilio per quendam militem peremerunt¹⁹⁶ eundem, loco ejus hunc designantes ad imperii totius provisorem (262). Qui mox magnificis muneribus comitatuque egregio non virginem desideratam, sed neptem suam, Theophanu vocatam, imperatori nostro trans mare mittens, suos absolvit (263), amicitiamque optatam cesaris augusti promeruit. Fuere nonnulli, qui hanc fieri conjunctionem apud imperatorem impedire studerent, eandemque remitti consulerent. Quos idem non audivit, sed eandem dedit tunc filio suimet in uxorem (an. 972), ardentibus cunctis Italiæ Germaniæque primatibus (264).

10. Multa sanctorum corpora imperator ab Italia Magadaburg¹⁹⁷ per Dodonem capellanum suimet transmisit (265). Hoc autem²⁰³, quod de ejus clerico¹⁹⁸ audivi nomine Poppone, Willehelmi comitis (266) germano¹⁹⁹, memoria dignum, non est pretereundum. Is cum imperatori diu fideliter serviret, nimis infirmatur, et in extasi effectus, in montem excelsum ducitur, ubi civitatem magnam et pulchra ejus²⁰³ conspicatur ædificia. Inde perveniens ad turrim arduam, laboriosos ejusdem scandit aggressus. In cujus summitate magna²⁰³ Christum cum sanctis omnibus sedentem videre promeruit. Ibi Brun archiepiscopus²⁰³ Coloniensis (267), ob inanem philosophiæ executionem, a summo iudice accusatur et a beato Paulo defensus iterum²⁰³ inthronizatur. (f. 22) Tunc iste vocatus simili de causa redarguitur, et supplici sanctorum intercessione suffultus, talem audivit vocem: *Post tres dies ad me veniens, hanc, quam ego nunc tibi demonstro, cathedram possidebis.* Hæc omnia sacerdos cum evigilaret, cesari ad se accersito explicuit, et non esse somnium, sed veram affirmans visionem, gratias ei retulit pro bonis omnibus, quæ ei unquam fecit; et sicut ei indictum est, facta confessione et indulta a presentibus remissione, dereliquit aliena,

VARLE LECTIONES.

¹⁹⁶ peremerunt 1 c. ¹⁹⁷ mag aburg 1. (ut infra c. 23). ¹⁹⁸ ita 1 b. de eo 1 a. ¹⁹⁹ nomine — germano add. 1 b. ²⁰⁰ ita 1 b. (magdurc 1 c.) eo precepit adduci 1 a. ²⁰¹ que add. 1 b. ²⁰² egregi corr. egregii 1. ²⁰³ add 1 b. ²⁰⁴ corr. ex XLVIII. ²⁰⁵ archipre presul in dunbus lineis 1. ²⁰⁶ uillehellmus 1. ²⁰⁷ ita 1 b. expiravit 1 a. ²⁰⁸ m. i. s. add. 1 b. ²⁰⁹ corbeiensis 1 c. ²¹⁰ corporaliter 1 a. ²¹¹ ita 1 c. obstipuit 1 a.

NOTÆ.

- (261) Ibid., c. 72.
 (262) Ibid., c. 73.
 (263) Ibid.
 (264) Witukind, l. 1, Pacta dotalia Ottonis II, imperatoris d. d. Romæ anno 972, April. 14, adhuc exstant.
 (265) De his reliquiis cf. Wedukind. Noten. t. I, p. 115.
 (266) Wimariensis addit ann. Sax. 965.
 (267) 953-965. Frater Ottonis I.
 (268) In Necrologio Luneburg. adnotatur Jun. 15. *Cristin comes et Eppo et Verlef occ.* Alius vero ejus-

repetens sua, cum pace bona, flentem tam felici obitu consolatus seniore.

11. Preciosum quoque marmor cum auro gemmisque cesar precepit ad Magadaburg²⁰⁰ adduci. In omnibusque²⁰¹ columnarum capitibus sanctorum reliquias diligenter includijussit. Corpus egregii²⁰² comitis Christini (268) aliorumque juxta supra memoratam posuit ecclesiam, in qua sibi sepulturam, quamdiu vixit, preparari concupivit. Anno dominicæ incarnationis 961, regni autem ejus vicesimo quinto, presentibus cunctis optimatibus, in vigilia nativitatis Domini (269) corpus sancti Mauricii et quorundam sociorum ejus cum aliis sanctorum porcionibus Ratisbone sibi²⁰³ allatum est. Quod maximo, ut decuit, honore Parthenopolim transmissum, unanimi indigenarum et comprovincialium conventu²⁰³ ibidem susceptum est, et ad salutem patriæ totius hactenus veneratum est.

12. Iterea Bernhardus, antistes venerandus plenusque dierum, 48²⁰⁴ ordinationissuæ anno (968), et in ipso die, id est 2 Nonas Februarii (f. 22), obdormivit in Domino. Insuper Willehelmus, sanctæ archipresul²⁰⁵ Magonciæ, cui cura ab imperatore domino suimet et parente, commissa fuit Parthenopolim disponendi cæteraque regni necessaria regendi (270), cum egrotantis reginæ sinem Mahtildis expectaret (271, in Redulwerothe 6. Nonas marci moritur. Hujus obitum nimia corporis infirmitate oppressa venerabilis reginæ, nullo adhuc certa nuntio, presentibus cunctis intimavit: *Filius, inquit, meus Willehelmus²⁰⁶, pro dolor jam expirans²⁰⁷ memoriæ indiget salutari²⁰⁸.* Et Liudulfus, abbas Corbensis²⁰⁹ egregius (272), corporaliter²¹⁰ sibi occurrentem illum nocte eadem, qua transiit, videns, obstupuit²¹¹, et mortuum hunc²⁰³ esse confratribus²⁰³ nuntiavit. Post hæc sancta Mahtildis 2. Idus marci migravit ab hoc exilio, spiritum committens ac creatori suimet reddens Deo, sepultaque est coram altari Christi presulis Servacii juxta seniore suum, quia quem viventem dilexerat, huic²⁰³ se mortuam conjungi, quamdiu deguit, semper imploravit.

13. Gero quoque, defensor patriæ, dum unici

D dem nominis comes Novembr. 5. Videtur idem esse, qui in chartis quibusdam a. 937-945 Christianus comes in pago Serimunti (in quo Grimsleben et Rosenberg juxta Salam fluvium) audit et apud annalistam Saxon. a. 945, Christianus marchio.

(269) Imperatorem hoc tempore Ratisbonæ fuisse, constat tum per continuatorem Reginonis, tum per chartam ab illo ibi datam.

(270) Widukind. l. 1, c. 73.

(271) Ibidem, c. 74 Conf. Ann. Hildesh., a. 968.

(272) Liudolfus abbas 965-983.

morte turbaretur filii suimet ²²¹ illustris Sigifridi, Romam pergens, emeritus jam senex, coram altari principis apostolorum Petri arma deposuit victricia ²²¹, et apud domnum apostolicum sancti impetrans brachium Ciriaci, ad Deum cum omni suimet hereditate confugit. Patriamque revisens, nati suimet viduam, prius velatam, monasterio in (f. 23) saltu, quod suo signatur nomine ²²², constructo, Hathui vocatam, statuit abbatissam, a Bernhardo consecratam episcopo. Firmatisque his omnibus, felici hos obitu precessit 13. Kal. Junii,

14. (An. 965) Imperator autem comperta lugubri matris et filii cæterorumque nece principum (273), gravi queritur merore invincibile tocus rei publicæ damnum. Urguebat eum ad hoc timor mortis propinquæ, et quod Deo rebus promisit in anxiiis ²²³, oportuno tunc complere studuit ²²⁴ in tempore. Electum namque a cuncto sanctæ Halverstidensis ecclesiæ clero et populo. Hilliwardum, tunc prepositum et a domno suimet Bernhardo ad hoc presignatum, Romam venire precepit. Cumque eodem, quod diu latebat, secretum mentis revolvit, scilicet facturam se in urbe Parthenopolita archiepiscopatum semper studuisse (274), ob spem remuneracionis æternæ defensionemque communiis patriæ (275), seque ad omnia, quæcumque umquam ab eo expetisset ²²⁵, promisit paratum, si consentiret sibi hoc perficere votum. Hic autem, ut erat sapiens, piæ conivebat ²²⁶ petitioni; partemque parochiæ, quæ sita est inter aram ²²⁷ et Albim et Badam ²²⁸ fluvios, et insuper ²²⁹ viam, quæ Fritherici dicitur, Deo concessit sanctoque Mauricio ac ²²⁹ imperatori. Insuper idem caritative rogatus a cesare augusto, dedit Deo sanctoque Laurentio parochiam jacentem inter fluvios Willerbizi et salsum mare et Salam ac Unstred et Helmana et foveam, quæ est juxta Valeshusun ²³⁰ (276). Tali munere imperator arridens, per manus suscepit eundem, curamque ei baculo committens pastorem: *Accipe, inquit, precium (277) patris tui!* ²³¹ Hunc enim, Ericum nomine, cum Baccone, Herimanno, Reinwardo, Wirino, Eserico ²³² cæte-

risque, qui in Quidilingeburg eundem ²³⁰ tunc in pascha solemni occidere conabantur, decollari precepit (278) Avum autem meum nomine Liutharium (279) ejusdem consilii participem. libenter perdere voluit; sed sibi familiarium devictus consilio principum, captum hunc mihi tunc Bawariam ad comitem Bertoldum, comprehensis sibi ²³¹ omnibus suimet rebus ac late ²³¹ distributis, usque in annum integrum; tuncque gratiam regis et sua omnia cum magna pecunia et predio in Sonterslevo et in Vodenesvege (230) jacenti acquisivit. Sed ceptum iter peragam. Imperator vocavit ad se Richarium, Magadaburgensis ecclesiæ abbatem tercium, — nam Anno et Otwinus, tunc episcopi (281), prefuerunt ei — volens hunc dignitate sacerdotali decorare. Sed visa quadam epistola, quæ clanculum sibi ²³¹ deferebatur omisit, (f. 24.) Æthelbertumque ²³⁴, Treverensem, professione monachum, sed Ruscicæ prius ²³¹ ordinatum presulem (282) et hinc a gentilibus expulsam ²³⁵, ad archiepiscopatus apicem, inclitum patrem et per omnia probatum anno dominicæ incarnationis 970, [968] 15 Kal. Novembr. apostolica auctoritate promovit. Tunc misit eum ad sedem suam cum magno honore, precipiens universis Saxonie principibus, ut proximum natale Domini cum eo essent (283) Archiepiscopus autem a clero et omni populo magnifice susceptus, in his festivis diebus consecravit Bosonem, Merseburgensis ²³⁶ ecclesiæ pastorem primum ²³⁷, Burchardum, Misnensis ²³⁸ ecclesiæ provisorem primum ²³⁷, Hugonem, episcopum ²³¹ Citicensem ²³⁹ primum ²³⁷, Havelbergensis ecclesiæ custodem primum ²³⁷ hiis Tudonem coaptavit, prius consecratum: omnes hos ²³⁰, subjectionem sibi suisque promittentes successoribus, disposita singulis quibusque parochia speciali ²³¹. Additus est his confratribus Brandenburgensis ecclesiæ primus ²³⁷ pastor Thietmarus ²³¹ (284) ante hoc unctus ²³², et Jordan, episcopus Posnaniensis primus ²³⁷.

15. Opere precium est, quamvis jure preposterus mihi imputetur ordo, hoc adnectere qualiter impe-

VARIE LECTIONES.

²¹² Gerinrod *add.* 1 c. ²¹³ e *erasm* 1. ²¹⁴ studit 1. ²¹⁵ expitisset 1. ²¹⁶ conivebat 1 c. ²¹⁷ *corr* oram 1 c. ²¹⁸ bodam 1 c. ²¹⁹ et 1 a. ²²⁰ uualenhusun 1 c? ²²¹ *add.* 1 b. ²²² Herim R. W. E. *et statim post* in p. *sollemni add.* 1 b. ²²³ *ita* 1 e *corr.*; regem *fuisse videtur.* ²²⁴ adh 1 c. ²²⁵ et h. a g. e. *add.* 1 b. ²²⁶ I. 1. ²²⁷ I. *ubique addit* 1 b. ²²⁸ misnesis 1. ²²⁹ *ti erasa sunt ab* 1 c. ? *et ita in hoc vocabulo semper.* ²³⁰ p. c. o. h. *add.* 1 b. ²³¹ Dudelinus A. S. a. 969. ²³² a. h. u. *add.* 1 b.

NOTÆ.

- (273) Widukind., c. 75 init.
 (274) Conf. statuta synodi Ravennæ celebratæ a. 967. Chronogr Sax. et Chron. Magdab.
 (275) Eadem fere verba v. II, 2.
 (276) Wildbach, qui non procul ab oppido Kelbra Helmam influit; Salzsee prope Seburg in comitatu Mausfeldensi, et exinde profluens fl. Salza; Sala et Unstrut notissimi; Helma modico intervallo vicum Wallhausen præterfluit. Uas De via Friderici v. quoque chartam Ottonis imp. a. 965, Jul. 9.
 (277) I e. compositionem, Wergeld.
 (278) Ann. Quedlinb., a. 941.
 (279) De eo cf VI, 30.
 (280) Sandersleben et Gutenswegen in districtu Magdeburgico. Uas.

- D (281) Anno, episcopus Wormatiæ 950-978. Adwinus Hildesheimensis 954-984.
 (282) Non Ruscicæ, sed Rugis Adalbertum ordinatum fuisse præulem, testantur mandatum imperatoris mox laudandum, Ann. Sax. a. 968, chronogr Sax. a. 969, Contin Reginonis a. 991.
 (283) Mandatum imperatoris de inthronizatione archiepiscopi Magdeburgensis vide Legum t. II, p. 561.
 (284) Dudelinus ille vocatur in mandato imperatoris supra laudato, sicut apud Ann. Sax. a. 969, et chronogr. Sax. a. 970. Dodilonein noster infra vocat episcopum Brandenburgensem secundum. Thietmarus primus fuit episcopus Brandenburgensis anno 949 ab imperatore constitutus.

rator fratri suimet, domno Brunoni, nominato a A suimet patruo duce Brunone — qui a Lutbuwigo ²²³ rege in expeditionem ad Danos missus, cum episcopis duobus ²²⁴ Thiædrico et Marequardo cæterisque militibus 4 Non. Febr. ²²⁵ fluminis inundatione interiiit (285) — mortuo Agripinæ sedis provisoro Wigfrido, episcopatum ejusdem ducatumque regi insuper daret Liutharii. Hic post iniquorum, quamvis sapientissimus esset, consilio depravatus, pro bono malum regi suimet germanoque restituere meditat^{ur} (an 953). Vocavit namque ad se Hugonem generum, regi, ut supra memoravimus (286), nimis infidelem, ad convivium, et cum corona artificiose gemmata B regnum ipso ²²⁶ committere, consanguinitatis et juramenti inmemor, studuit. Qui cum in sancto die sollempnis paschæ paratis omnibus instrumentis regalibus, generum promissa femineo expetentem desiderio coronare voluisset, odio, divinæ miserationis gratia sapientieque cuncta volventis freno, paululum relaxato, puduit incepti et penituit. Accersitoque clam suimet secretario, quem prediximus (287), Wolcmero ²²⁷, quod in mente latebat vulnus aperuit, qualiterque curaretur, diligenti consilio quesivit. Sed conversis quibusque paratus ad omnia Deus, huic in mentem cœlitus misit, quo curam sui senioris respondendo talibus mitigavit. Sanctus, inquit, Spiritus tibi, senior karissime, (f. 25) suggestit, ut non amplius adversum non prevaleret tanti auctor sceleris inimicus; quem sic confundi teque autumo posse honorari. Coronam, quam genero tuo cras te daturum promisisti, vobis considentibus presentabo, ut fides tua in posterum omnium clarescat; et in vitis corruens dirumpo eandem, ut fraternus amor modo frigidus in posterum recalescat. Placuit hoc archiepiscopo, et sic expleri votis exultantibus divinas pulsavit suppliciter aures. Mane autem facto, dicta hæc ut factis sunt impleta, archiepiscopus magnum simulabat merorem; Hugo autem suique tanta spe frustrati ²²⁸ inconsolabilem sustinere dolorem; consummatisque diebus festis, aliis quam ratus sit donis honoratus, rediit. Post hæc confratres, rex inquam et episcopus reconciliati, invicemque pietatis studio perseverantes, omni inimicitiæ scrupulum deinceps amovere curabant. Sed archipresul, divinitus in cunctis humanitusque D

pollens proficuitatibus, 13. ordinationis suæ anno, sommo pacis soporatus, 5. Idus Octobris ²²⁹ (288) fratrem reliquit ²³⁰ tristem. Tales insidancium ²³¹ laqueos compluresque alios, in regni ac in cura imperii 49 ferme annos conversatus Otto prefatus, Christo se in omnibus ²³² (an 965) protegente, securus evasit (f. 23'). Pauca locutus sum de innumerabilibus et isto ²³³ (289) melioribus tanti viri ingenuis actibus, quia liber unus de ejusdem nobili conversatione pleniter inscriptus (290), me aliquid proibet addere.

16. Imperator autem fraterna clade turbatus, B Wolmero, ejusdem familiari capellano ²³⁴, ob amorem ejus episcopatum et anime curam fideliter commendavit. Quo sedente tempus a Deo sibi permissum ²³⁵, et in omnibus egregie conversanti, et de medio 15. Kal. Augusti (967) discedenti (291) Gero, frater Thietmari ²³⁶ marchionis, a clero et ab omni populo electus est; et hoc imperatori mox adnuntiatur. Hic quia prefato fratri suo ob multas causarum species iratus fuit, dare huic episcopatum noluit. Intereasis, quia capellanus tunc erat, in uno dierum missam celebrans in Papia civitate, vidit solus sanctum Petrum et Ambrosium sancto se benedicentes oleo; et nullo ²³⁷ tunc prodidit, sed tantum divinæ pietatis munus equa mente portavit. Imperatori ²³⁸ autem in sancto dominice resurrectionis die evaginato apparuit angelus gladio, cum jam preparatus excepta corona ad ecclesiam pergere voluisset: Nisi, inquit, in Cerone hodie compleris electionem, (f. 26) securus non evadis hanc sedem Expavescens ob hoc cesar: Domnum, inquit, vocate Geronem. Eique ²³⁹ protinus venienti curam baculo pastorem commisit, et indulgentiam humiliter efflagitavit. Hic suffraganeis postea benedictus, ut signis hodie declaratur, nomen et officium Deo hominibusque accepto, dum vixit (292), tota mentis devotione portavit. Hujus sancta mater, Hidda ²⁴⁰ nomine (293), Jerusalem orationis gratia petens illicque infirmata, hanc suis legationem pedissequis commendavit: Egreddenti animæ meimet prolongato hujus exilii incolatus, corpus meum matri terre celeriter tradite. et mox euntes, hæc filio nunciate Geroni, quo peregrinæ genitrici suæ talem in terris non deneget honorem, qualem pius in cælis dare

VARLE LECTIONES.

²²³ Iuduuico 1 c. ²²⁴ tribus 1 a. ²²⁵ III. n. f. add. 1 b. ²²⁶ ipsi 1 c. ²²⁷ primum u erasum 1. sæpius. ²²⁸ frustrati 1. ²²⁹ V. id. octobr. add. 1 b. ²³⁰ reliquit 1 sæpius. ²³¹ insidancium 1. ²³² omibus 1. ²³³ histo, 1 a. ²³⁴ capellana 1. ²³⁵ permissam 1 a. ²³⁶ thietmari 1 a. ²³⁷ nulli 1 c. ²³⁸ Imperatore 1. ²³⁹ Cumque 1 a. ²⁴⁰ Ida corr. manu incepta.

NOTÆ.

(285) V. Ann. Fuldens, Corbeiens., a. 880. Wudukind 1, 15.

(286) V. supra cap. 3, not. 227. Cuno sive Conradus, gener Ottonis.

(287) Errat auctor. Wolcmeri mentionem in his libris antea non fecit.

(288) V. Kalend. Merseburg. h. d. Obiit a. 965, v. cont. Regin.

(289) I. e. conjuratione modo narrata.

(290) Sc. Ruotgeri Vita Brunonis.

(291) V. Kalend. Merseburg. h. d. Obiit a. 967. Conf. Regin. cont. Lamberti Annales a. 965. In Ann. Colon. Popponis nomen ei tribuitur.

(292) Gero sedit usque 975.

(293) De hac Ida s. Hidda v. Chronic. Montis Sereni a. 1171. Inde discimus eam fuisse sororem Geronis marchionis et Sifridi comitis, atque nuptam Christiano comiti.

dignatus est Deus, et altare mihi in ecclesia sanctæ constituat Cecilie. Talibus preceptis devotæ obtemperantes famule, dominam suam post hæc feliciter exspirantem sepelierunt, et statim recedentes, miseriam ²⁵¹ insciæ effugierunt subsecuturam. Nam Saraceni Jerusalem tunc invadentes (294) nil reliquere victis, quod sancta ²⁵² eis clam tunc predixit (f. 26) matrona, cum se mortuam jussit propere tumulari et suas abire. Venientes autem hec Coloniam, cuncta archiepiscopo pandunt ordine. Quas idem benigne suscipiens, Deo gratias egit et justæ ejusdem petitioni satisfacit. Et quia pauca locutus sum de laude ignota tanti præsulis, libet in sequentibus cetera disserere, ut in his virtus ejusdem valeat enucleacius apparere.

17. Imperator, audita Ratisbonensis ecclesiæ præsulis (295) morte, eo perrexit (an. 942), et ut episcopatum non alio ²⁵³ daret, nisi eo ²⁵⁴, qui primus sibi occurreret, in somnis ammonitus est. Crastina autem die primitus inlucescente, cesar ad monasterium Christi martiris Emmerammi, monachis hoc nescientibus, cum paucis venit, et paulatim ostium pulsans, a quodam Guntherio ²⁵⁵, æcclesiæ pervigili custode et per omnia venerabili patre, intromissus est. Quem intuens ad adorantum primo supplex processit, deindeque talibus aggreditur: *Quid mihi, frater, pro adipiscendo episcopatus honore vis dare?* Senior ad hæc subridens: *Calceos, inquit, meos.* Hunc autem cum cæteris confratribus ad electionem antistitis ad sanctum Petrum venientem, (f. 27) cesar explicato cunctis ²⁵⁶ somnio ceteroque rei eventu, cum ²⁵⁷ consilio cleri totiusque populi ad sacerdotem constituit. Is vero accepta benedictione sedebat tantum 6 menses (296), egritudineque compressus valida, ad modicum evaluit ²⁵⁸, sumptoque in manus ²⁵⁹ cinere, locum, quo de hoc seculo migrare voluit, signo sanctæ crucis ipse consurgendo signavit, solotenusque positus, illud beati Job carmen beatus et ipse cecinit: *Auditu auris audivi te, Domine, nunc autem oculus meus videt te; idcirco ipse me reprehendo, et ago penitentiam in favilla et cinere (Job. XLII, 5).* Et continuo confessione cum lacrimis peracta emisit spiritum; inpletumque in eodem est, quod antecessor illius similis habitus huic predixit: *Tu debes, frater, secundus post me hanc ecclesiam regere; sed parvo tempore vives, Deo tantum ²⁶⁰ te misericorditer coronante.* Quod

A quamdiu hic peregrinatus est, juxta Dei voluntatem fieri idem semper optavit. Has de duobus episcopis sententias ideo protuli, ut scias, lector, quod celestis gratia imperatori sepe aperiret, quid sibi in humanis fieri placeret. Hic audito obitum patris, Michaellem huic ²⁶¹ succedere fecit. (f. 27.) Qui cum commissa sibi optime diu ²⁶² regeret, commoventibus iterum orientales Ungris, cum cæteris Bawariorum principibus his ad succurrendum venit. Sed exorto ²⁶³ mox inter eos duello ²⁶⁴, pro dolor! nostri victi ab hostibus atque prostrati sunt. Episcopus autem, abscisa suimet auricula et cæteris sauciatus membris, cum interfectis quasi mortuus latuit. Juxta quem inimicus homo jacens et hunc vivere solum ab insidiantium laqueis tunc securus cernens, B hastam sumpsit et necare eundem conatus est. Tunc iste confortatus in Domino, post longum mului agonis luctamen victor hostem prostravit, et inter multas itineris asperitates incolomis, notos pervenit ad fines. Inde gaudium gregi suo exoritur, et omni Christum cognoscenti. Excipitur ab omnibus miles bonus in clero, et servatur optimus pastor in populo, et fuit ejusdem mutilatio non ad dedecus, sed ad honorem magis. Et nunc revertar ad explanandam narrationis seriem.

18. Romanorum prepotens imperator augustus valentior sibi ²⁶⁵ in Christo dominum apostolicum nomine Benedictum, quem ²⁶⁶ nullus absque Deo judicare potuit, injuste, ut spero, accusatum, deponi consensit (an. 964), et, quod utinam non fecisset, exilio ad Hammaburg religari ²⁶⁷ precepit (297), ut post lucidius (f. 28) indicabo. Interim Hirimannus dux Saxoniam regebat; positaque ad Magathaburg ²⁶⁸ concione, susceptus est ab archiepiscopo, manumque deductus ad ecclesiam, accensis luminaribus cunctisque sonantibus campanis. Ibi avum meimet Heinricum (298), tantæ resistentem superbie, dolo capere dux nisus non potuit, quia hunc ²⁶⁹ militum magna caterva vallavit. Precepit tamen ei, ut Romanam post imperatorem pergeret. Huo libentissime complens, transcensit Alpibus ut primum ad imperatorem venit, videns eum a longe, solotenus se prostravit; interrogatusque, quid causæ hoc esset, quod accusatus apud eum, gratiam suam pietatemque solitam perdidisse timeret, lacrimabiliter respondit. Quem protinus elevatum imperator osculatur, singulaque sagaciter perquirens, et de sus-

VARIE LECTIONES.

²⁵¹ non add. 1 c. 2. ²⁵² Hidda add. 2. ²⁵³ alii 1 c. ²⁵⁴ ei 1 c. ²⁵⁵ i erasum est, ²⁵⁶ cunctis 1. ²⁵⁷ cuni 1. (communi? At Ann. Saxo a. 952. habet cum. ²⁵⁸ convaluit 1 c. Ann. Sax. ²⁵⁹ manis 1. ²⁶⁰ ita c. ²⁶¹ add. 1 a. ²⁶² Cod. 1 primo habuit: Qui cum missa sibi optinere, quod scriba ut videtur ipse jam mutavit in Qui cum missa sibi optime diu. Hoc 1 c. ita correxit: Qui cum commissa sibi optime diu; quod etiam Ann. Saxo. habet. ²⁶³ exorta — duella 1 a. ²⁶⁴ religiri 1 a. ²⁶⁵ magadaburg 1 c.

NOTÆ.

(294) Quod fiebat sub Al Moaz, chalifa ex gente Fatimidarum s. Alidarum primo, circa annum 970.

(295) Sc. Isangrini, qui obiit a. 942, V. Annales S. Emmerammi Ratispon. h. a.

(296) Guntharius 30 hebdomadas post ordinationem obiit. V. Ann. S. Emmerammi a. 942.

(297) Thietmarus secundam Ottonis I expeditio-

nem in Italiam (961-965) cum tertia (966-972) hic confudisse videtur. In illa Benedictum imperator deposuit; hac durante Æthelbertus archiepiscopatum obtinuit Magdeburgensem.

* (298) Sc. ex matre Cunigunde filius Heinrici comitis Stadensis.

ceptione ducis quomodoque is ²⁶⁶ in medio episcoporum ad mensam loco imperatoris sederet lectoque dormiret, perdidit. Ob hæc cesar augustus mascula bile succensus, Æthilberto ²⁶⁶ per epistolam mandavit episcopo, ut tot sibi equos mitteret, quot duci campanas sonare vel quot coronas accendi preciperet ²⁶⁷. Imperatoria archipresul peragens edicta, quibuscumque valuit modis se per legatos suimet excusare (f. 28') contendit. Comes prefatus tam ingeniosus erat, ut cesarem iratum præ cæteris principibus placare potuisset facilius, et quia ejus fuit consanguineus, gratiam imperialem usque in exitum suimet ²⁶⁸ vitæ fideliter obtinuit. Quem torque aureo donatum cesar dimisit remeare, suosque familiares contristatis hostibus lætificare.

19. Interea Hodo ²⁶⁹, venerabilis marchio, Misenem, imperatori fidelem tributumque usque in Vurta fluvium solventem, exercitu petivit collecto. Ad cujus auxilium pater meus comes Sigifridus, tunc juvenis necdumque conjugali sociatus amori, venit solum cum suis, et in die sancti Johannis Baptistæ adversus eum pugnantem, primoque vincentem, a fratre ejusdem Cideburo, exceptis tantum comitibus prefatis, omnes optimi milites interfecti opperierunt in loco, qui vocatur Cidini (299). Hac de fama miserabili imperator turbatus, de Italia nuncios misit, precipientes Hodoni atque Misenoni, si gratiam suimet habere voluissent, usque dum ipse veniens causam discuteret, in pace permanerent.

20. Post hæc subditis sibi cunctis hostium cuneis, arduam Alpiam transcendit viam, Bawariam invivens regionem, ibique cunctis sapienter (f. 29) dispositis, recto itinere ad Magadaburgiensem pergens civitatem, palmas ibidem festivo duxit honore (an. 973, *Mart.* 16). Namque solebat in sollempnitatibus universis ad vesperam et ad matutinam atque ad missam cum processione episcoporum venerabili, deindeque cæterorum ordine clericorum, cum crucibus sanctorumque reliquiis ac turribus ²⁷⁰ ad ecclesiam usque deduci. Hicque cum magno Dei timore, qui est principium sapientiæ (*Prov.* 1, 7), staret atque sederet, usque dum finita sunt universa, nil loquens nisi divinum, sed ad caminatam suimet cum luminaribus multis, comitatuque magno sacerdotum, ducum ac comitum remeabat. Pro remedio autem animæ suæ tradidit postera luce inefabilia Deo munera, invictissimoque ejus duci Mauricio, in prediis, in libris, cæteroque apparatu regio,

A confirmans omnia legitima advocatorum traditioneque scripturarum, presentia et laude imperatricis et filii, atque sub omnium testimonio Christo fidelium. Dehinc ivit ad Quidilingeburg, proximum pascha divinis laudibus humanisque peragens gaudiis (300). Huc confluebant imperatoris edictu Misesco atque Bolizlavo, (f. 29') duces et legati Grecorum, Beneventorum, Ungariorum, Bulgariorum, Danorum et Sclavorum ²⁷¹ (301), cum omnibus regni totius primariis; consummatisque pacifice cunctis, ditati muneribus magnis ²⁶⁸, reversi sunt ad sua lætantes. Kalend. Aprilis ²⁷² Herimannus autem dux ibi tunc moriens, imperatoris gaudia turbavit (302). Hujus corpus dum ad Liuniburg ²⁷³ a filio suimet Bernhardo deferretur ²⁷⁴, contigit ibi Brunonem, Ferdensis ecclesiæ antistitem, in proximo esse. Hic quia Herimannum, dum vixit, banno constrictum habuit, suppliciter rogatur a filio, ut et solutionem saltem defuncto impenderet et in ecclesia eundem sepeliri liceret. Sed is quod postulat, nequaquam impetrat.

21. Sed quia presulis istius memoria feci, volupe ²⁷⁵ est mihi, de eodem amplius effari. Fuit hic consanguineus (303) predicti ²⁷⁶ ducis, nova monachus Corbeia; et ob venerationem suam imperator eundem Amolongo successorum statuit episcopo. Qui ecclesiam in Werdun, cui rationabiliter prefuit, de ligno, quia lapis defuit ei ²⁷⁷, fecit egregiam, et magnitudine et qualitate cæteras præcellentem benedixit. Et in senectute bona proficiens obiit 3 Nonas Maii, frater ²⁷⁸ prefati ducis (an. 962). Hic autem dum senio et infirmitate assidua gravatus admodum tardaret, rogatur a cesare, ut Hirimannum ²⁷⁹ suimet capellanum, Volcmeri fratrem antistitis (304), pro filio nutrire et ad juvamen et ad heredem voluisset sibi eligere ²⁸⁰. Hanc legationem gementi animo suscipiens, talia reddit: *Curam, quam mihi dominus meus indigno committere dignatus est, studiose hactenus rexi; et quamdiu hic conversari debeo, sine tali fame (305) si licet degere concupisco. Humilitatis ac superbiæ non est æqua societas (cf. LUCAN. I, 92), nec umquam consortem patitur potestas. Quodcumque in alio placet seniori meo, devotus implebo. Non sit spes juveni in morte senis decrepiti, quia peccatum est; reminiscatur, quod pellis vituli crebro suspenditur parieti (306)*. Talia exorsus, se ad ecclesiam Christi virginis Cecilie jubet portari, humoque prostratus, se indigne hactenus ei servisse, sic lacri-

VARIAE LECTIONES.

²⁶⁶ adhelberto l. c. ²⁶⁷ præceperat A. S. a. 969. ²⁶⁸ add. l. b. ²⁶⁹ hodo corr. odo l. c. ? et ita infra ²⁷⁰ primum r. erasum l. ²⁷¹ et legati — Sclavorum add. l. b. ex Ann. Quedl? ²⁷² Kl. apr. add. l. b. ²⁷³ primum i. erasum l. ²⁷⁴ deferretur l. a. ²⁷⁵ voluntas l. c. ²⁷⁶ ita l. b. prefati l. a. 2. A. S. 973. ²⁷⁷ q. l. d. ei add. l. b. ²⁷⁸ f. p. d. erasa sunt l. f. ipsius Herimanni ducis 2 Conf. Ann. S. ²⁷⁹ hirrimannum l. a. herimannum l. c. ²⁸⁰ v. nutrire l. a.

NOTÆ.

(299) Fortasse Zehden juxta Oderam.
(300) Widukind. l. I, c. 75.
(301) Cf. Ann. Hildesh. a. 973.
(302) Widukind. l. I.

(303) Sc. frater.
(304) Coloniensis.
(305) Famine h. e. jussu sc. imperatoris.
(306) Il. 6. juvenes sæpissime mori.

mis queritur effusis : *A Deo et a te repudiatum me infelix cognosco, cum alienus mihi preponitur, et servituti tuæ ut dignior assumitur Unde ²⁸¹ hinc tristis nunc ²⁸¹ abcedere volo, et Christi gratiam et tuimet intercessionem sanctam in hoc exspectare desidero. Vellem; ut, sicut ego aliena injuste non appetii, ita nullus umquam de meo gaudere presumeret detrimento. Nunc a Deo, quid ²⁸² sibi placeat et æcclesie (f. 30) prosit meæ, supplex exoro. Finita hac oratione surrexit et discedens tamdiu in sua morabatur parochia, quoadusque de nece supramemorati juvenis certus efficitur ²⁸³, et tunc convocatis in unum sociis : Dominum, dixit, non habetis novum ; me autem ad monasterium deferte meum, diem iudicii ibidem absque omni vagatione cum magna sollicitatione exspectaturum ²⁸¹. Et discite vos mortales, omnia quæ vobis sunt salubriter profutura, non currentis neque volantis ²⁸⁴, sed potius miserantis ²⁸⁴ Dei esse (Rom. ix, 16). Simus exemplum vobis, quod nemo confidens in Deum desolatur, nec in se sperans utiliter ²⁸¹ exaltatur. Ponite, filii, in Deo patre spem vestram, et cum auxilio Unigeniti ejus et paracliti consubstantialis vincite timorem noxium. Propitium orate Deum, ut, quod ego in vobis seu umquam vos in me humana fragilitate deliquimus, emendetur deinceps in melius, et ut post me Deo carum et vobis utilem habere possitis seniore et ²⁸⁵ tempora prospere arridencia. Post hæc verba ad prædestinatum perveniens locum, quamvis multa senectutem suam circumvenirent incommoda, tamen affabilis et laudandæ fuit ²⁸¹ conversationis.*

22. (f. 31 a) Expeditis breviter supradicti imperatoris inclitis actibus, fert animus, priusquam obitum ejus scriptis comprehendam, de his aliquid dicere, qui ejusdem temporibus utiles æcclesie et sibi exspiravere, et quod interim accidit renovare. Hillibertus, quie um unxit archiepiscopus, in secundo regni suimet anno obdormivit in Christo 2 Kal. Junii; et huic Frithericus succedens, Deo placuit et seculo (307). Hic in fine suo gratias egit Deo, quod æcclesie suimet nil umquam injuste acquisierit seu perdiderit ²⁸⁶. In hoc anno Ungarii ²⁸⁷ Thuringiam atque Saxoniam vastantes (an. 937), in locis perie-

runt firmissimis ²⁸¹, nonnulli autem ex illis, timore sibi alas subministrante, patriam reviserunt (308). Everhardus, Francorum ²⁸⁸ dux, regi diu ²⁸¹ infidelis, degradatus est, et comes Wigmannus humili supplicatione reconciliatus est (309). Insequenti anno (an. 938) frater regis Henricus ab Everhardo ²⁸⁹ comite captus (an. 939), in vinculis tentus est (310). In 3 anno supramemorati regis Henricus frater ejus et Everhardus ²⁹⁰ dux ac Gisilbertus ²⁹¹ comes Lutharingorum ²⁹², cum cæteris nequicie suimet fautoribus cis Renum plurima depopulati sunt. Hoc Udo amicus regis illico comperiens, Everhardum occidit, Gisilbertum autem cum (f. 31 a) consociis in Reno dimergit ²⁹³; Henricum ²⁹⁴ autem regis gratiam petere coegit (311). Post hæc legati Grecorum regi nostro bis ab imperatore suo munera detulerunt (an. 944) utrisque convenientia (312). Frithericus ²⁹⁵ archipresul 17 ordinationis sue anno, vir abstemius ²⁹⁶ obiit (an. 954), et Willelhelmus, de matre quamvis captiva et Sclavonica ²⁹⁷ tamen nobili et ex rege predicto genitus, vice ejus ordinatur, anno dominicæ incarnationis 954 (313). Dehinc in quarto ejusdem numeri anno (958) signum salutaris crucis in vestimentis ²⁹⁸ hominum mirabiliter et magis miserabiliter elucens, digne accipientibus profuit et ²⁹¹ irridentibus nocuit (314). Anno dominicæ incarnationis 963 ob depositionem supra memoratam Benedicti papæ et exilium, quo mortuo, seva mortalitas inperatoris exercitum subsequitur, quæ Henricum Treverensem archiepiscopum et C duces Godefrithum ²⁹⁹ cum cæteris innumerabilibus consumpsit (315.) In tertio anno 2. Kal. Aprilis æcclesia Halverstidensis cecidit; et inperator de Italia pergens, Francanavord ³⁰⁰ venit; et in his partibus diu manens, inter suos pacem atque concordiam firmavit (316). Subsequente autem anno inperator iterum Romanorum partes invisit (317). (f. 31 b) In quarto anno equivocus inperatoris, comitante Willhelmo, Magociacensi archiepiscopo, Romam veniens (an. 967), a domno Johanne venerabili papa in benedictione patri similis efficitur (318). In 7. autem anno templum Domini in Thornburg combustum est (319).

VARIE LECTIONES.

²⁸¹ add. 1 b. ²⁸² quod I. ²⁸³ efficitur 1. ²⁸⁴ volentis—miserentis 1 c. ²⁸⁵ ut t. p. a. in loco raso 1. ²⁸⁶ illic—perdiderit add 1 b. in ima margine. ²⁸⁷ secundum i erasum. ²⁸⁸ ita 2. In cod. 1 pro hac voce rasura. ²⁸⁹ ita 1 c. primum eunarhardo scriptum fuisse videtur. ²⁹⁰ euehardus corr. euerhardus 1. et ita infra. ²⁹¹ isilbertus corr. gisilbertus 1. et ita infra. ²⁹² luthuringorum 1 a. ²⁹³ dimergi 1 a corr. 1 c. ²⁹⁴ Hericum 1 a. Henricum 1 c. ²⁹⁵ Fridericus 1 c. ²⁹⁶ abstinentissimus 2. ²⁹⁷ et sclavonica add. 1 b. ²⁹⁸ festimentis 1 a. ²⁹⁹ Godefridum 1 c. ³⁰⁰ francanavord e corr. manus incertæ.

NOTÆ.

(307) Ex Ann. Quedl., a. 937. Kalend. Merseburg., D Ann. Quedlinb., ut videtur. 11 Kal. Jun.

(308) Ex Ann. Quedlinb., a. 937.

(309) Indidem.

(310) Indid., a. 938.

(311) Indid., a. 939.

(312) Indid., a. 944.

(313) Indid., a. 954, coll. Widukind. iii, 74.

(314) Indid., a. 958.

(315) Cf. Ann. Hildeshem. a. 963.

(316) Cf. ibid. 965 et chronogr. Sax. h. a. ex

(317) Ibid., a. 966.

(318) Ibid., a. 967.

(319) Ibid., a. 971. — Thornburg, castellum olim et palatium Ottonis I et sequentium imperatorum ad sinistram fl. Albis ripam situm, nunc mutato alveo ad dextram fluvii proxime ad urbem Barby fluctibus Albis plane ferme absorptum est, ut vix rudera cerni queant. V. Chron. Gottvic. t. I, p. 512. Leuckfeld Antt. Halberstad., p. 247. Uns.

23. Placet etiam mihi hoc adnectere, quod Boso, A antecessor meus a prefato imperatore constitutus, curam sibi commissam annum 1 et menses 10 ac 3 dies regens, in patria obiit Bawaria Kalendas Novembris (an 970), sepultusque est in Merseburg, æcclesia sancti Johannis Baptistæ coram summo ³⁰¹ altari. Qui in monasterio Christi martiris Emmerammi ³⁰², quod extra urbem Ratisbonam in australi parte situm est, monachus conversacione nutritus est, et inde ad servicium cesaris assumptus, beneficium Citicensis æcclesiæ pro magni laboris sui debita remuneracione percepit, et juxta predictam civitatem in quodam saltu, quod ³⁰³ ipse construxit ³⁰⁴ ac suo nomine vocavit, templum Domino de lapidibus edificat consecrarique fecit. Beneficium autem omne, quod ad æcclesias in Merseburg et in Imenlevo ³⁰⁵ positas, ac ad Thornburg et Kirberge pertinens ³⁰⁶ fuit, antequam ³⁰⁷ ordinaretur optinuit; et quia is in oriente innumeram Christo plebem predicacione assidua et baptisate vendicavit, inperatori placuit, electionemque de tribus constituendis episcopatibus ei dedit, Misnensis ³⁰⁸, Citicensis atque Merseburgensis. (f. 31 b') Pre hiis omnibus, eo quod pacifica erat, Merseburgensem ab augusto exposcens æcclesiam, quamdiu vixit, studiose eandem rexit. Hic ut sibi commissos eo facilius instrueret, Sclavonica scripserat verba, et eos kirieleison cantare rogavit, exponens eis hujus utilitatem. Qui vecordes hoc in malum irrisorie mutabant Ukri-volsa ³⁰⁹ (320), quod nostra lingua dicitur: *Æleri stat* ³¹⁰ in fructum; dicentes: *Sic locutus est Boso*, C cum ille aliter dixerit. Inperator huic paucas vitas ad predictam urbem pertinentes et in pago Chutici positum quoddam castellum, quod Medeburu ³¹¹ (321) vocatur — interpretatur autem hoc: *mel prohibe* —; concessit quoque ei filius suimet et equivocus ³¹² æcclesiam in Helpithi (322) positam, quam pater ejus in honore sanctæ Radegundis constructam, Bernhardum ipse presens dedicare precepit antistitem. Sed cum primus ecclesiæ patet nostræ, sicut predixi, expiraret, intercessione Annonis, episcopi Wormacensis, inperator Gisilero, moribus et natura (323) nobili, episcopatum dedit. Hic consecratur in Magadaburg ³¹³ ab Athelberto ³¹⁴ archiantistite ³¹⁵, Junio mense.

VARIE LECTIONES.

³⁰¹ *add. 1 b.* ³⁰² quod construxit Arnulfus imperator *add. 1 c.* ³⁰³ qd. corr. qc. 1 ³⁰⁴ c. *erasum 1.* ³⁰⁵ *ita 1.* ³⁰⁶ *ita 2. A. S.* pertinentes 1. ³⁰⁷ anquam 1. ³⁰⁸ *ita 1 c.* misnensis 1 a. ³⁰⁹ *ita 1 b.* kriolosso 1 a. ³¹⁰ i. (id est) *add. 1 c.* alnus quæ stat in fructibus A. S. l. l. ³¹¹ *Infra IV, 5. idem nomen rectius scriptum est: Medeburun.* ³¹² Otto secundus *add. 1 c.* ³¹³ magaburg 1. *ut jam supra c. 10.* ³¹⁴ Adelberto 1 c. ³¹⁵ *ita 1 c.* archiantiste 1. ³¹⁶ suchauico *primum scripsit 1, sed ipse scriba correxit.* Euchauico 2. A. S. ³¹⁷ *o erasum.* ³¹⁸ conone 1 c. ³¹⁹ conculcalis 1 a. ³²⁰ cenonem 1 c. ³²¹ *ita 1 c.* inuocia 1. ³²² *add. 1 b.* ³²³ heinricho 1 a. ³²⁴ considerare 1 a. ³²⁵ *ita 1 c.* *salb. 1 a.*

NOTÆ.

(320) Alnus Polonis Olsa, Bohemis Volsa. Quid D priores syllabæ sibi velint, incertum est Slavi dixisse videntur: *Die Eller steht im Busche*; quod quomodo in vocabulo Slavico lateat, non liquet. (221) Magdeborn prope Roetham, haud procul a Lipsia. Urs. (322) Monasterium Helfelde s. Helfte in comitatu Mansfeldensi.

24. Equidem ³⁰¹, quia de Conrado duce, qui gener cesaris juxta Lech fluvium occisus est, pauca dixi, non incongruum esse reor, quedam tunc a me indiscussa aperire. Post longum tempus imperator ad Merseburg veniens, a quodam proditore comperit (f. 31 c) exuvias ejusdem a Sclavis in Zuencua (324) sub Cuchavico ³¹⁶ seniore sibi multum dilecto haberi; et cum auxilio illius hos in singulari prelio devictos suspendi precepit, predæque maximam partem restituit (325). Sed hoc ignoro, utrum hanc ejusdem interemptores sumpserint, an sic casu accidente, necis ejus inculpabiles, invenerint; et quia hoc ullatenus celare presumpserunt, digna morte pœnas ³¹⁷ persolverunt. Filiam vero suimet, uxorem ejus (326), a quodam Conone ³¹⁸, eo quod sibi satisfacere nolisset, late diffamatam et conjugem suam clam fore ab eodem dictam, cesar hoc graviter ferens, sic eam expurgavit. Convocatis ³¹⁹ omnibus regni suimet principibus, primo secretis allocutionibus eandem, si hujus rei culpabilis esset, diligenter inquiri; posteaque cum illam adhibito Christi testimonio et sacramentis se nimis excusare vidisset, presentibus cunctis indixit, si aliquis ex numero sibi familiarium eam armis defendere voluisset, ut se firmum in die hac et in perpetuum acquirere potuisset amicum. Burchardus comes hæc audiens, in medium prosiliit, et Cononem ³²⁰ per omnia (f. 31 c') mentitum fore, coram omnibus dixit. Ille autem cum id verum esse sacramentis affirmaret, cum eodem congressus, in primo aditu dexteram mendacem perdidit, et injusticiam suimet devictus innotuit (327); et misericors Dominus a falso crimine hanc eripuit, quam innocencia ³²¹ vitæ sibi placere fecit. Hæc marito vivente suo, quamvis sepe despiceretur et laboribus crebris fatigaretur, tamen virili patientia hæc sufferens, honorem innatum servare conatur. Cum autem vitam hanc finiret, in æcclesia Christi martiris Albani ³²² in Mogoncia flebiliter est sepulta; cujus fustum argenteum in ejus memoria ibidem est suspensum. 25. De prefato autem duce Heinrico ³²³ quædam dico, quæ impie fecit in suimet regno, et in quibus valet considerari ³²⁴ quod supradictis omnibus non valet contradici. Patriarcham de Aquileia (328) castrari, et archiepiscopum Salzburgensem ³²⁵ (329)

(323) l. e. prosapia. KIND.
(324) Zwenkau prope Leipzig.
(325) l. e. recuperavit. KIND.
(326) Liutgarda, quæ anno jam 953 obierat. V. font. Regin. h. a.
(327) H. e. notum fecit, professus est. Mas.
(328) Leouem?
(329) Nominè Heroldum a. 954. V. Cont. Regin. h. a.

precepit excecari. Causas ponere ³²⁶ nolo, quia ad A hæc promerenda non esse idoneas, in veritate scio. Is cum in fine suo a Michaele, Ratisbonensi episcopo, de tali commissio amoneretur ³²⁷, se in priori peccasse ³²⁸ solum fatetur, et in archipresule nichil; ignorans, quam parva (330) res est, in qua flagitium ³²⁹ deest. Unde David supplex loquitur: *Ab occultis meis munda me, Domine!* (*Psal.* xviii, 13.) Hujus (f. 31 d) conjunx, Juthitta nomine, cum presens adesset, hanc confessionem audivit, et mox viro suimet moriente, corpus ejusdem in ecclesia, quam ipse in honorem sanctæ Mariæ semper Virginis construxit, cum magno merore deposuit, et in quocumque animam ejus umquam deliquisse ipsa scivit vel ab aliis comperit, lacrimis ac ineffabilibus emendavit elemosinis. Hæc in viduitate sua continenter vivens, cum Habraham ³³⁰, Frisingensem episcopum, pre cæteris diligeret, invidio vulgari dente admodum inculpabilis dilaniebatur. Quæ cum de hac luce migraret, in die depositionis suæ ab eodem antistite missam cantante sic expurgatur. Ante communionem is versus ad populum, quæ merita ejus fuerint, circumstantibus indixit: *Hoc, inquit, delictum* ³³¹, *quo diffamata fuit, si hec umquam commisit, faciat omnipotens Pater Filii suimet corporis et sanguinis salutare remedium mihi provenire ad iudicium et ad debitam dampnationem* ³³², *animæque ejus ad perpetuam salvationem.* Et tunc cum mentis ac corporis innocentiam sumpsit unicum cunctis fidelibus remedium Credidit populus, quamvis sero, et cum detraccione injusta C plus ei profuit, cum nocere studuerit.

26. (f. 31 d') Fuit in diebus predicti cesaris quidam comes, Hed nomine, qui ecclesiam in honore Christi adletæ Viti ³³³, in Heslinge (331) constructam, quia heredem non habuit, maxima totius proprietatis suæ parte dotavit, et congregatione sanotimonialium ibidem facta, eandem abbaciam mundiburdio Etheldagi, Bremensis archiepiscopi, subdit ³³⁴. Sed prepositæ huic sedi geminæ venerabiles matronæ, quibus unum erat vocabulum Windilgerd ³³⁵ dictum, cito, pro ³³⁶ dolor! obiere. Avus (332) autem meus cum filiam suimet, Hathui nomine, ibi educatam prius ac traditam eis succedere rogasset, ab archi-

antistite prefato impetrare non potuit. Postea vero archipresul a cesare, patrino suimet, rogatus, eandem, cum jam duodecim esset annorum, 2. Kal. Maii, die dominica (333) velavit et in proxima die ad abbatissam in patris presentia ordinavit; quod postea eum nimis penituit. Namque, ut dicturus sum, interpositis diebus quinque, Italiæ decus et Saxonie salus, Otto primus obiit (*an.* 973). Pausat autem avia ³³⁷ meimet, Juthitta ³³⁸ nomine (334), in ecclesia, quam post de lapidibus, qui in hac terra pauci habentur, filia ejus sumopere construxit ³³⁹, excedens ex hoc seculo 7. Kalendas Novembris. Ecclesia Fuldensis, pro dolor! incensa (335), sub eodem imperatore renovata est.

27. (f. 32.) Ascensionem autem Domini imperator in Merseburg fuit, et quicquid de promissione remansit, devota mente ibidem complere studuit. Exin 3. feria ante pentecosten ad Miminlevo ³⁴⁰ veniens, postera die ad mensam lætus sedebat. Qua finita, cum jam vespera cantaretur, infirmari cepit et inclinare. Quem qui astabant proxime suscipientes deposuerunt; refocilatusque divino celeriter viatico, orantibus pro ejus exitu cunctis, debitum persolvit naturæ (336) 38 ordinationis suæ anno ³⁴¹ (337) Nonis Mai. (*Mai* 7), 1. feria (338). Sequenti vero nocte viscera ejus soluta in ecclesia sancte Mariæ sunt tumulata; corpus autem ejusdem aromatibus conditum ad Parthenopolim translatum est (339), ibique honorabiliter atque lacrimabiliter susceptum, marmorcoque inpositum C sarcophago, sepultum est ab archiepiscopis Gerone atque Æthelberto ³⁴² celerorumque auxilio episcoporum clerique locius.

28. Æquivocus autem ejus, junior scilicet Otto, patre adhuc vivente electus et unctus, iterum conlaudatur a cunctis ³⁴³ in dominum et regem (340). Quantum vero pro liberatione animæ seniorissuimet Æthelheidis ³⁴⁴ imperatrix invigilaverit usque in finem, dictis non valet comprehendere nec factis. (f. 42) Quicquid enim honoris sibi vel proventus secularis umquam provenit, non ullo suimet merito, sed Davitico Christo asscripsit laudibus: *Non nobis, inquit, Domine non nobis, sed nomini tuo da gloriam* (*Psal.* cxv, 1) Si in me facundia, scientia

VARIÆ LECTIONES.

³²⁶ preponere 1 a. ³²⁷ amm. 1 c. ³²⁸ peccasse l. ³²⁹ ita 1 c? A. S. a. 955. flacium 1 a. ³³⁰ h erasum. ³³¹ debitum 1 a. ³³² dapn. 1. ³³³ Viti, septennis pueri, qui in nova Corbeia requiescit 2. ³³⁴ subdidit 1 c. ³³⁵ uuinilgerd ipse scriba uuinilgerd correxisse videtur. Windilgard 2. A. S. ³³⁶ proch 1 c. ³³⁷ sapius. ³³⁸ aua 1, ³³⁹ alterum 1 erasum. ³⁴⁰ c erasum. ³⁴¹ mimlevo 1 a. mimleuve 1 c. ³⁴² XXXVIII. o. s. a. ³⁴³ 1 b. ³⁴⁴ athelberto 1 c? ³⁴⁵ accunctis 1 a. ³⁴⁶ atheleidis 1 c.

NOTÆ.

(330) I. e. rara, res paucæ. Conf. proœm., v. 14. D
(331) Heslingen in præfectura Zeven, ducatu Bremensi. V. Adam. Brem. II, 6. Albert. Studens. a. 1136.
(332) Avus sc. maternus, Heinricus comes Staudensis.
(333) Dies dominica hic videtur dici Ascensio Domini, quæ anno 973, incidebat in Kalendas Maii.

(334) Juthita, mater Hathui jam dictæ.
(335) De monasterio S. Bonifacii incenso v. cont. Regin., a. 937. Ann. Hildeshem., a. 936.
(336) Ex Widukindo III. 75.
(337) Fuit vero annus 37^{mus}.
(338) Widck. I. I, c. 76.
(339) Ibid.
(340) Indidem.

et memoria convenirent, in explicanda cesaris A laude deficerent. Sicut dominus, sic et ³⁴³ principes ejus fuerunt. Non eos ciborum seu aliarum rerum superflua varietas, sed in cunctis delectabat aurea mediocritas. Omnes quæ leguntur virtutes, his degentibus florentes, hiis obeuntibus marcescerunt. Hii etsi corporaliter non vivunt, supersunt animæ immortales, bonorum propectu operum beata æternitate gaudentes. Sed ut concludam ³⁴⁶ sermonem, post Carolum Magnum regalem cathedram numquam tantus patriæ atque defensor possedit. Precedentibus mortem ejus, ut predixi, plurimis optimatibus, omnes qui superfuerunt, tantæ jucunditatis haud ³⁴⁷ inmemores, novam hanc ³⁴⁸ normam, quæ sequebatur, nec voluerunt, neque sequebantur, sed ad exitum vitæ suimet ab recta antiquæ veritatis et justitiæ semita sua sponte non deviabant. Inpleri tunc namque videbant, quod a quodam sapiente presago futurorum scriptum est: *Primum (f. 33) est aureum seculum, deinceps (344)*

æreum, postque ferreum sequitur. Audiat unusquisque fidelium veredica ³⁴⁹ beati Gregorii monita: *Cum augentur dona, rationes crescunt donorum, et in commissis ³⁵⁰ se nimis peccasse perhorrescat, et pro anima inperatoris Deum supplici mente deposcat, ut flagicia servi peccatoris innumera ³⁵¹, quæ in tot sibi subditis rebus precaveri nequiverant, clementer ignoscat, regnorumque dominator omnium populis presentibus atque futuris pervigil piusque custos assistat! Et tu, quicumque mihi succedas, tanti memor beneficii, animæ ejus recordationem fidei mentis custodia serves, maximeque in festivitate Christi adletæ Laurentii, cujus intercessionem obnixe postules, ut sicut eo die meritis ipsius hostium huic concessa est divinitus victoria visibilium, ita sibi a Deo donata, quam semper optavit, remissione, laqueos inimicorum mereatur invisibilium evadere a sinistrisque segregatus, in die judicii collocetur a ³⁵² dextris Dei Patris.*

LIBER TERTIUS ³⁵³.

Tertius in numero regum, sed proximus Otto Nomine, scribatur, et digna laude locetur
Sede patris magni, viveus per secula secundo ³⁵⁴
(f. 33') Successu, miseris qui profuit omnibus horis
Hujus prima bonis lætantur, triste supremis
Advenit, nostris criminibus undique magnis.
Tunc luit hic mundus, quod sprevit recta malignus.
Ultrici gladio perierunt plurima regno.
Nulla patet nobis certissima causa, peritis
Cunctis est visum, Mersburgi flebile damnum
Ex quo sustinuit, quod pax pia longe recessit
Finibus e nostris, late regnabat et hostis.
Quis valet effari sevirer ut iste crudeli
Funere, cum Christi templis nec parceret almi?
Congressi mutuo ceciderunt atque duello.
Ex nostris multi, Saracenis exuperati.
Vere felices, qui Christum semper amantes
Tranquillæ pacis retinent optata, timoris
Funditus ignari pulsantis corda maligni,
Plus quam tricenos qui nunc turbaverat annos
Antecessores nostros, et, pro dolor! hostes
Armavit, nostras quoque nunc infringere terras.
Qui cælos terris conjunxit ³⁵⁵, ponat ut istis
Finem supplicii, optet modo quisque fidelis.

1. (f. 34) Tercius regni procurator nostri, Otto secundus, sit codicelli materies mei; qui juvenis

C viribus corporis cluens eximiis, primo quæ sunt proterva sectatur, largitusque plurima pietatis opere (342), absque temperamento, matura fugi consilia; deindeque castigatus a multis, impositæ sibi laudandæ virtutis freno, nobiliter in diebus suis conversatus est; sicut in sequentibus explanabo. Piæ genitricis suæ instinctu, cujus gubernacula vigebat, Miminlevo ³⁵⁶, ubi pater suus obiit, justo acquisivit concanbio, decimasque quæ ad Herevesfeld ³⁵⁷ pertinebant; et congregatis ibi monachis, liberam fecit abbaciam, datisque sibi rebus necessariis, apostolico confirmavit privilegio ³⁵⁸ (343). Insuper licentiam archiepiscopum eligendi confratribus Deo famulantibus Magdaburg ³⁵⁹ precepto inperiali presente archiepiscopo dedit D Æthelberto ³⁶⁰, et (344) cum uno libro, qui ³⁶¹ hodie ibidem est, in quo sua inperatricisque Theuphanu imago auro splendet formata, munus affirmavit. Quod gratia cesaris et in presentia ejus archiepiscopus, preparatus ad missam, cum perlecto evangelio more solito optime predicasset, recitato coram precepto inperiali, (f. 34') quo electio continebatur, ostendit, eundemque, quicumque temerarius hoc umquam auderet infringere, terribili excommunicatione damnavit, cunctis prosequentibus Amen! fiat! fiat! consolidavit. Pauperem

VARIE LECTIONES.

³⁴³ et. et 1a. ³⁴⁶ concludam 1a. ³⁴⁷ Vox haud erasa in cod. 1. exstat apud A. S. ³⁴⁸ hac 1. ³⁴⁹ veridica 1c. ³⁵⁰ commissis 1. ³⁵¹ innuma 1. linea suder u erasa. ³⁵² ad 1. (voces Dei Patris erasæ sunt). ³⁵³ Incipit prologus libri tertii de Ottone secundo 2. et in fine carminis: Expl. prologus. Inc. lib. terc. ³⁵⁴ felici 1. sed ipse correxit. ³⁵⁵ c. erasum. ³⁵⁶ miminleue 1c. ³⁵⁷ Hereves fel. scripsit 1; sed corr. 1c. heresfeld. ³⁵⁸ præcepto 1a. ³⁵⁹ add. 1b. ³⁶⁰ adhelberto 1c. ³⁶¹ quod 1a.

NOTÆ.

(341) I. e. dehinc.
(342) cf. V, 25. *Largitus* sensu passivo. Sensus videtur esse: plurima ei donata sunt a parentibus.

(343) De hac charta a. 979, V. Bohmeri Regesta sub n. 544.

(344) Charta data Walbecki a. 979, Decb. 19

adhuc episcopatum Merseburgensom largiflua pietate respexit et ejus provisorio Gisilero, quia hunc multum dilexerat, primo abbaciam in Palithi (345), dein ³⁶² Suencuam (346) civitatem cum appertinentibus cunctis ad servitum sancti Johannis baptistæ tradidit, et quicquid Merseburgensis murus continet urbis, cum Judeis et mercatoribus, ac ³⁶³ moneta et foresto inter Salam ac Mildam fluvios et Siusuli atque Plisni pagos jacenti (347), Chorin (348) et Niriechua, Bucithi et Cothug ac Borintizi et Gunthorp ³⁶⁴ permisit, ei hæc ³⁶⁵ omnia ³⁶⁶ scriptis manu propria conroboratis affirmans.

2. Interim Gero, Agripinæ sedis egregius ³⁶⁷ provisor, obiit (349) [an. 975]; de quo quia pauca crelibavi, quæ tunc reservavi, paucis edicam. Hic crucifixum, quod nunc stat ³⁶⁸ in media, ubi ipse ³⁶⁹ pausat, ³⁷⁰ æcclesia, ex ligno studiose fabricari precepit. Hujus caput dum fissum videret, hoc summi artificis et ideo salubriori remedio nil de se ³⁷¹ presumens sic curavit. Dominici corporis porcionem unicum in cunctis ³⁷² necessitatibus solacium, et partem unam salutifere crucis conjungens posuit in rimam, et prostratus nomen Domini flebiliter (f. 35) invocavit, et surgens humili benedictione integritatem promeruit. Is dum capellam clara jam luce intraret suam, Victorem sanctum, ut suis post intimavit fidelibus, cum zabulo (350) dimicantem atque vincentem vidit. Hujus obitum cuidam abbatissæ Gerbergæ, ³⁷³ quam propter castitatem mentis et corporis idem multum dilexerat, secumque sepe detinuit, diabolus bonorum invidus omnium sicut ³⁷⁴ prius ³⁷⁵ solebat in ceteris, prodidit: *Vellem tibi meum aperire secretum, ni te scirem cuncta hactenus numquam servavisse commissa. Sed si fideliter hoc continere mihi promittis, ea dico ratione ³⁷⁶ quando-cumque alicui vis aperire, vitam tibi me non dubites tollere. Gero, tuus familiaris, in hoc anno tantam incidet infirmitatem tres dies, ut mortuus credatur; et si ab aliquo hoc spacium custoditur, tale potest securus evadere periculum.* Sed ancilla Christi, verbis

A obstupefacta talibus, fidei se silentio hæc promisit omnibus occultare. Hæc cum eundem videret evanescere, directo mox itinere, archiepiscopo universa narravit. Quod diabolus intelligens, in tantum eam cecidit, ut post (f. 35') innumeros ³⁷⁷ dies vitam hanc fragilem vita mutaret æterna. Archiepiscopus autem in die dispositionis ejus missam celebrans meritum ejus cunctis astantibus indixit, indulgentiamque ei ab his postulavit, et ipse fecit. Post hæc infirmitate predicta gravatus, se Evurgero ³⁷⁸ custodiendum commisit. Qui eundem acri dolore defatigatum quasi mortuum lavari, feretroque impositum ad æcclesiam portari, posteraque die sepeliri jussit. Hic, ut aiunt populi, tertia nocte quasi de gravi somno expergiscens, audivit sonantem campanam, et ut aperirent ei velociter, terna exclamacione rogavit. Obstupefactus is qui audivit, Evurgerum prefatum custodem æcclesie, ut episcopo laboranti succurreret, interpellavit. Qui eundem per omnia fuisse mentitum affirmans, magno percussit baculo; sicque quievit divæ presul memoriæ 3 Kalendas Julii. Apparuit autem is ³⁷⁹ mox Liudulfo abbati (351) dicens: *Requiem eternam nobis cantate!* et evanuit ab oculis ejus. Hujus vice Warinus eleccione et inperatorio munere protinus ungitur.

3. Anno medii Ottonis 2 (974), Henricus (352), Bawaricorum dux, captus est, et ad Gilhiem (353) deductus caute custoditur. In hoc anno hiemis asperitas longa fuit et sicca, et magna nix effunditur cœlitus ³⁷⁴. (f. 36) 975. Mortuo quoque Roberto, ³⁸⁰ Magontinæ sedis archipresule, inperator cancellorium suimet nomine Willigisum (354), multis hoc ob vilitatem sui generis rennuentibus, eidem prefecit æcclesie. Sciebat enim, Petro attestante, quod non est personarum acceptor Deus (Act. x, 34), sed omnes se ex corde diligentes pre cæteris amat, incomprehensibili honore remunerans. Qualiter autem hunc pastorem futurum divina pietas presignaverit non est silendum. Hujus mater, quamvis pauperula tamen, ut in sequentibus apparet, bona, dum eun-

VARIE LECTIONES.

³⁶² primo — dein add. 1b. ³⁶³ ita 1b. A. S. eum 1a. ³⁶⁴ et Gunthrop erasum in 1, A. S. suppletum jam Ursinus. ³⁶⁵ add. 1b. ³⁶⁶ egregius 1. ³⁶⁷ deest 1: suppletum ex 2. A. S. ³⁶⁸ cunctis corr. cunctis 1. ³⁶⁹ gerbergæ 1. ³⁷⁰ ita 1c. pius 1a. ³⁷¹ ut addit 1 c. ³⁷² paucos A. S. a 974 Chron. Saxo. a. 971 ³⁷³ euergero 1c. et ita infra. ³⁷⁴ Anno — cœlitus add. 1b. in ima pagina, cujus margini primo addidit DCCCCLXXV; quem numerum postquam scripsit ipse statim extinxit et in sequentis pagine summa margine posuit, ante vocem Mortuo. Sed 2. illum numerum post Anno posuit ita: Anno dominice incarnationis DCCCCLXXV et medii etc.

NOTÆ.

(345) Pælde, anno 981, Septemb. 24. Otto II, D imperator hanc abbatiam dedit archiepiscopo Magdeburgensi.

(346) Chartam imperatoris Ottonis d. d. Frosa 974, Aug. 30, super donatione civitatis Zuenkouua in regione Chutizi et in comitatu Gundherii comitis ecclesie S. Laurentii facta, edidit L. F. Hœfer in Zeitschrift für Archivkunde I, p. 153.

(347) Chartam super donatione hujus foresti datam Alstede a. 979, Aug. 30, V. apud Wideburg Res Misnenses, p. 85. Pagus Siusuli circa fluvium Mulde et civitatem Eilenburg. Pagus Plisni inter fluvios Pleisse et Elster.

(348) Hodie Kohren vicus prope Borram, Nercha

D oppidum prope Grimam, Poetsche haud procul a Magdeborn, Gautsch Lipsiam et Zvencoviam interjacens, et tandem oppidulum Brandeis. Us. Cothug vel Cotowe videtur esse villa Katow, vulgo Kadau prope Læbejuenum. KIND.

(349) anno 975; V. Ann. Colonienses, t. I, p. 98

(350) I. e. diabolo.

(351) Abbati novæ Corbeie, teste A. S., a 975.

(352) Filius Henrici, filii Henrici regis et fratris Ottonis I imperatoris.

(353) Cf. chronogr. Rax., a. 975; Ann. Hildesh. a. 974, ubi Gilhiem appellatur Engilenheim.

(354) Ibid., a. 975.

dem in utero portaret, vidit per somnium, quod A sol e sinu ³⁷⁵ suimet fulgens totam radiis flamman-
tibus repletet terram. Et in ea nocte, qua hæc ³⁷⁶
talem peperit infantem, simili procreacione totum
hoc jumentum, quod ipsa in domo sua habuit, quasi
gratulandum dominæ respondit. Ille, qui tunc
natus est, sol erat, quia sanctæ predicationis suæ
radiis corda multorum a Christi caritate torpentium
illuxit. Et idcirco in ejus nativitate masculini sexus
mirabilis multitudo gignitur, quia vir Dei ad salutem
patriæ totius summa predestinatione regnatus
exoritur. Felix mater, quam Dominus pre ceteris
contemporalibus suis in tantum (f. 36^v) visitavit, ut
prolem nobilioribus coequalem vel etiam nonnullis
meliorem pareret, et ostensæ sibi visionis spem ocu-
lis et re ipsa veram esse probaret. Sed hæc alias B
dico.

4. (An. 974) Imperator ³⁷⁷ prima expeditione
Buschuth civitatem cepit (355). Secunda Danos sibi
rebelles petens, ad Sleswic properavit ³⁷⁸ (356). Ibi
etiam hostes suos foveam, quæ ad defensionem
patriæ parata ³⁷⁹ est (357), et portam, quæ Wiegles-
dor ³⁸⁰ vocatur (358), armis preoccupare videns,
consilio Bernhardi ducis et avi meimet Heinrici
comitis omnes has munitiones viriliter exupe-
rat ³⁸¹.

In hoc itinere prima malæ irrisionis in clericos
exclamatio attollitur, et a malis hominibus hodie
servatur. Admodum miserabile est, cum aliquid boni
a justis inventum, in usu ad modicum habetur,
statim ut nimis detestabile a maxima multitudine C
repudiatur. Quod Deo autem displicet et hominem
ad promerendam reatus sui penam protrahit, hoc
discit et ut ³⁷⁶ ruminando firmat. Quamvis vero ³⁷⁶
multi irrisiones non serio faciant, tamen sine pec-
cati macula has nullatenus (f. 37) peragunt.

Urbem unam in hiis finibus cessar edificans pre-
sidio firmat. Brun presul supra memoratus (359) 7.

VARIÆ LECTIONES.

³⁷⁵ *essinu 1a.* ³⁷⁶ *add. 1b.* ³⁷⁷ *imperator — cepit in loco raso, secunda in margine suppletum.*
³⁷⁸ *uenit 1a.* ³⁷⁹ *munita 1a.* ³⁸⁰ *Heggedor 2. A. S. a. 975.* ³⁸¹ *In cod. 1. hic apparet spatium vacuum*
dimidii et duorum versuum, quorum ultimus erasus. ³⁸² *atheldagi 1c.* ³⁸³ *Itu codex distinguit.* ³⁸⁴ *bo-*
islauo 1a, post v super u posito, tandem utraque littera erasa; et ita postea semper u deletum est. ³⁸⁵ *H.*
1. ³⁸⁶ *In cons. — longo add. 1b.* ³⁸⁷ *add. 1b.*

NOTÆ.

(355) Bossut super fluvium Haine in terra Hen-
negau. V. Balderici Camerac. Chron. l. I. c. 94.
Sigebert. Gemblac., a. 973. Annal Wessenburg.,
a. 974.
(356) V. Lamberti Ann. a. 975, et Theodorici
monachi Trondhemiensis Historiam apud Lan-
gebek SS. rer Danic. t. V, p. 316, quem locum D
optime illustravit I. Asmussen in Archiv. für Staats-
und Kirchen-Geschichte der Herzogthümer Schles-
wig, Holstein und Lauenburg, t. I, pag. 252 sq.
(357) Vulgo dicitur Danevirke.
(358) Apud scriptores Islandicos, veluti in Joms-
vikinga Saga dicitur Ægisdor. De hac porta conf.
Einhardi Annal., a. 808. I. Grimm Deutsche Mytho-
logiæ p. 147 et 197.
(359) Supra II, 20 sq.
(360) Cf. Chron. S. Ann. Hildesh., a. 976, De ex-
communicatione Heinrici ducis. v. Legum t. II,

Idus Marcii obiit, et Erp. prepositus Bremensis in-
tercessione Ætheldagi ³⁸⁶ archipresulis ordinatur.
Temporibus hiis ego natus sum 8 Kalendas Augusti,
mense Julio.

5. Anno ³⁸³ vero Dominicæ Incarnationis 976°
Heinricus, dux Bawariorum, honore et communione
privatus, Boemiam fugit (360). Quem imperator
ibidem valido petens exercitu cum duce Bolizlavo ³⁸⁴
manentem, nil ibi prorsus in neutro horum profecit,
sed magnam Bawariorum catervam, sibi ad auxi-
lium huc venientem, et juxta Pilisini (361) urbem
castra metatam, dolo cujusdam militis Bolizlavi sic
perdidit. Vespere facto, Bawarii se lavantes nulla
custodum securitate fruuntur; et ecce hostis lorica-
tus adveniens, nudos eosdem in tentoriis et in vi-
rentibus pratis occurrentes prostravit, et cum omni
preda lætus et incolomis revertitur. Imperator autem
audita tantorum strage virorum, et quod nulla sibi
via redeunti patuit, recto itinere ad civitatem suam,
quæ Camma (362) dicitur, venit, et in proximo
anno (977) prefatum ducem ad Pataviam confugien-
tem subegit (363). In consequenti anno (978) Hein-
ricus ³⁸⁵ dux et Ekbertus comes et Heinricus presul
apud inperatorem accusati, Magadaburg capti sunt
et exilio deputati longo ³⁸⁶ (364).

(6. (f. 37^v) Post hæc autem ³⁸⁷ imperator omni studio
ordinavit expeditionem suam (an. 978) adversus
Lutharium ³⁸⁷, regem Karelinguorum (365), qui in
Aquisgrani palacium et sedem regiam, nostrum
semper respicientem dominium, valido exercitu
presumsit invadere, sibique verso aquila designare.
Hæc stat in orientali parte domus, morisque fuit
omnium hunc locum possidentium, ad sua eam ver-
tere regna. Quem celeriter abeuntem cesar insequi-
tur, depopulatis omnibus et incendio consumptis
usque ad Parisiam sedem. In illo itinere, multis in-
firmitate nimia compressis, Brun comes Harne-
burgensis, miles per cuncta laudabilis, obiit 2 Ka-

B. 171.
(361) Pilsen.
(362) Chamb.
(363) Cf. Chron. S. Ann. Hildesh. et Lamberti,
a. 977.
(364) Ann. Hild. Chron. Sax., a. 978. Noster hic
vero concludisse videtur Heinricum marchionem (de
quo v. infra cap. 13) et Heinricum, episcopum Au-
gustanum. Hic tres tantum menses in custodia Wer-
dinensi deguit. V. Vitam S. Udalrici c. 28. Her-
mann Contr., a. 978, et quæ de Henrico marchione
affert Cl. a Hormayr in libro De duce Liutpoldo.
p. 27
(365) Hæc expeditio facta est a. 978. V. Ann.
Hildesh., Lamberti et Colonienses et quæ de ea fu-
sius narrantur in Balderici Chron. Camerac. l. I.
c. 96, sq.

lendas Decembris (366). Reversus inde inperator A triumphali ³⁸⁸ gloria, tantum hostibus incussit terrorem, ut nunquam post talia incipere auderent; recompensatumque est hiis quicquid dedecoris ³⁸⁹ prius intulere nostris. Interim Augustanæ pastor æcclesiæ Othelricus, gemma sacerdotum, 50 ordinationis suæ anno excedens a seculo (*an.* 973), fructum laboris devoti Christo remunerante percepit, 4 Nonas Julii ³⁹⁰ (367). Heinricus autem huic succedens, parvo tempore sedebat, ut post enucleabo (368).

7. (f. 30) Accusatus apud inperatorem Gero comes a Waldone, et in loco qui Sumeringe (369) dicitur, ortatu Æthelberti ³⁹¹ archipresulis et Thiedrici marchionis captus, patri meo patruoque (370) firmiter est commissus. Deindeque convocatis ad B Magathaburg cunctis regni principibus (*an.* 979), congressi sunt hii ³⁹² iudicio in insula quadam singulari certamine, vulneratusque in cervicem bis Waldo, ardentius insequitur hostem, percuciensque ictu valido capud, prostravit eundem. Interrogatus autem Gero comes ab eodem, si plus potuisset pugnare, coactus est, quod jam defecisset, profiteri. Waldo tum egressus, a qua refocilatur depositis armis, et post tergum mortuus cecidit. Tunc Gero jussus est decreto iudicum et voce inperatoris a carnifice quodam decollari 3. Idus Augusti (371). Hæc pugna nullo ³⁹³ nisi tantum archiepiscopo Æthelberto et Thiedrico placuit marchioni; correptusque est inperator ab Ottone, Bavariorum ³⁹⁴ duce, Liudulfi filio, eodem die venienti ³⁹⁵, et a C comite Bertoldo, quod ob tam vilem causam tantus vir unquam damnari debuisset. Libet paucis exponere Liudulfi Corbensis ³⁹⁶ meritum (f. 38'), patris, cui multum vigiliis jejuniisque laboranti plurima Deus dignatus est revelare. Hic in die prefati certaminis cum diliculo missam humiliter et timorate, ut

semper solebat, celebraret, vidit super altare comitis capud Geronis, finitaque hac aliam pro defunctis cantavit; exutisque sacerdotalibus vestimentis, cum silentio exivit, congregatisque fratribus obitum ejus indicavit, orationemque pro eo fieri communem suppliciter postulavit. Decollatio autem ejus in ipso solis occasu fiebat. Pro cujus memoria soror ejus ³⁹⁷ Tetta et conjunx ejus Æthela ³⁹⁸ monasterium in loco qui Eleslevo (372) dicitur, ubi ipse requiescit, construens, . . . partem ³⁹⁹ totius suimet hereditatis tradidero Deo ejusque precursori dilecto, hoc privilegio et imperiali precepto ea ratione firmantes, ut abbacia ibidem liberaliter facta, inperatoris suorumque potestatem ac tutelam respiceret successorum. Comitis prefati corpus post tres annos, cum juxta illud contectalis sua poneretur, integrum una cum vestimentis inventum est. Inperante tunc predicto Ottone 6 annos (373), Lutharius rex cum filio suimet ⁴⁰⁰ ac muneribus magnificis ad eum venit (*an.* 980), et sibi satisfaciens, amiciciam ejus firmiter acquisivit (373'). Et in hoc anno cesar noster Italianam pergens, numquam has regiones, pro dolor! amplius invisit (374).

8. Post hæc (f. 39) prefatus antistes ⁴⁰¹ Æthelbertus ⁴⁰² inperatore jam Roma commorante, tercio-decimo suæ ordinationis ⁴⁰³ anno (981), suos docendo et confirmando, ac Gisileri ⁴⁰⁴ presulis, quia tunc cum cesare fuit, diocesim perlustrans, 13 Kal. Julii ⁴⁰⁵ in Merseburg missam celebravit, ⁴⁰⁶ proximamque noctem cum Hemuzone, venerabili laico, in Chruvati ⁴⁰⁷ lætus duxit; crastinoque die exurgens tristicus, capitis nimium queritur dolorem, et tamen abibat; cumque Cirmini villam, ad Frekenlevo ⁴⁰⁸ (376) pergere cupiens, præterisset, ni cito a suis sustentaretur, ex equo paulatim declinans, in terram cecidisset. Is vero tapeto superpositus, completisque ⁴⁰⁹ omnibus, quæ a clericis dicenda erant, fide-

VARIE LECTIONES.

³⁸⁸ ita 1c, triumphali 1a. ³⁸⁹ ita 1c, decoris 1a. ³⁹⁰ III. n. i. in loco vacuo add. 1b. ³⁹¹ adhelberti 1c. sæpius. ³⁹² hi duo 2. A. S. a. 979. ³⁹³ nulli 1c. ³⁹⁴ bauvariorum 1c. ³⁹⁵ e. d. v. add. 1b. ³⁹⁶ corbeiensis 1c. ³⁹⁷ *Sequentia usque ad sequentis cap. verba præfatns antistes Thietmari ipsius manu scripta videntur, exeunte folio.* ³⁹⁸ athela 1c? ³⁹⁹ In 1. ante partem spatium quatuor litterarum vacuum relictum est, decimam partem A. S. l. l. omnem suam hereditatem Chron. Sax. h. a. ⁴⁰⁰ sui imet duabus lineis l. ⁴⁰¹ Gresalus autem 1a. ⁴⁰² æthlbertus 1. ⁴⁰³ consecracionis 1a. ⁴⁰⁴ gisillerus 1a. *semper fere sed ab 1b. correctum videtur.* ⁴⁰⁵ ita codd. necnon A. S. a. 981. Chron. Magdeburg. Legendum tamen cum Chronographo Saxone: Junii, cum 12. Kal. Jun. Æthelbertus ille vita defunctus sit. ⁴⁰⁶ celebravit 1a. ⁴⁰⁷ chruneti 1c. Cruvati Chron. Sax. a. 931. Crowate Ann. Sax. h. a. Erderwate 2. ⁴⁰⁸ frankenleue 1c. ⁴⁰⁹ que add. 1b.

NOTÆ.

(366) In Calendario Merseburgensi comitis Brun D nomen inscriptum est III Kal. Decemb.; in Necrologio vero S. Michælis Luneburg. v Kal. Decemb.

(367) Diem emortualem hanc Odelrici habet Calendarium Merseburg. Annus fuit 973.

(368) Quod tamen omisit noster Conf. supra cap. 5, not et infra cap. 11, not.

(369) Gros-Soemmeringen, oppidulum Thuringiæ haud longe ab urbe Weissensee, prope ripam Unstrutæ. Uas.

(370) Sifrido comiti et Lothario, fratri ejus, filiis Lotharii de Waldebike. Uas.

(371) Conf. Ann. Hildesh. et Lamberti, a 979.

(372) Congregationem sanctimonialium in propria urbe Alsleben ad Salem fluvium sita, in honore S. Joannis Baptistæ, a comite Gerone ipso jam fundatam esse, recte tradit chronographus Saxo, testante quoque charta imperatoris Ottonis data a. 979, Maii 20, qua foundationem hanc confirmavit.

(373) Scilicet ex morte patris sui.

(373') Chron. Sax., Ann. Hildesh., a, 980. Conf. Sigibert. Gemblac. h. a.

(374) Ibid.

(375) Freckleven.

liter migravit ad Christum 12 Kalendas Junii ⁴¹⁰. A Hujus corpus ad Ivikanstem ⁴¹¹ (376) delatum atque sacerdotali apparatu vestitum, navigio ad Magadaburg usque deductum est, flebiliterque a confratribus et maxime a monachis susceptum, commendatum est ab egregio sanctæ Halvestidensis æcclesiæ episcopo Hilliwardo, favente sibi Hardingo abbate venerando, in medio æcclesiæ coram altari apostolorum Philippi et Jacobi. Quanta sollicitudine idem sibi subditis (f. 39) invigilaret gregibus, lector attende ! Sepenumero ad ovile sancti Johannis baptistæ sanctique Mauricii noctis silentio venit, duobus tantum comitantibus, qualiterque confratres ad matutinam convenirent, vel qui in dormitorio remanerent, ex improvise perspexit; et si bene fuit, Deo gratias egit, sin autem, culpabiles digna castigatione redarguit. Sed clerus et populus tanti patris funere turbatus, Othricum ⁴¹² confratrem et tunc imperatori fideliter servientem communiter eligerunt in dominum et archipresulem; quamvis hoc nullo modo posse fieri predictus archimandrita, dum adhuc viveret beneque valeret, multis ex eorum numero publice prediceret. Cum enim episcopus et Othricus numquam convenirent moribus, magna confratrum et hospitem, quia magister fuit scolæ, caterva bene elaborata, maluit idem exire, quam in monasterio permanere. Huius cesar cum apud archiepiscopum licentiam sibi famulandi vix ⁴¹³ impetraret, contigit in die resurrectionis sanctæ, episcopum ad missam paratum, subdiacono, ut mos est, sanctam crucem coram tenente, ambabus eandem complectens manibus, ut Othricus et Ico ⁴¹⁴ numquam sedem possiderent suam., (f. 40) lacrimis postulat profusis. Peracto autem divino pleniter ministerio, cum idem ad mensam sederet, prefatos numquam sibi successuros palam cunctis presentibus innotuit. Qualiter autem hoc sibi fuerit revelatum non aperuit, nec umquam mihi aliquis intimare potuit. Post mortem quoque ejus Walterdo sibi dilecto, qui et Dodico vocabatur, ut ipse mihi pro vero narravit, in somnis idem cuncta, quæ in hac re vivus prenuntiaverat compleri, talibus affirmavit. Hic in lecto positus excessu mentis vidit archiepiscopum in australi ecclesiæ janua, quæ cimiterium respicit, stantem, eundemque quasi Romam cum baculo suimet pergere cupientem hiis ⁴¹⁵ exasperavit verbis: *Mi Dodico, ut quid* ⁴¹⁶ *meum alio* ⁴¹⁷ *prebebis honorem!* Cui respondens is: *Nonne, inquit, in tristi meo habitu non voluntatem, sed obedientiam* ⁴¹⁸ *solum, senior*

carissime, vales considerare? Ad hæc archiepiscopus tunc prosequitur: *Pro certo, dicens, scia, Othricum sedem numquam possessurum meam.* Universis autem clerus et populus, ut supra memoravi, completa electione, miserunt Ekkihardum, (f. 40) qui dicebatur Rufus, cum consortio aliorum fratrum et militum, qui hanc imperatori nunciarent et de promissis ammonerent. Qui cum Italiæ partes, ubi cesar tunc commorabatur, itinere adtingerent ⁴¹⁹, Gisileri suffragium, qui apud imperatorem tunc plurimum valebat, implorantes, legationis suæ secretum ei ⁴²⁰ aperiunt. Promissa ab eo est hiis fidelis intercessio, completurque sibi cunctis proxima in omnibus benevolentia ⁴²¹. Namque ut audita cesaris auribus instillavit, pedibus supplex advolvitur, promissa et diu expectata longi laboris premia postulans, Deo hoc consentiente, protinus impetrat (an. 981). Egressus autem interrogatur a nuntiis, et maxime ab Ohterico, qui se fidei suimet firmiter commendavit, si quid in sibi creditis proficeret, quod vix suis necessitatibus in hoc subveniret, respondit. Corruptis tum pecunia cunctis ⁴²² primatibus, maximeque Romanis, quibus cuncta sunt semper venalia, iudicibus, qualiter ad archiepiscopatum aliqua ratione veniret, primum secreto (f. 41) revolvit deindeque palam domni papæ Benedicti septimi, qui ⁴²³ sic vocabatur ex numero precedentium equivocorum, obnixè petit auxilium, quod, cum totius consilio senatus si posset impendi, ex sua parte sibi paratum fore et hic promisit. Positum est Romæ concilium generale; sapientissimi conveniunt, impleturque illa Jeremiæ prophetia: *Quomodo obscuratum est aurum, mutatus est color optimus* (Jer. IV, 1), et cætera. Nam cum iudices ab apostolico interrogarentur si liceret Gisilerum promoveri ad archiepiscopatum, quia certam non haberet tunc sedem, sed ab episcopo injuste, ut semper sit questus, ablatam Hildiwardo, caruisset hactenus quam possiderat: tunc hoc auctoritate canonica percipere jure meritoque verbis affirmabant et exemplis, Davitica transgredientes monita: *Recte judicate, filii hominum* (Psal. LVII, 2); et illud:

Corruptus iudex nequid discernere verum. (HOR. II, 2, 8.)

Lector, crede mihi, quod piget atque pudet me his longe inferiorem hoc verbis exponere, quod hi ob presentem ac futurum pudorem noluerunt omittere. Merseburg, quæ usque (f. 41) huc liberaliter ⁴²⁴ dominabatur, æcclesiæ Halverstidensi, sede episcopali destructa, subditur (377), et Gisilerus

VARIE LECTIONES.

⁴¹⁰ Julii Ann. Sax. Emortualem Æthelberti testatur etiam Necrolog. Luneburg. ⁴¹¹ gevikensten 1c. ⁴¹² h erasum 1. semper. ⁴¹³ add. 1b. ⁴¹⁴ Leo 2. Hico Chronogr. Sax. a 982. ⁴¹⁵ ita 1c. ut videtur; alibi vero 1b. secundum i abjecit. ⁴¹⁶ q 1 1. ⁴¹⁷ alii 1c. ⁴¹⁸ o erasum. ⁴¹⁹ ita 1c antingerent 1a. ⁴²⁰ boniu. 1c? ⁴²¹ add. 1b. ⁴²² quia 1a. ⁴²³ libera 2. A. S. l. l.

NOTÆ.

(376) Giebichenstein.
(377) Bulla papæ Benedicti VII super cassatione episcopii Merseburgensis data est anno 983, Sept.

11. vid. Schottgen Direct. diplomat. t. I, p. 109, n. 117.

ejusdem non pastor sed mercenarius, ad majora A semper tendens, desiderata 4 Idus Septembris percepit, proverbii non memor illius: *Quanto alcius gradus, tanto gravior fit casus* (cf. *Prov. xvi, 8*). Certe si voluisset is in cura sibi credita persistere, omnem scrupulum in aliquo sibi umquam obsistentem imperatoris auxilio potuisset expellere, magnamque securitatem ac rerum affluentiam cunctarum sibi suisque successoribus efficere. Sed quia Dei iudicia sunt hominibus occulta, numquam autem injusta, non illo ⁴²⁴ solum, sed communibus nostrimet imputo peccatis, quibus domesticis quicquid adversi accidit juste ascribitur. Ohtricus vero Beneventum postea veniens infirmatur. Confrater ⁴²¹ meus, nomine Huswardus, ut mihi retulit ⁴²², vidit is assistere sibi Æthelleken ⁴²⁶, prepositum quondam nostrum (378) sed tunc defunctum, annonam sancti B Mauricii eminens sibi porrigentem. Expavescens tali visione, idem: *Cernis, inquit, frater aliquid?* Et exponens ei ordine cuncta: *Ve mihi, dixit, misero et peccatori, quod umquam monasterium meimet et obedientiam ad ambitionem (f. 42) dereliqui, et si divina largitas aliquam mihi concedere dignatur sanitatem simplex huc venio, numquamque recedo.* Talia prosequutus, infirmitate validiori opprimitur, et post paucos dies in prefata civitate Nonas Octobris (379) moritur ac sepelitur, non ullum sapientia atque facundia sibi relinquens similem.

9. Gisilerus autem, accepta ab imperatore licencia Magadaburg 2 Kalendas Decembris, Thiedrico Metensis ecclesie episcopo (380) comitante venit. Fuit C hic amicus cesaris et valde ei carus, unusque ex numero corruptorum qui mille ⁴²⁷ talenta auri atque argenti pro veritatis obumbratione ab archiepiscopo percepit. Cui quidam, cum ab eodem jussu imperatoris ad matutinam joculariter benediceretur: *Saciet te, inquit, Deus in futuro, quem hic omnes non possumus auro.* Tunc omnia nostram prius ecclesiam

respicientia divisa sunt miserabiliter, Slavonice ritu familie, quæ accusata (381) venundando dispergitur (382) Pars episcopatus nostri, quæ jacebat inter Salam et Elstram ac Mildam fluvios, et plisni, Vedu (383) et Tucaurini (384) pagos, cum villis Passini (385) et Piscini (386), Frithero (f. 42) Citiensi datur episcopo. Wolcolds ⁴²⁸ autem, Misnensis ecclesie antistiti, pars illa conceditur cum adpertenentibus villis Wissepuig et Lostatawa (387), quæ ad Gutizi ⁴²⁹ orientalem pertinet, ac fluviis Caminici Albique distinguitur; sibi autem retinuit ⁴³⁰ 9 urbes quarum sunt hæc nomina: Scudici, Cotug, Vurcin, Bigni, Hilburg ⁴³¹, Dibi, Paug ⁴³², Liubanici et Gezerisca (388). Precepta, quæ munera regalia seu imperialia detinebant, aut igni comburebat, aut ecclesie suæ mutato nomine designari fecit (389). Mancipia et totum, quod Merseburg respicere debuit, ne umquam colligeretur, sponte dispergit; abbaciam ibi statuit (390), eidemque Ohtradum ⁴³³ (391), venerabilem de sancto Johanne monachum, prefecit. Postque Heimonem de eodem monasterio constituit. Sed quæ res destructionem hanc subsequerentur, lector attende!

10. Gentes quæ suscepta Christianitate regibus et inperatoribus tributarie serviebant, superbia Thiedrici ducis aggravatæ, presumptione unanimi arma commoverant (an. 983?). Quod patri meo comiti Sigifrido, priusquam fieret, sic revelatum est. Vidit in somnis ærem nube densa contractum, et pre admiratione, (f. 43) quid hoc esset percontatus, audivit vocem talia proferentem: *Nunc illud compleri debet vaticinium: Pluit Deus super justos et injustos (Matth. v, 45)* Quod eciam 3 Kalendas Julii scelus, percusso in Hawelberg ⁴³⁴ presidio destructaque ibidem episcopali cathedra, primum exoritur. Transactis autem trium spaciis dierum, Sclavorum conspirata manus Brandenburgensem episcopatum, 30 annos (992) ante Magadaburgensem constitutum ⁴³⁵,

VARIE LECTIONES.

⁴²⁴ illi 1c. ⁴²⁵ ut m. r. add. 1b. ⁴²⁶ athelleken 1c? ⁴²⁷ milia 1a. ⁴²⁸ wolcolds 1c? ⁴²⁹ guntizi 1a. sed ipse corr. ⁴³⁰ 1c add. Gisilherus. ⁴³¹ h. erasum in 1. ⁴³² a erasum 1. ⁴³³ h erasum 1. ⁴³⁴ hauwelberg primo u eraso 1. ubi etiam ante presidio tres litteræ erasæ sunt. ⁴³⁵ XXX. a. a. madagaburgiensem (i post eraso) c. add. 1b. Loco XXX. legendum est XIX.

NOTÆ.

- (378) Magdaburgensis.
 (379) Ita etiam Kalend. Merseburg.
 (380) De eo vide Vitam ejus, quam scripsit Sigibertus.
 (381) *Accusata* hic idem est ac damnata. KIND.
 (382) Lambertus Schafnab. destructioni episcopatus Merseburg, annum 982 assignat, et auctor Vitæ Godehardi, episcopi Hildesiensis hanc destructionem vocat inconsideratam. Plura de illa vide in Sagittarii Antt. Magdeb., p. 192, sqq., qui bullas binas pontificis affert Romani, quæ satis clare demonstrant Giselarium hanc destructionem auctoritate pontificia subnixum perfecisse. Conf. Dreyhaupt Saalkreis t. I, p. 21 sq. Urs.
 (383) Pagus ut videtur inter fluvios Saale et Elster, dictus a fluviolo Wictav prope Naumburgum Salam influente.
 (384) Teucheren.
 (385) Possenhain, non procul a Naumburg.
 (386) Pissen ad Lutzen.

- D (387) Wiesenburg et Lostau prope fluvium Mildam. Conf. chartam imp. Heinrici II, a. 1004 Mart. 5.
 (388) Skeudiz, Gautzsch, Wurzen, Puchen, Eilenburg, Dueben, Pouch, Lœbniz, Gerichshayn. Urs.
 (389) Cujus exemplum vidimus in abbacia Pælde v. supra cap. 1.
 (390) De fundatione abbatiæ a Gisilario Merseburgi institutæ bullam Benedicti VII, P. R. mense Aprili, v Kal. Maii, indict. II, anno ejus pontificatus 16, qui erat annus 983, scriptam profert Sagittarius in Antt. Magdeb., p. 202. Urs
 (391) Diem obitualem Ohtradi monachi, v. in Necrol. Merseb. vii Kal. Junii.
 (392) Cum episcopatus Krandenbergensis fundatus sit anno 949, archiepiscopatus Magdeburgensis vero anno 967, patet Thietmarum in illo annorum numero errasse.

cum jam prima sonaretur, invasit, fugiente prius A
tercio ⁴³⁶ antistite ejusdem Wolcmero ⁴³⁷, et defen-
sore ejus ⁴³⁸ Thiedrico ac militibus ipsa die vix
evadentibus. Clerus ibidem capitur, et Dodilo, ejus-
dem sedis antistes secundus ⁴³⁹, qui a suis strangu-
latus tres annos jacuit tunc sepultus, e tumulo
eruitur, et integro adhuc ejus corpore ac sacerdo-
tali apparatu, ab avaris canibus predatur et iterum
temere reponitur; omnis æcclesie thesaurus dis-
trahitur, et sanguis multorum miserabiliter effun-
ditur. Vice Christi et piscatoris ejusdem venerabi-
lis Petri varia demoniacæ heresis cultura deinceps
veneratur, et flebilis hæc mutacio non solum a gen-
tilibus, verum etiam a Christianis extollitur (393).

11. Temporibus hiis ecclesia Citicensis a Boemio-
rum ⁴⁴⁰ exercitu, Dedi ⁴⁴¹ (394) duce, capta est et
depredata Hugone primo tunc episcopo hinc effugato
(395.) (f. 43') Posteaque monasterium sancti Lauren-
cii martiris in urbe quæ Calvo ⁴⁴² dicitur, situm
desolantes, nostros sicuti fugaces cervos ⁴⁴³ insequen-
bantur; nostra etenim facinora nobis formidinem
et his suggerebant validam mentem. Mistui, Abdri-
torum dux, Homanburg ⁴⁴⁴ ubi sedes episcopalis
quondam fuit, incendit atque vastavit. Quid ⁴⁴⁵ vero
ibi mirabilium Christus operaretur ecclis, attendat
religio tocius Christianitatis. Venit de supernis se-
dibus aurea dextera, in medium collapsa incendium
expansis digitis, et plena cunctis videntibus rediit.
Hoc admiratur exercitus, hoc stupet Mistuwoi ⁴⁴⁶ ti-
moratus; et id mihi indicavit Avico, capellanus tunc C
ejus, et spiritalis frater meus postea effectus (396),
Sed ego cum eodem sic tractavi, reliquias sanctorum
itinere in cœlum divinitus collatas abiisse, hostesque
terruisse atque fugasse. Post hæc Mystuwoi in
amentiam versus in vinculis tenetur, et aqua bene-
dicta immersus: Sanctus, inquit, me Laurentius in-
cendit! et antequam liberaretur, miserabiliter
obiit ⁴⁴⁷. Desolatis tunc omnibus preda et incendio
urbibus ac villis usque ad aquam, quæ Tongera vo-
catur, convenerunt e Sclavis peditum ac equitum
plus quam 30 legiones, quæ sine aliqua lesione re-
sidua quæque suorum auxilio deorum tunc ⁴⁴⁸ de-
vastare non dubitarent, tubicinis precedentibus ⁴⁴⁹

Non latuit hoc nostros. Conveniunt episcopi Gisile-
rus et Hilliwardus cum marchione (f. 44) Thiedrico
cæterisque comitibus, Rirdago, Hodone ⁴⁵⁰ et Bini-
zone, Fritherico, Dudone ac patre meo Sigifrido,
aliisque ⁴⁵¹ compluribus; qui ut dies sabbati primo
illuxit, missam omnes audiunt, corpus animamque
cælesti sacramento muniunt, hostesque obvios fidu-
cialiter inrumpentes, paucis in unum collem effu-
gentibus, prosternunt (397). Laudatur a victoribus
in cunctis Deus mirabilis operibus, approbaturque
veredicus ⁴⁵² Pauli (398) doctoris sermo: *Non est
prudencia neque fortitudo nec consilium adversus Do-
minum. Derelicti sunt qui prius Deum spernere pre-
sumpserunt, idolaque manufacta et prorsus inania
creatori suo stulti preposuerunt. Appropriante tunc
nocte, nostrisque a longe castrametantibus, hii, quos
supra memoravi, furtim, pro dolor! evasere. Omnes
autem nostri, exceptis tribus, crastino gaudentes
remeabant, applaudentibus ⁴⁵³ cunctis, quos obviam
habuere vel domi invenero.*

12. Interim cesar Romanum sic regebat inperium,
ut quod patrem suum prius respiciebat, omne deti-
neret, et Saracenis sua inpugnantibus viriliter resi-
steret et a finibus suis longe hos effugaret. (f. 44')
Calabriam a crebra Grecorum incursione et Sara-
cenorum depredatione magnam vim ⁴⁵⁴ perpeti cesar
comperiens (an. 982), ad supplementum exercitus
sui Bawarios ac fortes in armis Alemannos vocavit
(399). Ipse autem cum Ottone duce, fratris filio Liu-
dulfi ⁴⁵⁵, ad urbem Tarentum, quam Danai jam pre-
sidio munitam optinuerant, festinavit, eamque viri-
liter in parvo tempore obpugnatam devicit (400).
Saracenos quoque valido exercitu sua populates
superare contendens ⁴⁵⁶, cautos illo speculatores
misit, qui certa de hostibus referrent. Quos primo
infra urbem quadam ⁴⁵⁷ (401) clausos effugavit devi-
ctos, postque eosdem in campo ordinatos fortiter
adiens ⁴⁵⁸, innumeram ex his multitudinem stravit,
prorsusque hos speravit esse superatos. Sed hii ex
improviso collecti ad nostros unanimiter pergunt, et
paululum resistentes prosternunt, pro dolor! 3 Idus
Julii Richarium ⁴⁵⁹ lanciferum et Udenem ducem,
matris meæ avunculum; comitesque Thietmarum.

VARIÆ LECTIONES.

⁴³⁶ add. 1b. ⁴³⁷ uolemero 1c? ⁴³⁸ hemiorum 1a littera o superposita sed iterum deleta. ⁴³⁹ Dedone 2. A
S. a. 983. ⁴⁴⁰ calue 1c. ⁴⁴¹ ceruuos 1a. ⁴⁴² Hammanburh. A. S. l. l. Hamenburch Chronogr. Sax. a.
982. ⁴⁴³ Qd corr. Qd 1. ⁴⁴⁴ mistuiwoi 1a mistuwoi 1b. ⁴⁴⁵ Post — obiit add. 1b. in ima paginæ margine.
⁴⁴⁶ add. 1b. ⁴⁴⁷ t. p. add. 1b. ⁴⁴⁸ hodone 1c. ⁴⁴⁹ ceterisque corr. aliisque 1. ⁴⁵⁰ veridicus 1c?
⁴⁵¹ applaudentibus 1c. ⁴⁵² in 1. ⁴⁵³ ludulfi e corr. 1c? ⁴⁵⁴ ita 1c. contendas 1a. ⁴⁵⁵ urbe quadam 1a.
⁴⁵⁶ ad ejus 1. ad ejus interitum 2. adiens conjecit Wagnerus. ⁴⁵⁷ Inter Julii et Richarium sex vel septem
literarum spatium obsque rasura i.

NOTÆ.

(393) Ann. Hildeshem; chronogr. et ann. Saxo D
hæc ad annum 983 referunt.

(394) De quo v. infra.

(395) Hugoni in fine anni 981 jam successerat
Frithericus, ut conjicere licet ex cap. 8. Hæc om-
nia igitur ante annum 983, quo annalista ea col-
locavit, referenda videntur. Conf. omnino I. iv,
c. 36.

(396) Dies ejus emortualis Octob. 7 in Necrolog.
Merseb. notatur.

(397) In loco, qui Belxem dicitur A. S., a. 983.

(398) Ita non Paulus, sed Salomon Proverb. 21,
v. 30.

(399) Conf. Ann. Hildesh.. Lambert., a. 982. Bal-
derici Chron. Camerac., i. 1, c. 103. Alpert. de va-
riet. temp., c. 24

(400) Mensibus Martii et Aprilis, a. 982.

(401) Scillacium; v. Ann. Cav. ap. Prat. IV, p.
420. W.

Becelinum, Gevehardum, Gunterium ⁴⁵⁸, Ecelinum, ejusque fratrem Becelinum, cum Burchardo et Dedⁱ ac Corando ceterisque (f. 45) ineffabilibus, quorum nomina Deus sciat (402). Imperator autem cum Otone prefato cæterisque effugiens, ad mare venit, vidensque a longe navim, salandriam nomine, Calonimi equo Judei ad eam properavit. Sed ea preteriens, suscipere hunc recusavit. Ille autem littoris presidia petens, invenit adhuc Judeum stantem, seniorisque dilecti eventum ⁴⁵⁹ sollicite expectantem. Cumque hostes adventare conspiceret, quid ⁴⁶⁰ umquam fleret de se ⁴⁶¹, tristic hunc interrogans, et habere se amicum apud eos, cujus auxilium speraret, animadvertens, iterum equo comite in mare prosiliens, ad alteram, que sequebatur ⁴⁶², tendit salandriam, et ab Heinrico solum milite ejus, qui szlavonice Zolunta vocatur, agnitus intromittitur, et in lecto senioris ejusdem navis positus, tandem ab ipso etiam cognitus, si imperator esset interrogatur. Qui cum hoc diu dissimulare studuisset ⁴⁶³, tandem professus: *Ego sum, inquit, qui peccatis meis id promerentibus ad hanc veni miseriam. Sed quid nobis sit modo communiter faciendum diligenter accipite. Optimos ex meo nunc perdididi miser imperio, et propter hunc doloris stimulum neque terras has intrare, nec horum amicos (f. 45') unquam possum vel cupio videre. Eamus tantum ad urbem Rossan (403), ubi mea conjunx mecum prestolatur adventum, omnemque pecuniam, quam teneo ineffabilem, cum eadem sumentes, visitemus imperatorem vestrum, fratrem scilicet meum, certum, ut spero, meis necessitatibus amicum.* His dulcibus colloquiis provisor navis delectatus consentit, et perdius ac pernox ad condictum pertingere locum properavit. Quo cum propiarent, binomius ille jussu imperatoris premissus, imperatricem et qui cum ea erat Thiedricum ⁴⁶⁴ presulem supramemoratum cum somariis plurimis quasi pecuni sarcinatis vocavit. Greci autem primo ut imperatricem cum tantis de urbe prefata muneris exire viderunt, anchoram ponentes ⁴⁶⁵, Thiedricum antistitem cum paucis intromittunt. Sed imperator, rogatu presulis, vilia deponens vestimenta et induens meliora, viribus suis et arte natandi confusus, ut stetit in prora, mare velociter insiluit. Quem cum

A quidam ex circumstantibus Grecis apprehensa veste detinere presumeret, perfossus gladio Liupponis, egregii militis, retrorsum cecidit. Fugierunt ⁴⁶⁶ hii in alteram partem navis, nostri autem quibus huc veniebant puppibus incolumes cesarem sequebantur, (f. 46) eos littoris securitate prestolantem, premiaque promissa magnis muneribus Danais implere cupientem (404). Hii vero multum perterriti promissionibusque diffidentes, abierunt, patrios repetentes fines: quique dolo omnes semper vicerant naciones, simili se tunc delusos artu sentiebant. Quanta autem læticia a presentibus posteaque venientibus imperator susceptus sit, explicare non valeo.

13. Sed ut in omnibus, lector carissime, certus efficiaris, salandria (405) quid sit ⁴⁶⁷, vel cur ad has pervenerit horas, breviter intimabo. Hæc est, ut prefatus sum, navis miræ longitudinis et alacritatis ⁴⁶⁸, et utroque latere duos tenens remorum ordines, ac centum quinquaginta nautas. Duabus hoc unum erat nomen navibus, quæ jussu basilæi Nicaphoris Calabriam petierunt colligendi gratia tribuli; quæ licet Romano specialiter serviat imperio, tamen ne aliquam a Grecis paciatur ⁴⁶⁹ molestiam, auri debitum quotannis voluntarie persolvit Constantinopolitanis. Imperator autem has venientes, inextinguibilemque ab omni re preter acetum ferentes ignem, sibi conjunxit, et in mare ad comburendas Saracenorum (f. 46') naves conductas direxit. Quarum una, sicut predixi, suscipere devictum eundem recusavit, seu ob ignorantiam sui, seu ob metum subsequenti inimici; altera autem, quæ hunc instinctu Heinrici suscepit ⁴⁷⁰, velut prefatus sum, invita reddidit.

14. Paululum mihi nunc devianti mens est incepta perficere. Omnes nostri principes, comperta tam miserabili fama, conveniunt dolentes, et ut eum sibi liceret videre, per epistolæ portitorem unanimi supplicatione posebant. Quorum legationem cesar ut audivit, desideranti animo consensit. Ponitur ⁴⁷¹ in Berna civitate conventus (400), et omnis huc convocatur principatus ⁴⁷², necessaria ut hic tractarentur ⁴⁷³ multa (an. 983). Solus ⁴⁷⁴ dux Bernhardus in media revertitur via; namque una ex urbibus suis . . . . . ⁴⁷⁵, quam imperator con-

VARIE LECTIONES

⁴⁵⁸ i erasum. ⁴⁵⁹ euventum 1a. ⁴⁶⁰ qd 1. ⁴⁶¹ ita 1c? dente 1a. ⁴⁶² ita 1c. sequabatur 1a. ⁴⁶³ studuissent 1. ⁴⁶⁴ thredicum 1. ⁴⁶⁵ ita 1c. ponens 1a. ⁴⁶⁶ i erasum 1. ⁴⁶⁷ ita 1c. quisit 1 a. ⁴⁶⁸ a claritatis corr. claritatis 1. ⁴⁶⁹ paciantur 1a. ⁴⁷⁰ ita 1b. suscepit 1a. scripsisse videtur. ⁴⁷¹ fit 1a. ⁴⁷² et o h. c. p. 1b. in loco raso. ⁴⁷³ ut h. t. 1b. e corr. ⁴⁷⁴ Solus — incensa est Thietmari manu P. ⁴⁷⁵ Inter suis et quam spatium aliquot syllabarum relictum 1.

NOTÆ.

(402) Necrol. Luneb., ad 11 Id Jul., *O Gunther et Udo et alii multi occisi*. Idus Jul. habent Lamberti Annales, qui Ottonem ducem, Bertoldum, Wernher abbatem Fuldensem et Heinricum episcopum Augustensem inter occisos numerat. De Otone hoc anno mortuo v. Ann. Hildesh. et Ann. Einsied., a 982. Necrolog. Merseburg., ad 11 Id. Jul., nomen habet Heinrici episcopi (Conf. Vitam S. Udalrici c. 28); ad xvii Kal. Aug. ibi legitur: *Heinricus episcopus a Særecenis cum aliis multis occisus*. Comites Irmirid

et Arnold præter alios memorantur in Necrol. Fuldensi. Conf. Ann. Augustan. Hanc diem prælii fuisse refert Chronic. episc. Metensium

(403) Rossano, oppidum in Calabria citeriore.

(404) Imperator Julii d. 13. adhuc in civitate Rossano degit.

(405) Chelandria audit apud Liudprand V, 9 sqq.

(406) Veronæ imperatorem invenimus mense Junii a. 983.

tra Danos opere ac præsidio firmavit, do'lo ab hiis A denuo capta, cesis defensoribus ejusdem incensa est ⁴⁷⁶ (407). Anno Dominicæ Incarnationis 983, inperator Verone placitum habuit, et Henricus minor exilio solutus, dux Bawariorum effectus est (408). Et in hoc anno Sclavi unanimiter restiterunt cesari et ⁴⁷⁷ Thiedrico marchioni (409). Et filius inperatoris ab omnibus in dominum eligitur (*an.* 983).

15. (f. 47) Post paucos dies discedebant, ultimum vale dicentes; namque inperator cum Romam veniret ⁴⁷⁸, relicta matre sua venerabili in Papia civitate, graviter infirmatus, ut extrema persensit adesse, omnem suimet pecuniam partes divisit in quatuor (410), unam æcclesiis, secundam pauperibus, tertiam dilectæ suimet sorori Mahtildæ, quæ abbaciam in Quidilingeburg devota Christo famula ^B obtinuit, quartam suis tristibus donavit ministris ac militibus. Factaque latialiter (411) confessione coram apostolico cæterisque ⁴⁷⁹ coepiscopis atque presbiteris, acceptaque ab eis optata remissione, 7 Idus Decembris ex ac luce subtractus est; terreque commendatur ubi introitus orientalis paradisi domus sancti Petri cunctis patet fidelibus (412) et imago Dominica honorabiliter formata venientes quosque stans benedicit. Equidem sortis memor humanæ multumque indigens indulgentiæ, cæli terræque Deum et Dominum suplex efflagito, ut quicquid ⁴⁸⁰ hic in mea unquam peccaverit æcclesia, clemens

remittat, pro beneficiis autem centuplum largiatur, potestate que immerito mihi concessa indulgeo, te obnixè successorem (f. 47'), postulans ut huic veniam nemini in ultimis denegandam semper ex cordè tribuas.

16. Hujus inclita proles, nata (413) sibi in silva, quæ Ketil vocatur (414) in die proximi ⁴⁸¹ natalis Domini ab Joanne archiepiscopo Raweunate ⁴⁸² et a Willigiso Magociacense in regem consecratur Aquisgrani, et completo hoc officio, mox legatus tristi nuncio tanta perturbans gaudia advenit. Movit multorum corda ineffabilis dolor, virtus sublata queritur, quam sepissime incolumen homo fragilis et dubius persequitur ⁴⁸³ (cf. Hor. III, 24, 34). Sedit hic bis quinosolares annos post obitum patris sui, regni tutor et inperii, hostibus cunctis horrendus, commissisque ⁴⁸⁴ gregibus inexpugnabilis murus (415). Nutat anxia ⁴⁸⁵ in tantis rebus populi sententia, quam cito firmavit divinæ majestatis misericordia. Solvitur a Trajectensi custodia dux Henricus, et ab eo rex tenellus ad nutriendum sive ad degradandum a Warino, Coloniensi archiepiscopo, cujus firmæ fidei ab inperatore predicto is ⁴⁸⁶ commissus fuit, assumitur. Obseram modo tercii seriem voluminis, duro vecte necis deflendæ tercii inperatoris ⁴⁸⁶ nostri, et certitudinem pietatis almæ, qua omnem exclusit ambiguitatem, stilo lætus aperire conabor.

LIBER QUARTUS

1. (f. 51*) Anno Dominicæ Incarnationis 984° C domna inperatrix Theuphano, tercii mater Ottonis et, pro dolor! in hoc ordine ultimi, novitate diri ⁴⁸⁷ vulneris et unici absentia filii percussa, ad Ethelheidam ⁴⁸⁸ inperatricem Papiam civitatem veniens, magno succipitur luctu, caritativoque lenitur solatio. Prefatus vero dux cum Poppone venerabili episcopo (416), sub cujus potestate diu tenetur, et cum

Ekberto comite uniuoculo ⁴⁸⁹, Agripinam veniens, regem patronus legalis de Warino, ut predixi (417), archipresule suscepit, ejusdemque auxilium cum omnibus quos ad sui gratiam convertere poterat, firmiter est adeptus (418). Dispositis autem, prout sibi placuit, cunctis, dux ab Corbeiam cum eis venit, ibique Thiedricum (419) et Sicconem (420) comites ac confratres nudis pedibus veniam postulantes dedi-

VARIE LECTIONES.

⁴⁷⁶ Hic versu et dimidio vacuis relictis sequentia usque ad cap. finem qui et folii est finis ipse Thietmarus scripsit. ⁴⁷⁷ et et 1. in duabus lineis. ⁴⁷⁸ venirent 1a. ⁴⁷⁹ ceterisque 1. ⁴⁸⁰ quid quid corr. quicquid 1. ⁴⁸¹ add. 1b. ⁴⁸² rauennate altero u eraso 1. ⁴⁸³ que addit 1b. ⁴⁸⁴ c erasum 1. ⁴⁸⁵ peratoris qua in loco raso. 1. ⁴⁸⁶ Explicit liber tercius. Incipit liber quartus de Ottone tercio imp. 2. ⁴⁸⁷ Ita 2. A. S. a. 984. di 1. ⁴⁸⁸ Adhelheidam 1c semper. ⁴⁸⁹ monoculo 2. A. S. l. l....ita in cod. recentiori manu signatum; nihil vero deest.

NOTÆ.

- (407) Conf. Adam Bremens. II, 18.
 (408) Ex Ann. Quedl. Cf. Ann. Hildeshem., a 973. Conf. ibid., a. 977 et 978 et supra c. 5. In pace inperatoris cum Venetis hoc anno Jun. 7 conclusa inter testes jam apparet Ezelo (s. Hecil, Henricus minor).
 (409) V Ibid
 (410) Conf. chronogr. Sax., a. 983.
 (411) Pleno ore chron. Sax., a. 983.
 (412) Apud S. Petrum in paradiso juxta oratorium S. Mariæ, sepelitur. Alpertus l. l.
 (413) Sic. 980 V. chronogr et A. S. h. a.
 (414) Silva Ketil, ubi hodie villa parochialis Kessel juxta fluvium Niers ad arcem Gennep in districtu Cleviensi. V. Scheid. in Orig. Guelfic. t IV, præf., p. 96.
 (415) Nota hexametrum: *Commissis gregibus in-*

D *expugnabilis murus.*

(416) *Trajectensis* addit ann. Saxo. De episcopo Ultrajectino sermo hic esse non potest, ille enim fuit Ansfridus ab a. 976-1008, nec fuit Poppo ille episcopus Wirceburgensis, quippe qui diem supremum obiisset paulo ante Ottonem II inperatorem. Fortasse fuit Cracowensis, de quo v. infra cap. 20.

(417) V. supra l. II, cap. 15.

(418) *Simulans se primo ob jus propinquitatis partibus regis infantis fidelissime patrocinatorum*, Ann. Quedlinb., a. 984.

(419) Comes palatinus,

(420) In cap. 2 et c. 13 dictus Sibertus; Sigibertus vero in documento apud H. A. Luntzel die altere Diocese Hildeshem., pag. 345. In Ann. Quedl., a. 995, hic et frater ejusdem Saxones dicuntur.

gnatur suscipere. Quod hii egre ferentes abierunt, cognatos suimet et amicos a ducis ministerio toto mentis nisu amovere studentes. Qui cum palmarum sollemnia in Magadaburg celebrare voluisset, omnes regionis illius principes huc convenire rogavit atque precepit, tractans quomodo se suæ potestati subderent regnique eum fastigio sublevarent. Huic consilio maxima pars ⁴⁹⁰ procerum hoc dolo consensit, quod licenciam a domino suimet rege, cui juraverat, prius peteret, postque securo novo regi serviret. Quidam autem ob ejus indignationem digressi, occultis meditantur astutiis qualiter hoc numquam fieret (421).

2. Inde egressus Henricus, proximum (f. 51') pascha Quidlingeburg ⁴⁹¹ festivis peregit gaudiis. Quo magnus regni primatus colligitur, a quibusdam autem venire illo nolentibus ad omnia diligenter inquirenda nuntius mittitur. Hac in festivitate idem a suis publice rex appellatur laudibusque divinis attollitur. Huc Miseco et Mistui et Bolizlovo duces cum cæteris ineffabilibus confluebant, auxilium sibi deinceps ut regi et domino cum juramentis affirmantes. Multi ex his fidem violare ob timorem Dei non presumentes, paululum evaserunt, et ad civitatem Heseburg (422), quo consocii eorum adversus ducem jam palam conspirantes conveniebant, festinavere ⁴⁹². Quorum hæc sunt nomina. Ex oriente hii comites cum Bernhardo duce et Thiedrico marchione, Ekkihardus (423), Bijo (424), Esic (425), Bernwardus, comes, et clericus (426), Sifriith ejusque filius (427), Frithericus (428), et Ciazio (429) confratres. Comprovincialium autem Thiedricus et Siber confratres (430), Hoico (431), Ekkihardus, et Bezeco germani, Brunig, et sui, militesque sancti Martini jussu archipræsulis (432) Willigisi, quibus adhebat occidentalium maxima multitudo. Quod dux comperiens, suos magnis muneribus ditatos cum gratia dimisit; ipse autem cum valida manu ad perturbandam hanc conjurationem seu pacificandam ad Werlu (433) properans, Popponem misit episco-

pum, ut adversantes sibi disjungere vel reconciliari temptaret. Qui cum cepto itinere persisteret, hostes congregatos jamque ducem petere paratos inveniens, vix pacem mutuam in loco, qui Seusun (434) dicitur, ad conductum pepigit diem. (f. 52) Ad quam dux, Bawariam continuo proficiscens, cum venire aut noluisse ⁴⁹³, aut propter Henricum ducem qui tunc Bawariis atque Carentis prefuit (435) munere prefati inperatoris, non potuisset, hostilis immanitas urbem comitis Ekberti, quæ Ala (436) dicitur, possedit; destructisque protinus muris intrantes, Etheilheidam inperatoris filiam, quæ hic nutricatur, cum pecunia ibi plurimum collecta rapiunt, gaudentesque redeunt.

3. Dux autem, conversis ad se omnibus Bawariorum episcopis comitibusque nonnullis, Francorum terminos his fretus sociis adiit, et in pascuis ad Bisinstidi (437) pertinentibus ad alloquendos regionis illius principes consedit. Magontinæ tunc provisor æcclesiæ Willigisus cum duce Conrado (438) cæterisque optimatibus huc venit. Hos dux quibuscumque valuit modis sibi conjungere temptans, eosque a promissa regi suo cum sacramentis fide numquam vita comite recessuros unanimi eorum responso percipiens, coactus est futuri timore duelli cum juramentis affirmare, ut 3 Kalendas Julii ad locum qui Rara vocatur (439), veniret, puerumque matri suæ illisque redderet. Tunc unusquisque remeavit ad sua, mente diversa pro gaudio atque tristitia.

4. Post hæc Henricus Bolizlavum ⁴⁹⁴, ducem Boemiorum, in cunctis suimet necessitatibus semper paratum, cum suis adiit (an. 984), honorificeque ab eo susceptus, cum exercitu ejusdem a finibus suis per Niseni (440) et Deleminci pagos usque ad Mogelini (441) ducitur. Deindeque cum nostris obviam (f. 52') sibi pergentibus ad Medeburun proficiscitur. Wagio vero, miles Bolizlavi ducis Boemiorum, qui Henricum cum exercitu comitatur, cum ad Misni redeundo perveniret, cum habitatoribus ejusdem pauca locutus, Frithericum, Rigdagi marchio-

VARLÆ LECTIONES.

⁴⁹⁰ ita 1c. pras 1a. ⁴⁹¹ quidelingæburg 1a. ⁴⁹² add. 1b. ⁴⁹³ ita corr. noluisse 1. ⁴⁹⁴ bozlauum 1.

NOTÆ.

- (421) Conf. Ann. Hildeshem. h. a.
 (422) Asselburg, castrum nunc dirutum prope Burgdorf in judicio Saldern.
 (423) Thuringiæ comes, Gunterii filius.
 (424-425) Comites Merseburgienses.
 (426) Postea, ut videtur, magister regis et episcopus Hildeshemiensis.
 (427) Sifriith, comes Northemensis, ejusque filius equivocus. De quibus confer Schrader die alterem Dynastienstamme zwischen Leine, Weser und Diemel; quem hic tamen locus fugit.
 (428) Comes de Eilenburg.
 (429) Etiam Ziazio, Zazzo dictus V. infra cap. 28.
 (430) E. not. 419 ad cap. præcedens
 (431) V. infra cap. 6.
 (432) Moguntini
 (433) Palatium regale Werla juxta Burgdorf in territorio Hildesiensi, ibique præfectura Schaladen, prope Goslarium. Vidensis C. U. Grapen obs. re-

- rum et antiq. Germ. et Roman. pag. 1-30 et F. D. Hæberlin diss. de situ Werlæ Helmst 1786.
 (434) Seesen inter Goslarium et Gandersheim; dictum Sehuson in Ambergo in charta Ottonis II. imp. data Gruhonaha 974 Jun. 11; a. 1007 vero vocatur Seusi. Conf. Wedekind Noten, t. I, p. 40.
 (435) V. supra l. III, c. 12.
 (436) Videtur fuisse urbs Ala Oelsburch, juxta Fusam fluvium in præfectura Brunsvicensi Lichtenberg sive judicio Saldern. Conf. Wedekind l. I.
 (437) Bisenstalt prope Wermatiam, haud procul a Rheno, olim fuit villa regalis. Conf. Ann. Fuldens t. I: p. 382.
 (438) Conradus, dux Franconiæ et Sueviæ.
 (439) Gross-Rohrheim in præfectura Hasso Darmstadensi Zwingenberg.
 (440) Pagus inter fluvios Elbam et Muldam prope Dresden et Freiberg.
 (441) Mugeln juxta fluvium Delnitz prope Oschatz

nis tunc in Merseburg commorantis amicum et satellitem, ad ecclesiam extra urbem positam (442) venire ac cum eo loqui per internuntium postulat. Hic ut egreditur, porta post eum clauditur, et Ricdagus, ejusdem civitatis custos (443) et inclitus miles, juxta fluvium, qui Tribisa dicitur, ab hiis dolose occiditur. Urbs autem predicta, Bolizlavi mox presidio monita, eundem cito dominum et habitatorem suscepit.

5. A quo Wolcoldus ⁴⁹⁵ antistes vulgi instinctu varii expellitur, et ad ⁴⁹⁶ Willigisum archiantistitem veniens, benigne ab eodem succipitur ⁴⁹⁷. Hunc enim pro filio episcopus nutrit, et cum ad eo ordinaretur regiones, secundo Ottoni ⁴⁹⁸, cui magisterio prefuit, diligenter vice sui habendum commendavit. Hoc semper iste in animo tenuit, ac maximo honore cognovit, et tunc ad prime, cum sibi fuit necesse; et in Erpesfordi ⁴⁹⁹, quo ipse desideravit, procurari ⁵⁰⁰ eundem sumopere jubet. Ibi diu conversatus, post mortem Ricdagi marchionis incliti (444) Ekkihardo succedente et Bolizlavo ad propria remeante, sedem propriam revisit (an. 445). Posteaque Bolizlavi amicitiam firmiter acquirens, cum in Pragu ⁵⁰¹ cenam Domini celebraret, posteraque die, quæ est parasceve, (f. 53) cum memoriam divinæ ⁵⁰² passionis ⁵⁰³ rite perageret, paralisi percussus asportatur, et in hac infirmitate usque ad finem hujus vitæ, quamvis ad tempus evalesceret, permansit. Sedebat ⁵⁰⁴ 23 annos, 10 Kal. Septembris (445) ex hujus carnis ergastulo eductus ⁵⁰⁵. In hujus vice Eid ⁵⁰⁶ nostræ congregationis frater, vir justus et magne simplicitatis, ordinatur ortatu Gisileri archipresulis, de cujus inclita ⁵⁰⁶ conversacione multa ad edificationem nostram utilia, cum tempus fuerit, narrabo, nunc inceptis persistens.

6. Interim fautores regis Willelhelmum comitem ⁵⁰⁷, duci nimis familiarem, in Wimeri ⁵⁰⁸ possidentes, comperto ejusdem adventu, illo festinant, ac juxta villam quæ Iteri dicitur (446) convenientes, castra metatisunt, crastino contra eum bellaturi (an. 984). Quod cum ducem protinus non lateret, Gisilerum huc misit archiepiscopum, qui voluntatem eorum perquireret, pacemque, si potuisset ulla ratione, firmaret. Hic cum senioribus congregatis suæ legationis aperiret secretum, dictum est ab his: si

VARIE LECTIONES.

⁴⁹⁵ uolcoldus 1c? ⁴⁹⁶ et ad add. 1b. ⁴⁹⁷ susc. 1c. ⁴⁹⁸ ottone 1a. ⁴⁹⁹ erfordia 1c. ⁵⁰⁰ procurari 1a. ⁵⁰¹ praga 1b. sive 1c. ⁵⁰² dominicæ 2. A. S. ⁵⁰³ add. 1b. ⁵⁰⁴ ita 1c. ⁵⁰⁵ id 1a. ⁵⁰⁶ erasum est 1. ⁵⁰⁷ de Thuringia add. A. S. ⁵⁰⁸ uimari 1c. A. S. ⁵⁰⁹ reundique 1. ⁵¹⁰ ita 1c. pposito 1a. ⁵¹¹ ab:::suimet ex matre 1a. ⁵¹² interuallum 1a. ⁵¹³ i erasum 1. ⁵¹⁴ francinfordi 1c? ⁵¹⁵ primum t erasum.

NOTÆ.

(442) Ecclesia S. Nicolai in foro novo suburbii Misniensi juxta fluvium Trubische.

(443) Sc. Burggravius Misniensis. Fortasse is quem occisum esse Octob. 11 Necrologium Luneburgense commemorat.

(444) Ricdargus, marchio Misniensis, obiit anno 989. V. Ann. Quedl. et Necrolog. Fuldense.

(445) Hunc diem emortualem etiam habent Necrol. Merseburg. et Luneburg.

(446) Castrum Itern in finibus Saxonie et Fran-

regem suum et dominum reddere, nilque de rebus suis preter Merseburg, Walbizi (447) et Frasu (448) ad supramemoratum diem sibi detinere voluisset, idque sacramentis credibilibus approbaret, quod tunc cum securitate eorum ex parte consolidata huic abire liceret; sin autem, quod eundi redeundique ⁵⁰⁹ nullus vivo patesceret locus. Quid plura? quicquid exposcunt, crastino impetrant, eumque ad Merseburg, ubi ductrix Gisla (449) (f. 33') longo tristis sedebat abcessu, hii discedentes ire permittunt. Is vero cum fidelibus suis siugula quæque discutiens, seque ob Dei timorem patriæque salutem a proposito ⁵¹⁰ recessurum suo veraciter indicans, grates auxilii suimet ac bonæ voluntatis condignas refert, et ut cum illo ad conditum pergerent diem, omnes caritative postulat. Ventum est ad Rara ab imperatricibus, in Papiæ humiliter divinam consolationem huc usque prestolantibus, et ab universis imperii ac regni principibus; fidelisque promissio ducis completur, data cunctis, qui ad regnum pertinebant, gratia sui abeundique licentia. Stella a Deo predestinati rectoris media die cernentibus universis clara refulsit (450). Fit unus laicorum atque clericorum in Christi laude concentus, ac prius repugnantium supplex affectus, convenitque in unum dissona turba dominium. Rex ⁵¹¹ a suimet matre aviaque diligenter susceptus, Hoiconis magisterio comitis commissus est. Inter regem et ducem pax firmatur, usque ad supramemorata Bisinstidi prata, utrisque sua petentibus. Convenientibus autem his, malorum instinctu in malo discesserunt, sicque multum temporis stetit intervallum ⁵¹². Oritur autem inter hunc et prefatum Heiuricum, qui minor dicebatur, magna sedicio quæ Herimanni ⁵¹³ comitis consilio postmodum finita, regis gratiam in Francanofordi ⁵¹⁴ et ducatum dedecius promeruit (451).

7. Celebrata est proxima paschalis sollemnitas (f. 54) in Quidelingeburg a rege, ubi quattuor ⁵¹⁵ ministrabant duces, Henricus ad mensam, Conrad ad cameram, Hecil ad cellarium, Bernhardus equis prefuit. Huc etiam Bolizlavus et Miseco cum suis conveniunt, omnibusque rite peractis, muneribus locupletati discesserunt. In diebus illis Miseco semet ipsum regi dedit, et cum muneribus aliis camelum ei presentavit, et duas expeditiones cum eo

(447) Walbeck in comitatu Mansfeldensi.

(448) Frosa, urbs ad ripam Albis sita ultra Magdeburgum.

(449) Henrici ducis Bavarie uxor, filia Conradi regis Burgundie, qui erat frater Adelheidæ imperatricis Urs.

(450) Stella — refulsit ex Ann. Quedlinb., a. 984.

(451) Ducatum scilicet Bavarie recepit.

fecit (452) In primo anno regni ejus antistes Hillinnessemensis Adwinus Kalendis decembris obiit (453). et Osdagus, ejusdem monasterii prepositus, successit. Quo sedente quinque annos et tunc expirante (454), Gerdagustunc cellerarius⁵¹⁶ ordinatur. Et cum ille in 3 ordinationis suæ anno Romam causa orationis petens reverteretur, 7 Idus Decembris obiit (455), et corpus ejusdem per singula divisum membra in scriniis duobus ad monasterium suimet a consociis lugubriter delatum est. Hos antistites duos Gisilerus archipresul, casu ibidem adveniens, terre commendavit. Tunc⁵¹⁷ Bernwardus⁵¹⁸, magister regis, facta electione consecratur (456).

8. Multis bellorum asperitalibus Slavos lacessere rex non desistit (457). Orientales quoque adversum se presumentes insurgere devicit. De occidentali parte quam plures arma sepius commoventes multosque depredantes, vi et arte is superare contendit. Puerilia non est opus numerare, longumque videtur, quæ pro prudentibus effecerit consiliatoribus, enarrare. Cometa parens (an. 989) damna in pestilenciis subsequutura (f. 54') indixit (458). Imperator, jam factus vir, ut ait Apostolus, evacuavit quæ⁵¹⁹ erant parvuli (I Cor. XIII, 11); semperque Merseburgensis destructionem ecclesiæ deflens, quomodo hæc renovaretur, sedula mentis intentioneolvebat⁵²⁰, et quamdiu in corpore vixit, hoc votum perficere studuit monitis⁵²¹ piæ matris. Quæ talia, ut mihi Meinsvith⁵²² post retulit, sicut ab ipsa percepit, in somnis vidit Apparuit ei intempestæ noctis silentio, sanctus Christi adleta Laurencius, dextera mutilatus brachio: *Cur, inquit, quis⁵²³ sim, non interrogas?* Et illa: *Non audeo, inquit, domine mi!* Ille autem prosequitur: *Ego sum, dicens, et nomen innotuit. Quod in me modo ipsa consideras, tuus effecit senior (459) ejus persuasuseductus, cujus (460) culpa electorum Christi magna multitudo discordat. Post hæc nati suimet commisit fidei, seu vivente Gisilero seu moriente fieri potuisset, redintegrato episcopatus patris sui animam in novissimo die ad eternam requiem renovaret. Hæc, quamvis⁵²⁴ sexu fragilis, modestæ tamen fiduciæ, et quod in Grecia rarum est, egregiæ conversatio-*

nis fuit, regnumque filii ejus custodia servabat virili, demulcens in omnibus pios, terensque ac superaus erectos. De fructu vero ventris sui decimas Deo obtulit, filias suas, primam⁵²⁵ ad Quidilingeburg Ætheilheidam nomine, alteram ad Gounesheim⁵²⁶ (f. 55') quæ Sophia dicitur (461).

9. Eo tempore (990) Miseco et Bolizlavus inter se dissonantes, multum sibi invicem nocuerunt (462). Bolizlavus Liuticos suis parentibus et sibi semper fideles in auxilium sui invitat; Miseco autem predictæ imperatricis adjutorium postulat. Quas cum tunc in Magadaburg fuisset, Gisilerum ejusdem archiepiscopum, comitesque hos, Ekkihardum, Esiconem, Binizonem, cum patre meo et ejus equivoco (463), Brunone ac Udone cæterisque compluribus eo misit Qui vix cum 4⁵²⁷ proficiscentes legionibus⁵²⁸, ad pagum Selpuli dictum venerunt, ac juxta unam paludem, supra quampons longus porrigitur, consederunt⁵²⁹. Et ecce, in noctis silentio unusex sociis Willonis, qui pridie ad perspicendum suimet predium precedens a Boemiis captus est, evadens periculum imminens Binizoni primo indixit comiti. Tunc nostri ejus ammonitione celesriter surgentes, se preparant, et in ipso jam venientis auroræ crepusculo missam audiunt, quidam stando, et alii super equos sedendo; et in ortu solis exeunt e castris, solliciti de eventu futuri certaminis. Tunc Bolizlavus cum suis venit turmatim⁵³⁰ 3 Idus Julii, et utrimque nuncii mittuntur. Et ex parte Bolizlavi quidam miles, Slopan⁵³¹ nomine, ad perspicendum agmen nostrorum accessit, et reversus inde interrogatur a domino qualis esset exercitus hic, si cum eodem potuisset pugnare, an non. Ortabantur enim hunc satellites sui, ut nullum de nostris vivam sineret⁵³² abire. A quo sic ei redictum (f. 55') est: *Exercitus hic⁵³³ quantitate parvus, qualitate sua optimus et omnis est ferreus. Pugnare cum eo tibi potis est; sed⁵³⁴ si tibi hodie victoria evenit, sic prosterne- ris, ut fugiendo Miseenem inimicum te continuo persequentem vix aut nequaquam evadas⁵³⁵, et Saxones tibi hostem⁵³⁶ in perpetuum acquiras. Si autem victus fueris, finis est de temet ipso et de omni regno ad te pertinenti. Non enim remanet spes ulla resistendi⁵³⁷*

VARIE LECTIONES.

⁵¹⁶ ita 1c. cellenarius 1a. ⁵¹⁷ Tunc—consecratur add. 1b. ⁵¹⁸ n erasum 1. ⁵¹⁹ quæ 1. ⁵²⁰ uoluebat 1a. ⁵²¹ ita 1c. monitis 1a. ⁵²² meinsuth 1a. ⁵²³ ita 1c. quid 1a. ⁵²⁴ quavis 1. ⁵²⁵ l. 1. ⁵²⁶ gandesheim 1c. ⁵²⁷ v. c. III. add. 1b. ⁵²⁸ add. 1b. ⁵²⁹ t. t. III i i. in loco raso 1. ⁵³⁰ Zlopan A. S. a. 990. Flopan 1c. ⁵³¹ corr. euadis 1c? ⁵³² hostes 1c. ⁵³³ resitendi superposito ss 1.

NOTÆ.

(352) Indid., a. 985 et .986
(453) Ita et Necrol. Merseburg. De Otwino episcopo.
(454) Ann. Quedlinb., a. 989. Ann. Hildesh., a. 990. Obiit ille vi Idus Novembr. teste Kalend. Merseburg.
(455) Ann. Quedlinb., a. 990. Ann. Hildesh., eod. a Kalend. Merseb., vii Id. Decembris.
(456) V. Ann. Hildesh., a. 990. Conf. Vitam ejus

a Tangmaro presbytero scriptam, cap. 2.
(457) V. Ann. Quedlinb., a. 486, 487, 490.
(458) Ann. Quedlinb., a. 989.
(459) Sc. Otto II imperator.
(460) Rc. Gisileri.
(461) Ann. Quedlinb., a. 999. Sophiam harum sororum natu majorem fuisse dicunt.
(462) V. Ann. Hildesh., a. 990.
(463) Sigefrido, comite Stadensi.

inimico te undique secus vallanti ⁵³⁴. Talibus alloquiis A furor illi sedatur, et pace facta ⁵³⁵ principes nostros alloquitur, ut qui contra eum huc venirent, cum eo ad Miseconem pergere, et in restituendis suimet rebus se apud Miseconem adjuvare ⁵³⁶ voluissent. Hoc laudabant (464) nostri, et Gisilerus archipresul cum Ekkihardo, Esicone ac Binizone comitibus proflicisciebatur cum eo, cæteris omnibus domum cum pace revertentibus. Ad vesperascente jam die, hiis omnibus arma ⁵³⁷ sumuntur, et mox cum juramento firmatis redduntur. Venit Bolizlavus cum nostris ad Oderam; ad Miseconem nuncius mittitur, qui diceret se ⁵³⁸ in potestate sua auxiliares suos habere. Si regnum sibi ablatum redderet, hos incolomes abire permetteret; sin autem omnes perderet. Sed Miseco huic talibus respondit: Si voluisset rex suos acquirere ⁵³⁹ B salvos aut ulcisci ⁵⁴⁰ perditos, faceret; et si hoc non fieret, quod propter eos nil omnino perdere voluisset. Hoc Bolizlavus ut accepit, salvis omnibus nostris, quæcumque potuit ex locis circumjacentibus predatur ac incendit. (f. 56) Inde reversus urbem unam... ⁵⁴⁰ (465) nomine possedit, et hanc cum domino ejus, urbanis nil repugnantibus, acquisivit, eundemque Liuticis ad decollandum dedit. Nec mora, diis fautoribus ⁵⁴¹ hæc ostia ante urbem offertur, et de reversione ab omnibus tractatur ⁵⁴². Tunc Bolizlavus, sciens nostros ex parte Liuticiorum incolomes non posse domum sine eo pervenire, crastino dimisit eos crepusculo, ut ammoniti fuerant, multum properantes. Quod ut predicti hostes comperierunt ⁵⁴³, pone sequi maxima electorum multitudine mox C nitebantur. Quos Bolizlavus vix ⁵⁴⁴ compescuit talibus: *Vos, qui in meum huc venistis auxilium, videte ut hoc perficiatis bonum, quod incepistis, pro certo scientes quod hos, quos in fidem suscepisti meam et in bona pace dimisi, vita superstite mea nullum hodie pacior perpeti malum. Non est nobis honor nec consilium, hactenus amicos familiares nos nunc effici manifestos* ⁵⁴⁵ *hostes. Scio magnam inter vos esse inimiciciam: et hanc ulcisci eveniant vobis tempora his multo apciora.* Hiis sedati eloquiis Liutici, duos ab eo detenti ⁵⁴⁴ ibidem dies, et tunc invicem salutantes anticumque fœdus renovantes, discescerunt. Et tunc illi infideles, qui nostros insequerentur, quia pauci erant, ducentos milites eligerunt. Quod nos-

tris mox a quodam Hedonis ⁵⁴⁵ satellite comitis inimatam est. Unde in ipsa accelerantes hora, Deo gratias! ad Magadaburg incolomes pervenerunt, hostibus se in vanum sic laborantibus.

10. Id ut primitus (f. 56') audivit, prosperitati eorum arrisit imperatrix. Sed quia de optima ejus conversacione parum mihi ad noticiam ⁵⁴⁶ venit, ideo superius strictim de inmensa ejus nobilitate explicui. Hæc occidentales tunc inhabitat regiones, quæ hoc nomine merito dicuntur, quia ibidem sol et omnis equitas cum obedientia et ⁵⁴⁷ caritate mutua in occasum se vergit. Nox nil aliud est, nisi umbra terræ ⁵⁴⁸, et hoc totum, quod indigenæ isti operantur, nil nisi peccatum. Hic predatores sancti in vanum laborant, hic reges et cæteri principes modicum valent; predones et justii persecutores dominantur. Multa sanctorum corpora in hiis partibus requiescunt; sed habitatores hos, ut video, spernunt prevaricantes. Sed ne quis me Crispini discipulum lippi esse arbitretur (Hor. *serm.* 1, 1, 120), de hiis sileo, quia ob illicitas conjunciones aliasque ineffabiles versucias hos prope interitum esse non dubito. Innumeras antistitum excommunicaciones spreverunt, et propter hæc stare diu non poterunt. Hoc tantum una mecum, queso, Christi fideles orate, ut hii mutantur in melius, et ad nos nunquam veniat ⁵⁴⁹ talis usus. Nunc autem de fine imperatricis predictæ locuturus, quæ hunc precesserint signa narrabo. Anno Dominicæ Incarnationis 989 (466) sol defecit 12. Kalend. Novembris et 5. diei hora ⁵⁵⁰. Sed cunctis persuadeo Christicolis, ut veraciter credant, hoc non aliqua malarum incantatione mulierum vel esu (467) fieri, vel huic aliquo modo seculariter adjuvari posse; sed sicut Macrobius (468) testatur cæterique sapientes fieri asserunt, et id de luna (469). (f. 57). Et sequenti anno ⁵⁵¹, consummato in bonis vitæ suimet cursu, in Niumagum ⁵⁵² infirmatur imperatrix ⁵⁵³ atque ab hac vita 17 Kal Julii discedens, sepulta est ab Ewergero ⁵⁵⁴ sanctæ Coloniensis æcclesiæ archiepiscopo, in monasterio sancti Pantaleonis (470) quod datis inpensis Brun archipresul ibi requiescens construi precepit, presente filio ac multa pro remedio matris his confratribus largiente. Quod cum ⁵⁵⁵ inclita imperatrix Ethelheidis comperiret, tristis protinus effecta, regem tunc septem annos regnantem ⁵⁵⁶

VARIE LECTIONES.

⁵³⁴ nuuallanti 1a. ⁵³⁵ patefacta 1. A. S. l. l. omisit hanc vocem. ⁵³⁶ auuare 1. ⁵³⁷ armis 1a. ⁵³⁸ acquireret 1c. ⁵³⁹ ulcissi 1a. ⁵⁴⁰ Spatium hic sæpe fere litterarum reliquit 1. ⁵⁴¹ d. f. erasa in 1. Sed A. S. ea adhuc legit. ⁵⁴² tractur 1a. ⁵⁴³ i erasum 1. ⁵⁴⁴ add. 1c. ⁵⁴⁵ hodonis 1c. ⁵⁴⁶ ita 1c. nociam 1. ⁵⁴⁷ o. et add 1b. ⁵⁴⁸ terræ, per quam perfidorum peccata intelliguntur 2. ⁵⁴⁹ ueniant 1a. ⁵⁵⁰ et V. d h. add. 1b. ⁵⁵¹ et s. a : in loco raso 1. In s. a. 1c. ⁵⁵² teophanv add. 1c. ⁵⁵³ add. 1b. ⁵⁵⁴ euegero 1c? ⁵⁵⁵ t. VII. a. r. add. 1b.

NOTÆ.

(464) I. e. geloben.
 (465) Nomen hic supplendum videtur esse Nimptsch, urbs Silesiæ in principatu Briegensi, ut ex Cosma Pragensi apparet. Urs.
 (466) Ann. Quedlinb., anno tamen 990, quod rectius.

(467) Conf. J. Grimm Deutsche Mythologiæ pag. 401.

468) De Somnio Scipionis.

(469) Sc. fieri sibi persuadeant.

(470) Ann. Quedlinb., a. 991.

visitando consolatur, ac vice matris secum tandiu A habuit quoad ipse protervorum consilio juvenum depravatus tristem illam dimisit.

11. Huic bene nata (cf. HOR IV, 4, 36) virtutibus ornanti pater meus comes Sigifridus domi miliciæque fideliter servivit, et in expeditione ad Brandanburg, qua ultime militavit, ab equo cadens, valido corporis dolore fatigari cepit. Sensit insuper octavum sibi adesse annum, sic ei in somnis presignatum. Dormiens namque in Colonia his suscitatur denuo verbis: *Sigifride, vigila. et ab isto die post octo annorum curricula vitam te hanc finire presentem pro certo scias.* Hunc prefnitum diem vigilantem semper animo previdit, ac quibuscunque virtutum fructibus valuit, preoccupare non desistit. Me autem (471), in Quidilingeburg apud suam materteram nomine Emnildam, quæ paralisi longo tempore laboravit, primo litteris bene adhuc instructum, sumpsit et Ricdago abbati secundo⁵⁵⁶ desancto Johanne in Magadaburg commendavit. Ibi tres annos ego conversatus, in omnium festivitate sanctorum ad sanctum Mauricium, quia ad altare (f. 57') hoc me dare non potuit, fraternitatis consortio ab eo junctus sum, proximaque sancti Andreae natali magnum et valde cunctis acceptabile convivium duos dies peractum est. Inde egressus et imminente quadragesima in civitate Wallibizi dicta infirmatus, Id. Marcii defensor patriæ ac homo verus, utriusque debitum persolvit naturæ. Quem mater sua, venerabilis omni probitate Mahtildis, celeriter hunc prosecutura, cum conjuge Cunigunda deflet. Namque tanto orbata solatio, cum immenso merore diem expectavit extremum, ac in eodem anno tertia Nonas Decembris fideliter migravit ad Christum. 996 Dominicæ Incarnacionis anno⁵⁵⁸ patruus autem meus, nomine Liutharius, cui equaliter nobiscum hæc hereditas contigit, matri meæ antiquum renovans dolorem (cf. VIRG., *Æn.* II, 3) multa intulit mala, et quamvis hæc firme⁵⁵⁹ suimet fidei⁵⁵⁷ a matre sua sibi fuerit commissa, tamen omnibus ejusdem bonis eam privare contendit. Quid multis moror? Imperatoris auxilio cuncta⁵⁶⁰ ei restituuntur⁵⁵⁹.

12. Interea⁵⁶⁰ Atheldagus, archiepiscopus Bremensis, obiit (472) [an. 988]. et Liæviso successit,

qui papam Benedictum exulem a patria suimet, quæ sita est in confinio Alpium et Suevorum, huc secutus, erga Deum et regem ad hunc honorem promeruit venire. Sclavi iterum appetiti subduntur regi, renovatis juxta Albim castellis, et in hieme aqua inundans et ventus ingens multum nocuit (473). Æstas nimia frugibus, et seva mortalitas hominibus nimis nocuit (474). Anno Dominicæ (f. 58') Incarnacionis 991⁵⁶¹. Hilliwardus, sanctæ Halverstidensis æcclesiæ venerabilis antistes, qui me baptizavit⁵⁶² atque confirmavit (an. 992), templum Domini, quod ipse a fundamento edificans tunc ad unguem usque perduxit, 12 Kalendas Novembris dedicavit (475). Adfuit ibi tunc rex cum imperatrice Ethelgida et avia ejus, abbatissa Mahtildis, et archiantistites hii: B Willigisus, Gisilerus et Liewizo, cum suis confratribus 16 (476) Festivitas autem erat eadem Christi confessoris Galli, in cujus monasterio predictus presul edoctus est, et ideo semper studuit in hac celebritate suum perficere desiderium, et tunc inerat⁵⁶³ 24⁵⁶⁴ tus ordinationis suæ annus. Hunc adjuvit in omnibus fidelis suimet capellanus Hildo, et prudentissime cuncta disposuit. Omnes Saxonie primates hic tunc convenientes caritative succipiuntur. Numquam fuit⁵⁶⁵ ante nec post, ut veraces affirmant, in divinis laudibus et in negotiis secularibus omnia plenius cunctisque acceptius peracta. In sequenti anno (993) in galli cantu primo lux ut dies ex aquilone effulsit, et unam sic manens horam, undique celo interim rubente, evanuit (477). Fuere nonnulli qui dicerent eodem anno vidisse⁵⁶⁶ tres soles et lunas tres ac stellas invicem pugnasse. Et post hæc (an. 994) Ekbertus Treverensis archiepiscopus, cujus successor Liutdulfus fuit (478), et Dodo Mirmigendensis, post quem Suitgerus ordinatus est (479), Erpo quoque Ferdensis, cui Bernharius (f. 58') tunc ibi prepositus subponitur (480), obiit. Fames quoque valida nostras oppressit⁵⁶⁷ regiones (481). In tercio⁵⁶⁸ predictæ dedicationis anno avunculi mei a piratis capti sunt (482) [an. 995], ut in sequentibus patet. In quarto pestilencia⁵⁶⁷ cum fame et bello orientalibus ingruit, et rex Apodritos pelit et Wiltios vastavit (483).

13. Post hæc rex in Magadaburg cum suis prin-

VARIE LECTIONES.

⁵⁵⁶ 996 — anno add. 1b. ⁵⁵⁷ ita 1c. e corr. ⁵⁵⁸ cuu ta 1. ⁵⁵⁹ ita 1c. resistuntur 1a. ⁵⁶⁰ Interea—Alpium in loco raso 1. ⁵⁶¹ Post I. fortasse aliquid literæ erasum. Puto I, ut annus sit 992, qui numerus in Ann. Quedlinburgens. legitur. ⁵⁶² baptizavit 1. ⁵⁶³ fuerunt 1c. ⁵⁶⁴ se 1a. vidis addi. 1b; fortasse vidisse se voluit. ⁵⁶⁵ oppressit 1. ⁵⁶⁶ tertia 1. ⁵⁶⁷ pestilencia 1.

NOTÆ.

(471) Cf. præfatio, p. 724.
(472) Ille obiit anno 988.
(473) Ex Ann. Quedlinb., a. 987.
(474) Indid., a. 988.
(475) Ita male pro xvii. Kal. Novembr. scripsit Thietmarus, fortasse quia non animadvertit in Ann. Quedlinb. ad a. 997, ex quibus hæc de ecclesiæ Halberstadensis dedicatione sumpsit, plane alia quædam de prænomino xii Kal. Novemb. v iso narrari.
(476) Quorum nomina vide in Ann. Quedlinb. et

D Chron. Halb., a. 994.
(477) Ex Ann. Quedlinb., a. 993.
(478) Indid., a. 993 et 994.
(479) Indid., a. 990.
(480) Indid., a. 994.
(481) Ibid.
(482) Ibid.
(483) Ibid., a. 995. Regem in mense Septembris et Octobris in hac expeditione fuisse chartæ ejus docent.

cipibus colloquium habuit, ad quod Henricus, Bawariorum dux inclitus, venit. Et cum inter hunc et ⁵⁶⁸Ratisbonensem ⁵⁶⁹Gebehardum longa haberetur contentio, cum bono ibidem finitur consilio. Et pius ille dux, qui omne suimet delictum continuis mundavit elemosinis, inde pergens ad Gondesem ⁵⁷⁰(484), ubi domna Gerber soror suimeterat ⁵⁷¹abbatissa, egritudine premitur subitanea; et tunc vocans ad se equivocum ejus, talibus instruit: *Vade celeriter ad patriam, ac dispone regnum, ac numquam regi ac domino resistas tuo. Multum enim ⁵⁶⁸me penitet hoc umquam fecisse. Patris memor sis tui, quia numquam hunc in hoc seculo videbis* Filioque mox abeunte, dux preclarus in infirmitate sua semper kirieleison ex corde clamans, migravit ad Christum ⁵Kalendas Septembris, sepultus ibidem in medio ^Bæcclesiæ coram sanctæ crucis altari ⁵⁷². Quod cum filius ejusdem comperiret, electione et auxilio Bawariorum patris bona (485) apud regem optinuit. Eodem anno Thiedricus comes palatinus, et Sibertus frater ejus, de hoc seculo transierunt (486).

14. Ea tempestate nepos meus, marchio Henricus (487), Ewerkerum ⁵⁷³, (f. 59) Bernwardi ⁵⁷⁴, Wirzburgensis æcclesiæ episcopi militem egregium, set nimis, superbum cepit, et ob inlatas sibi injurias in loco qui Lindinlog (488) dicitur excecavit. Rex autem de internuntiis ab episcopo id multum querentibus comperiens, hocque graviter ferens, predictum comitem exilio relegavit, et post hæc gratiam suimet huic dedit et apud antistitem digna ^Cemendatione reconciliavit. Predictus presul post hæc Liupoldum marchionem Orientalium et nepotem ejus Henricum ad missam sancti Kiliani, quæ est ⁸Idus Julii, ad se vocans (an. 994), cum magna caritate eosdem habuit, et comes ⁵⁶⁸ in sacra nocte post matutinam cum suis militibus Iudens, ex uno ⁵⁷⁵foramine ab excecato amico sagitta volante ⁵⁷⁶vulneratus est, et facta confessione ⁶Idus Julii expiravit (489), innocens in facto prædictæ accionis et in consilio. Hic postera die ibi ⁵⁷⁷sepultus meritedefletur, quia sibi prudentiorem et in cunctis actibus meliorem nullum reliquit ⁵⁷⁸. Hiemps, quæ precesserat, asperitate et pestilentia nimioque ⁵⁷⁹fri-

gore et vento ac insolita siccitate plena erat (490). In hac devicti sunt Sclavi (491).

15. Sed quia superius destructionem Brandaburgensis æcclesiæ dixi, nunc qualiter ad tempus prefato subderetur regi ⁵⁷⁶, breviter explicabo. Fuit in nostra vicinitate quidam miles inclitus, Kiza nomine (492), qui a marchione Thiedrico aliter quam sibi placeret habitus est. Ob hoc, et quia facultas suæ nequaquam impietati ⁵⁷⁸suppeteret ⁵⁸³, ad hostes perrexit nostros; (f. 59') qui eundem in omnibus sibi nimis fidelem cognoscentes, supramemoratam urbem nobis sacius ad nocendum eidem commiserunt (493). Hic postea nostris delinitus blandiciis, eam regiæ potestati cum semet ipso tradidit (494). Unde Liutici ⁵⁸¹ nimio furore succensi, eum ⁵⁷⁶ cum omnibus, quas habebant, catervis ilico petebant (991-993). Interea rex in Magathaburg fuit; et cum hoc compariret, quos ibi tunc habebat, celeriter eomisit, Ekhihardum marchionem (495) et tres ⁵⁷⁶ avunculos meos (496) cum Fritherico comite palatino et patruo meo ⁵⁸² (497). Et hii omnes eo cum suis venientes, interrupti sunt ab hostibus se acriter irrumpentibus ⁵⁸³; et una pars ex nostris in urbem venit, alia vero, quæ remansit, cesis militibus nonnullis, rediit. Tunc rex, collectis undique secus sociis, illo properat, et hostes nostri, magnam vim defensoribus urbis inferentes, cum ultimam legionem vidissent, cito ⁵⁷⁶ amotis fugierunt ⁵⁸⁴ castris. Nostri autem in ereptione interius gaudentes kirieleison canunt, et advenientes unanimiter respondent. Munita urbe presidio, rex abiit, et eandem in sua potestate diu tenuit. Post hæc Kizo ad Quidilingaburg cum veniret, civitatem suam cum uxore et satellitibus suis perdidit; quæ omnia, urbe excepta, post ⁵⁷⁶ recepit. Unus autem suimet miles Boliubut ⁵⁸⁵ nomine, cujus consilio hoc totum, quamvis tunc absens esset, agebatur, ibidem dominabatur; et Kizo cum in his partibus post ⁵⁷⁶ latenter nocere voluisset, optimus miles cum suis interfectus est ⁵⁸⁶.

16. (f. 60) Et, sicut predixi (498), tres avunculi ⁵⁸⁷ mei, Henricus, Udo et Sigifridus, cum Ethelgero cæterisque compluribus, piratis sua populantibus ⁹ Kalendas Julii (994) navibus occurrunt, factoque

VARIÆ LECTIONES.

⁵⁶⁸ add. 1b. ⁵⁶⁹ ratisbonensem 1a. ⁵⁷⁰ Gandesem 1c. ⁵⁷¹ fuerat 1a. ⁵⁷² altare 1a. ⁵⁸³ euerkerum 1c? ⁵⁷⁴ n. erasum 1. ⁵⁷⁵ una 1a. ⁵⁷⁶ add. 1b. ⁵⁷⁷ Sic A. S. a. 994. uallonte 1a. vallante 1c. ⁵⁷⁸ n. r. add. 1b. ⁵⁷⁹ que add. 1b. ita 1c. super rassura. ⁵⁸¹ liustici 1. ⁵⁸² e. p. m. add. 1b. ⁵⁸³ irrupentibus 1. ⁵⁸⁴ i erasum 1. ⁵⁸⁵ boliubut 1a. Boliwit A. S. a. 992. ⁵⁸⁶ Quaternione finito interfectus est in margine additur infra vero ab 1c. scribitur: Hic sequitur: Et sicut predixi tres auunculi mei; et fol. 60 initio et sicut predixi in loco raso leguntur. ⁵⁸⁷ ita 1c. aiunculi 1a.

NOTÆ.

(484) Gandersheim.
 (485) Nec non ducatum, v. Ann. Quedlinb
 (486) Ex Ann. Quedlinb., a. 995. Cunf. Kalend. Merseb. Octob. 14.
 (487) Non fuit nepos Thietmari nostri, sed patruelis, scilicet sororis patris sui filius. V. supra.
 (488) Lindloch in districtu Altotting, vel Lindenlohe in districtu Burglangenfeld nimis distare nobis videntur.
 (489) Kalend. Merseb., vi. Id, Jul. Liudbold marchio. coll. vii. Id Jul. et v. Id. Jul. Sed vii. Non. Jun. habent Ann. Quedlinb., a. 994.

D (490) Ann. Quedlinb., a. 994.
 (491) Conf. Ann. Hildesh. et Quedlinb., a. 994.
 (492) Kizo, in cujus comitatu pagus Helmingowe situs fuit, laudatur in charta Ottonis II imp., a. 977, Jul. 30. (apud Hofer l. I, 155).
 (493) Conf. Ann. Hildesh., a. 991.
 (494) Conf. ibid., a. 985.
 (495) Misniensis.
 (496) Henricus, Udo, Sigefridus, comites Staddenses.
 (497) Lotharius marchio aquilonalis.
 (498) Supra cap. 12. Conf. Ann. Quedlinb., a. 994.

invicem certamine, Udo decollatur (499). Henricus autem cum fratre suo Sigifrido et comite Elergero devictus, dictu miserabile, a pessimis hominum captus deducitur⁵⁸⁸. Hoc infortunium inter Christi fideles fama volante mox dilatatur. Bernhardus dux, qui proximus fuit, nuntios quam propere misit, qui precium pro eorundem redemptione eis promitteret, et conveniendi pacifice ac locum colloquendi peteret, paratis sunt, pacem firmam⁵⁸⁹ et ineffabilem pepigerunt pecuniam. Quid autem ad hæc primo rex⁵⁹⁰, deindeque in nostris partibus omnis Christianorum larga benignitas debito humanitatis officio inpendere, explicare non sufficit. Mater autem mea tanto dolore intrinsecus commota, omne quod habuit, vel acquirere ullo modo potuit, pro fratrum ereptione tribuit⁵⁹¹. Execrata vero piratarum⁵⁹² turba cum maximam collectæ pecuniæ partem immensa sui met pondere perciperent, Henrici vice filium ejus unicum Sigifridum nomine cum Garevardo et Vulfere⁵⁹³ mo⁵⁹³, Ethelgeri autem loco avunculum ejusdem⁵⁷⁶ Thiedricum et amitæ sui met filium Olef vocatum succipientes, ut quod de promisso eis tesoro adhuc remansit eo velocius colligeretur⁵⁹⁴, eos abire Sigifrido solum remanente, permisit (f. 60) Hic quia filium non habuit a matre mea remedium ab uno filiorum sui met postulavit. Quæ tam necessariæ petitioni satisfacere desiderans nuntium⁵⁹⁵ ad abbatem Rigdagum (500) celeriter misit, qui fratrem meum Sigifridum, tunc ibi sub habitu monachico degentem, accepta licentia reduceret. Hic quia satis prudens vir fuit, cunctis sollicitè perquisitis, injuste legationi resistit⁵⁹⁶, et propter curam a Deo sibi creditam quod hoc facere non præsumeret, respondit. Nuntius autem, ut ei jussum fuit, ad Ekkihardum, qui tunc custos æcclesiæ sancti Mauricii et Magister erat scolæ, veniens, ut me ob rem necessariam matri meæ remitteret, supplex rogavit. Veni, et cum laicali habitu, quo apud piratas debui obses conversari, prioribus adhuc indutus vestimentis, 5 feria profectus sum. Et in ipsa die Sigifridus de pervigili hostium custodia, qua multum vulneratus detinebatur, sic divino evasit auxilio. Idem in angustia vehementi positus, cum Nodbaldo et Edicoue, quomodo evaderet, plurimum semper versans, precepit hos veloci navicula quantum his, qui eum detinebant, satis valuisset ministrare de vino ac de cæteris appertinentibus

A sibi deferre. Jussis tum sine mora completis, canes avari saturabantur⁵⁹⁷; factoque mane presbiter ad missam paratur, et comes cunctis absque custodibus solum, hesternò gravatis vino, ad proram lavaturus accedens, puppi parati insiluit. Extollitur clamor, presbiter quasi consiliator⁵⁹⁸ capitur, anchoræ (f. 62) levantur, remiges velociter hos fugientes insequabantur. Quos comes vix evadens, cum littoris securitatem attingeret, ut prius ipse precepit, paratos invenit equos, et ad civitatem suam Hersevel (501) dictam, ubi frater suus Henricus et⁵⁹⁹ uxor ejus Ethela tanti gaudii inscia fuit, pergere properavit. Hunc hostes pone sequuti, urbem, quæ littori⁶⁰⁰ vicina stabat, Stethu (502) nomine, incurrunt, eum curiose in abditissimis querentes locis; et non inventes, feminis in aures vi rapiunt tristesque recedunt. Tali furore omnes succensi, crastino clericum et nepotem meum (503) cum cæteris obsidibus universis, naribus ac auribus et manibus obruncant, foris eos projicientes in portum. Tunc fugientibus his, unusquisque a suis rapitur, memore inaudito insurgente. Ego autem, visitatis meimet avunculis, remeavi Christo largiente incolumis, caritative a familiaribus meis susceptus.

17. In illo tempore Liudulfus, Augustensis episcopus venerabilis, 8 Kalend. Augusti obiit (an. 996); et Gevehardus, elewangensis⁶⁰¹ abbas ordinatur (504). Interim (an. 995) in quadam villa Horthorp (505) dicta, natus est infans, dimidius homo, posterioribus auge similis, dextram aurem et oculum leva minorem habens, dentes croco similes, sinistrum brachium absque 4 digitis solo cum pollice integrum; ante baptismum attonite videns, et post nihil, quarta die moriens. Magnam hoc monstrum facinoribus nostris intulit pestilentiam (506). (f. 62) Predictus antistes Hilliwardus cum æcclesiam et gregem sibi commissum 29 annos gloriosissime verus Israelita regeret, 7 Kalendas Decembris expirans, sepultus est extra æcclesiam infra claustrum, ubi ipse sibi prius paraverat domicilium. Et cum confratres ejus in electione convenire non possent, præpositus est hiis de capella regis Arnulfus et Id. Decembris ordinatur, sicut ille vir sanctus antecessor ejus, dum adhuc valeret, predixit cunctis tunc presentibus: *Hunc*, inquit, *hospitem*

VARLÆ LECTIONES.

⁵⁸⁸ deducitur 1. deducuntur 1c. abducitur A. S. a. 994. ⁵⁸⁹ firmam dare 2. A. S. l. l. ⁵⁹⁰ ita 1b. 2. inperator 1a. restitutum ab 1c. ⁵⁹¹ attribuit 1a. ⁵⁹² piratum 1. ⁵⁹³ et vulferemo add. 1b. ⁵⁹⁴ ita 1c. colligetur 1a. ⁵⁹⁵ nuccium 1. ⁵⁹⁶ ita 1c. insistit. 1a. restitit A. S. l. l. ⁵⁹⁷ saturabantur 1. saturantur A. S. l. l. ⁵⁹⁸ consiliator 1. ⁵⁹⁹ add. 1b. ⁶⁰⁰ ita 1c. littore 1a. ⁶⁰¹ in loco raso 1.

NOTÆ.

(499) Necrol. Luneb. et Merseb., Jun. 23.
 (500) Abbas S. Johannis prope Magdeburg.
 (501) Harsefed.
 (502) Stade.
 (503) Sigefridus, Henrici comitis filius.

(504) Ann. Quedlinb., coll. A. S., a. 996.
 (505) Hordof. ad Bodam fluvium in territorio Halberstadensi. Urs.
 (506) Ex Ann. Quedl., a. 995.

honorate ⁶⁰², *et quantum potestis illi servite. Providere enim debet is vos post me.* Et cum idem jam in agone exitus sui jaceret, vidit gloriam Dei; et vocato ad se Vulfhario suimet capellano: *Vides, inquit frater, aliquid?* Et ille se nihil vidisse respondens, audivit ab ⁶⁰³ eo, quod caminata hæc, in qua tunc jacebat, in qua duo antecessores ⁶⁰⁴ sui obierunt, divina majestate plena fuisset. Et hæc dicens transivit de hoc ⁶⁰⁵ carcere ad indeficiens lumen (507).

18. Rex autem natale (an. 996) Domini in Colonia fuit, et pacificatis omnibus in his regionibus, ad Italiam diu desideratus perrexit, in urbe Papia paschale peregit festum (508). Dehinc Romam veniens gloriose, nepotem suum Brunonem, Ottonis filium ducis (509), in loco Johannis papæ nuper defuncti, cum omnium laude presentium ⁶⁰⁶ [(*Cod. Brux. f. 228'*)] statuit: in ascensione Christi, quæ tunc erat 12 Kalendas Junii, anno etatis suæ 15, regni autem 13, indictione octava (510) [an. 996], ab eodem unctionem imperialem percepit, et advocatus ecclesiæ sancti Petri efficitur. Post hæc vero imperium illud priorum suorum more gubernavit, etatem suam moribus industriaque vincens.

19. In prima estate Adelbertus, Boëmiorum episcopus, qui nomen, quod Woytech ⁶⁰⁷ sonat, in baptismo, aliud in confirmatione percepit ab archiepiscopo Parthenopolitano, in eadem urbe ab Othrico ⁶⁰⁸ superius memorato (511) litteris instructus, cum sibi commissos ab antiquæ pravitate errore monitis divini precepti ⁶⁰⁹ amovere nequivisset, omnes excommunicans, Romam ad excusandum se apud apostolicum venit, ejusque licentia sub districta Bonifacii abbatis regula humiliter multo tempore conversatus bono deguit exemplo. Postque ⁶¹⁰ cum permissu ejusdem patris Prucorum ⁶¹¹ mentes a Christo alienas freno sanctæ predicationis edomare temptaret, cuspide perfossus, nono ⁶¹² Kalendas Mai capitis abscisione optatum ⁶¹³ semper martirium solus ex suis percepit, absque omni gemitu, ut in ipsa nocte in sompnis ipse vidit, cunctisque fratribus predixit: *Putabam, inquiens, me missam celebrare solumque communicare.* Sed ne-

fandi sceleris auctores enim jam expirasse cernentes, ad augmentum sui sceleris divinæque ulcionis corpus pelago mersere beatum, caput sude conviciando figentes ac exultando redeuntes. Quod Bolizlavus, Misesonis filius, comperiens, data mox pecunia martiris mereatur incliti cum capite ⁶¹⁴ membra (512). Imperator autem Romæ certus de hac re effectus, condignas Deo supplex retulit odas, quod suis temporibus talem sibi per palmam martirii assumpsit famulum. Eo tempore Bernardus, sanctæ Wirciburgensis ecclesiæ, jussu cesaris ad Greciam missus, in Achaia moritur (513) cum maxima sociorum suorum caterva. Per quem quia plurima Deus faciat mirabilia, plures affirmant.

20. Imperator autem a Romania discedens, nostras regiones ⁶¹⁵ invisit (an. 997), et accepta Sclavorum rebellionem, Stoderaniam, quæ Hevellum ⁶¹⁶ dicitur, armato petens milite, incendio et magna depredatione vastavit, et victor Parthenopolim rediit. Ob hoc hostes nostri Bardengau ⁶¹⁷ turmatim aggressi, a nostris sunt devicti (514). In illo certamine Ramwardus, Mindensis episcopus, fuit, qui socios arrepta in manibus cruce sua sequentibus signiferis precessit, et ad hæc facienda potenter consolidavit. In illo die Gardulfus comes cum paucis occubuit (515), ex ⁶¹⁸ hostibus autem maxima multitudo; cæteri relicta preda fugierunt.

21. Crescentius autem Romæ, absente papa prædicto, qui post benedictionem Gregorius vocabatur, Johannem Calabritanum, Theophanu imperatricis dilectum comitem et tunc Placentinum antistitem (516), substituit, et sibi imperium tali presumptione usurpavit, in memor juramenti et magne pietatis ab Ottone augusto sibi illatæ. Insuper nuntii ejusdem a prædicto invasore capti, diligenti custodiæ traduntur (517). Imperator mox ut hæc audivit, illo properans, domnum apostolicum sibi obviare per internuncios postulavit. Johannes autem supplantator hiis appropinquantibus fugit; sed postea a fidelibus Christi et cesaris captus, linguam cum oculis ac naribus amisit. Crescentius vero Leonianum ingressus claustrum ⁶¹⁹ (518) imperatori resistere

VARIE LECTIONES.

⁶⁰² ita 1c. honerate 1a. ⁶⁰³ habeo 1a. ⁶⁰⁴ antecessoris 1. ⁶⁰⁵ oc 1a. ⁶⁰⁶ Hic finit fol. 62 cod. 1. *desunt jam quaternionis folia interiora quatuor sive paginæ octo.* ⁶⁰⁷ ita correxi V. vitam S. Adalberti in *Actis Sanctorum d. 23 April.* uortech. 2. ⁶⁰⁸ Ochtrico 2. ⁶⁰⁹ preceptis 2. ⁶¹⁰ Post (i. e. Postquam) 2. ⁶¹¹ paucorum 2. male. ⁶¹² nouo 2. ⁶¹³ Sic. A. S. a. 996. optavit 2. ubi quod *supplevit Leibnitius.* ⁶¹⁴ capita 2. ⁶¹⁵ regionis 2. ⁶¹⁶ Hevellim 2. Heveldum A. S. a. 997. ⁶¹⁷ berdangan 2. ⁶¹⁸ et ex 2. ⁶¹⁹ castellum *Ann. Quedlinb.*

NOTÆ.

(507) Conf. *ibid.*, a. 996.
 (508) *Ann. Quedl.*, a. 996.
 (509) Cognatus erat regi Bruno, utpote qui aviam habuerat Liutgardin, Ottonis M. filiam, uxorem Conradi, ducis Francorum, cujus filius Otto, dux Carinthiæ et marchio Veronæ, pater erat Brunonis. V. *Mascov. Commentar. de rebus imp. Rom. Germ.*, p. 22. Urs.
 (510) Rectius dixisset: Indictione nona.
 (511) V. *supra* l. III, c. 8.
 (512) V. *Ann. Quedlinb.*, a. 996.

(513) V. *ibid.*
 (514) *Indid.*, a. 997.
 (515) VIII, id. Novembr. V. *Necrol. Merseb.*
 (516) Johannes, Placentinus episcopus, a. 992, Octob. 16 interfuit dedicationi ecclesiæ Halberstadenensis. V. *Chron. Halberstad. Conf. de eo Arnulphum Med. l. I, c. 2.*
 (517) *Ann. Quedlinb.*, a. 997.
 (518) A papa Leone IV munita; vulgo *urbs Leoniana.*

frustra temptavit. Namque inperator Dominicam A resurrectionem Romæ celebrans, post festivos dies instrumenta bellica preparans, post albas domum Thiederici (519), ubi ille perversus sedebat, Ekkehardum marchionem impugnare jussit. Qui eandem perdius et pernox lacescere non desistens, tandem per machinamenta alte constructa ascendit, et eundem decollatum voce imperatoria per pedes laqueo suspendit (520) et timorem cunctis presentibus ineffabilem intulit. Gregorius autem papa cum magno honore intronizatur (521), et cesar sine omni infestatione deinceps dominabatur

22. Videtur mihi optimum, quædam ejusdem temporis facta memorare, quæ nonnullis puerilia et multum mirabilia esse videbantur, sed hæc a Deo predestinata in suis virtutibus agnoscuntur. Vir felicis memorie comes profecto Ansfridus, vir omni inquam bonitate conspicuus, alta progenitorum germine (522), dum adhuc esset puerulus ⁵²⁰, cum omni lege mundana a patruo suo Rodberto ⁵²¹, Trevericæ civitatis episcopo, tum divina adprime est institutus; inde a patruo suo, scilicet suo equivo-co, 15 comituum comite, strenuo domino Brunoni, archiepiscopo Agrippinensi, traditur ⁵²² ad res militares. Sic bonæ indolis adolescens penes ipsum cottidie proficiebat, donec primi Ottonis magni imperatoris, Romam cum exercitu jam acquisituri, mancipatus est servitio. Cui in inicio militiæ ejus injunxit, ut tentorium suum, quod adeo pulchrum videbatur, cottidie poneret e regione contra imperiale et spatam suam duceret, ut in hoc probaret, si palatinis se agiliter initiaret. Hoc ideo tam grate suscepit, quia psalmos oris ejus dulcissimos ⁵²³, hunc per devia sequens ⁵²⁴ quasi delectationis causa aviculis insidiando, sine detractone ⁵²⁵ frequentare occultius potuit. Romam sane predicto cesare ingrediente, non minimum confusus in juvene, fecit eum spatiferum suum, dicens: *Dum ego hodie ad sacra limina apostolorum perorabo, tu gladium continue super caput meum teneto. Nam fidem Romanam antecessoribus nostris sepius suspectam non ignoro. Sapientis enim est, adversa quæque longe adhuc posita cogitando prenoscere, ne forte improvisa valeant superare. Deinde redeundo ad montem Gaudii, quantum volueris, orato.* Inde vero reversus, abbatiam quæ dicitur Torna (523) de hereditate propria construxit, in qua filiam suam abbatissam, plurimarum Deo

devotarum sanctimonialium matrem, assensu pontificis constituit, sanctoque Lantperto pro remedio animæ suæ ex integro tradidit.

23. Hujus vero omnipotentis Dei famulæ quia mentionem fecimus, quod nostris temporibus per eam Dominus operatus est, silentio non preteribimus. Hospitalitatis non oblita, tantæ dapsilitatis circa egenos et peregrinos extitit, ut quadam die de vino nil sibi vel sororibus beneficentiæ ⁵²⁶ communicationisque causa pretermisit. Hoc dum celleraria sibi nuntiasset, ait: *Equo animo esto, cara, et confortare. Dei enim gratia satis nobis poterit dare.* Statimque solito more ante crucem prostrata in oratorio sanctæ Mariæ cepit orare, vinumque in vase funditus pridie exhaustum crescere cepit, quoadusque superfluxit. De quo non tantum sanctimoniales, sed et quam plures diu ad laudem Domini biberunt circummanentes vel adventantes. Interea contigit ut domina Hereswit ⁵²⁷ comitissa, ipsius scilicet conjux reverenda, in curte sua, qui dicitur Gilisa, cepit egrotare, quæ statim velut mortis presaga futuræ festinavit ire ad Torna. Quo dum primum dolore nequiret pervenire, in domo cujusdam majoris remansit in itinere. Qui, sicut ipse nobis retulit, nimis ferocitatis canes habuit, quorum latratum ipsa infirma graviter sustinuit. Hospes ut audivit, festine precatus ab ipsa, hos libentissime voluit capere, vel ad ultimum, si potuisset, etiam occidere. Horum dum neutrum potuisset, mirabiliter accidit ut nullus eorum posteaquivit latrare, donec sancta Dei ancilla obdormivit in pace. Quam secus monasterium communis ⁵²⁸ laboris comes sanctæ simplicitatis in secretario sepelivit. Hujus cameraria multis annis fuit ydropica. Huic visum est in vigilia natalis Domini, quod ad sepulchrum dominæ suæ candelas deberet afferre; quod et fecit. Mox dum matutinæ laudes celebrarentur, exivit, solutionem habuit, sana coram omni populo redit.

24. Post discessum autem dominæ ipsius felix comes, non de terreni operis casu desperatus, sed in virtutis volatu eo ipso sublevatus, mente disposuit, ut monasterialem vitam subiret, sicubi majoris obedienciæ regulam inveniret. Quod dum in exordio per intentionem agitur, a tercio Ottone imperatore ad episcopatum Trajectensem per Notgerum, Leodii pontificem, summa necessitate vocatur (an. 995). Illud profecto dum audivit, capellam Aquensem introiit,

VARIÆ LECTIONES.

⁵²¹ dum adhuc esset a. p. g. puerulus 2. ⁵²¹ rulperto 2. ⁵²² tradetur 2. ⁵²³ caneret *supplere* voluit Ursinus ⁵²⁴ sequens Ursinus restituit ex A. S. ⁵²⁵ sic A. S. l. l. detritione 2. ⁵²⁶ beneficentiæ 2. ⁵²⁷ Hersuit A. S. heresuint 2. ⁵²⁸ sui communis A. S. a. 995.

NOTÆ.

(519) *Validissima turris Adriani imperatoris, quæ et Theodorici tyranni fuit fabrica, quæ sine ulla læsionis injuria contra omnem impulsione machinam durare videtur in sæculo.* Chron. reg. S. Pantaleon. a. 1001. *Castellum Crescentii quod vulgo domus Theodorici appellatur.* Ekkehardus Uraug., a. 1083; cf. Florent. Wigorn., a. 1084. Hodie Castello di S. Angelo.

(520) Conf. chartam imperatoris, a. 998, April. 29.

(521) Johannes — inthronizatur ex Ann. Quedlinb., a. 998.

(522) Patri Ansfridi nomen erat Lambertus, ut A. Miræus in Chron. Belgico ex codice donationum propter monasterium Gemblacense factarum probavit. Cf. Ægidii Leodiensis, monachi Auræ vallis, addition. ad Anselmi canon. Leodiens. Gesta episcoporum. Tungrens. Trajectens. et Leodiensium c. 53. Uas.

(523) Turne in episcopatu Leodicensi.

et mundi dō. ^{Ethelheid} ravit ut, si esset a Deo, cano-
 nice perficeretur, ^{impe} n, misericorditer annullaretur. Sed postquam Evergerus, Coloniensis archi-
 episcopus, suffraganeorum consensu imperatoris sibi-
 que in ⁵²⁰ medium consuluit, vellet nollet ad episco-
 pum acclamatur (524). Non multo post quinque
 curtes de sua proprietate beato Martino tradidit,
 fideli inquam fidejussori talionis earum. In senectute
 ergo sua, caligantibus jam oculis ipsius, factus est
 monachus. Septuaginta duos pauperes propria manu
 cottidie pavit. Illorum quippe infirmioribus, camera-
 rio precedente, cecus ipse ab imo vallis ad summa
 montis balneum portans preparavit in nocte, et
 mutatoria ceteraque necessaria corporis prebuit,
 jubens eos in pace recedere, ut sic sua opera obnu-
 bilare valeret. In eodem monte monachorum congrega-
 tionem ordinavit (525), a quorum prioribus scopis
 est sepius castigatus, dum auderet resistere eorum
 jussionibus. Quicquid ad ultimum acquirere potuit,
 pauperum manibus tribuit. Aviculis etiam in hieme
 manipulos super arbores ad manducandum intuitu
 pietatis in monte suo ponere ⁵²⁰ fecit. Sub clamidis
 absconso continue vestiebatur cilicio. A natali Do-
 mini usque ad sanctæ crucis inventionem infirma-
 batur, quo temporis spatio ultra tres panes non
 manducavit. Appropinquante jam carnis ejus disso-
 lutione, crucem in fenestra, quæ ibi post caligatio-
 nem oculorum ejus facta fuit, vidit et circumstanti-
 bus se videre manifestavit, laudans Deum et dicens:
*In circuitu tuo, Domine, lumen est, quod nunquam
 deficiet.* Tandem sacrosancti viatici perceptione
 munitus, doctus tota expectatione judicem diligere,
 atque, ut ita dixerim, timendo presencialiter ren-
 nuit timere perpetualiter. Multum in sanctæ Dei
 genitricis intercessione, cui se suaque dederat, con-
 fisis, tam diu signaculo sanctæ crucis sese signavit,
 quoadusque obdormiens in pace manu simul et
 mente quievit. Post cujus obitum Trajectenses nudis
 pedibus et armatis manibus venerunt, flentes, orantes
 et domesticis dicentes: *Pro Dei nomine date nobis
 pastorem nostrum, quo portetur ad suæ sedis tumultum.*
 Quo contra reverendæ vitæ abbatissa, ejus scilicet
 filia sanctissima, cum capellanis et militibus respon-
 dit: *In eodem loco debet sepeliri, ubi e vita presenti
 a Deo est permissus exui.* Perventum est ad hoc, ut
 armati ex utraque parte periculosissime convenire et
 plures vita deberent carere, nisi quod domna abba-

A tissa se in medio eorum prostravit, et adeo pacem
 inter illos vel ad momentum rogavit. Interea vide-
 batur militibus, quod ex illa parte, qua fratrum
 fuerant officinæ, ab aqua Ema nominata ad mon-
 tissupercilium ipsius traherent ⁵²¹ sarcofagum. Quod
 dum niterentur, corpus a Trajectensibus sustolli-
 tur, et levissime, sicut ipsi jurant adhuc, ultra
 aquam ducitur. Sic nutu Domini fortior pars de-
 lusa est militum. Post translationem corporis sacri
 fragrantia miri odoris percepta est in via, quæ ul-
 tra tria miliaria veracissimorum hominum, sicut
 ipsi testantur, nares perfudit et pectora.

25. Revocemus ad memoriam, quod miserabiliter
 Gisilero archipresuli] (f. 63) incuria ⁵²² sui contigit
 damnum. Imperator ob defensionem patriæ Harna-
 burg civitatem opere muniens necessario, eam 4
 ebdomadas ad tuendum huic commisit. Qui fraude
 ignota ad placitum a Sclavis vocatus, cum parva
 multitudine exiit. Alii namque precesserunt, et
 quosdam in urbe reliquit. Ecce autem unus e conso-
 ciis ejusdem a silva erumpere hostes prodidit. Con-
 gredientibus vero tunc ex utraque parte militibus,
 archiantistes, qui curru venit, equo fugit alato
 (OVID., *Fast.* III, 416), ex suis mortem evadentibus
 paucis. Sclavi victores preda interfectorum 6 Nonas
 Julii ⁵²³ sine periculo potiuntur (526), et archiepi-
 scopum sic elabisse conqueruntur. Custodivit tamen,
 quamvis sic lugubriter mutilatus, urbem ad dictum
 diem Gisilerus, tristisque reversus, obviam habuit
 patrum meimet marchionem Liutharium, cujus
 curam civitas predicta tunc respiciebat: firmiterque
 ei eam committens abiit. Accessit autem comes, et
 ut urbem vidit incendio fumigantem, archiepis-
 copum remeare per internuntium frustra petiit. Ipse
 autem ignem in duobus locis jam alte ascendentem
 extinguere temptans, cum nil omnino proficeret,
 portam hostibus patentem derelinquens, domum
 mestus revisit; et accusatus post apud imperato-
 rem, imputatam sacramento purgavit culpam. Post
 9 dies predictæ cedis mater mea, Cunigund ⁵²⁴ no-
 mine, tertia Idus Julii in civitate Germeresleva ex-
 piravit (527).

26. (f. 63') Ekkihardus ⁵²⁵ ex nobilissimis Thuringiæ
 australis natalibus hujus (528) genealogiæ ortum
 ducens, cum gradatim ad virilem pertingeret æta-
 tem, parentelam suimet omnem tam morum quam
 actuum gravitate ⁵²⁶ inclitorum ⁵²⁷ honorat; quia,

VARLE LECTIONES.

⁵²⁰ s. 1 in 2. ⁵²⁰ poni A. S. ⁵²¹ ita A. S. a. 1010. traheret 2. ⁵²² Hic pergit cod. 1. ⁵²³ VI nonas
 Julii add. 1b. ⁵²⁴ guingund 1a. ⁵²⁵ marchio misnensis add. 1c. ⁵²⁶ grauite 1. ⁵²⁷ aut iuclitam legendum.
 Conf. infra V, 16. inclitum 1.

NOTÆ.

(524) Ansfridus episcopus ordinatus est a. 993. Obiit anno 1010. De eo vide etiam Alpertum de temporum diversitate, I, 11-18.

(525) Locus ille, quo hanc Benedictinorum abbatiam condidit, nominabatur Hohorst, adjacens Amersfordio. Illam ipse xiv Kal. Dec. anno 1006, regnante Henrico II, imperii ejus anno quinto inau-

guravit, eique novum nomen Sancti (Heiligenberg) imposuit. V. Acta Sanctor. t. I, mense Maii, p. 430, Urs.

(526). Plurimi mortui adnotantur in Necrol. Merseburg. Jul. 2.

(527) V. Nocr. Merseb., Jul. 12 et 13.

(528) Hujus pro suæ.

inperatrix Æthelheidis ⁶⁶¹ mater ejusdem supra modum turbata, ad imperatorem nuntium misit, qui et obitum ejus huic innotesceret ⁶⁶², et equivocam suam sororem ejus huic succedere postularet. Cesar piis assensum prebens desideriis, amitæ suimet necem deflet, et abbaciam dilectæ suimet germanæ per Becelinum portitorem ⁶⁶³ (533) virga a longe commisit aurea, et ut ab episcopo benediceretur Arnulfo, precepit. Æthelheidis ⁶⁶⁴ autem inperatrix urbem, quæ Celsa (534) vocatur, interim ⁶⁶⁵ edificans, collectis ibidem monachis, omnibusque perfectis, in eodem anno 16 Kal. Januarii gaudens appeciit, de quibus orta fuit (535); cujus fidei servitio justa recompensans premia Deus, ad tumbam ejus plurima hodie operatur miracula. Papa quoque Gregorius, bene dispositis Romæ omnibus, 2 Nonas ⁶⁶⁶ Februarii obiit, Gerberto sibi mox succedente ⁶⁶⁶.

28. Post hæc imperator Gisilerum archiepiscopum, eo quod duas teneret parochias, in synodo accusans Romana, judiciali (f. 65) eum sententia ab officio suspendi ac per internuntios ab apostolico eundem illo vocari precepit (536). Qui tunc paralisi percussus, cum huc venire nequiret, Rotmannum misit clericum, qui juramento, si aliter non crederetur, se excusaret. Datis tum induciis differtur, usque dum inperator cum comprovincialibus episcopis hoc discutere valuisset. Postea cesar, auditis mirabilibus, quæ per dilectum sibi martyrem Deus fecit Æthelbertum, orationis gratia eo pergere festinavit. Sed cum Ratisbonam veniret, a Gebehardo, ⁶⁶⁷ ejusdem æcclesiæ antistite, magnifico honore susceptus est (an. 1000), comitantibus secum Ziazone tunc patricio (537) et Robberto oblacionario cum cardinalibus. Nullus imperator majori unquam gloria a Roma egreditur neque revertitur. Huic Gisilerus obviam pergens, gratiam ejus quamvis non firmam promeruit, et comitatur. Cesar autem ad Citiensem perveniens urbem, a secundo Hugone, ejusdem sedis provisorio tercio, ut decuit imperatori, suscipitur. Deindeque recto itinere Misnensem tendens ad civitatem, a venerabili Egedo, hujus æcclesiæ episcopo, et a marchione Ekkihardo, qui apud eum inter precipuos habebatur, honorabiliter acci-

pitur. Decursis tunc Milcini terminis, huic ad Diedesisi pagum (538) primo venienti Bolizlavus — qui major laus non merito, sed more antiquo interpretatur — parato in loco, qui Ilua (539) dicitur, suimet hospicio, (f. 66) multum hilaris occurrit. Qualiter autem cesar ab eodem tunc susciperetur, et per sua usque ad Gnesin ⁶⁶⁷ deduceretur, dicta incredibile ac ineffabile est (540). Videns a longe urbem desideratam, nudis pedibus suppliciter advenit, et ab episcopo ejusdem ⁶⁶⁸ Ungero venerabiliter susceptus, æcclesiam introducit, et ad Christi gratiam sibi inpetrandam martyris Christi intercessio profusis lacrimis invitatur. Nec Mora, fecit ibi archiepiscopatum, ut spero legitime, sine consensu tamen prefati presulis, cujus diocesi omnis hæc regio subjecta est; committens eundem predicti martyris fratri Radimo ⁶⁶⁹, eidemque subjiciens Reinbernum, Salsæ (541) Cholbergiensis æcclesiæ episcopum, Popponem Cracuaensem ⁶⁷⁰, Johannem Wrotizlaensem ⁶⁷¹, Vungero Posnaniensi ⁶⁷² excepto; factoque ibi altari, sanctas in eo honorifice condidit reliquias. Perfectis tunc omnibus, imperator a prefato duce magnis muneribus decoratur, et quod maxime sibi placuit, trecentis militibus loricatis (542) Hunc abeuntem Bolizlavus comitatu usque ad Magadaburg deducit egregio, ubi palmarum sollemnia celebre peracta sunt. Secunda feria archiepiscopus ejusdem loci imperatoris edictu priorem suscipere sedem rogatus, data internuntiis magna pecunia, inducias usque ad Quidilingeburg vix impetravit. Fit illuc magnus senatorum concursus; paschalia etiam ibi peraguntur gaudia; et habito in 2 feria synodo, iterum (f. 66) Gisilerus vocatur. Hic infirmitate oppressus valida, a predicto excusatur Rotmanno, et in multis a Watherdo tunc preposito defenditur. Indicitur huic concilium in Aquisgrani ⁶⁷³, quo ipse cum suis veniens, iterum ab archidiacono Romanæ sedis alloquitur. Qui sapienti consilio usus, generale sibi postulat dari concilium; sicque indiscussa dilata sunt hæc omnia, usque dum hæc Deus finire dignatus est nostris propiciis temporibus.

29. Imperator antiquam Romanorum consuetudinem jam ex parte magna ⁶⁷⁴ deletam suis cupiens

VARIE LECTIONES.

⁶⁶¹ aethelheidis 1a. adhelheidis 1c. ⁶⁶² ita 1c. innoceret 1a. ⁶⁶³ p. B. p. add. 1b. ⁶⁶⁴ aetheldis 1a. aethelheidis 1b. adhelheidis 1c. ⁶⁶⁵ add. 1b. ⁶⁶⁶ papa—succedente scripsit 1b. in spatio vacuo relicto a scriba. ⁶⁶⁷ genesin eraso priore e 1. ⁶⁶⁸ Posnaniensi add. 2. ⁶⁶⁹ fratri qui et Gaudentius Ann. Sax. a. 1000 ⁶⁷⁰ erasum est 1. ⁶⁷¹ uuratizlaensem 1c. ⁶⁷² posnaniensem 1a. ⁶⁷³ aqisgrani 1. ⁶⁷⁴ 675 add. 1b.

NOTÆ.

(533) Comes Becelinus (in pago Chutizi) occurrit ⁶⁶⁷ in charta Ottonis imp. de 991, Sept. 18, apud Hofer l. l. t. I. pag. 531.

(534) Selz in Elsatia data Adelheida ab Ottone I. imp. 968 Novb. 16.

(535) Ann. Quedlinb., a. 999.

(536) Vide statuta hujus concilii anno 998 celebrati apud d'Achery Spicileg. t. I, p. 603.

(538) Zazzo, Romanorum patricius, laudatur in charta quadam capituli Merseburgensis ab Ottone imp. data Radesponæ a. 1000, 11 Kal. Februar. apud Hofer t. I, p. 157. Conf. supra c. 2, ubi Ciazio vo-

cabatur.

(538) Pagus inter fluvios Oderam, Boberam et Katzbach.

(539) Halbau sive Eilau juxta Boberam.

(540) Cf. Ann. Quedlinb., a. 1000. Vitam Meinweri c. 11.

(541) An mari vicinæ? P.

(542) Videntur fuisse illi quos infra (l. vi, c. 55, vii, c. 41; l. viii, c. 16) vocat hospites Slavice: Goscie, vox usitata non solum de mercatoribus peregrinis, sed etiam de militibus, sine stipendio servantibus, prædæ tantum spe allectis.

renovare temporibus, multa faciebat, quæ diversi A
diverse sentiebant. Solus ad mensam quasi semi-
circulus factam loco cæteris ⁶⁷⁵ eminentiori sedebat.
Karoli cesaris ossa, ubi requiescerent, cum dubita-
ret, rupto clam pavimento, ubi ea esse putavit,
fodere quousque hæc in solio inventa sunt regio,
jussit. Crucem auream, quæ in collo ejus pependit,
cum vestimentorum parte adhuc imputribilium su-
mens, cætera cum veneratione magna reposuit (543).
Sed quid memorem singulos ejusdem accessus et
recessus per omnes suimet episcopatus et comita-
tus? (PRUD. in *Symm.* II, 766.) Cunctis apud Trans-
alpinos bene dispositis, Romanum visitabat impe-
rium, Romuleasque pervenit ad arces; ubi ab ⁶⁷⁸
apostolico cæterisque coepiscopis magnis laudibus
suscipitur.

30. Post hæc (an. 1001) Gregorius, qui cesari
valde carus erat, dolo eum capere nisus, occultas
tendebat insidias. Quibus collectis et ex improvise
adversus eum jam insurgentibus, inperator de porta
cum paucis evasit, maxima suorum caterva socio-
rum inclusa; et vulgus numquam suis contentum
dominis malum huic pro ineffabili pietate resti-
tuit (544). Deinc nuntio suimet omnes cesar sibi fa-
miliares convenire illuc rogat et precepit, deman-
dans singulis quibusque, si umquam de honore sui
vel incolumitate curarent, ad ulciscendum eum ac
amplius tuendum armato ad se milite properarent.
Romani autem, manifestati tunc sceleris culpa ⁶⁷⁶
erubescens, seque invicem supra modum redar-
guentes, omnes inclusos emisere securos, gratiam C
imperatoris et pacem modis omnibus suppliciter
expetentes. Quos ubicumque vel in ipsis vel in
rebus suis cesar ledere potuit, verbis eorundem
mendacibus diffidens, nocere non tardavit. Omnes
regiones quæ Romanos et Longobardos respicie-
bant, suæ dominacioni ⁶⁷⁷ fideliter subditas, Roma
solum, quam pre cæteris diligebat ac semper ex-
colebat, excepta, habebat. Conveniente tum cum
Heriberto, sanctæ ⁶⁷⁸ Agripinæ archiepiscopo, plu-
rima fidelium turba, inperator lætatur; et quamvis
exteriori vultu semper hilari se simularet, tamen
conscientiæ secreto plurima ingemiscens facinora,
noctis silentio vigilis oracionibusque intentis, la-
crimarum quoque rivis abluere non (f. 67) desistit. D
Sepenumero omnem ebdomadam, excepta 5 feria
jejunus perducens, in elemosinis valde largus
exstitit. Appropinquantem ejus obitum multa pre-

venere importuna ⁶⁷⁹. Namque nostri duces et co-
mites, non sine conscientia ⁶⁸⁰ episcoporum, multa
contra eum conspirare nituntur ⁶⁸¹, Heinrici ducis,
postea successoris sui, ad hoc auxilium postulan-
tes. Hic ultima patris suimet et equivoci ⁶⁸² moni-
ta, qui in Gonneshem ⁶⁸³ obiit ac requiescit, me-
mori servans in pectore, et sibi hactenus in cunctis
fidelis, nullum his prebuit assensum. Inperator hoc
statim comperiens et patienti ferens animo, in
Paterna ⁶⁸⁴ urbe pustellis interiora prementibus et
interdum paulatim erumpentibus infirmatur (545).
Qui facie clarus ac fide precipuus, 9 Kal. Februa-
rii (546) Romani corona imperii exivit ab hoc se-
culo (an. 1002), suis insuperabilem relinquens me-
rorem, quia tempore eo non fuit ullus largior ac
B per omnia clementior illo. Alfa et O (*Apoc.* I, 8)
misereatur eo ⁶⁸⁵, tribuens pro parvis magna, pro
temporalibus sempiterna.

31. Hii autem, qui extremis ejus intererant, hæc
tam diu celebrant, quoad exercitus undique tum
dispersus per internuntios colligeretur. Tunc tristes
turba dilecti senioris corpus comitata, magnas
bellorem asperitates 7 dies continue perpessa est;
nullaque securitatis certitudo ab hostibus concessa
est, nisi tum dumtaxat, quando ad Bernam perve-
niunt civitatem. Exin cum ad (f. 68) Pollingun (547),
curtem Sigifridi presulis Augustanæ venirent, ab
Heinrico duce suscepti, lacrimis ejusdem vehemen-
ter iterum commoti sunt. Quos singulatim, ut se in
dominum sibi et regem eligere voluissent, multis
promissionibus hortatur; et corpus imperatoris cum
apparatu imperiali, lancea dumtaxat excepta, quam
Heribertus archipresul clam premittens, suam sum-
psit ⁶⁸⁶ in potestatem. Archiepiscopus autem custo-
dia parumper detentus, relicto ibi pro vadimonio
suimet fratre, cum licentia abiit, ac sacram mox
lanceam remisit. Is cum omnibus, qui huc inpera-
toris funus sequebantur, excepto antistite Sigifrido,
duci tunc non consenciebat, neque omnino ⁶⁸⁷ de-
negabat, sed quo ⁶⁸⁸ melior et major populi totius
pars se inclinaret, libenter assensurum pronuncia-
bat. Dux vero cum his Augustanam attingens ur-
bem, dilecti senioris intestina duabus laganculis
prius diligenter reposita, in oratorio sancti presulis
Othelrici, quod in honorem ejus Liudulfus, ejusdem
ecclesiæ episcopus, construxit, in australi parte
monasterii sanctæ martyris Afræ sepulturæ honora-
bili tradidit, et ob animæ remedium suæ 100 ⁶⁸⁹

VARIE LECTIONES.

⁶⁷⁵ cæteris corr. ceteris 1. ⁶⁷⁶ Vid. var. lect. ⁶⁷⁴. ⁶⁷⁸ culpa se 1a. culpam A. S. a. 1001. ⁶⁷⁷ ita 1c. domi-
nacioni 1a. ⁶⁷⁸ sedis add. 1c. ⁶⁷⁹ importunia 1a. ⁶⁸⁰ ita 1c. conscientia 1a. ⁶⁸¹ neluntur 1 a. ⁶⁸² equo-
ci 1. ⁶⁸³ Gandenshem 1c. ⁶⁸⁴ paterno fortasse ipse scriba corr. paterna 1. ⁶⁸⁵ ei 1c. ⁶⁸⁶ supsit 1c. ⁶⁸⁷
non inserit. 2. consentiebant n. o. denegabant 1a. ⁶⁸⁸ ⁶⁸⁹ add. 1b.

NOTÆ.

(543) Conf. Ann. Hildeshem., a. 1000.
(544) Conf. omnino Balderici Chron. Camer. I. I,
c. 114. Vitam Bernwardi, c. 23, sq.
(545) Alia narrant Landulfus sen. II, c. 18, 19.
Sigebertus et Chron. reg. S. Pantaleon. Conf. Adel-

boldi Vitam imp. Heinrici II.
(546) Idem dies emortualis legitur in Ann. Qued-
linb., a. 1002.
(547) Polling juxta fluvium Ammer, infra Weil-
heim.

interpretatur. Namque hæc Christo fidelis dum conjugem suum vario gentilitatis errore implicitum esse perspiceret, sedula revolvit angustæ mentis deliberatione, qualiter hunc sibi sociaret in fide ⁷¹⁰, omnimodis placare contendit, non propter triformem mundi hujus nocivi appetitum, quin potius propter futuræ mercedis laudabilem ac universis fidelibus nimis desiderabilem fructum. Hæc sponte sua fecit ad tempus male, ut postea diu operari valuisset bene. Namque in Quadragesima, quæ conjunctionem ⁷¹¹ predictam proxima sequebatur, cum a se abstinentia carnis et afflictione corporis sui decimationem Deo acceptam offerre conaretur, dulci promissione a viro suimet propositum frangere rogatur. Illa autem ea ratione consensit, ut alia vice ab eodem exaudiri facilius potuisset. Quidam dicunt, eam in una carnem manducasse quadragesima, alii vero tres. Audisti ⁷¹² nunc, lector, delictum ejus; modo (f. 70') considera fructum eligentem piæ voluntatis illius. Laboravit enim pro conversione conjugis sui, ac exaudita est a benignitate Conditoris sui, cujus infinita bonitate persecutor suimet studiosus resipuit, dum crebro dilectæ uxoris ortatu innatæ infidelitatis toxicum evomuit, et in sacro baptisate nequam originalem deterisit. Et protinus caput suum et senioremem dilectum membra populi hactenus debilia subsequuntur ⁷¹³, et nupciali veste recepta, inter cæteros Christi adoptivos ⁷¹⁴ numerantur. Jordan, primus eorum antistes, multum cum eis sudavit, dum eos ad supernæ cultum vineæ sedulus verbo et opere invitavit. Tunc congratulantur legitime ⁷¹⁵ conjugati, predictus mas et nobilis femina, illisque subdita omnis familia gaudet se in Christo nupsisse ⁷¹⁶. Post hæc peperit bona mater filium longe sibi degenerem et multarum perniciem genitricum, quem fratris sui nomine Bolizlavi ⁷¹⁷ appellavit, hunc inquam, qui in eadem primo latentem maliciam aperuit, deindeque in viscera sevit, ut in sequentibus a me manifestum fit.

36. Sed cum mater ejusdem obiret (553), pater ejus unam sanctimoniam de monasterio quod Calva dicitur, Thiedrici marchionis filiam, absque canonica auctoritate duxit. Oda fuit nomen ejus, et magna erat presumptio illius. Spreverat enim sponsum cælestem, preponens ei virum (f. 71) militarem, quod cunctis ecclesiæ rectoribus et maxime

A antistiti suimet venerabili Hilliwardo displicuit (554). Sed propter salutem patriæ et corroboracionem pacis necessariæ non venit hoc ad discidium, sed reconciliacionis continuæ remedium salubre (555). Namque ab ea Christi servitus omnis augebatur, captivorum multitudo ad patriam reducitur, vinculis catena solvitur, reisque carcer aperitur; et ut, spero, ei magnitudo perpetrati facinoris a Deo remittitur, cum in ea tantæ pietatis dilectio cognoscitur. Legimus autem quod in frustra Dominum ⁷¹⁸ placare studeat, qui inceptæ propositum nequitiæ omnino prorsus non abjiciat. Hæc genuit viro suimet tres filios, Miseenem. Suentepulcrum et..... ⁷¹⁹ (556), cum magno honore ibi degens usque ad finem viri, accepta cum quibus fuit et proficua de quibus venit.

B 37. Sed ⁷²⁰ anno Dominicæ incarnationis 999 ⁷²¹ (557), regni autem tercii Ottonis 10 et 8 Kalendas Junii ⁷²² prefatus dux jam senex et febricitans ab exilio hoc ad patriam ⁷²³ transit (558), relinquens regnum suimet plurimis dividendus, quod postea filius ejusdem Bolizlavus (559), noverca et fratribus ⁷²⁴ expulsa, excecatisque familiaribus suis Odilieno atque Pribuvojo, vulpina calliditate contraxit in unum. Hic ut tantum solus dominaretur, jus ac omne fas postposuit. Duxit hic Rigdagi ⁷²⁵ marchionis filiam, postmodum dimittens eam (f. 71'); et tunc ab Ungaria sumpsit uxorem, de qua habuit filium Besprim, nomine, similiter expellens eam. C Tertia fuit Emnildis ⁷²⁶, edita a venerabili seniore Dombremiro, quæ Christo fidelis ad omne bonum instabilem conjugis sui mentem declinavit, et ⁷²⁷ immensa elemosinarum largitate et abstinentia utriusque ⁷²⁸ maculas abluere non desistit. Peperit hæc duos filios, Miseenem et alium, quem dilecti senioris sui nomine pater vocavit; filias quoque tres, quarum una est abbatissa, secunda (560) nupsit Hirimanno comiti (561), tertia filio regis Wlodemiri, sicut dicturus sum.

D 38. Inperatoris autem predicti gratia et hortatu gener Heinrici, ducis Bawariorum, Waic ⁷²⁹ (562), in regno suimet episcopales cathedras faciens, coronam et benedictionem accepit. Nec sileo quoddam miraculum temporibus prefati cesaris Romæ cælitus exortum. Nam cum ducis Herimanni milites monachorum sancti Pauli prata vi sua comprehenderent,

VARIE LECTIONES.

⁷¹⁰ et add. 1c. ⁷¹¹ conjunctionem 1c. ⁷¹² Audistis 1a. ⁷¹³ subsequuntur 1. ⁷¹⁴ adoptivos 1a. ⁷¹⁵ legitime 1. ⁷¹⁶ nupsisse 1. ⁷¹⁷ bolizlaum 1c. ⁷¹⁸ domini 1. Deum A. S. a 986. ⁷¹⁹ In cod. 1. sicut et apud A. S. l. l. spatium relictum, quod in priore manus seculi XVII nomine Bolizlaum supplevit. ⁷²⁰ add. 1b. ⁷²¹ DCCCXCII^o. 1. ⁷²² X — Junii add. 1b. ⁷²³ cælestem add. 2. A. S. ⁷²⁴ tribus add. 2. A. S. ⁷²⁵ ita 1b. ricdagi 1a. ⁷²⁶ erminildis 2. A. S. ⁷²⁷ et et 1. ⁷²⁸ utrisque 1a.

NOTÆ.

(553) Obiit Dobrawa anno 977, testante annalista Saxone ad. a 986.

(554) Ad hæc referenda videntur, quæ Thietmarus l. III, c. 10 jam tradidit.

(555) Conf. Annal. Hildesh., a. 985, 986.

(556) Tertius hic Dobrawæ filius videtur fuisse Wolodowei ille, de quo noster agit l. v.

(557) Annum 992 etiam habent Ann. Hildeshem.

(558) Necrol. Fuld., a 992. *Mtscho marchio*

[comes et secularis.]

(559) Boleslaus I, dux Polonorum, dictus Chrabry, i. e. fortis.

(560) Regilindis. In Necrol. Namburg. dicitur Relingindis; cf. Eccardi Hist. principum Saxon. superior., col. 166. KIND.

(561) Filius fuit Eckardi, marchionis Misniæ.

(562) *Reu Pannoniæ* add. ann. Sax., a 999.

suppliciter ab hiis sepe rogati discedere noluerunt. Et continuo nubes variæ ascendunt, fulmina micant, terrorem dominicum monstrantes; tonitrus terribilis protinus subsequitur, ac ex eorum numero optimos quatuor occidens, cæterosque fugans, pauperes Christi in hoc⁷²⁹ mundo non esse contemptibiles ostendit. Protector enim est talium misericors (f. 72) Deus, et hos honorantes⁷³⁰ ac in necessitate sua exaudientes, digna retributione provehit, eorum que persecutores aut hic, quod levius habetur, aut in futuro, quod est gravius, punit. Cesaris ejusdem soror, Mahtild nomine, Herimanni comitis palatini filio Ezoni⁷³⁰ nupsit. Et hoc multis displicuit; sed quia id non valuit emendare legaliter, sustulit hoc unicus frater illius patienter, dansei quam plurima, ne vilesceret innata sibi a parentibus summis gloria (563). In temporibus suis Conradus, Suevorum ductore egregius (564), ac ejusdem frater Heribertus comes, necnon Hodo inclitus marchio (565), pro dolor! morte momentanea depressi⁷³¹ sunt. Sigifridus autem, predicti marchionis filius, in Nova urbe (566), ubi pater suus requiescit, inter monachos diu in eodem habitu conversatus, cucullam projecit, laicalem suscipiens vestem. Qui ab Ekkihardo abbate suo et Gisilero archipresule vocatus ad sinodum, Parthenopolim⁷³² venit, et quamvis invitus, pristino habitu indutus, judiciali sententia, duodecimus ipse, sacramentis exsolvit, exemplo unius, qui Romæ simili sententia se in conspectu prefati imperatoris purgavit. Patres eorum spirituales plenum super se testimonium habuere; sed iudicibus, ut vereor, corruptis, absque omni suimet culpa eosdem perdidere.

39. Memorare (f. 72) etiam mihi libet Franconis episcopi Wormacensis brevem vitam, qui juvenis ac omni probitate cluens cesari augusto placuit; et cum eundem suæ conjunctum familiaritati in divinis pollere sedulo vidisset, mortuo predictæ civitatis antistite Hillibaldo (567), eidem succedere fecit. Qui unum dumtaxat annum sedens, in Italia obiit, ibidem sepultus (568). Vellem libentissime, si umquam fieri potuisset, ut optimorum quorumlibet memoria per inutilium opera meimet manuum presentibus ac posteris quadam novitate accepta floruisset; ut hii omnes, etsi hoc non delectati, pro pietate tamen sua

A apud Deum omnipotentem recordentur⁷³³ mei. Agnosco⁷³⁴ enim memet ipsum, et minus quam debeo ac in baculi fragilitate harundinei⁷³⁵ nil prorsus confidens, justis suffragatoribus me peccatorem supplex committo. Voluit quoque imperator capellanos suimet Herponem de Halverstidi ac Raconem de Brumen episcopali gradu sublimare; et hiis in lecto ob infirmitatem validam jacentibus, pastora-lem baculum dedit; sed uterque sine sacerdotali unccione disciscit. Quid vero de hoc dicere possim, ignoro, cum numquam de talibus aliquid legi vel etiam audivi. Cognitor omnium Deus hæc solus ordinavit et scire potest.

40. (f. 73) Hii duo, quamvis pii, tamen inter episcopos non debent asscribi, quia in benedictione hiis consortes non valuerunt effici. Ruza autem jussu dilecti senioris sui ossa supra dicti papæ Benedicti, sicut ipse prelocutus est, de Hammaburg Romam reduxit. Namque pater venerabilis, domnus inquam apostolicus, dum in exilio esset, in Christi servitio studiosus, cumque adhuc aquilonaris hæc pars optata pace gauderet: *Hic, inquit, fragile corpus meum debet resolvi; et post hæc omnis ista regio gentili gladio desolanda ferisque inhabitanda relinquatur, et ante translationem meam non videbit⁷³⁶ indigena pacem firmam. Quando cumque vero domi resideo, apostolica intercessione paganos quiescere spero.*

41. In tempore prefati cesaris multi obiere pii, quorum vitam ignoro, ac propterea de hiis sileo. De quorum numero quædam cometissa, nomine Christiana⁷³⁷, predii suimet, quod in Stowi⁷³⁸ (569) civitate habuit, magnam partem sancto tradidit Mauricio in Magadaburg. Hæc vitæ hujus celorem cursum cum in Christo vivens pertransiret, 8 Idus Marcii ad diu optati thalamum sponsi gaudens venit; quod Gisilero archipresuli⁷³⁹ tunc⁷⁴⁰ Parthenopolitano (f. 73) in Quidilingeburg tunc moranti sic manifestatum est. Apparuit ei quidam vir, dicens ei: *Scisne, quod omnis militia celestis exercitus se preparat ad adventum Christo fidelis animæ ac ad condignam susceptionem talis sponsæ? Jam enim venit ad remunerationem atque ad æternæ mansionis beatam spem.* Qui cum evigilaret, Waltherdo tunc preposito primitus innotuit; et cum is venerabilem matronam

VARIE LECTIONES.

⁷²⁹ add. 1b. ⁷³⁰ honerantes 1a. ⁷³⁰ ezone 1a. ⁷³¹ ita 1c. depresi 1a. ⁷³² parthepolim 1. ⁷³³ recordarentur 1a. ⁷³⁴ Agnosco — potest alia manu scripta. ⁷³⁵ harundei 1. ⁷³⁶ n. v. add. 1b. ⁷³⁷ ita 1b? (cristina 1a. nunc rasura corr. cristina) Ann. Sax. ⁷³⁸ stuui 1a. ⁷³⁹ archipresule 1a. ⁷⁴⁰ add. 1b.

NOTÆ.

(563) De his confer monachum Brunwillarensem apud Leibnit. SS. rer. Brunsvic. t. I, p. 313, sq.

(564) Obiit anno 907; v. Hermann. Contract. Necrol. Fuld. Et quidem Decb. 15, v. Necrol. Merseb.

(565) Obiit anno 903, Mart. 13, teste Necrol. Luncburg. Conf. Leutsch Markgraf Gero, p. 136 et

passim.

(566) Munchen-Nienburg in ducatu Anhaltino.

(567) Obiit a. 998, Aug. 4. V. Necrol. Fuld. et Merseb., Aug. 3; Necrol. Luneb.

(568) Obiit a. 999, August. 28, teste Necrol. Fuld.

(569) Stœben, villa Thuringica non procul a Camburgo ad Salam. Uns.

ex hac luce eadem nocte, qua hæc visa sunt, mi-
grasse mox audiret, seniori refert, et visionem
suam dixit esse completam. Hæc bona quæque con-
scientiæ tegens ⁷⁴¹ secreto suæ, fuit cæteris matroni-
bus ⁷⁴², quæ apud modernos ⁷⁴³ sunt, longe dissim-
ilis, quarum magna pars menbratim injuste cir-
cumcincta, quod venale habet in se, cunctis ⁷⁴⁴
amatoribus ostendit aperte. Cumque sit in hiis
abhominatio Dei et dedecus seculi, absque omni
pudore coram procedit speculum totius populi ⁷⁴⁵.
Turpe est ac nimis miserabile (cf. PERS. 1, 3.), quod
peccator unusquisque non vult delitescere ⁷⁴⁶, sed
ad irrisionem bonis et ad exemplum malis presu-
mit procedere.

42. In diebus illis nupsit Mahtild sanctimonialis,
flia Thiederici ⁷⁴⁷ marchionis, cuidam Sclawo, nomi-
ne Prebizlavo. Quæ post ⁷⁴⁸ a Brennebrugensis ⁷⁴⁹
injusto provisoro (f. 74) civitatis Bolibuto ⁷⁵⁰. (570)
capta, in tantum constricta est, ut neque Domini-
cam nativitatem, nec aliam sollempnitatem vel je-
junio congruenti prevenire vel festivis celebrare
gaudiis potuisset. Ubi quendam puerum genuit,
quem lugubriter educavit, posteaque tantæ solu-
tionem miseris et abbaciam in Magadaburg ⁷⁵¹ (571)
indigna percepit. Cujus vir antea ⁷⁵² a confratribus
geminis Ugione ac Ufficone 5 Kalendas Januarii oc-
cubuit (572). Hujus frater, Liudulfus nomine, depo-
sito clericatu arma sumens ultricia, multum nocuit
nostris, captus autem a cesare, iterum restitutus est
gradui pristino.

43. In temporibus predicti cæsaris fuit in urbe
Parthenopolitana quidam decanus, Hepo nomine,
hilaris homo et valde utilis in monasterio, et maxi-
me in choro. Qui cum jam senex et in cunctis actibus
suis maturus esset, paralisi subito percussus obmu-
tuit; sed summi auxilio medici psalmos optime
potuit cum confratribus canere; ad cætera vero pa-
rum valuit aspirare. Et in hac mirabili re laudanda
virtus Christi cognoscitur, quæ servienti ⁷⁵³ sibi
fideliter vires suggerere in multis approbatur. Sed
cum venerabilis pater, in relicto habitu monachi-
co se nimis peccasse, facta confessione tunc ⁷⁵⁴ inge-
muisset, (f. 74') idque ortatu fratrum in receptione
ejusdem emendare voluisset, non longe post Nonas
Januarii obiit, sepultus ad sanctum ⁷⁵⁵ Johannem
cum cæteris confratribus, cum quibus vivere debe-

ret, si sic humana fragilitate fieri posset. Predictæ
autem custos ecclesiæ Ekkihardus, cognomine Rufus,
arte grammaticus et tunc magister scholæ, cum in
una dierum altare magnum et aureum gemmisque
optimoque ornatum electro, si aliquid in eo deesset,
considerare voluisset, ex inprovisto ab eodem depri-
mitur; et ex hac collisione tardatus, pecuniam sui-
met diu congregatam, larga manu distribuendam
Waltherdo commisit preposito, et post paucos dies
2 Nonas Septembris spiritum fidelem exalavit (573).
Quem non in aliqua re accuso; sed hoc veraciter
scio, quod si quis sanctum offendit Mauricum,
dampni subsequentis non ignoret periculum. Hujus
⁷⁵⁶ thesaurum quidam juvenis instinctu diabolico
cum nocte tenebrosa furari voluisset, in primoque
aditu trepidare incipiens desistere jam studuisset,
ut ipse post retulit, vocem quandam ad hæc audacter
⁷⁵⁷ agenda exortantem audivit. Sed ille miser
sumpta ibidem corona, celeriter in ipsa est captus
⁷⁵⁸, fractisque curibus rotæ superpositus.

44. (f. 75) Nec lateat te lectorem cujusdam fratris
mei constantia Huswardi; ad quem juxta me tunc
⁷⁵⁹ dormientem cum diabolus, insidiator noster
callidus, in nocte crebro accederet, ac prope eum ja-
cendi locum frustra peteret, ad ultimum, ut sibi
pro accipienda mercede voluisset servire, supplici-
ter rogavit. At ille pius votique non in memor domi-
nici, ut promissum sibi premium in primis ostende-
ret posteaque responsum suimet perciperet, postula-
vit. Tunc is: *Consimili, inquit, bravio* (574), *quo meum in*
occidente nuper ditavi ministrum, te mihi consensusum
remunerabo. Auditis talibus alloquiis, presbiter hic
venerandus, ut sepe antea consueverat, signo sancte
crucis et increpacionibus asperis hunc effugavit;
cumque in occiduis partibus quendam clericum ob
criminis sui magnitudinem laqueo suspensum esse
comperiret, nobis omnibus et antecedens ac ⁷⁶⁰ con-
sequens intimavit. Et mirum est, cum omni domi-
nica die ad dormitorium illud ⁷⁶¹ Christi crux vera
portaretur, ille malignus talia facere est ausus.
(f. 75') In illo itaque anno predictus frater, victor ut
spero effectus, ac de commissis penitentia ductus, 7
Kalendas Martii seculare periculum evasit. Quem
agonizantem mater sua, Berhta nomine jam ⁷⁶² de-
crepita consolatur, geminum patienter ferens dolo-
rem. Namque tunc erat annua dies filii suimet Bevo-

VARIE LECTIONES.

⁷⁴¹ legens 2. ⁷⁴² matronis 1c. ⁷⁴³ modernas 1a. ⁷⁴⁴ inhonesta circumcincta turpitudinemque suam
quasi eam venalem habeat cunctis 2 ⁷⁴⁵ procedit et unde verecundari deberet, irreverenter in specta-
culum totius populi ponit 2. ⁷⁴⁶ ita 1c. delitescere 1a. ⁷⁴⁷ primum e erasum. ⁷⁴⁸ Q. p. add. 1b. ⁷⁴⁹
brandenburgensis 1c. ⁷⁵⁰ bolivuto corr. bolibuto 1. ⁷⁵¹ e. a. i. M. add. 1b. ⁷⁵² ita 1b. post hec 1a. ⁷⁵³
servientibus 1a. ⁷⁵⁴ add. 1b. ⁷⁵⁵ sanctam 1a. ⁷⁵⁶ Hujus — superpositus manu alia inscripta sunt.
⁷⁵⁷ ita 1b. fiducialiter 1a. ⁷⁵⁸ ecclesia add. A. S. a. 999. ⁷⁵⁹ me t. add. 1b. ⁷⁶⁰ add. 1b.

NOTÆ.

(570) Cf. supra iv, 15.

(571) Abbatia S. Laurentii in nova urbe Magde-
burg, cui antea Brigida, libro primo memorata
præfuerat. KIND.

(572) In Necrologio Luneburg. est: in. Kalend

Januarii *Prebezslaus frater noster*. Cum gener esset
Dieterici, marchionis septentrionalis, Billingorum
affinis censendus est. WED.

(573) V. Kalend. Merseburg.

(574) I. e. bravo, præmio.

nis, optimi militis, cui prius oculos abstulit marchio A Ekkihardus (575).

45. Nec taceam Merquardi visionem confratris nostri. Hic, ut ipse mihi gemens retulit, ductus est in cimiterium commune, ubi sepulchrum nimis incensum vidit, et a ductore suo sic allocutus est: *In hanc ardentem tu debes cito projici foveam; et Rodulfus te sequi deberet, ni modo in limine Ludgeri 761 cœversus staret.* Ambo enim hii fuerant monachi in monasterio confessoris predicti, qui locum hunc, Helmanstidi vocatum 761*, proprietate 762 sua construxit tempore Karoli imperatoris magni, frater Hildigrimi, Cathelavensis episcopi sanctæque Halverstedensis æcclesiæ rectoris primi, quam tenuit 47 763 annos, 761* discedens ab hoc seculo, regnante tunc Ludovico imperatore pio, Dominicæ incarnationis 827 anno. Liuderus 764 autem primus Mirmingerdevordensis æcclesiæ pastor a Carolo cesare effectus est, (f. 76) et optime ordinata suimet parrochia et loco Wirdunum ex propriis constructo in pensis, anno dominicæ 765 808 præmium cœleste recepit (576). Post quem predictus imperator 766 nil nisi quinos vixerat annos, emittens spiritum 5 Kalendas Februarii 767 (577), 71 etatis suæ anno, regni autem 47, imperii vero 14. Predictus autem presbiter in 768 hoc anno, quo hæc vidit, habitum resumere pristinum et obedientiam vovit, et non longe post 18 Kalendas Maii obiit. Hæc quæ de confratribus meis dixit 769 non arguendo, set potius, ut cauti simus et bonos imitaturi, obsecrando locutus sum.

46. Regnante tertio Oltone, Albi (578), filius Guncelim 770, a satellite suo in quadam silva ob inutilem causam occisus est. Cujus comitatum cum beneficio juxta Mildam jacenti Gisilerus archipresul accepit. Hujus camerarius et confrater meus Guntorius 771, mortuo Dodone Asanbrunensis 772 æcclesiæ episcopo (579), carus imperatori et sepe fideliter serviens, Italiam venit. Cumque ibidem clementer susciperetur et in omnibus exaudiretur, in sequenti nocte vidit Christi martires Crispinum atque Crispinianum ad se venientes, et si suum vellet accipere episcopatum interrogantes 770. Quibus cum responderet (f. 76'): *Deus vult et vobis placet, perfixus est ab hiiis duabus hastis; et mox 768 evigilans, nullatenus per semet ipsum potuit exurgere. Crastino autem cæsar ut ejus infirmitatem comperit, fidele promissum 773 complevit.* Post hæc idem convalescens

domum rediit, acceptaque consecratione, cum magno dolore vixit pene 4 annos, 8 Kalendas Decembris hæc mutans temporalia in æternaliter manentia, Nescio, si quid 774 Deo vel sanctis martyribus suis in eo displicebat. Hoc vidi et de cæteris audivi quod vir justus et bene timoratus fuit, mitis et castus, et sicut hii, cum quibus modo requiescit, asserunt, plurimum nunc valere apud Deum, ut signis probatur in multis. Ego hoc veraciter scio quod reum non bis vindicat Deus in id ipsum.

47. Predictorum 775 vero reverentiam martirum, in libris antiquioribus satis lucentem, lector, ut a me cognoscas, unam rem profero quam frater meus Brun, in nova educatus Corbeia et ejusdem altaris servus, de priorum relatu suorum mihi indicavit. Tempore predicti abbatis Liudulfi (580), in omnibus bonis admodum memorandi, erat quidam juvenis confrater suus et regularis monachus; qui cum in sibi commisso tunc moratus officio supranominatorum reliquias martirum solito more secum (f. 77) veheret, incurioseque tractaret, persensit in pœna celeriter subsequenti, quod peccavit in martires Christi. Namque moritur carnaliter, qui sanctis Dei servire neglexit spiritualiter. Et 776 ut hoc predicto abbati innotescerent 777 ante januas æcclesiæ exeunti illo 778 nocte obviaverunt. Quos ut primum aspexit, timore magno percussus substitit silentiumque servavit. Cui protinus talia dicunt: *Cur non interrogas, pater, qui simus, vel ob quam rem huc venissemus?* Qui cum retulisset eis, quod non auderet, audivit mox ab illis nomen eorum et causam, et quod hoc inultum non relinqueretur. Discendentibus autem hiiis abbas confratribus suis hæc indicavit, dicens: *Mortuus est ille juvenis, qui in nostra nunc erat obedientia, de incustodita 779 sanctorum, quos secum habuit, reverentia. Heu mihi talia umquam consentienti!* Et non longe post venit nuncius, qui hæc vera esse affirmaret et corpus ejusdem 780 adduci intimaret. Venerabilis autem vir nec huic obviam exire 781 voluit, nec fratres more solito illud suscipere sinit; sed iratus ad truncum 782 talia fatetur: *Quare tu, proterve, eos, qui cum unigenito Dei vivi filio cum honore (f. 77') habentur magno, neglegenter tecum ducere vel post tale facinus huc ausus es absque supplici interventu ullatenus venire?* Decanus autem defunctum fratrem pra possibilitate sua excusans, tale a patre suo responsum accepit: *Mi frater amate, scis quæ servus ad oculum in tuo*

VARIE LECTIONES.

761 luderi 1 a. 761* add. 1b. 762 ita 1b. A. S. pietate 1a. 763 XL et VI 1. 764 Liudigerus 1c. 765 supple: incarnationis. 766 Karolus sanctus add. 1c. 767 i. octava Agnetis add. 1c; et in margine: Translatio sancti Karoli est VI Kal. Augusti. 768 ita 1b? alia vocabulo eraso. 769 dix 1a. 770 guncelino ab 1a. 771 ierasum 1. 772 asanbruniensis 1a. 773 promissum 1. 774 qd 1. 775 Predictorum — more secum 1b. scripsit. 776 ipsi martyres sancti add. 2. A. S. 777 et notescerent 1a. 778 illi 1c. 779 ita 1a quod correxit 1b superscripto custodi. Hinc 1c. effecit. de neglecta custodia s. q. s. h. et r. A. S. a. 990. habet: ob incustoditam s. q. s. h. reverentiam. 780 add. 1b. 781 exhire 1a. 782 tractum 1a truncum corporis 2. A. S. l. l.

NOTÆ.

(575) Conf. Ann. Queld., a. 780 et 827.

(576) Ann. Quedlinb., a. 809.

(577) Ex Ann. Quedlinb., anno 814.

(578) Fortasse Alwi dictus in Necrol. Merseb.,

Decembr. 17.

(579) Obiit anno, 996, April. 12.

(580) V. supra II, 12.

conspetu is egerit; quid vero absentialiter fecerit, ignoras; ego autem optime perpendo ⁷⁸³ qui hunc in tormentis gravibus nunc intellego. Et modo nostrorum intercessionem patronorum supplex peto, ut per hos divina pietas mihi innotescat, quando ei a se laxato mihi liceat peccatori absolutionem facere et communionem dare. Asperum nimis est eculeo ⁷⁸⁴ recalcitare, et hominibus indecens, irata majestate indulgentiam exhibere. Post hanc vocem pius abba ad oratorium, speciale suimet in rebus auxiliis asilum, nudis pedibus venit, et more solito in se et aliis humanam fragilitatem deflens, placavit Deum, et solvit reum; et protinus cum multis gratiarum actionibus exsurgens, divina potestate coram fratribus cunctis defuncto crimen remisit, et corpori ecclesie communionem ac sepulturæ dedit.

48. Nunc, lector, audisti de contemptu sanctorum gravem pœnam; modo accipies de amore continuo salubrem medicinam. Fuit olim sub tempore Godescalci ⁷⁸⁵ abbatis (581) quidam monachus nomine Alvicus, cui in capite suo ⁷⁸⁶ multum nocuit migranea, quæ duplex est, aut ex gutta, aut ex vermibus ⁷⁸⁷. Sed cum eundem jam pœne deficientem confratres custodirent, casu accidit, ut singulariter egredientes hunc dumtaxat solum relinquerent. Tunc e cloaca egressi sunt demones, libros speciales in manibus habentes, eorumque ⁷⁸⁷ lectione gravi infirmum se suis actionibus inscriptis in vanum terrentes. Namque inclitus Christi Martir Vitus illico ingressus, eisdem ⁷⁸⁸ fugam manu indixit, et juxta eum stans consolatur eum, et quis esset protinus ei intimavit, ac data benedictione, surgere eum jussit et hæc mandata predicto abbati celeriter deferre: *Videsis ⁷⁸⁹ ut tot ammoniciones nostras sic incuriose non accipias, ne in posterum vacua lamentacione gemas. Pro vero enim assero tibi, si amplius inobediens mihi eris, a Deo contempneris, et te ⁷⁹⁰ adhuc supersitite alium in tua sede dominum videbis.* Hæc ut puer ⁷⁹¹ sanctus per monachum egrotantem prenotavit, abbas negligens ⁷⁹² postea persensit. Inde bonorum orabros hortatus hominum servare, consilium nimis est salubre; quanto magis horum, qui merito suimet inter filios Dei feliciter (f. 78°) computati voluntatem

A ejus sciunt in eventu ⁷⁹³ futurorum. Quicumque temerarius sapienti non innititur consilio, videbit quis ⁷⁹⁴ sit in semet ipso. De talibus plurima habemus exempla, quæ imitatores suos ad elaboratum perducunt bravium, cum veniunt ultima.

49. Augusto sepe memorato Gisilerus archipresul multum carus fuit, quod Ekkihardum marchionem primo latenter momordit, posteaque paululum emerit, cum hunc in omnibus sibi priorem esse sine gravi dolore persensit. Interim predicti comitis ⁷⁹⁵ subditi quoddam furtum in oppido Goresin dicto ⁽⁵⁸²⁾ fecere, quod nostri protinus inultum non reliquere. Namque eos coram suis comprovincialibus accusatos laqueo suspenderunt, quia hoc præfato seniori, ut justum erat, innotescere non noverunt. Ob hoc furor comitis nondum extinctus accenditur ⁷⁹⁶, et miles ejusdem hæc ad vindicanda armari jubetur. Rambaldus ⁷⁹⁷ ab eo unice dilectus, collecta multitudine gradum, predictam circumdedit villam, virosque omnes cum bonis, quæ possederant, capiens, secum abduxit ad urbem suam. Nec ullum ex hiis solverat, nisi quem precium grave postea (f. 79) redimerat. Qualiter autem tale facinus reconciliaretur, nostros id mihi conquerentes cum interrogarem, nullam subsequi emendationem, ab hiis audivi et graviter ingemui. Si in hæc provincia aliquid valeret lex divina, non sic insaniret secularis potentia ⁷⁹⁸. Dico enim presentibus atque futuris, quod non potest hæc causa senescere, vel sine sacerdotali districcione finire legitime. Unusquisque potest, in quantum velit, tacere, sed successoris suo indiscussam rationem nequaquam valet abalienare; et in quocumque loco ⁷⁹⁹ aliquid ⁸⁰⁰ tale oritur, ibi canonica auctoritate finitur. Si consentiret ⁸⁰¹ voluntas coepiscoporum, sicut legitur in Actibus apostolorum, non sic corroboraretur pertinax presumptio iniquorum. Cum aliquis ex numero illorum recte impugnatur ab alio quolibet cumque id fieri potest modo, defenditur ⁸⁰², et non est hoc excusatio, set ad multum deteriora quædam injusta sibi in posterum nocens confortatio. Ergo redeant ad unanimitatem, qui fideliter credant in unitatem, ut eo fortius confundant venenalam perversorum conspirationem. Et hæc dicta sufficiant.

VARIE LECTIONES.

⁷⁸³ et intime ingemisco *add.* 2. A. S. l. l. ⁷⁸⁴ aculeo 2. A. S. l. l. ⁷⁸⁵ c. erasum 1. ⁷⁸⁶ *add.* 1b. ⁷⁸⁷ *Sequentia ita exhibet 2, cum quo A. S. a. 891 convenit: vermibus.* Cui pro remedio ostendum est a quibusdam, ut secari in capite debuisset, quod et factum est, sed de die in diem dolor augebatur in tantum, ut jam desperaret. Sed — casu accidit ut singuli e. h. d. s. jacentem r. Tunc e cloaca vidit septem demones teterrimos procedere. Sex eorum singuli portabant in manibus sex libros, id est omnes 36. Septimus vero immense magnitudinis volumen gestabat, et sedens lectione ejus gravi infirmum de suis actionibus, quæ ab infancia vel cogitando vel loquendo vel operando usque in eam horam unquam gesserat, in vanum terreat. Preciosus namque martir Vitus, veste fulgida indutus, vultu angelico conpicuus, e templo celle in qua eger jacebat, contiguo procedens ingreditur, et immunde turbe fugam manu indixit. *Idem codex post dominum videbis pergit: Dixerat hec astans et mox disparuit infans.* Hæc autem ut preciosus martir, puer inquam Vitus, p. m. e. denunciavit, a. n. p. p. Nam ei adhuc viventi suppositus est ipsius rogatu venerabilis abbas Bovo, vir omni laude dignissimus. Hinc igitur bonorum c. b. h. ⁷⁸⁷ quæ erasum 1. ⁷⁸⁸ easdem 1a. ⁷⁸⁹ sis erasum 1. ⁷⁹⁰ addit 1c. ⁷⁹¹ vir 1a. ⁷⁹² negligens 1c? ⁷⁹³ ita 1c. cointu 1a. ⁷⁹⁴ qis 1. ⁷⁹⁵ 1e. *super hoc vocabulo scripsit: ek.* ⁷⁹⁶ acenditur 1. ⁷⁹⁷ ramboldus 1c? ⁷⁹⁸ potentencia 1. ⁷⁹⁹ loca 1a. ⁸⁰⁰ aliquid 1. ⁸⁰¹ sic sentiret 1. *linea super c imposita correxit 1c. si consentiret 2. ⁸⁰² descenditur 1. corr., ut vid. ab 1c. cum 2 locum ita exhibeat: impugnatur ab aliquo episcoporum, quocumque modo id fieri possit ab aliis condescenditur illi, et hoc non est compassio, sed, etc.*

NOTÆ.

(581) Corbeiensis 890 — 913.

(582) Goresin.

50. Nunc (f. 79') autem de quodam confratre ⁸⁰³ A meo, nomine Conrado, pauca loquar, ne ⁸⁰⁴ sit apud me in aliqua oblivione, qui proximos suimet dilixit divina jussione. Hic archiepiscopi Geronis avunculus fuit, et ad peragendam jugem Christi servitute ⁸⁰⁵, ut in homine potest fieri, voluntas atque efficacia in eo pariter convenit. Audivi namque ab eodem sepissime quod, postquam aliquid cantando vel legendo publice complevit, iterum se id facturum studiosus optavit. Numquam inobediens propositis suimet erat, sed eos charitate continua ⁸⁰⁶ cum ceteris confratribus subjugaverat. Sed tam venerabilis persona cæsari predicto ubi primo sit nota, mox ab illo efficitur amata propinquitati suimet conjuncta. Hunc, ne dignitatem optatam et ab augusto sibi propositam perciperet, B mors inmatura impedit, eundemque ab hac luce ⁸⁰⁷ 5 Kalendas Septembris abstulit. Hic genitus in Saxonia, pausat in Italia, quem filium spiritualem flet Parthenopolis inclita.

51. Quam egregios proceres in hac urbe vidi, quorum laudabilem vitam pro debito nec sum imitatus, neque memoriam eorum post solutionem carnis (f. 80) assequutus. Heu me misero ⁸⁰⁸! qui tot tantisque immerito sum conjunctus in fraternitate, sed longe dissimilis existo in condigna conversacione. Ego in peccatis jam pene mortuus, ut spero, vivam in lucido conspectu Dei eorundem meritis refocila-

tus, quia, etsi in hoc seculo parum boni operatus sum, tamen defunctorum semper memor sum. Voluntas mea interdum bona est; sed quia eidem vires aptas suggerere ⁸⁰⁹ non studeo, parum prodest. Semper me accuso, sed sicut debui reatum non solvo; sumque ideo in omnibus corrigibilis ⁸¹⁰, quia me non converto ad eum qui est super omnia laudabilis. Agnosce (583), lector, procerem ⁸¹¹, et videbis in me parvum homuntionem, maxilla deformem leva, et latere eodem, quia hinc olim erupit semper turgescens ⁸¹² fistula. Nasus in puericia fractus ridiculum de me facit. Idque totum nil questus essem, si interius aliquid splenderem. Nunc sum miser, nimis iracundus, et ad meliora inflexibilis, invidus, subsannans alios, ipse deridendus, nulli pro debito parcens, glutto (584) et simulator, avarus et detractor, et ut hæc (f. 80') convicia merito illata concludam, pejor sum quam possit dici vel ullatenus estimari ⁸¹³. Unicuique sit fas non solum muttire ⁸¹⁴, quin potius in aperto ⁸¹⁵, quia peccator sum, dicere, et post correptionem fraternam congruit suppliciter orare. Multi a populo laudantur, nisi pauca res eis obstaret, quod inter optimos haberentur, et quia verum est, hominibus de perfectione juxta nimis deesse, quid ⁸¹⁶ prodest de inferioribus hiis tale quid ⁸¹⁶ promulgare? Omnis laus in fine canitur, et moralis conversacio igne probatur ⁸¹⁷.

LIBER QUINTUS⁸¹⁸.

(f. 81) Heinricus scandit, postquam puerilia vicit. C Ardua virtutum cretus ⁸¹⁹ de stemmate regum. Huic pater Heinricus dux, et genitrix erat ejus Gisla, suis meritis æquans vestigia regis Conradi, patris, Burgundia regna tenentis. Nutrit preclarum Wolfgangus (585) presul alumnum, Qui sequitur dominum toto conamine Christum. Postque necem patris ductor successit herilis (586) Ejus et imperium longe spectat quoque clavum (587). Maxima pars regni, Sclavo vastata crudeli, Multum lætatur, quod ab hujus pace politur Sedibus optatis justoque (588), rapacibus altis (589) Prorsus depulsis ac dira lege sedatis. Inflatos omnes contra se deprimit hostes, Demulcens socios jocundo fame cunctos. Si quo deliquit modicum, statim respiscit,

Fructibus ac dignis curabat vulnera carnis Utilis æcclesiæ cunctis miseratur ubique. Mersburg, si scires hujus pia vota, sitires Adventum tanti rectoris, et inclita Christi Munera laudares, condignaque premia ferres.

1. (f. 81') Largifluus divinæ pietatis respectus, humanæ necessitati, non nostri merito, sed suæ miserationis munere gratuito superhabundans, fidelium corda suorum ad laudis amorem suæ et ad referendas ei grates accendit, ac me, stultum ingenio, prepeditem eloquio ac in omnibus negligentem ⁸²⁰ et nimis ociosum, bonos in hoc imitari compellit. Magnus ⁸²¹ est enim Deus, ut David testatur, et laudabilis valde (Psal. xcv, 4); cujus sapientiæ numerus non invenitur ullus, qua omnia ex nihilo creavit, hominemque solum dumtaxat conformavit (II Mach.

VARIE LECTIONES.

⁸⁰³ confre 1a. ⁸⁰⁴ ni l. ⁸⁰⁵ ita 1c. servitem 1a. ⁸⁰⁶ continuo 1a. ⁸⁰⁷ lucem l. ⁸⁰⁸ miserum 1c. ⁸⁰⁹ ita 1c. suggere 1a. ⁸¹⁰ incorrigibilis 2. ⁸¹¹ proceritatem 1c. ⁸¹² ita 1c. turgescens 1a. ⁸¹³ In cod. 1. post simulator erasi sunt versus pæne duo cum dimidio usque ad estimari. Vocabula avarus usque ut hæc non satis dispici possunt; exstant tamen in cod. 2, ubi ad finem legitur: q. d. p. v. estimari ⁸¹⁴ muttire 1a. ⁸¹⁵ ita 1c. apto 1a. ⁸¹⁶ quid l. ⁸¹⁶ Post probatur manus ipsius Thietmari hæc adjecit, quæ rasuram passa sunt omnia: Virgo singularis inter omnes mitis, nos culpis solutos mites fac et justos. ⁸¹⁸ Incipit prologus lib. quinti et in fine: Inc. lib. quintus 2. ⁸¹⁹ ita 1b. vel 1c. natus 1a. ⁸²⁰ negligentem 1c? ⁸²¹ Magnum 1a.

NOTÆ.

(583) Desumpsit e Juvenali Sat. VIII, v 26. Agnosco procerem, et per ironiam ad se accommodavit. Urs.

(584) Gluto, vox desumpta a Persii sat. v, v. 112.

(585) Episcopus Ratisponensis.

(586) In ducatu Bavarie, sc. anno 995.

(587) I. e. gubernaculum regni.

(588) I. e. justitia.

(589) Homines superbi et rapaces.

vii, 28). Qui dum talia in memor beneficiorum ⁸²² non perpendit, jumentum in suo stercore conputrescens juste appellatur. Sed quicumque hoc verbum *gnoti seaucton* ⁸²³, in superliminaribus templi antiquitus notatum (590), intra se memoriter retinere, omniaque quæ in verbis seu operibus facienda sunt (*Coloss.* iii, 17), in nomine Domini, ut sanctus ammonet Paulus, satagit implere, ille est, qui a Patre Deo in Filium optatus, denario, quamvis tarde veniat, remuneratur diurno (*Matth.* xx, 2). Hæc ego considerans, quia retributione condigna sanctæ Trinitati et individuae unitati respondere nullatenus valeo, sancti Johannis Baptistæ intercessionem (f. 82), ut corde et corpore ad hoc idoneus reddar, supplex efflagito. De temporibus autem hiis, in quibus respexit Deus æcclesiam nostram obprobriumque ejus auferre dignatus est, læciori mente et læciori stilo scribere pietatemque ducis Heinrichi, summa preordinatione ⁸²⁴ in regnum electi, conor retere. De quo post mortem imperatoris cuidam venerando patri revelacione divina sic dictum est: *Recordaris, frater, qualiter cecinit populus: « Deo nolente voluit dux Heinrichus regnare, nunc autem debet Heinrichus divina predestinatione* ⁸²⁵ *regni curam providere.* Omnia, quæ ad divina vel humana pertinebant, hunc pre cæteris ⁸²⁶ sibi tunc contemporaneis, nollent, vellent, ad regnum promovebant. Sed quis ex nostra regione ei obsessus scrupulus, paucis jam prescribens, occidentalium iniquam presumptionem, neque consilio neque prudentia neque fortitudine contra Deum valentem, enucleabo.

2. Herimannus ⁸²⁷ (an. 1002), Alamanniæ et Alsaciæ dux, timoratus et humilis homo, a multis, quibus lenitas ejus placuit, seductus, contra Heinrichum se armavit. Theodericus vero, Liuthariorum ⁸²⁸ dux, vir sapiens et militaris, quo se pars populi major et melior inclinaret, securus expectabat. (f. 82') Interim patruus meus, de quo superius memoravi (591), profectus occulte ad Bavanberg cum avunculo suo Ricberto (592), quem a comitatu suo imperator deposuit, Liudgeroque Arnulfi presulis (593) militi dedit, gratiam ducis (594) ac spem retinendi et augendi beneficii, quamvis ⁸²⁹ servato adhuc sacramento manus eidem non applicuit, tamen cum sui nepotis Heinrichi auxilio adeptus ⁸³⁰. Hujus consilio dux quendam militem ad civitatem, quæ Werlu dicitur, ad neptes suas, consorores So-

phyam et Ethelheidam (595), et ad omnes, qui tunc ibi convenerunt, regni primates ⁸³¹ misit. Qui omnibus in unum collectis legationem suam aperuit, auxiliantibusque domino suimet ad regnum bona plurima promisit. Cui mox a maxima multitudine vox una respondit: *Heinricum Christi adjutorio et jure hereditario regnaturum; se paratos* ⁸³² *ad omnia, quæ sibi umquam scirent esse voluntaria.* Hocque dextris manibus elevatis affirmatur.

3. Ekkihardus cum suis, quia presens non erat, simulata tunc paciencia hoc pertulit, quia quicquid peccatur a multis, ut Scriptura testatur, inultum est. Vespere autem jam facto, cum prefatis dominis ⁸³³ in magna domu ⁸³⁴ sedilia (f. 83) auleis ornata et mensa esset variis cibis referta, Ekkihardus eandem preoccupans, cum Arnulfo episcopo et Bernhar-do duce ibi epulatur. *Ante ruinam enim exaltabitur cor et ante gloriam humiliabitur* (*Prov.* xviii, 4). Quod mentem consororum prius tristem, cæterosque complures, qui interfuere, multum commovit; renovaturque in eundem odium diu celatum, sed cito, pro dolor! finiturum. Namque cum predictus marchio omnia aliter, quam umquam speraret, ibi provenire prospexisset, optimum duxit, ut occidentales visendo regiones Herimannum ducem cum cæteris optimatibus de rei publice sui que commoditate alloqueretur. Salutatis postera die suis familiaribus, inimicisque caute notatis, cum Bernwardo ⁸³⁵ antistite ⁸³⁶ Hillinistiem ⁸³⁷ venit, ubi ut rex suscipitur honorificeque habetur. Deinde ad Pathelbrunnam ⁸³⁸ pergens, clas-sas invenit portas, et jussu venerabilis Retharii presulis intromissus, primo ecclesiam causa oracionis intrat, postque ad domum, ubi episcopus cenabat, veniens, caritative susceptus est. Ibi tunc interdictum ⁸³⁹ est huic, quod colloquium in Diusburg, cujus gratia huc venerat, fieri nullo modo potuisset. Insuper animadvertit, (f. 83') multum displicere antistiti ⁸⁴⁰ de incepto ejus inconvenienti. Et propter hoc abiens, cum ad Northeim, Sigifrudi comitis curtem, veniret, diligenter susceptus est, atque ut ibi pernoctare vellet, rogatur. Intimaverat huic occulte damna Ethelind comelissa ⁸⁴¹, quod Sigifrith et Benno, senioris suimet filii, cum confratribus Heinricho et Udone (596) aliisque conspiratoribus suis de nece sua positis tractarent insidiis, suppliciter efflagitans, ut aut ibi usque in crastinum maneret, seu alio diverteret. Talia comes benigne suscipiens proposi-

VARIÆ LECTIONES.

⁸²² ita 1c. beiciorum 1a. ⁸²³ gnotis eaucton 1. ⁸²⁴ divina predestinatione 1a. ⁸²⁵ d. p. in loco vacuo 1b. ⁸²⁶ cæteris 1. ⁸²⁷ i erasum 1. sæpius. ⁸²⁸ luth. 1c? ⁸²⁹ ita legendum cum A. S. a. 1002. quam 1. ⁸³⁰ Supplendum cum A. S. l. l.: est. ⁸³¹ primatis 1a. ⁸³² peralos 1a. ⁸³³ ita 1. 2. dominabus s. et e. 1c. sororibus A. S. ⁸³⁴ domo 1c. ⁸³⁵ n. ab 1b. additum denuo erasum est. ⁸³⁶ antiste 1a. corr. 1c. ⁸³⁷ Hildenshem 1c. ⁸³⁸ pathebrunnam 1c. ⁸³⁹ Ita 1a. 2. dictum 1c. A. S. l. l. ⁸⁴⁰ antisti 1a. corr. 1b. ⁸⁴¹ comitissa 1c!

NOTÆ.

(590) Respexit noster, ut videtur Macrobii Saturnal, l. i, c. 6.
(591) Marchio Liutharius; v. supra l. iv, c. 25.
(592) Ricbertus comes in Harthego; v. chartam imperatoris, a. 1003, April. 15. Diem ejus emortualem v. in Necrol. Luneb., Febr. 9.
(593) Halberstadensis.

(594) Sc. Heinrichi.
(595) Filiæ fuerunt Ottonis II imperatoris, fratruelis scilicet ducis Heinrichi rixosi.
(596) *Decatelenburch* add. ann. Sax. Filii fuerunt, ut videtur, Sigifrudi comitis ex secundo matrimonio cum Ethelinda inito; v. Schrad er Dynastenstamme.

tum itineris propter eos interrumpere nequaquam posse nec velle respondit. Inde protinus discedens tante suae per omnem diem hanc circumspexit, et, ut optimus erat miles, ne terrerentur, ammonuit. Quod eminens hostis e latentibus insidiis considerans, quia non utile sibi tunc videbatur, distulit, et sequenti nocte inceptis persistere, dextris confirmavit.

4. Pervenit autem comes ad locum predestinatum⁸⁴², qui Palithi⁸⁴³ dicitur; et facto vespere comedit, et in lignea caminata cum paucis⁸⁴⁴ dormitum ivit. Caeteri vero quam plurimi in proximo quiescebant solario (f. 84) Quos cum sopor oppido lassos gravaret inimica manus incautos opprimens invasit, comitemque clamoribus inmensis excitatum a lecto celeriter surgere compulit. Is vero braca suimet et quibuscumque potuit igni vires suggerit, et quod tunc premeditari⁸⁴⁵ non valuit, fractris fenestris, majorem nocendi quam se defendendi⁸⁴⁶ hostibus aditum patefecit. Nec mora, pro foribus occiditur miles Herimannus⁸⁴⁷, et exterius ad auxilium domino properans Athulfus, ambo fortes et usque ad mortem fideles. Vulneratur insuper Erminoldus, imperatoris camerarius (597), ac solus tunc repugnat Ekkihardus, vir domi milicieque laudabilis; cui Sigifridus hasta fortiter emissa nodum cervicis infregit, terramque oppetere compellit. Quo casu protinus perspecto, alacriter omnes irruunt, caput amputant, et quod miserum est, funus predantur. Facta sunt autem hæc 2 Kalendas Mai (598). Peracto tandem inmani scelere, percussores læti et incolumes⁸⁴⁸ redeunt. Hii autem qui in solario erant ignavi, nec dominum laborantem in aliquo adjuvabant, nec mortuum ulcisci⁸⁴⁹ conabantur. Abbas vero ejusdem loci (f. 84) Alfkerus nomine, corpus visitavit, ac commendationem animæ summa devotione perfecit.

5. Quæ vero sit causa, quæ hos ad tale facinus perpetrandum peruasit, veraciter explicare nequeo. Quidam dicunt Heinricum instinctu predicti comitis ab imperatore flagellis cesum hæc sæpius in eum meditatam fuisse. Alii autem dicunt, sicut predixi in Werlu ob contumeliam consorioribus illatam, quia isti libenter his serviant, ac per convivia⁸⁵⁰ minas-

que ab ipso sibi manifestatas, hæc eos incepisse. Hoc tantum scio quod decus regni, solatium patriæ, spes⁸⁵¹ commissis, terror inimicis, et per omnia perfectissimus foret (599), si in humilitate solum persistere voluisset. Hujus vitæ cursum quam probabiliter⁸⁵² egit, qui apud dominum suimet beneficii maximam partem acquisivit in proprietatem⁸⁵³! Milzientos a libertate inolita servitutis jugo constrinxit. Boemiorum ducem Bolizlavum, qui cognominatur⁸⁵⁴ Rufus, ad militem sibi, aliumque (600) ad amicum familiarem blandiciis⁸⁵⁵ ac minis adipiscitur. Super omnem Thuringiam communi totius populi electione ducatum promeruit. Comites (601) vero orientales, paucis tantum exceptis, regnumque in (f. 85) spe habuit. Quæ omnia ad tam miserabilem hunc detraxere finem. Hujus fama diu mox propagata domnam Suonehildam venire fecit obviam, filiique ejus læticiam turbavit Herimanni. His⁸⁵⁶ namque cum jussu patris Willelhelmum comitem, senectute ac omni bonitate proficuum, ob vindicandam Widikindi et Herimanni necem a filio suimet (602) eis inlatam, valida manu in Wimeri⁸⁵⁷ possideret, emeritumque senem in presentiam predicti comitis venire, et quicquid ipse ab eo exposceret implere, juramento constringeret: accepta nec parentis improvisa, cum matre celeriter occurrit patrisque corpus ingenti luctu suscipiens, in urbe, quæ Geni⁸⁵⁸ dicitur (603), sepeliri fecit. Peracto autem tricesimo (604) die, domna Suonehildis ad Misni proficiscitur cum filiis.

6. Interim Bolizlavus, Misesonis filius patri longe inferior, de morte lætatur comitis Ekkyhardi; moxque collecto exercitu, omnem Geronis marcham⁸⁵⁹ comitis citra Albim jacentem (605), deindeque premissis obsidibus Budusin civitatem cum omnibus appertinenciis comprehendens, statim Strielam⁸⁶⁰ urbem invasit, Misnenses (f. 85) pecunia corrumpere clam temptans. Qui novis semper gaudentes, in una dierum, cum presidii maximam multitudinem⁸⁶¹ ob acquirendam equorum annonam exisse conperirent, portam, quæ orientem respicit, in ea parte, qua satellites habitant districti sclavonice Vethenici (606), Cukesburgiensi⁸⁶²

VARIE LECTIONES.

⁸⁴² ita 1c. predistinatam 1a. ⁸⁴³ polithi 1c. ⁸⁴⁴ ita 1c. pacis 1a. ⁸⁴⁵ premeditare 1a. ⁸⁴⁶ ita 1c. defendi 1a. ⁸⁴⁷ heriman' 1. ⁸⁴⁸ incolomes corr. incolumes 1. ⁸⁴⁹ ita 1c. ulcissi 1a. ⁸⁵⁰ conuiua 1. conuiuia 1b. conuicia A. S. ⁸⁵¹ add. 1b. ⁸⁵² ita 1c. 2. A. S. probabiter 1a. ⁸⁵³ ita 1c. propietatem 1a. ⁸⁵⁴ cognominatur 1. ⁸⁵⁵ ita 1c. blanciis 1a. ⁸⁵⁶ Isque 1a. ⁸⁵⁷ uimari 1c. ⁸⁵⁸ geniun 1a. quod fortasse recipiendum erat. ⁸⁵⁹ marchiam 1c. ⁸⁶⁰ erasum 1. ⁸⁶¹ multitudinem 1. ⁸⁶² sic legendum, cukesburgiens 1.

NOTÆ.

- (597) Ejus meminit Necrol. Merseb., d. Maii 9.
 (598) Dies hic habetur in Ann. Quedlinb., a. 1002.
 Necrol. Luneb
 (599) Sic pro *fuisse*.
 (600) Scil. Boleslaum, Poloniæ ducem. Urs.
 (601) *I. e.* comitatus
 (602) Æquivocus ejus, ut videtur.
 (603) Gross Gena villa, sita ubi fluvius Unstrut effluit in Salam.
 (604) Cf. Sachsenspiegel L. I, art. 22.
 (605) Marchiam intelligit Lusatiæ inferioris, quam

scriptores illius ævi quoque Orientalem vociant. Urs.

(606) Apud Polonos *Wodnik, wodnicy*, castellanus.

(607) Cukesburgenses ab Ursino explicantur speculatores, custodes arcis. Ciuskesburg vero fuit Burgwardum in comitatu Eggihardi marchionis et postea in comitatu filii sui Hermanni comitis. V. diplomata Ottonis III, a. 993, Jul. 5 et Heinrici II, 1012, Octob. 17 in Hofer Zeitschrift I, 534 et 161.

(607) Guncelino ad hoc duce irruunt, Bececionem-
que⁸⁶⁸, Herimanni comitissatellitem primo occiden-
tes, ad caminatam ejusdem omnes armati conveniunt
fenestram lapidibus impugnant grandibus, domi-
num urbis (608). Ozerum nomine, sibi ad occiden-
dum reddi vociferantes. Sed Thietmarus miles ex
cubiculi sola municione: *Quare sic, inquit, agitis? quis*
864 furor vos ita seduxit, ut obliti beneficiorum comitis
Ekkihardi spontaneæque invitationis, sic assurgitis in
perniciem filii? Si causam tanti facinoris seu 863 pu-
blice seu clam cuiquam nostrum vultis aperire, com-
missi emendacionem vobis complacitum, futurique ti-
moris vestrimet securitatem ex mei senioris nostrorum-
que omnium parte firmiter, qualitercumque vultis, pro-
mitto. Hunc quem in mortem vobis dari inclementer
exposcitis, nobis viventibus 866 (f. 86) non accipitis. B
Pauci sumus; aut communiter mori, aut incolumes
urbe hac nos exire pro certo sciatis. Tunc illi auditis
sermonibus, his colloquuntur 867, abeundique li-
cenciam hiis prestantes, ducem Bolizlavum per
internuncios invitant, portisque eundem 868 susci-
piunt apertis; completurque quod scriptum est:
Lætantur, cum male fecerint, ac exsultant in rebus
pessimis (Prov. II, 14), et iterum 869: Sunt principia
eorum ut mel et novissima quasi absinthium 870 (Prov.
v, 4.) Hac elatus prosperitate Bolizlavus 871, omnes
regionis illius terminos usque ad Elstram fluvium
preoccupavit, presidiiisque suimet munit. Congre-
gantibus se tunc unanimiter ad hæc prohibenda
nostris, dolosus ille legatum obviam misit, qui se
protestaretur cum gratia Heinrici ducis ac licencia C
hæc incepisse; in nullo se incolis nociturum, et si
quando is in regno vigeret, voluntati ejusdem in
omnibus assensurum; sin autem, quod his tum
placeret, libenter facturum. Hoc animadvertentes
nostri, verbis credidere phaleratis (609), et inhone-
ste, quasi ad dominum, ad eundem profecti hon-
orem innatum supplicatione et injusta servitute
872 mutabant. Quam inique comparandi sunt an-
tecessores nostri et (f. 86') contemporales! Viven-
te egregio Hodone 873, pater istius Miseco domum,
qua eum esse sciebat, crusinatus (610) intrare, vel
eo assurgente numquam presumpsit sedere. Deus
indulgeat imperatori, quod tributarium 874 faciens
dominum, ad hoc umquam elevavit, ut obli-
ta sui genitoris regula, semper sibi prepositos au-
deret in subjectionem paulatim detrahere, vilis-

A simoque pecunie transeuntis inescatos amo⁸⁷⁸ in
servitutis liberatisque detrimentum capere.

7. Alter autem Bolizlavus, Boemiorum provisor,
cognomento Rufus, et impietatis auctor immensæ,
antiquo more jam paululum refrenato, duci aspira-
vit Heinrico; qui inicio mensis junii cum primis
Bawariorum et orientalium Francorum⁸⁷⁶ Wor-
matiam venit, causa Renum ibidem transeundi,
Magontiaque benedictionem accipiendi. Quod pro-
hibere Herimannus dux nititur, nullumque eis pa-
tefecit Reno favente ingressum. Dux autem Hei-
ricus habito de hiis rebus cum suis consilio, simu-
lato in Bawariam reditu transiturque quasi despe-
rato, ad urbem Larsem (611) ubi sanctus requies-
cit Nazarius, venit. Deindeque ad Magontiam ce-
leriter (f. 87) properando, Renum securus enavi-
gat. Hic 8 Idus Junii ibidem communi devotione
in regem electus, a Wiligiso, ejusdem sedis ar-
chiepiscopo, suffraganeorumque suimet auxilio ac-
cepta regali unccione, cunctis presentibus Deum
collaudantibus, coronatur (612). Francorum et Mu-
selenensium⁸⁷⁷ primatus, regi manus tunc appli-
cans⁸⁷⁸, gratiam ejusdem meruit. Omnibus hoc
indique confluentibus in⁸⁷⁹ miliciam a rege susce-
ptis, rursus Renum inundantem rex novus⁸⁸⁰ tran-
siens, per orientalem Franciam⁸⁸¹ sibi quam fide-
lem, Alemanniam invadere et cum depopulatione
illius terræ ab inceptis Herimannum resistantem
conatur avertere. Dux autem ut audivit sua a rege
predata, nondum volens humiliari⁸⁸², sed pro
dolor! contra dominum et regem exaltans se, ca-
put ducatus sui Argentinam (613), que Strazburg
dicitur, quia episcopus ejusdem urbis Wicelinus
sibi resistere presumpserit, cum Corado suimet
genero⁸⁸³, milite petit armato murosque ascen-
dens, nil victis reliquid⁸⁸⁴ (614). Sed execrata
Alemannorum turba ad rapiendum promptissima,
in scio duce, majorem ecclesiam sanctæ Dei geni-
tricis intrepida (f. 87') intrans omnem thesaurum
diripit, et quod maximum erat facinus, igne do-
mum Domini consumpsit. Si vere felix fuisset,
primi ingressus acerbitate deterrita, numquam
majora aggredi presumeret. Nam antistitis militibus
Reinwardo auctore infideliter repugnantibus, ma-
xima hostium caterva irruens, proprio perfossa
hastili corruit, vitamque hanc divina ultione mise-
rabiliiter finit. Hæc Herimannus insolabili⁸⁸⁵ que-

VARIAE LECTIONES.

⁸⁶⁸ sic legendum, beccionemque 1. Beccionemque A. S. . ⁸⁶⁴ agitis. Cur in tantum scelus itis. Quis 2
A. S. ⁸⁶⁵ ita 1c. se 1a. ⁸⁶⁶ degentibus 1a. quamdiu supersumus 2. A. S. ⁸⁶⁷ colloquuntur 1. ⁸⁶⁸ eun-
demque 1a. ⁸⁶⁹ sed vere illis eveniet, quod item scriptum est 2. ⁸⁷⁰ c. erasum. ⁸⁷¹ ita 1c. elatis — boliz-
lavum ut videtur 1a. ⁸⁷² Sclavi add. 2. A. S. a. 1002. ⁸⁷³ hodone 1c. ⁸⁷⁴ triburarium 1. sclavum add. 2.
⁸⁷⁵ i. e. hamo. ⁸⁷⁶ ita 1c. francium 1. ⁸⁷⁷ muselesnensium 1a. ⁸⁷⁸ applicatis 1a. ⁸⁷⁹ ita 1c. i 1a. ⁸⁸⁰
ita 1c. novis 1a. ⁸⁸¹ franciam 1a. ⁸⁸² humiliare. 1a. ⁸⁸³ gero 1. germano 2. A. S. l. l. ⁸⁸⁴ reliquid
corr. reliquid 1c? ⁸⁸⁵ insolabli 1a.

NOTÆ.

(608) Burggravius Misniensis.
(609) Ex Terentii Phorm. III, 5, 15, *phaleratis*
dictis ducas me. Uns. Ita et infra vii, 51. promissio-
nes phaleratæ.
(610) A slavico *crusina*, i. e. veste pellicea.

(611) Lorsch.
(612) Ann. Quedlind., a. 1002.
(613) Wernherus episcopus Alawico successor,
a. 1001, Maio mense.
(614) Conf. Ann. Sangall. mai., a. 1002.

stus merore, discessit, inultumque, quia defendit **A** burg cum appertinenciis, vivente Ekkihardo hocque numerus, reliquid.

8. Regi autem apud Augiam insulam nativitatem ⁸⁸⁶ sancti Johannis Baptistæ commoranti, fama velox et sepiissime dubia, Herimannum ducem litem duello causa finiendi venire nuntiavit, eundemque hinc discedere, adventumque ducis cum judicio pugne in pratis virentibus ac latis fecit expectare. Ibi tunc apostolorum celebrans festa (*Jun. 29*) longumque ⁸⁸⁷ certitudinem prestolans, ducem inceptis persistere neque velle nec posse, pro certo comperit. Consultum est ei a malesuasis fautoribus, quod Argentinæ damnus Constantia impleret. Namque ejusdem civitatis episcopus, nomine Lanbertus, cum Curiensi pastore (f. 88) Othelrico, Herimannum ⁸⁸⁸ auxiliabatur, non tantum ex animo, quantum in civitatis contiguo (615). Sed rex, ut erat de Dei timore sollicitus et de acquirendis certus, horum profana sprevit ⁸⁸⁹ consilia, curtesque ⁸⁹⁰ ducis vastando circuiens, ad ultimum clamore devictus pauperum, ad Franciam ⁸⁹¹ remeare disposuit. Et ecce Henricus ⁸⁹² comes, Bertoldi amiteque mææ filius, ad regni apicem acquirendam regi usque huc fidelis adjutor, animadvertens senioris suimet ⁸⁹³ sibi paululum alienam mentem ⁸⁹⁴, per optimos exercitus ejusdem viros diu firmiterque promissum Bawarii regni ducatum dari postulavit. Quibus rex tale fertur dedisse responsum: *Nonne scitis hæc in hac expeditione nequaquam fieri posse, Bawarios ab initio ducem eligendi liberam habere potestatem, non decere **C** tam subito eos abicere, neque constitutionis antique jus absque consensu eorum frangere? Si voluisset expectare, usque dum ipse ad has regiones venirem, cum communi consilio principum eorundem ac voluntate, sibi libenter in hoc satisfacerem ⁸⁹⁵.* Quod ubi Henricus ab internuntiis accepit, in majorem promissi muneris desperationem (f. 88') veniens, paulatim se ab regis substraxit familiaritate; comitaturque tamen regem ab Alemannia proficiscentem in Franciam, postea ad Thuringiam.

9. Ibi tum ⁸⁹⁶ Willelhelmus, Thuringiorum tunc potentissimus (616), obviam pergens, dominumque venientem cum magna gratulatione suscipiens regis ⁸⁹⁷ efficitur. Ibi tunc rex a prefato comite et a primis illius ⁸⁹⁸ regionis conlaudatur in dominum, et ab omni populo rogatus, debitum his porcorum ⁸⁹⁹ remisit censum. Inde Merseburg veniens, susceptus est ab Heimone abbate et a fideli suimet comite Esicone qui urbem hanc et Alstidi ac Thorn-

burg cum appertinenciis, vivente Ekkihardo hocque graviter ferente, viriliter usque in presentiam optati senioris servavit. Huc conveniunt archiepiscopi, Lieviso ⁹⁰⁰ Bremensis et Gisilerus Magadaburhgensis cum cæteris confratribus, Rethario Patheburhensi ⁹⁰¹, Bernwardo ⁹⁰² Hillinesemensi, Arnulfo Halverstidensi, Ramwardo [Mindensi, Eidone ⁹⁰³] Misnensi, Bernhario Ferdensi, Hugone Citisensi, ducibus autem Bernhardo ⁹⁰⁴ ac Bolizlavo, cum marchionibus Liuthario et Gerone ac palatino comite Fritherico ⁹⁰⁵, (*cod. Br. f. 238*) aliisque quam pluribus tam episcopis quam comitibus, quorum nomina longum est enarrare per singula. Hii omnes regem supplici devocione suscipiunt. Crastina itaque die, id est octavo Kalendas Augusti (*Jul. 24*), Bernhardus dux (617) cum consensu omnium astante coram rege voluntatem plebis convenientis aperiens, omniumque necessitatem ac legem specialiter exponens quid eis misericordiæ dictis promittere seu factis vellet impendere, diligenter inquirat. Talia quærebat, ac contra rex referebat: *Deo primum, deindeque vobis omnibus condignas grates persolvere nequaquam sufficio. Unde voluntatis mææ secretum vobis aperio, quod ex adjutorio efficaciter vobis omnibus impendere desidero. Notum etenim mihi est, quam fideliter vestris regibus semper ubique obaudientiam et solatium prestare ⁹⁰⁶ studueritis. Et ideo vos magis in omnibus optime honorare, diligere et ad regni propectum nostramque salutem libet conservare. Et ut certi de hiis sitis, quomodo vobis placet, salvo honore regni, affirmo, quia non rennuentibus nec contradicentibus vobis, sed potius quasi applaudentibus et huc me invitantibus, hac regali dignitate honoratus appereo. Legem igitur vestram non in aliquo corrumpere, set vita comite malo clementer in omnibus adimplere, et vestræ rationabili voluntati, in quantum valeo, ubique animum adhibere.*

Taliter effatur rex, et vox una levatur
Protinus astantis plebis, regi jubilantis
Laudes et grates super has tantas pietates.
Bernhardus igitur dux, accepta in manibus sacra lancea, ex parte omnium regni curam illi fideliter committit.

Rursus tolluntur voces laudesque canuntur
Undique, Christe, bonis hiis pro tantis tibi donis.
Insuper et fletus fundunt pia pectora letos,
Inclita letare Mersburg, hiis congratulare,
Da jubulum Christo condignum sole sub isto.
Istum inquam solem, id est diem, venerabiliter cole,
quo electus est in te, qui te repudiatam post hæc

VARIE LECTIONES.

⁸⁸⁶ in nativitate 1c. ⁸⁸⁷ longamque 1c? ⁸⁸⁸ herimanno 1c. ⁸⁸⁹ ita A. S. sperū 1a (i. e. spervit calami lapsu pro sprevit) sed. corr. spei. ⁸⁹⁰ ita 1c curesque 1a ⁸⁹¹ frantiam 1a. sæpius, ⁸⁹² ita 1c. heinricis 1a. ⁸⁹³ met erasum 1. ⁸⁹⁴ deest 1. add. 1c. dignationem A. S. l. l. ⁸⁹⁵ satisfacere 1. ⁸⁹⁶ erasum 1. ⁸⁹⁷ miles add. 1c. ⁸⁹⁸ illis 1. ⁸⁹⁹ erasa hæc vox in 1; sed habent Ann. Saxo et 2 ubi legitur: rogatur (ita 1a.) debitum censum porcorum illis dimittere, quod et fecit, ⁹⁰⁰ luizo 1c? ⁹⁰¹ patheburhgiensi 1a. ⁹⁰² n erasum 1. ⁹⁰³ Verba inclusa, quæ in codd. desunt, supplenda esse, jam monuit Urs. ⁹⁰⁴ ita 1c. berhardo 1a. ⁹⁰⁵ In cod. 1. quaternio hic deest integr. Lacunam supplevimus ex cod 2. ⁹⁰⁶ prare 2.

NOTÆ.

(615) l. e. propter civitatis suæ vicinitatem.
(616) Mox obiit, anno scilicet 1003, Decb. 14.

teste Necrol. Fuld. sive Decb. 12. Necrol. Lunob.
(617) Ann. Quedlind., a. 1002.

semper meditatus est provehere et ad priorem statum reducere. Benedictus sit Deus, qui se honorantes et ex corde diligentes exaltat ad horrorem et dedecus se execrantium. Finis venit luctus tui, quia salutaris auster amicam temperiem tibi afflavit. Non diu in servitute manebis, quia ad dominandum libere, o Syon, renovaberis. Sed amplius progrediamur.

10. Omnes qui priori imperatori serviverant, Liudgero solo remanente (618), regi manus compliant, fidele auxilium per sacramenta confirmant. Bolizlaus autem Misnensem urbem tantummodo innumerabili pecunia acquirere satagebat, et quia oportunitas regni non erat, apud regem optinere non valebat, vix impetrans, ut hæc fratri suo Guncelino (619) daretur, redditus sibi Liudizi et Miltizieni regionibus. Hunc Henricus comes, nepos meus, oppido diligens, quocumque modo potuit libenter et amicabiliter eum adjuvabat. Quem cum bene muneratum et cum licentia regis abeuntem comitaretur, concurrentem vidit armatam multitudinem, et, per Deum testor, absque regis consilio et conscientia adversus se insurgentem. Qui cum causam tanti tumultus investigare, et, ne plus damni orirerur, voluisset compescere, vix securus socium fracta exteriori porta educit. De sequentibus autem militibus nonnulli a comprimenti turba sunt predati quidam autem admodum sauciati, mortem Bernardi ducis auxilio evaserunt. Hi namque curiam regiam armati intrantes, et de hac exire jussi nolentes, culpa sua tale periculum merito sustinuerunt. Bolizlaus autem hoc factum esse dolo mali consilii autumans, gravi merore consumitur, regi, quod non promeruit, imputando. Salutato ergo Henrico (620), et si umquam indigeret auxilio suo firmiter promisso, patriam celeriter revisit. Cumque pervenisset ad Strelam urbem, protinus eam incendens, magnam multitudinem comprovincialium secum abduxit, nuncios quoque quosdam remittens, quoscumque potuit regi avertere contendit. Quod mox ad aures regis postquam pervenit, suos familiares caritative rogavit, ut archanas Sclavi insidias perquirerent, et si fieri posset, exploratores ejus capere temptarent.

11. Dispositis itaque omnibus, prout tempus tunc

erat, regnum Liuthariorum petere contendit. Veniente autem eo ad urbem, quæ nova Corbeia vocatur, ab ea nomen sortita, unde cepit, scilicet ab illa Francorum Latinorum Corbeia, ubi requiescit sanctus Vitus infans et martir, inclita Cunegundis sua conjux ei occurrit; ubi ambo a venerabili abbate Thietmaro ⁹⁰⁷ (621) cum omni honore suscipiuntur, et ibi divinis et humanis honorati, ad Patherbrunnon leti proficiscuntur (622). Postea luce, quæ mundo festiva illuxit beati Laurentii martirio (Aug. 10), domina Cunegundis benedictionem et coronam, et Sophia soror imperatoris a rege jam constituta abbatissa (623), consecrationem a Willigiso ⁹⁰⁸ archiepiscopo humiliter susceperunt. Publicum inde consurgit gaudium, quod, pro pudor! admodum turbavit insatiabilis avaritia Bawariorum. Hii namque paucis domi semper contenti, exterius vero prope modo insaciabiles, cum vicinorum fruges vi diriperent, eosque hoc defendentes ⁹⁰⁹ cæderent, pugna gravissima invicem oritur (624). Domestici regis exeunt ⁹¹⁰, indigenæ cum adventitiis preveniunt et subsequuntur. Fit magnus conflictus congregientium, devictumque agmen Bawariorum in regalem curtem fugit. Hic Henricus, frater Eilberti cancellarii (625), qui ad mensam regi jugiter serviebat, hasta vulneratus occubuit. Quapropter, qui prius aberant, collecti Saxones iterum insecuntur, et ni dux Bernhardus cum validiori manu medius interveniret, numerus militum infinitus mutuo caderet. Post hæc autem castigati sunt omnes, quicumque inveniri poterant tanti sceleris auctores. Mestitiam præsulis postea placavit Bockenevorde (626) a rege tradita.

12. Rex autem recto itinere hinc ad Diusburg perveniens (Aug. med.), Liutharienses quam tarde exspectat. Leodicensis vero et Cameracensis presules primi huc venientes, archiepiscopum Coloniensem diu morantem exspectant. Quem cum alius quam quisquam crederet, custodia, qua paululum, sicut jam dixi, detinebatur, in mentis secreto morderet, simulabat se ob hoc tam sero ad regis gratiam accessisse, quod in accipienda benedictione Moguntinum sibi rex voluisset preponere. Igitur hii confratres, episcopi scilicet, regem pariter eligentes, fidemque sacramentis firmantes usque ad Aquis-

VARLÆ LECTIONES.

⁹⁰⁷ ita A. S. thietmaro 2. ⁹⁰⁸ Willigisio 2. ⁹⁰⁹ prohibentes A. S. ⁹¹⁰ superveniunt A. S.

NOTÆ.

(618) V. supra cap. 2.

(619) Frater videtur fuisse Boleslavi uterinus.

(620) Sc. comite s. marchione Bawariæ.

(621) Error hic videtur singularis, (procul dubio ab interpolatore commissus, qui hæc omnia de Corbeia addidisse videtur, cum Adelboldus, qui Thietmarum sequitur, Gruonæ reginam Henrico occurrisse dicat. W.). Nam Thietmarus abbas, Thietmari nostri patruus, anno 1001, Mart. 12, diem supremum jam obiit. V. Fasti Corbeiens. Nicrol. Fuld. et Luneb. Successerat ei Hosed abbas.

V. quoque chartam Henrici regis de 1002, Aug. 24.

(622) Conf. Ann. Quedlind., a. 1002.

(623) Conf. ibid.

(624) Vide ibid.

(625) Qui postea factus est episcopus Frisingensis.

(626) Bockenforde, villa parochialis in districtu Arnsberg, præfectura Lippstadt. Exstat charta imperatoris super hac donatione a. 1005, Octob. 21, Corbeie data.

grani eundem comitantur. Quo in nativitate sanctæ Mariæ (Sept. 8) a primatibus Liuthariorum in regem collaudatur, et in sedem regiam more antecessorum suorum exaltatur et magnificatur. Interim Franciam revisere insistentemque hyemis asperitatem ibidem perducere conatur, ut vere primum exorto, Herimannum ducem in Cisalpinis partibus sibi solum resistantem vi cogeret cedere. Qui de vindicta Dei, quam in Argentina promeruit, multum timidus, populumque propter se laborantem non amplius sustinens, per intercessores fidos sibi suisque fautoribus regis gratiam postulat.

13. Sed antequam id ab eo deliberatum esset, quædam res ab Alamannis perpetrata est, a nobis non pretereunda. Gerhardus, comes Alsatiae (627), accepto a rege quodam comitatu prefati ducis, cum domum rediret, juxta unam urbium castra metatus est. A quo urbani pacem vix unam noctem impetrantes, egressi sunt dolose quasi ad colloquium, sed revera ad explorandum. E quibus unus calliditate eque ac velocitate persepe probatus propius accessit, signiferamque lanceam, qua beneficium ducis comes idem acceperat a rege, coram tentorio ejus affixam, elevando circumspexit, ad ultimumque cum ea urbem securus, cunctis incassum pone sequentibus, intravit. In urbe mox exultatio magna extollitur, porta clauditur, comes quasi honore privatus irridetur. Qui eandem primo dulcibus promissis frustra temptans recipere, sed illis negantibus redditum, tristis abiit, tam vacuus a beneficio quam a militari signo.

14. Fuere in alia civitate munitissima, Brizach dicta, episcopi duo, Argentinensis et Basiliensis ad presidium, quorum milite cottidie ob acquirenda equorum pabula armati exire solebant. Quod amici ducis caute considerantes, eo tempore, quo hii paululum precesserant, simili habitu sarcinatisque equis ad urbem cantantes pergunt, et pro sociis a custodibus intromittuntur. Projectis ilico oneribus, magna voce se hostes manifestant, episcopisque vix elapsis, omnia diripiunt. Post hæc Herimannus dux, matris mæ avunculi filius, divina, ut predixi, compunctione Kalendis Octobris Bruselæ (628) regi humiliter presentatur. Misericorditer ejus gratiam impetravit, et in beneficio et in omnibus desiderii satisfactionem persolvens, excepto Argentinæ dampno, quod idem jussu et consilio regis de sua proprietate et abbatiam in eadem urbe sitam reparavit, miles et amicus ejus fidus efficitur. Hiis ita dispositis, rex ad Bawariam perrexit, ut eis adventu suo et omni caritate innotesceret, quod eos

A precipue inter omnes amaret. Quem Ratisponam venientem Gebehardus, ejusdem presul egregius, cum cleri totiusque populi tripudio suscepit, ibique festum sancti Martini celebrantem in multis honorificavit.

15. Interim Bohemiorum dux Bolizlaus, quia potestas consortis et successoris est semper pavida (LUCAN, 1, 92), Jaremirus fratrem eunuchizans, junioremque Othelricum in termis suffocare cupiens, una cum matre eosdem patria expulit, solusque vice basilisci noxii regnans, populum ineffabiliter constrinxit. Qui pondus illati facinoris diutius ferre non valens, Wlodoweium, qui potestas exercitus interpretatur, a Polenia clam vocans, aspidem venenatam, absque omni legis pietate suos tractantem, hunc in sedem basilici illius, id est Bolizlavi, dejecto eo, consanguinitatis linea et pietatis affectu unanimiter electum collocavit. De quo rem unam incredibilem dico, sed non alicui christiano imitabilem, quod hic numquam sine potu unam horam perdurare valuerit. Sed Bolizlaus, quæ sola via fugæ patuit, ad Heinricum marchionem, qui proximus ei tunc fuerat, confugiens, propter illatas sibi injurias ab eo captus est; postmodum, quia hospes eo advenerat, dimissus, ad equivocum suum amitæque filium, in sceleribus comparem, licet facultatibus disparem, vitæ duntaxat amore perrexit. Iste autem potiori usus consilio, ad regem Ratisponæ adhuc commorantem proficiscens, cum humili subjectione et fideli promissione hunc in dominum elegit, et quæ postulavit ab eo in beneficium acquisivit, et abitus in omnibus caritative, revertitur cum bona pace.

16. Dum hæc aguntur, Hartwigus, de quo superius dixi, de prosperitate et adventu regis Heinrici admodum cariosus, omnes introitus Longobardiæ, qui ab accolis clusæ vocantur, vigilantia custodia firmabat. Qui, ut superius dixi, electionis suæ consiliatores et fautores, ut digni fuerant, tractare non desistebat. Inter quos Brixiensem episcopum, aliqua quæ sibi displicebant loquentem, capillis aripiens et solotenus ut bubulcum deiciens, cunctis infrenatam manifestavit iram. Sed quid eum singulis vitiis circumscribere conor, cum in regno et populo appareat quæ turba iniquitatis ad hæc perpetranda eum armaverit? Unde nonnullos priores sibi suppositos (629) commissi pœnituit, et per internuncios et per litteras Heinricus regem ad deferendam se venire rogabant, aut eo in aliis negotiis occupato, principes suos mitteret. Horum necessitati ad succurrendum Otto Carentorum

VARIE LECTIONES.

⁹¹¹ pene 2. ⁹¹² sæpius. ⁹¹³ othelricum 2. ⁹¹⁴ ita A. S. l. l. ad. 2 ⁹¹⁵ tunc. add. A. S. ⁹¹⁶ mittere A. S. ⁹¹⁷ carrentorum 2.

NOTÆ

(627) Gerardus I, Everhardi Alsatiae comitis filius, qui duxerat Evam, filiam Sigifridi comitis Luciliburgensis, Cunegundis imperatricis sororem.

(628) Bruchsal, ubi rex Otc. 3 fuit.
(629) l. e. primates sibi subditos.

dux et Veronensium comes, cum Heriberti comitis A filio Ottone et Ernasto, Liupoldi ⁹¹⁷ marchionis filio, cum aliis paucis ob spem majoris auxilii ab Italis promissi, a rege dirigitur. Quis autem ille dux Otto fuerit, quia superius reticui, breviter intimabo. Hic igitur a Conrado duce et Liudgarda, filia Ottonis maximi, procreatus, morum gravitate actuumque probitate parentelam suam decorabat (630). Et cum post mortem cesaris jure consanguinitatis et ætatis virtutumque maturitate ab Heinrico tunc duce in regem aligeretur, tantum hoc onus humiliter excusans, eundem primus per internuncios ac per se ipsum quasi ad hæc aptiorem sibi preposuit, fideliterque semper adjuvit. Hunc ex parte regis venientem, archiepiscopumque Ravennæ Frithericum cum marchione Thiedolfo (631) ceterisque B regis fidelibus ei ad auxilium occurrentem, Hartwigius in medio positus linceisque oculis (cf. Hor. *Serm.* 1, 2, 90) omnia perlustrans ⁹¹⁸ cum comperiret, ad interrumpendos eos Veronam cum magna multitudine venit, lusasque ab episcopo ejusdem civitatis huc usque munitas expugnando cepit. Audiens autem, Teutonicos in Tridenti planitie condesse, illo properat, et eos non inveniens, iterum velox se in Campaniam Veronensem (623) recepit. Quo dominicæ nativitatis festa in quodam castello celebrante ⁹¹⁹, Otto dux omnia ejus acta ut primo intellexit, legatos sibi licentiam transeundi aut ex sua parte accipiendi postulantes misit. Hiis petitis ex profunda calliditate animi Hartwigus respondit: *Hic pernoctate, ut cum meorum amicorum consilio* C *vos crastino de hiis omnibus certos remittam.* Ille autem, nunciis ⁹²⁰ nostris id ignorantibus, per omnem eam noctem singulariter suos in castris positos circumquaque perlustrans, ad preliandum mane contra Teutonicos mentem ⁹²¹ corroborare et arma preparare monet. Proxima primum oriente aurora, legati ducis responsi gratia regem ⁹²² aggressuri, cum Longobardos militari manu pugnæ intendere eventum cernerent, ipsum quid hoc significaret percunctantes, certam adversus ducem congressionem jussi abire perceperunt. Quos Hartwigus cum exercitu pone ⁹²³ secutus, ad Ungaricum ⁹²⁴ montem, ubi dux cum suis legatos expectabat, sole jam mediante, pervenit, hostesque, quamvis per fodrum et ad custodiendas undique vias divisos, tamen ad resistendum paratos invenit. Confligunt itaque D

utrimque fortia agmina impetu vehementi, et nisi Theutonicorum ⁹²⁵ aciem hostium numerositati imparem fuga Ottonis, germani presulis Gebehardi, turbaret et impediret, victricem eam hostis Longobardus sensisset. Tum ⁹²⁶ vero ex magna parte mutilata, pro pudor! ceditur, et victoriæ honore privatur, sed non sine maximo Hartwigi detrimento.

17. Interea rege a Bawaria egresso et in Frankanavordi⁹²⁷ incarnationem dominicam celebrante, multorum legationes ei deferuntur; qui legati primo benigne auditi, dehinc largiter munerati, omnes revertuntur leti. Ibi quoque dux Herimannus ⁹²⁸ humiliter regi famulatur, et ab eo caritative, ut talem decuit personam, habetur. Inde rex discedens Muselenorum pagum visitavit, et ad Theodonisvillam (633) veniens, generale ibidem colloquium cum comprovincialibus habuit (*an.* 1003). Rege vero ibidem omnibus aliqua necessitate laborantibus benigne legem dare cupiente, Merimannus ac Theodericus solo nomine duces, sed non re, temptabant hoc impedire, sed frustra ⁹²⁹, continuo animadvertentes auctori justitiæ se merito succumbere. Nam rex quoddam castellum ducis, Mulsberg (634) dictum, ob instantem totius populi necessitatem destrui, et ut numquam reedificaretur, firmiter precepit. Hiis absque remotione ⁹³⁰ omni peractis, rex ad Aquasgrani iter disposuit (*Jan.* 24) ut ibi anniversarium domini et antecessoris sui (635) cesaris summa diligentia compleret, et Liutharienses unanimiter convenirent. Quem quamvis paululum tardaret interim innata infirmitas, tamen ad perficiendum justi desiderii propositum Christi illi aspiravit vires ineffabilis pietas. Dein Trajectum (636) amore sancti presulis Servatii veniens, de prelio nostrorum male pugnato (HORAT. 1, 24, 19) ibi certum comperit. Et quia omne, quod nequit corrigi, lenitur ⁹³¹ patientia, quamvis graviter tamen sapienter audita sustulit incommoda. Inde Leodium ob impetranda Christi athletæ Lamberti patrocinia veniens, ibi colica passione admodum gravatur, sed prædicti martiris intercessionis suffragiis liberatur. Hinc ad Aquasgrani rediens, purificationem Dei genitricis ibidem venerabiliter peregit. Inde ad Niumagun (637) commeans, pluribus diebus quadragesimæ ibi moratur, primo regnum Dei justitiamque ejus querere, postea humanæ fragilitati studens necessaria suggerere.

VARLÆ LECTIONES.

⁹¹⁷ arnasto luppoldi 2. ⁹¹⁸ collustrans A. S. ⁹¹⁹ celebranti 2 ⁹²⁰ nuncius 2. ⁹²¹ ita lacuna in cod. 2. *suppleta ex A. S. a. 1003.* ⁹²² tyrantum A. S. ⁹²³ pene ita A. S. 2. ⁹²⁴ Ungarium A. S. ⁹²⁵ theutonicorum 2. ⁹²⁶ Cum 2. ⁹²⁷ franckenfode 2. Franconeverde A. S. a. 1003. ⁹²⁸ haremanus 2. *sepit.* ⁹²⁹ nam add. A. S. ⁹³⁰ dilatione A. S. ⁹³¹ leniter 2.

NOTÆ.

(630) Similis fere locutio legitur supra l. iv, c. 26.
 (631) Leibnitius eum ipsum esse Theobaldum, avum celeberrimæ Mathildis, comitissæ Tusciæ, famosissimæque Hildebrandi pont. max. amicæ censet. Urs. Infra VI, 9. vocatur in codice I, Thiedoldus.
 (632) Insolita locutio, Campos Veronenses nanc regionem appellavit Liudprandus II, 41; Thietmarus ipse VI, 4, eam appellat planitiem Veronensem.

(633) Thionville, Diedenhofen. Rex ibi fuit Jan. 15, teste charta ejusdem.
 (634) De hoc castello v. Chron. Gottwic. t. I, p. 694. Urs.
 (635) Sc. Januar. 24.
 (636) Trajectum ad Mosam.
 (637) Noviomagi constat ex chartis regem fuisse d. Februarii 23 et 28.

18. Mortuo interea duce Wlodoweio, fratres predicti, una cum matre expulsi, a Boemensibus penitentia ductis revocantur. Quos Bolizlaus, Poleniorum rector, collecto undique exercitu, petens iterum expulit, equivocumque suum exulem pristinis honoribus prefecit, seque domum, latentibus insidiis suis alta mentis intentione, recepit. Sciebat enim nepotem suum se ⁹³² nimis vindicaturum in fautoribus suæ expulsionis, sperans se tunc meliori occasione forsitan introducendum. Quod et ita accidit. Enimvero cum Bolizlaus ⁹³³ Boemensis cerneret populum suum, execrando ritui deditum, in maxima securitate constitutum, impietatem suam ad confringenda fœdera pacis, quam sacramentis firmaverat, in tantum armavit, ut, collectis in unam domum coram se cunctis optimatibus, primo generum suum, gladio in caput ejus merso, ipse occideret, ceterosque inermes in ipsa sancta quadragesima, vir sanguinum et dolosus, nec sibi concessos umquam dignus dimidiare dies (638), cum suæ malitiæ fautoribus interficeret. Ob hoc residuus populus multum formidans ad Bolizlaum Polenum nuncios clanculum misit, qui perpetrati facinoris magnitudinem edicerent et futuri timoris ereptionem ab eo poscerent. His libenter auditis, mox per legatum fidelem hunc ⁹³⁴ ad colloquium cominus in arce quadam ad tractanda cum eo quædam necessaria communis utilitatis cum paucis ad se postulat venire. Huic junior Bolizlaus illico consentiens, ad condictum locum perrexit ⁹³⁵, caritativeque ab eo primo susceptus, in sequenti nocte erutis sibi oculis, ne unquam in suos tale quid perpetraret vel amplius ibidem regnare valisset, ab ejus familiaribus est prohibitus, exilioque longo deputatus est. In sequenti igitur die ad Pragam velociter properans, ab incolis semper de nova dominatione gaudentibus introducit, communiterque in dominum laudatur. Accrescente igitur ibi seculari potentia, attollitur infrenatæ mentis multo major solito contumacia. Hæc, lector, attendens scito, quod cujus animus in prosperis fit elatior, in adversis sepe erit humilior, quod non esse sapientis Scriptura testatur.

19. Hæc omnia rex dictante fama comperiens, honesta gravitate animi patientis tulit, suis dumtaxat imputans peccatis, quicquid in regno suis temporibus incommoditatis ⁹³⁶ accidit. Itaque quod oportu-
D num tunc maxime sibi videbatur, dissimulatis omnibus, quæ eis acciderant, nuncios ad Bolizlaum misit, mandans ei, si terram nuper a se occupatam de sua gratia, ut jus antiquum possit ⁹³⁷, retinere sibi in omnibus fideliter vellet servire, se

A ejus voluntati in hiis assentire, sin alias, se armis illi velle contraire. Hanc legationem, etsi justam et bene compositam, tamen Bolizlaus indigne suscipiens, futuram ultionem merito promeruit. Finita namque quadragesimali abstinentia, sicut exorsus sum, festum paschale Quidilingaburg antecessorum suorum more honorabiliter rex celebravit (639) [Mart. 28]. Ibi tum iniquam presumptionem Bolizlai et aspirationem Heinrici (640) dissimulans, familiaribus suis, ut tantam festivitatem decebat, arrisit. Ibi etiam Ottonem ducem et Ernastum ⁹³⁸ a prelio male pugnato revertentes regiis donis honorat, paternisque adminiculis consolatur. Nuncios quoque (f. 89). Rederariorum ⁹³⁹ et horum, qui Liutici dicuntur, misericorditer suscepit, hactenusque rebelles munerum dulcedine promissionumque jocunditate sedavit et de inimicis familiarissimos effecit (641).

20. Post hæc rogationum ⁹⁴⁰ dies a Christi fidelibus jugiter colendas Merseburg celebrans, de aperta Bolizlavi ducis et Heinrici marchionis rebellione intimatum est. Proximum pentecostes festum in Halverstidi a rege celebratur (Mai. 16). Post hæc ad Bawariam tendens, Heinricum auxilio Bolizlavi resistantem primo devincere, posteaque positus ⁹⁴¹ a longe insidias amovere conatur. Comperit etiam ad hoc quod Ernastus ab eo nuper honoratus et dominus Bruno, frater suus (642), cum eo injuste conspiraverant, ignorantes quod scriptum est :

Virtus consilii expers mole ruit sua.

(HOR. III, 4, 65)

C Rex autem ob sedandam horum arrogantiam familiares suos undique secus colligens, intrante Augusto ⁹⁴² bona prefati comitis invadendo vastavit, eumque, ubicumque extra urbem potuit, invitum latitare compulit. Dicit aliquis, non ignorans causam tantæ presumptionis, necessario eum hoc fecisse; sublimioribus non congruere potestatibus, tam firmiter promissa (f. 89), cuiquam fideliter servienti subtrahere devotionemque ceterorum abalienare. Quibus reciproco : non ullam in hoc seculo esse dominationem, nisi a Deo; et qui se contra eam erigat, divinæ majestatis offensam incurrat; subitanam iniquæ mentis inflationem patientiæ gubernaculo debere retrahi, et cum humili supplicatione consolationem expectare sibi veraciter profuturam; saciusque arbitror esse, alcius de die in diem ascendere, quam ruinam inexuperabilem subito ⁹⁴³ incurrere. Libenter nepotem meum aliqua ex parte defenderem, si veritatem a cunctis fidelibus honorandam polluere auderem. Approbata sunt in multis antiquorum proverbia : inveterata populi

VARIE LECTIONES.

⁹³² se deest A. S. ⁹³³ bolislaus 2. ⁹³⁴ nepotem A. S. ⁹³⁵ Qui mox consentiens ad condictum locum avunculo occurrit. A. S. ⁹³⁶ incommodi A. S. ⁹³⁷ possit 2. more antiquorum r. A. S. ⁹³⁸ arnestum 2. ⁹³⁹ Pergit hic codex 1. redariorum 2. ⁹⁴⁰ rogationum 1. ⁹⁴¹ positos 1a. ⁹⁴² augusta 1a ⁹⁴³ add. 1 b.

NOTÆ.

(638) I. e. attingere vel dimidium dierum sibi concessarum.

(639) Cf. Ann. Quedlinb. a. 1003.

(640) Marchionis Bawariæ.

(641) V. Ann. Quedl. l. I.

(642) Bruno, postea a. 1007, episcopus Augustensis.

facinora parere nova mali pudoris detrimenta. Namque patri regis genitor istius non ut miles, sed ut inimicus sepe resistit, imperatorumque partem, ut ipse testatus est, ob confirmatam sacramentis gratiam adjuvit. Similiter et iste usque in finem ultimi Ottonis ei fidelis erat, seniorique suo usque ad hæc infelicia strenue ministrabat tempora. Sed regi secreto mentis latebat repostum (643) patris sui que zelus infinitum. Spero autem, quod hoc omne pro amore Christi inultum semper⁹⁴⁴ relinqueret, si hunc tam crudeliter et cum cæteris sibi contrariis (f. 90) aperte sibi renitentem non cerneret. Henricus marchio quamvis in hoc crimine solus culpabilis appareret, tamen absque consilio aliorum hoc primitus non aggreditur. Et quia pro magno dedecore in hoc seculo proditor habetur, maluit hoc conscientia gementi celare, quam sui damnum aliorum augere detrimentis; et ob hæc qui prius viriliter suam ab hoste defendere studuit patriam, tunc aperuit huic in rapinam mittiturque ei clam a Bolizlavo auxilium nihil sibi omnino proficuum.

21. Venienti autem tunc regi ad locum, qui Hatheresburgi⁹⁴⁵ (644) dicitur, omnem thesaurum suum se precedentem Maganus, comitis predicti miles, cum suis corripit, ac tum intra se dividentes, ad Amardelam civitatem (645) letus revertitur. Quos rex pone insecutus possedit⁹⁴⁶, compositisque bellorum instrumenti, eos vitam solum, reddita urbe et preda, fuis intercessoribus postulare compulit. Tunc destructa penitus eadem, divisaque inter suos Poleniorum multitudine, rex inde ad Crusni (646) C castellum, in quo frater comitis Henrici, Bucco nomine, dominam suam Gerbergam cum filiis custodire debebat, proficiscitur⁹⁴⁷. Exercitum autem undiquesecus circumsedentem Henricus comes cum suis exterius impugnabat, quosdam vulnerans, aliosque incaute frumentum equis (f. 90') congregantes perimit. Quod ne amplius fieri potuisset, rex curiose providi, positus militibus quadringentis, hostemque secretiora cujusdam⁹⁴⁸ vallis petere loca coegit. Quem ibi castra metantem rustici unius incontinens lingua custodibus prodidit. Hii autem medii fervore diei illo latentibus tendentes insidiis, ut primum castra visis agnovere tentoriis, alta voce per kirieleison socios convocantes, hostes, relictis ibidem omnibus suis, capto solum Ernasto, effugarunt. Reversi tunc idem ex magna parte tristes, effugiunt consodales admodum lætantes; presentatoque regi captivo,

A capitalis sententia a iudicibus decernitur, quæ Magontinæ archipresulis Willigisi intercessione supplici et quæ regi placuit redemptione amovetur. Tunc audita senioris sui fuga, Bucco comes gravi dolore concutitur, ac quid sibi tunc⁹⁴⁹ foret faciendum; socios consulit. A quibus diversa percepit responsa. Quidam dixerunt, ob fidem seniori suimet promissam ac ignaviam perpetuo eis inputandam mori malle, quam urbem cum tali pignore regi unquam dare; superstite adhuc seniore suo, auxilium semper sperare profuturum. Alii autem, qui plus sapiebant (f. 91), atque torrenti et homini potenti arduum esse testabantur resistere; devictos raro aut numquam promereri veniam; incolomes et nullo se tunc vulnere tardatos, cum domina suimet cæterisque bonis ac hospitibus abundi licentiam apud regem imploratuos affirmabant. Horum, ut opinor, consilio custos ejusdem civitatis Bucco cum Ottone germano suimet domino loquitur, ejusque suffragiis urbem regiæ potestati tradidit; ipso autem cum omnibus sibi commissis securus abiit. Confestim civitas radicitus dirui a rege jubetur; set parcentibus hujus rei auctoribus, magna ex parte cum ædificiis servatur.

22. Interim dum rex Henrici comitis urbem Crusni vocatam possedit, Bolizlavus eum in aliquo ledere sumopere nisus, clam exercitum colligit, et per nuntios suimet Guncilinum fratrem ortatur, ut memor firmæ promissionis urbem Misnensem suæ redderet dicioni amicitiamque renovaret pristinam. Ille autem sciens, istius ingressu a gratia regis et a demonio⁹⁵⁰ tali se penitus exclusum fuisse, mandatis talibus respondet: *Omnia quæ præter hæc a me expetis, frater, libenter impendo. et si unquam hæc faciendi (f. 91') oportunitas accidit, non recuso. Sunt mecum senioris mei satellites, qui talia non paciuntur; et si hoc publicatur, vita mea cum omnibus, quæ possideo, periclitatur.* Hac legatione accepta, Bolizlavus internuntios custodiri et legionem ad Albim propere jussit. Hic qualitatem vadorum secreto perquirens, mane facto ipse⁹⁵¹ subsequitur, et ad Strelam civitatem, quia suæ dos erat filiæ (647), mandat, ut nec sibi quicquam timerent, neque cum clamore illato convicinos de hac re certos efficerent. Nec mora, exercitus jussu ducis in quatuor dividitur, et ad Ciriu castellum (648) vespere conveniri precipitur. Duæ⁹⁵² autem phalanges premissæ, ne sui aliquam a marchione molestiam paterentur, providere stude-

VARIE LECTIONES.

⁹⁴⁴ sep 1. sæpius. ⁹⁴⁵ ita 1a. sed alterum r. erasum est. Hatheresbrugge A. S. ⁹⁴⁷ possedet 1a. ⁹⁴⁸ profleissetur 1a. ⁹⁴⁹ cuidam 1. ⁹⁴⁹ a. q. s. t. add. 1b. ⁹⁵⁰ ita 1. i. e. demanio aut dominio. dignitate sua A. S. ⁹⁵¹ add. 1b. ⁹⁵² e in loco raso 1b?

NOTÆ.

(643) *Manet alta mente repostum.* Virgil. Æn. 1, 26.

(644) Fortasse Haderesbrugge in pago Nortgowe, hodie Herspruch juxta fluvium Regnitz, inter Nürnberg et Amberg.

(645) Amerthal, pagus haud procul ab Amberg

situs. Chron. Gottwic. I, p. 716 Uns.

(646) Creussen, infra urbem Baireuth.

(647) Conf. supra l. .v, c. 37.

(648) Nunc Zehren, pagus non multum ab urbe Misna distans. Castellum jam olim dirutum. Uns.

bant. Totus hic pagus, qui Zlomizi (649) dicitur, optime tum excultus, in una hac die igne, gladio et habitatoris educatione flebiliter desolatur. Sed qualiter is ⁹⁵³, qui omnes crebro fallere solebat, a quibusdam, qui in Mogilina urbe (650) sedebant, deluderetur ⁹⁵⁴, memorare libet. Hii cum a legione ad eos missa impugnarentur: *Cur sic facitis?* inquit. *Vestrum seniore optimum scimus, et hunc nostro preponere volumus. Tantum precedite, et nos cum familiis et possessionibus (f. 92) universis subsequenturos ⁹⁵⁵ non dubitate.* Talia orantes, non amplius vexabant hostes, et seniori suo hos ⁹⁵⁶ adventare pro certo nunciabant. Sed cum commilitones ad conductum sero confluere locum hosque ⁹⁵⁷ domi sedere dux cerneret, multum irascitur, et mendacibus sociis pœnas ⁹⁵⁸ minatur. Postera luce, orto jam sole, preda innumerabilis premititur, et magna pars hostium Albi immergitur. Cæteri domum redeuntes inlesi, dividunt predam, seniori suo optima ⁹⁵⁹ quæque assignantes. Non fuit minor captivorum numerus quam tria milia, et ut presentes affirmabant, multo amplius.

23. Henricus vero ⁹⁶⁰ comes se jam defecisse ⁹⁶⁰ animadvertens, ad urbem Crana dictam (651) properat, ibique Sifridum, filium comitis Sigrifridi juvenem, auxilio se expectantem collato inveniens, nec sibi neque huic ullam in rebellionem spem in his partibus promisit. Tandem cum eo ⁹⁶¹ multa locutus, eandem incendit, seque ad Boemiæ tunc invasorem Bolizlavum cum domno Brunone residuisque fautoribus concessit ⁹⁶². Sifridus vero, spe palam resistendi frustrata, non eos comitatur, set de futura commissi emendatione certus revertitur. Rex autem ad Cranam hostem insecutus fugientem, lenivit in hoc suimet animum, quod agnovit (f. 92°) se inimicum in destruendis preoccupasse. Misit tunc Henricum, Wirciburgensis episcopum, et Erkanbaldum, Fuldensis cœnobii abbatem, ut Suinvordi castellum incenderent atque diruerent. Quos adventantes Henrici comitis inclita mater, Eila nomine, ut talibus decebat personis, suscipiens et salutans, ut precepta intellexit regalia, perturbatur, concitoque cursu ad æclesiam properans, ibidem ignis concremationem prius sustinere, quam hac comburente viva vellet exire, testatur. Unde seniores prefati, ob Christi amorem ⁹⁶³ seculares postponendo timores, decretam mutabant sententiam; murosque urbis ac ædificia solotenus

A frangentes, tristem matronam his mulcebant promissis, si quando cum gratia regis fieri potuisset, hoc totum ex sua parte se renovaturos. Rex autem devastata omni comitis proprietate ⁹⁶⁴ et cum beneficio late divisa, ad Bavanberg venit; ibique exercitu suo bona cum pace dimisso, nativatem Dei genitricis (Sept. 8) sollempnibus celebravit gaudiis. Inde profectus ad silvam Spehteshart (652) nuncupatam, laborem expeditionis delinivit suavitate venationis (f. 93). Completa ibidem autumnali jocunditate, per Franciam transiit ad Saxoniam, indicens hiis proxima hieme suam ad Milzieni expeditionem (653). Post hæc natale Domini in Palithi ⁹⁶⁵ more priorum divinitus ac humanitus honorando ⁹⁶⁶ peregit (654).

24. Deinde ad Thornburg veniens (an. 1004), B Willigisum archipresulem cum cæteris familiaribus ad Gisilerum misit archiepiscopum, tunc nimis infirmum, ut memor Domini, quicquid ⁹⁶⁷ in destructo Merseburgensi episcopatu ⁹⁶⁸ hactenus deliquit, hunc resumendo injustamque sedem relinquendo, in ultimis saltem emendare voluisset. Hunc ⁹⁶⁹ primo propter Herimannum, quem sibi idem semper in regno summopere conatur preponere, odivit, posteaque data huic suimet gratia, inter familiarissimos habuit; commissisque ei omnibus in Saxonia suimet proprietatibus, fidelem in hiis persensit provisorem, multa quæ tunc suæ ardebant voluntati, per eundem complens. Tandem zelum Dei amplius ⁹⁷⁰ ferre non valens, perfecto hunc persecutus odio, hos, sicut predixi, nuntios misit. Quibus vix talibus respondit: *Dentur mihi trium vel quatuor induciæ dierum, et mihi liceat abire; quibus transactis (f. 93°) certa vobis referam.* Hoc apud regem inpetrans, et in curru, ut diu tunc solebat, exiens, ad Thriburi (655) curtem suam venit, ibique duos commoratus dies, 8 Kalendas Februarii migravit ab hoc seculo. Quo audito, rex corpus archiantistitis precedens, usque ad Magadaburch subsequitur, premitens eo capellanum suimet Wigbertum, ut de electione Taginonis ⁹⁷¹ unanimum confratrum voluntatem inpetraret. Set prepositus ejusdem civitatis, Waltherdus nomine, convocatis in unam confratribus universis, obitum senioris et adventum regis pariter indixit, obsecrans ut invicem unum aliquem inquirerent, cum quo antiquam eligendi consuetudinem retinerent. Cui ab omnibus ilico respondetur, eundem se communiter velle in dominum, divina ad hoc

VARIÆ LECTIONES.

⁹⁵³ his 1a. ⁹⁵⁴ deludetur 1a. ⁹⁵⁵ subsequenturos 1a. ⁹⁵⁶ has 1a. ⁹⁵⁷ hasque 1. ⁹⁵⁸ o ab 1 b. ut videtur additum, postea, ut sæpius a et o, erasum est 1. ⁹⁵⁹ optimo optimo 1a. ⁹⁶⁰ add. 1b. ⁹⁶¹ s. i. d. in loco raso 1b. ⁹⁶² ea 1a. ⁹⁶³ excessit 1. ⁹⁶⁴ amore 1. ⁹⁶⁵ proprietate 1. ⁹⁶⁶ polithi 1c: ⁹⁶⁷ honerando 1. ut jam supra. ⁹⁶⁸ quicquid 1. ⁹⁶⁹ merseburgensis episcopatum 1a. ⁹⁷⁰ hunc archiepiscopum Gisilerum rex 2. ⁹⁷¹ Tandem vero zelo Dei instinctus injustitiam tantam amplius 2. A. S. ⁹⁷¹ taginone, corr. tajone, aibi taiuone, sed ubique fere alia manu restitutum tagione 1.

NOTÆ.

(649) Supra l. i. c. 3, dictus Glomuci, ubi de lectione dubitari nequit.

(650) Mugela prope Hubertsburg et Oschatz.

(651) Kronach in Bavaria.

(652) Spessart.

(653) Conf. Ann. Quedlinb. a. 1003. qui hoc anno

referunt expeditionem, quæ secundum Thietmarum l. vi, c. 2. anno 1004. est suscepta.

(654) Conf. Ann. Hildesh. a. 1004.

(655) Alias Troibern, castellum nunc dirutum non multum a Thornburg adfuisse suspicor, et ex hac ipsa relatione et ex Felleri monum. ibid. p. 18. Uss.

favente gratia, habere. Hoc cum magna, ut decuit, humilitate idem suscipiens, veniam prostratus petiit. Delatum est corpus archiepiscopi ad sanctum Johannem (656) ibique proximam noctem dignis servatur honoribus. Postera autem die cum ad sanctum portaretur Mauritium, adveniente tunc ibidem rege, ab eo omnique clero et populo suscipitur, secundamque noctem diligenter custoditur. Mane jam facto, Arnulfus episcopus (657) (f. 94) a rege ad confratres et ad milites ⁹⁷² admodum tristes gratia Taginonem eligendi mittitur. Cui legationem suam cunctis ordine pandendi Walterdus respondens pre omnibus: *Scimus, inquit, quid vester senior intendat. Volumus, si licet fieri, potestatem habere eligendi; et cunctis presentibus his me quamvis indignum voluerunt in vacuum succedere, ut ipsi potestis probare. Detrimentum æcclesiæ fieri nostræ multum veremur; quod ne eveniad ⁹⁷³, regiam pietatem ac vestram petimus intercessionem. Non sumus immemores proverbii cujusdam sapientis (LUCAN. III, 145 sq.): Libertatem populi, quem regna coercent, libertate dominantis ⁹⁷⁴ perire, tantumque ejus umbram servari, si cunctis ejusdem velit obtemperare preceptis. His dictis, presu! egressus, regiis omnia instillavit auri- bus. Qui mox prepositum vocans multumque ei promittens, et sui licentiam ac consociorum in eleccione Taginonis gratiam acquisivit. Confestim in majorem convenientibus æcclesiam cunctis, rex baculo Arnulfi presulis clerum et populum Taginoni venerando patri, cum redditura summo judici racione, commisit eundemque in cathedram episcopalem ipse constituit assistantibus universis et ⁹⁷⁵ laudes Deo canentibus. Celebrata pro defunctis memoria (f. 94'), corpus archiepiscopi coram altari ⁹⁷⁶ australi sepelitur.*

25. Sed antequam ad nostræ sedis renovationem ⁹⁷⁷ perveniam, libet quædam de prefato viro qui tunc ordinandus erat, disserere. Fuit hic egregii clericus Vulfgangi, qui Ratisbonensem pius pastor, habitu et conversatione monachus, rexerat æcclesiam. Huic tam carus erat iste ut in vice filii a puero nutriens eundem, jam adultum bonis suimet omnibus prefecisset. Insuper ducis et imperatoris gratiam in tantum ei acquisivit, ut ⁹⁷⁸ si quando se de hac luce divina jussione subtraheret, hunc sibi successurum non dubitaret. Consummato tunc hujus exilii cursu ⁹⁷⁹ in sanctitate admirabili, venerabilis antistes cum am usque ad mortem egrotare cepisset, accersito ad se dilecto Taginone ⁹⁸⁰: *Pone, inquit, fili, os tuum*

A super os meum, accipiens a Deo insufflationem spiritus mei, ut ubicumque ardore juventutis incalescente, in gemina caritate sis ⁹⁸¹ frigidus, a summa potestate meique benivolentia temperamentum accipias; et si meis honoribus forsitan privaberis, post bis quinos solares annos, cum mea apud Deum tuo commissa, majoribus pro certo lætaberis. Post hæc vir sanctus cum finem suum adesse (f. 95) in spiritu presciret, jussit se in ecclesiam portare ⁹⁸²; expletisque ab eo orationibus cæterisque quæ a fratribus facienda erant, se cum sibi commissis Deo commendans, pridie Kalendas Octobris sanctum emisit in pace spiritum (an. 994). Electus ille ab universis ad imperatorem venit, set promissa non percipit, dato tunc ab imperatore episcopatu capellano suimet ^B Gebehardo. Committitur huic iste fideliter, et quamvis ab eo honorabiliter haberetur, tamen quia bonum et malum non sunt ad aliquid (658), non longum tempus cum eo ob morum suorum ⁹⁸³ inequalitatem ⁹⁸⁴ versatur. Adhesit namque ilico Heinricho tunc duci, et propter castitatem mentis et corporis ei complacuit, ac usque ad hanc diem, quam prefatus sum, malis moleste, bonis accepte, per dius et pernox ei servivit, Deo et hominibus sua specialiter impendere satagens; completurque ⁹⁸⁵ ob hoc a rege, propter sancti viri ab eodem unice dilecti amorem ⁹⁸⁶, veredicum ⁹⁸⁷ ejusdem vaticinium, decursis tunc, ut ipse domnus Tagino sepe mihi retulit, decem annorum curriculum. Qui carissimum suimet dominum ac reginam cum omnibus consociis multiplicibus, ut ^C decuit, honorat muneribus, nequaquam suæ benignitati ad hoc subpetentibus.

26. Inde rex cum eodem ad castellum (f. 95) ipsius, nomine Givikansten ⁹⁸⁸, pergens (an. 1004), omnia, quæ ibidem ab Gisilero antistite collecta sunt, singulariter perspicit, et hæc esse esse superflua testatur. Dehinc Merseburg diu pastore suo viduatam consolationis gratia adiens, eandem pristinis restitui honoribus quam maxime conatur. Ibi tunc Tagino venerandus 4 Nonas Februarii, id est yppapanti Domini, id est obviacione justii Simeonis, accepta ab Hilderico antistite (659) licentia, qui primus horum in ordine fuit confratrum, a Willigiso, archipresule Magontino, consecratus est, presente rege ac Romano nuncio, omnibusque coepiscopis ad hæc faventibus. Et quia is, ut scriptura ejus testatur, ab solo ordinandus apostolico, huc (660) venire propter instantem necessitatem non potuit

VARIE LECTIONES.

⁹⁷² ministeriales 2. A. S. ⁹⁷³ nec (corr. ne) veniat 1. ⁹⁷⁴ dominatis 1. ⁹⁷⁵ add. 1b. ⁹⁷⁶ altare 1a. ⁹⁷⁷ renovationis 1a. s. eraso. ⁹⁷⁸ deest 1. ⁹⁷⁹ in 1. hic est rasura trium aut quatuor, et post antistes octo vel novem litterarum. ⁹⁸⁰ tagione 1 a. littera g adrasa, neque restituta. ⁹⁸¹ add 1 b. ⁹⁸² portari 1c? 2. ⁹⁸³ suarum 1a. ⁹⁸⁴ inequalitate 1. ⁹⁸⁵ que add. 1b. ⁹⁸⁶ quippe qui nutritor ipsius regis extitit add. 2. nam et n. i. r. fuerat A. S. ⁹⁸⁷ verdicium 1c? ⁹⁸⁸ giuikanstaen 1a.

NOTÆ.

(656) Monasterium Bergense.
(657) Halberstädensis.
(658) I. e. non convenient.

(659) Havelbergensi.
(660) sc. Magdeburg.

ibidem sacri crismatis delibucione terciū implevit A numerum, Waltherdo post se omnem committens episcopatum ⁹⁸⁹ (661). Rex autem, quo semper esurivit atque sitivit, justiciæ cibo gestiens tunc sariari, quia aliter non posse fieri apud Arnulfum presulem sciebat, cum ⁹⁸⁹ centum concambio mansorum, super solum Merseburgensem burgwardum, episcopalem redemit bannum. Quicquid autem a carissimo Taginone exposcerat, bonæ voluntatis habundantia hoc largiente perceperat. De Misni (f. 96) atque de Citici episcopatibus decrevit regia potestate ad integrum redire, quod antiquitas hinc demptum valuit explicare. Unde hiis versibus preludo Christi odas concinentibus ⁹⁹⁰ :

O sol justiciæ fulgens ⁹⁹¹ super omnia, Christe ⁹⁹¹ !
Adventu primo mundum redimensque secundo
Cum patre plasmator dissolvens, examinador
Solutus, pro variis dispensans ⁹⁹² premia factis
Humano generi, sceleris per prona labenti,
Vera dies, lucem, tu, nunc benedicto talem,
Qua pius æcclesiam visitasti despoliatam.
Mersburg te laudet, de tuis munere gaudet,
Ejus et nati, pastores ac renovati
Persolvant grates tibi nunc ex corde fideles.
Inclite rex regum, modo suscipe fasma (662) tuorum.
Clemens Heinricum de cœlis respice servum,

Et contactalem suimet defende fidelem,
Hiis tua pro parvis bona prestans maxima donis.
Vivat in ætheria Taginonis spiritus aula.
Waltherd et Gero (663) valeant in fine beato ⁹⁹³.
A Christo salvi sint omnes atque locandi
Sedibus Elisiis (664), te, Mersburg, qui pietatis
(f. 96') Affectu dextris exaltavere benignis.
Omnia qui primus regis, Deus, atque supremus,
Hanc moderare, tuo queat ut subsistere remo
Ejus custodes tua sint precenta sequentes,
Hostes nil valeant, conversi sed bona reddant.
Sis rogo propicius, qui destructor fuit hujus.
Insuper et cunctis, qui subvenere malignis,
Da veniam, læti quo spectant certa futuri ⁹⁹⁴.

Urbs Wormacensis gaudet temporibus istis
Libertate sua, cujus manebat in umbra
Hactenus, atque ducum fuerat sub lege suorum (665).
Burchard antistes lætatur et inter heriles
Ex animo proceres, quod non timet amplius hostes
Nunc ex contiguo, longe semotus ab illo.
Aula ducis domini domus est jam preclua Christi,
Et judices varios clerus nunc deprimit illos.
Hoc rex Henricus fecit, pietate coruscus ⁹⁹⁵,
Hanc propriis solvens rebus Christoque remittens.
Annuit ista pius Otto ⁹⁹⁶ dux, atque benignus
Munere regali concessit habunde teneri (666).
Ex hoc lætantes sint semper quique fideles ⁹⁹⁷.

LIBER SEXTUS.

1. (f. 97) Post salutiferum intemeratæ virginis C partum consummata millenarii linea numeri, et in quinto ⁹⁹⁸ cardinalis ordinis loco (an. 1004 Febr.) ⁹⁹⁹, ac in ejusdem quartæ inicio ebdomadæ, in Februariomense, qui purgatorius dicitur, clarum mane (cf. PERS. III, 1) illuxit seculo, et Henricus, Dei gratia rex, antecessorum nevam suorum cupiens emundare sibi que veniam promereri æternam, dispositis secundum suimet placitum ad hæc pertinentibus cunctis, perrexit ad domum suam, ubi se corporaliter ¹⁰⁰⁰ semper solebat reficere, ut ibi desiderato diu alimento paululum recrearetur in mente. Convocansque ad se omnes regni primates, dedit epi-

scopatum sanctæ Merseburgensis æcclesiæ cui-dam ¹⁰⁰¹ capellano suimet, nomine ¹⁰⁰² Wigberto, cum archiantistitis baculo Taginonis, cum quo ipse, quicquid antecessor suus injuste de hac auferre presumpsit æcclesia, renovationi ejusdem arridens reddidit (667), consentiente hoc Arnulfo presule, Eido quoque et Hilliwardo episcopis, quibus ¹⁰⁰³ diocesis illa fuit divisa, ac omni populo applaudante. Ductus mox cum divina jubilatione ad sedem suam Wigbertus (f. 97'), eodem die ab archiepiscopo suimet Taginone, et a confratribus Hillerico et Wigone cum predictis coepiscopis consecratur.

2, Interim Bolizlavus suo furore et comitis Hein-

VARIÆ LECTIONES.

⁹⁸⁹ Wathedo — episcopatum *add. 1b.* et w. commisit 2. A. S. ^{989*} *add. 1b.* ⁹⁹⁰ 2. *hoc loco sextum incipit librum, in ima margine addens* : Incipit prol. lib. sexti. ⁹⁹¹ *Ita sine dubio legendum, fulges 1. xpriste 1.* ⁹⁹² *dispensas 1.* ⁹⁹³ Waltherd — beato *add. 1b.* ⁹⁹⁴ *Hic in ultima quaternionis pagina media desinit manus, quæ et hosce duos quaterniones, tibrum V. complexos, et sequentem seu sexti libri priora folia octo scripsit tractu continuo, ut atramentum ostendit. Sequentes versus alia manus Thietmari similis addidit, paulo post, ut videtur; ultimos quinque ipse Thietmarus apposuit. Unde apparet. tredecim ultimos versus reliquis esse recentiores.* ⁹⁹⁷ *Explicit prolongus, Incipit liber sextus add. 2.* ⁹⁹⁸ *Ursinus alique jam adnotaverunt hic legendum esse* : in quarto cardinalis... ejusdem quintæ inicio, ut tum ex ipsa narrationis serie, tum ex Henrici regis chartis 1004, Mart. 5 et 6. *dati patet.* ⁹⁹⁹ *loc in loco raso 1b.* ¹⁰⁰⁰ *corporaliter a.* ¹⁰⁰¹ *ita A. J. vocabulum in 1. erasum quidam fuisse videtur.* ¹⁰⁰² *add. 1b.*

NOTÆ.

- (661) Conf. infra I. vi.
(662) *I. e.* sermo, a fando.
(663) Gero electus in archiepiscoporum Magdeburgensem a. 1012
(664) *Sedibus Elysiis* ex Lucani Pharsal. I. III. v. 12.
(665) Plurima a Henrico II sunt privilegia data

æcclesiæ Wormatiensi. Noster respexit imprimis præceptum regis a 1014 Jul. 29. datum, per quod eam versus iniquas comitum impetitiones tuetur.
(666) *Videsis chartam regis a 1002 Oct. 3.*
(667) Hæc renovatio episcopatus Merseburgensis per chartam regis anno 1004, Mart. 4 datam est sancita.

rici ustrictu magnam vim Bawariis omnibusque A concivibus suis intulit. Oh hanc causam rex indicta prius expeditione, Milzini fines hostiliter invasit, et ni superflua nivis effusio celeriter resoluta eum impediret, omnis hæc regio habitatore vastata caruisset. Inde reversus, tristis Guncelioni marchioni cæterisque patriæ defensoribus positis auxiliatur presidiis; ac tunc Merseburg veniens, fratrem suum fugisse ad Ungariorum ¹⁰⁰⁴ regem (668) veniæ gratia acquirendæ, Heinricum autem incepti multum penituisse, ab fidis intercessoribus ab eo missis comperit. Quorum et maxime percari suimet Taginonis ¹⁰⁰⁵ et Bernhardi ducis supplicationes etsi invitatus suscipiens, prefato comiti suimet gratiam ea ratione indulisit, ut predium sibi suisque fautoribus et incolatum redderet, ipsum autem, quamdiu B voluisset, in custodia detineret. Henricus vero se nimis in omnibus culpabilem lacrimabiliter professus, more et habitu penitentis regi se tradidit, ejusque jussione (f. 98) ab archipresule predicto in castellum Ivicanstem detruditur, diligenterque a suis militibus die noctuque servatur. Ibi tunc preter aliud bonum opus in una die psalterium cum 150 veniis cantavit ¹⁰⁰⁶.

3. Interea rex Italicæ haud inmemor injuriæ, omnes suos fideles ad hanc ulciscendam hortatur, ac instanti quadragesima ipse eo cum armato milite destinavit pergere. A Merseburg tunc exiens, sancti Mauricii apud Deum intercessionem itinerisque prosperitatem Magadaburg peccit (669). Inde per ¹⁰⁰⁷ Thuringiæ orientalisque fines Franciæ C transiens, ad Ratisbonem venit; ibique habito regali placito, militi suimet generoque Henrico (670) 12 Kalendas Aprilis cum omnium laude presentium, cumque hasta signifera ducatum dedit. Dehinc Augustanam urbem itinere attingens, a Sigifrido antistite ejus honorabiliter introducit et habetur. Ibi tunc duas tantum noctes commoratus, reginæ diligenti salutatione licentiam dedit ad Saxoniam abeundi, dilectoque eam ¹⁰⁰⁸ commisit Taginoni. Ipse autem cum exercitu progreditur usque ad locum qui Tinga ¹⁰⁰⁹ (671) dicitur. Ibi domnus Brono, frater ejus, cum Ungaricis intercessoribus regi presentatur, et ab eo data sibi gratia misericorditer suscipitur. Equidem ab archiepis D piscopo Taginone rogatus, ad predictam civitatem veni, et cum eodem (f. 98') redii (*Mart.*). Venimus ad saltum Geronis (672), ibique cum venerabili abbatissa Hathui palmas solemniter peregrimus; 4 fe-

ria ad Magadaburg regina veniens, cenam Domini et subsequentem dominicæ resurrectionis sollempnitatem ibidem celebravit.

4. Rex autem per multas itineris asperitates ¹⁰¹⁰ ad Tridentem veniens urbem, ibi palmarum festa colit (*Apr.* 9), et exercitum nimii laboris necessitate afflictum hac celebri sollempnitate ¹⁰¹⁰ paululum respirare permisit. Quem adventantem Hardwigus rex ¹⁰¹⁰ presciens ac multum expavescens, ad munitiones supramemoratas nuntios probatos misit; ipse autem collectis agminibus in Veronensi ¹⁰¹¹ planicie considens, sperabat presentia preteritis prosperitatibus forsitan respondere. Hunc transitum Henricus rex interclusum aut vix aut nequaquam expugnandum comperit; et alio se vertens, cum suis tractat familiaribus, si clusas hinc longe remotas, Carentanis auxiliantibus, intercipere ullatenus valuisset. Quod consilio prudenti, quamvis arduum multis videretur, effectum est. Carentani regalibus jussis illico obtemperantes, in duas dividuntur legiones; unam, quæ ante ipsum diei crepusculum montem clusis (f. 99) superpositum cum peditibus clam preoccupabat, alteram ¹⁰¹² quæ jam facto mane ad has expugnandas subsequitur, audito a premissis commilitonibus signo tam vehementi, ut ex latentibus hostium insidiis audiri potuisset. Qui post tergum, ut opinabantur, securi, venientibus obviam armati properant. Sed nostri eos ex latere irruentes alios effugarunt, quosdam autem precipicio et in Brenti fluminis inundacione compellebant interire. Sicque victores clusas ¹⁰¹³ usque ad regis adventum sollicite tuebantur. Hoc rex ab internunciis ut audivit, relictis omnibus impedimentis, optimis satellitibus exceptis, cum magna difficultate eas pertransit, et juxta litus aquæ supramemoratæ in quadam grata planitie castra metatus est, ut ibidem cenam Domini et chrismatis consecracionem ac passionem dominicam et sanctam ejus resurrectionem sumopere veneraretur (*April.* 13-16). Interdicta est omnibus per bannum regalem a palatino comite fuga, et resistentibus viriliter promittitur solatio futura. Rex autem in 3 feria aquam transiens predictam, fixis iterum tentoriis requievit, exploratores prestolans, sollicite ad quærendam ¹⁰¹⁴ Hardwigi hostis conversationem clandestinam.

5. (f. 99') Longobardorum vero mens ¹⁰¹⁵ hæcenus in malo unanimis, divinæ pietatis instinctu dividitur, et ab injusto supplantatore disjuncta, a Deo coronato regi ¹⁰¹⁶ Henrico securum fuga patefecit

VARIÆ LECTIONES.

¹⁰⁰⁴ i erasum 1. ¹⁰⁰⁵ dagionis 1c. *sæpius*. ¹⁰⁰⁶ Ibi — cantavit *add. 1b.* ¹⁰⁰⁷ Imper 1. ¹⁰⁰⁸ ea 1. ¹⁰⁰⁹ ita 1 in loco raso. Tonga A. S. ¹⁰¹⁰ asperitatis 1. ^{1010*} *add. 1b.* ¹⁰¹¹ uveronensi e *corr. 1b.* ¹⁰¹² cum — alteram *suppletum ex A. S. in cod 1 hic majore versus parte abscissa,* ¹⁰¹³ clusas 1a. ¹⁰¹⁴ acquirendam 1a. ¹⁰¹⁵ Post syllabum *clan in 1. major versus pars excisa;* destinatam — mens *suppleta ex A. S.* ¹⁰¹⁶ rege 1a.

NOTÆ.

- (668) Sc. Stephanum.
 (669) Ibi adfuit Februarii d. 24, teste charta.
 (670) Henricus dux factus Bavaricæ, frater fuit reginæ Cunigundæ.
 (671) Nunc Thingau, prope civitatem Kempton.

Dedicationi ecclesiæ S. Mariæ in hac civitate Martii die 19 Thietmarum nostrum adfuisse, conjici licet ex Kalend. Merseburg. h. d.

(672) Gerenrode in ducatu Anhaltino.

ingressum. Verona primo eundem suscipiens, exultat in Domino, advenisse defensorem patriæ, auctorem vero abisse totius miseræ. Huic occurrunt diu expectato Thiedoldus ¹⁰¹⁷ marchio cum predictis auxiliatoribus, gaudens tempus advenisse, quo ¹⁰¹⁸ secretum bonæ voluntatis sibi liceret huic aperire. Tunc rex tali comitatu Brixnam (673) veniens, ab archiepiscopo Ravennate et ab hujus sedis provisoro Ethelberone ¹⁰¹⁹, cum provincialibus succipitur. Inde Pergamam, ab Arnulfo imperatore olim devictam (674), itinere attingens, Mediolanensem archiepiscopum fide sacramentis firmata recepit. Post hæc Papiam visitans urbem (*Mai*), ab archiantistite hoc et a primis illius regionis susceptus, cum admirabili laude ad æclesiam ducitur, et communi electione sublimatus in solium regale collocatur.

6. Eademque die revelatur, qua mutabilitate totius mundi hujus instabilis cursus in primum semper volvatur. Namque inter tot gaudia subito insequitur inimica pacis discordia, (f. 100) et a superflua vini ebrietate de vili causa interrupta est miserabiliter fidei connexio et sacramenti. Concives adversus noviter electum regem, armantur, ad palatium properant, et maxime hii, quibus jus Heinrici displicebat, Hardwigi autem relaxatio multebat. Clamor ut a rege audiret, et quid hoc esset, explorari cibus ab eo jubetur. Cui protinus respondetur, plebeios ¹⁰²⁰ furore subitaneo inflammatos et servili ¹⁰²¹ presumptione animatos, hanc commotionem orimtus incepisse; cæteros quoque omnes in detrimentum sui vel dedecus convenisse. Quos jam irrumpentes **C** Heribertus, Agripinæ ¹⁰²² provisor egregius sedare conatus, de fenestra ut causam tantæ invasionis inquirat, lapidum imbre et sagittarum infusione retruditur. Palatium autem ab hostibus graviter impugnatum, a domesticis ¹⁰²³ regis facile numerandis est viriliter defensum. Divisis etenim in plura necessaria nostris, major vis excrevit inimicis. Tandem audito clamoris immensi strepitu, nostri gregatim ad regem properant, hostesque adhuc insanientes paululum expellunt; sed imminente jam nocte sagittis atque lapidibus obviis tardantur. Quæ ad providenda, urbis tunc incendunt mœnia. Nostri autem qui foris erant, urbis propugnacula (f. 100*) fortiter ascendunt, quibus hii sic melius resistebant. Ibi tum quidam egregius ¹⁰²⁴ juvenis, Gisilbertus nomine, frater reginæ, a Longobardis vulneratus oppetiit (675), et consociorum tristitiam vehementer

A adauxit. Quem Vulferam miles, in medium agmen prosiliens unumque ex his per galeam usque in jugulum feriens, securus vindicavit. Sic alternando quietem cunctis ¹⁰²⁵ amicam belli ¹⁰²⁶ asperitate mutabant. Nonnullos ex hostibus, quos vi capiebant nostri, vivos regi presentabant. Subito ibidem una domus, quæ nostros tuebatur defatigatos, a Longobardis incensa ruit, at eos nulla spei certitudine potitos alacriores bello reddidit. Interim Alemanni cum Francis et Liuthariensibus ¹⁰²⁷ tandem hæc mala rescientibus fratris intrantes muris, in tantum concives persecuti sunt, ut e munitione domuum ¹⁰²⁸ suarum nec unus egredi presumeret (*an.* 1004, *Mai*). Harum sumitate hii nostros jaculis gravantes immisis, incendio perierunt illato. Difficile est cuiquam ad enarrandum, quanta ibidem strages diversis efficitur modis. Milites regis tum victores sine ulla offensione spoliis interemptorum utuntur. Hoc miserabili (f. 101) aspectu rex motus, et ut residuis parcerent firmiter ¹⁰²⁹ precipiens, se ad munitionem sancti Petri contulit, hostibusque veniam suppliciter implorantibus misericorditer indulgit. Tunc absentes quique ¹⁰³⁰ accepta regis victoria, aut ipsi veniunt, ut talia declinarent, aut obsides mittunt, fidem, auxilium et subjectionis debitum regi promittentes ¹⁰³¹.

7. Sedatis tunc Papiæ calamitatibus, rex ad Pontem longum (676) venit, Longobardorumque ¹⁰³² residuum agnem per manus suscipit; habitoque ibidem cum omnibus colloquio, rebusque maximis prudenter ordinatis, Mediolanum sanctissimi presulis Ambrosii amore petiit; moxque ad prata ¹⁰³³ predicti ¹⁰³⁴ reversus, presentem populum, de subito ejus conquerentem discessu, promissa celeri suimet reversione ceterisque consolationibus multis placavit pontis. Insistentem vero ¹⁰³⁵ tunc pentecostes sollemnitatem (*Jun.* 4) in loco, qui Grommo (677) vocatur, celebrat, Inde tum procedens, Tuscos ¹⁰³⁶ sibi obviantes in consorcium sibi firmiter servientium suscepit. Dehinc patriam revisere festinans, Alemanniæ fines, nuper a ducis ¹⁰³⁷ Herimanni solatio privatos, filioque ejus et equivoco adhuc puerulo deditos (f. 101) ad regendum et confirmandum invadit. Inde in Alsacia positam petens Argentinam, venerabilem Christi precursoris ibi excolit **D** nativitate. In cujus vigilia quæ Dominus per eum fecit mirabilia, non sunt mihi pretereunda, qui hæc piis ad delectacionem, reprobis autem dicuntur ad ter-

VARIE LECTIONES.

¹⁰¹⁷ Thiedolfus *A. S.* Thiedolfus *eum vocavit cod.* 2 *supra l. V. c.* 16. ¹⁰¹⁸ qua 1. ¹⁰¹⁹ *add.* 1b. ¹⁰²⁰ plebeios 1. ¹⁰²¹ servile 1a ¹⁰²² sedis *add.* 2. ¹⁰²³ domesticis 1 ¹⁰²⁴ egregius *ib.* ¹⁰²⁵ cunctis 1. ¹⁰²⁶ *ita* 1b *Martis* 2 *prælii* *A. S.* quietem belli cunctis amicam (?) a. 1a. ¹⁰²⁷ *ierasim* 1. ¹⁰²⁸ domium 1a ¹⁰²⁹ firmater 1a. ¹⁰³⁰ quique *corr.* quique 1. ¹⁰³¹ promittens 1. ¹⁰³² longobardorumque 1. ¹⁰³³ pratam 1a. ¹⁰³⁴ pont' 1. ¹⁰³⁵ *add.* 1. ¹⁰³⁶ induntuscos 1b. in Duntuscos 2. in Tuscos *A. S. Conl. etiam Adelbold Vitam S. Heinrici.* ¹⁰³⁷ n. adducis 1a.

NOTÆ.

(673) Brescia.
(674) V. *Annal. Fuld. et Reginonis Chronic.*, a. 804, Liutpra d. I. 23.
(675) *Kalend. Merseburg. xv Kal. Jun. Gisilbertus frater regine Chunigunde, obiit. Maii 14-35. regem*

Papiæ deguisse, ejusdem chartæ docent.
(676) Forte oppidum Sponte in agro Novaresiæ, Papiæque vicino. *Uas.*
(677) Urbis Crema, ut videtur.

rorem. Domus, in qua rex populo legis justiciam A dabat ¹⁰³⁸, subito cecidit, uni dumtaxat presbitero nocens, cum domna excommunicati injuste ¹⁰³⁹ sedulo commoranti. Ille pre cæteris in hoc crimine culpabilis, morte sua, prius contractis cruribus, luit pœnam commissi facinoris. Quam dulcia piorum gesta ad ædificationem animæ ipsi legimus et ab aliis visu ac auditu didicimus, et tamen obdurato corde miseri desipimus, nec amovemur inolita nequicia certis malorum pœnis, neque delectamur inestimabilibus justorum premiis ¹⁰⁴⁰. Hinc rex discedens ¹⁰⁴¹, sancti Martini presulis limen Magontia supplex adiit, ibique natale apostolorum (678) (*Jun.* 29) venerabiliter coluit.

8. Post hæc ¹⁰⁴² per Franciam orientalem iter faciens, Saxoniam, ut sepe professus est, securitatis ac B tocious ubertatis quasi florigeram paradisi aulam, revisit. Ibi tunc diu reconditum zeli latitantis archanum ab simplici corde evomuit, et ad compescendam (f. 102) Bolizlavi arrogantis seviciam, omnibus in sua ditione Christo sibi que fidelibus expeditionem Augusto jam mediante indixit (679). Statuto igitur termino in Merseburg exercitus fit collectio ac in hostem tandem secreta promocio. Assimulato namque in Poleniam itinere, naves Buruz (680) et Nisani ¹⁰⁴³ glomerantur, ut ficta suorum benivolentia non fleret inimico circumeundi propalatio ulla. Interim magna inbrium effusio in transeundis fluminibus exercitui ineffabilis fit retardatio, et cum minime quis hoc conicere potuit, in Boemiam rex celeriter perrexit. Hujus adventum leo rugiens cauda C subsequenti impedire satagens, in silva, quæ Miriquidui (681) dicitur, montem quendam cum sagittariis prorsus ¹⁰⁴³ intercluso omni aditu firmat. Rex autem id comperiens, premissis clam loricatis militibus electis, hostibus invitis arduam irrupere viam, facilem subsequentibus parantes ¹⁰⁴⁴ callem. Inter hæc Bolizlavo ¹⁰⁴⁵ in una dierum cenante, unus ex nostris, capellanus Reinberni presulis sui (682), de adventu nostri exercitus loquitur, et ab eo mox auditus quid diceret rogatur. Cui responsa referenti, tum id ¹⁰⁴⁶ inquit: *Si reperent ut ranæ, jam possent huc advenisse.* Et verum est hoc (f. 102'), ni aspiraret regem ¹⁰⁴⁷ divina pietas, et hunc non inflaret superbie magnanimitas, non proveniret nobis tam subito victoriæ prosperitas. Adjuvit etiam regem exulis D Jaremiri, qui firma pax interpretatur, comitatus, et adoptatus ejusdem adventus Boemiorum delinivit

agmen. Horum consultu et vocatione regi introitus patefecit, et in ipsa regionis istius janua unum castellum sua eidem sponte reddidit. Rex propter Bawarios nondum adventantes, tardato paululum itinere, ad urbem Satzi (683) dictam venit, et concives hos, portas sibi ilico aperientes et Polenos intus presidio positos occidentes, suimet cognovit amicos. Videns rex tantam stragem, commovetur, et superstites in una precipit æcclesia retrudi. Adest etiam, qui Bolizlavum a comprovincialibus esse interemptum pro certo referret. Letantur in Deo familiares regis, corruptique tristantur fautores adulterini ducis. Hii invicem mussantes ex injusti cordis sui secretario hoc evomere mendacium: si rex umquam in bona securitate consisteret, se tunc ad nihilum valere multaque ab eo pati contraria debere. Propter hoc latente igniculo sub cinere (f. 103), in hoc itinere ac postea sepissime regi suo cunctorum hostem fidelium brutis pejores animalibus proposuerunt, ignorantes, quod ab eorum fraude vicarium suimet in terris Deus pater ingenitus, speculator desuper, liberaturus erat e cælis.

9. Tunc Jarimirus jussu regis cum optimis militibus ex nostris ac cum incolis sibi adherentibus ad capiendum seu occidendum serpentem venenosum Pragam premititur (684). Quem preoccupantes nuncii prescriptorum, rem ordine pandunt (Cf. *VIRG. ÆN.* III, 179) Bolizlavo, de tali periculo prius securo. Hic legatione tali commonitus, clam se preparavit, et subsequenti nocte jam mediante, audiens C in urbe proxima, que Wissegrodi dicitur, campanas cives ad bellum sonitu hortantes, cum prima legione exivit, et patriam fugiendo revisit. Quem Zebizlovo, frater Adthelberti presulis et Christi martyris, subsequutus, in ponte vulneratus oppetiit, et magnum hostibus gaudium, suis autem luctum ineffabilem reliquit. Crastina autem die Jarimirus adveniens, populis jura veniamque commissi poscentibus ante portam dedit, ilicoque intromissus, pristinis honoribus magna (f. 103') jocunditate inthronizatur, ac tunc depositis vilibus indumentis, preciosioribus ¹⁰⁴⁸ ornatur. Huic ibi tum presentatur, quicquid unusquisque militum hosti fugitivo vel occiso spoliolum abstulit. Muneribus idem delectatus plurimis ad Wissegrodi introducit, ibidemque in dominum exclamatur, regis indulgentiam et secum huc usque perseverantibus diu elaboratum promisit bravium, Confluit undique secus tam vulgi quam seniorum ¹⁰⁴⁹

VARIÆ LECTIONES.

¹⁰³⁸ ita in loco raso 1b? ¹⁰³⁹ injustæ 1a. ¹⁰⁴⁰ nec ad correctionem vitæ justorum premiis ineffabilibus delectati convertimur 2. ¹⁰⁴¹ ab Argentina add. 2. A. S. ¹⁰⁴² post hac corr. post hoc 1. ¹⁰⁴³ ita 1b. 2 naves citiza nicici 1a. ¹⁰⁴³ add. 1b. ¹⁰⁴⁴ parentes 1. ¹⁰⁴⁵ bolizlovo 1a. *sæpims.* ¹⁰⁴⁶ id. corr. id 1. ¹⁰⁴⁷ regi 1c. ¹⁰⁴⁸ preciosioribus 1. ¹⁰⁴⁹ nobilium 2 A. S.

NOTÆ.

(678) Sc. Petri et Pauli.
 (679) Conf. Ann. Quedlinb., anno 1004.
 (680) Boritz, haud procul a Riesa juxta Albiam.
 (681) Miriquidui i. e. silva nigra (quod nomen myrkvidr etiam occurrit in carmine islandico Atlakvida in groenlezka). Hic designatur tractus mon-

tanus, qui hodie vocatur: das Erzgebirge. V. etiam chartam Friderici I imp., a. 1162, Febr. 26.
 (682) Sc. Colbergensis. V. Supra l. iv, 28.
 (683) Saaz.
 (684) Conf. etiam carmen celeberrimum manu scripti Könighoviensis.

ineffabilis turba, ad gratiam novi ducis percipiendam, et ad prestolandum gloriosi regis accessum. Hic tandem adveniens, ab antistite Thieddego et a duce Jarimiro cum immenso cleri totiusque populi tripudio succipitur, et ad ecclesiam sancti Georii deducitur. Cunctis mox dignitatibus a rege honoratur Jaremirus paternis, convocatis indigenis coram omnibus.

10. Sed cum ibi sanctæ Dei genitricis ortum omni celebrem mundo (*Septb.* 8) rex veneraretur, Goddescalcus ¹⁰⁵⁰, sanctæ Frisingensis æcclesiæ venerabilis pastor, nomen (685) cum re possidens, missam canere ac populos instituere ab eo precipitur et ab episcopo sedis illius permittitur. Perlecto tunc evangelio ¹⁰⁵¹, presentes idem ammonet de timore divino et de conservando geminæ dilectionis vinculo, de obedientia Dei sublimiorumque (f. 104) honore potestatum, et ad ultimum regem suaviter aggreditur, ut semet agnoscere, et omnia, quæ a primis vitæ hujus cunabulis usque ad hoc tempus honoris alicujusve commoditatis unquam percepit, largitate divina potius quam suis meritis ascribere voluisset. Insuper misericordiæ mentionem fecit, quæ unicum est salutis presidium, venerabile fidei ornamentum et magna ¹⁰⁵² remissio peccatorum. In cuius opere servando unicuique Christo fidelium tria sunt semper optanda: posse, et velle, ac perficere. Quæ cum a cunctis sint adimplenda, ab his maxime, qui nullum ledentes, sibi avent similia a Domino recompensari, et ut acceptabile ab his Deo votum fiat, ex corde debet unumquodque largiri et cunctis debitoribus remitti, ne mali vice servi ¹⁰⁵³ diris asstringantur tormentis. Et his concludens: *Te, inquit* ¹⁰⁵⁴, *obtestor per nomen et amorem ejus, qui suo debitori decem milia talentorum, id est Judeis recutitis* 686 ¹⁰⁵⁵ *suorum transgressionem preceptorum indulgit, Heinrici quondam marchionis, nunc autem, ut spero, vere penitentis, senior karissime, miserearis, vincula solvas et gratiam dones, ut co liberiori animo hodie Deum interpellas: « dimitte nobis (f. 104.) debita nostra » et reliqua.* Hac rex exhortatione lacrimabiliter profusa placatus, sic se facturum firmiter spondit ¹⁰⁵⁶, et post hæc domum veniens, misericorditer adimplevit.

11. Statutis tunc ibidem ¹⁰⁵⁷ omnibus, Bawarios domum remisit. Ipse vero ¹⁰⁵⁸ cum Boemiorum duce novo Milzienos, qui tum sibi fuere proximi, termi-

A nos per ineffabilem itineris difficultatem adiens Budusin urbem possedit. Sed cum in una dierum unumquemque suimet fidelium ad expugnandam eandem incitaret, ab uno sagittariorum ¹⁰⁵⁹ e ¹⁰⁵⁹ propugnaculis, ni divina custodiretur providentia, vulnere improvise lederetur. Quod illi, qui secus se stabat proximus, nocuit, et propositum inimici in alio peregit. Rex autem, elevato ad Deum corde supplici, hunc laudat, qui solitam pietatis vigilantiam sibi inmerito revelavit. Urbs vero prefata, igne jam adportato, combusta jaceret, ni hoc Guncelini marchionis jussio infausta prohiberet. Vulnerantur invicem multi, et nonnulli perempti sunt. Ex nostris autem unus nobilis et genere et virili conversatione, Hemuza nomine, cum urbanos crebro certamine provocatos pene usque ad muros insequeretur, molaris dimidio lapidis (f. 105) per galeatum caput prostratus, ab inimicis insultantibus in urbem mortuus trahitur. Hujus cadaver Henricus comes, frater meus, cujus is miles fuit, precio comparatum ad patriam reduxit. Alter vero, qui ob assiduum venationis exercitium indomitus Tommo (687) vocabatur, dum in Sprewa flumine hostibus fortiter resistit, torrentum lubricatione lapidum corruit, optimaque diu protectus lorica, tardo tandem ¹⁰⁶⁰ vulnere, pro dolor! oppetiit. Hunc unus ex suis satellitibus, ne aliquo deduceretur, cum prohibere temptaret, cuspide perfossus super eum corruit. Predicta belli asperitate ¹⁰⁶⁰ jam pene devicta, jubente per nuntium suimet Bolizlavo, regiæ potestati urbs salvis defensoribus traditur presidioque novo munitur. Post hæc rex cum exercitu itinere ac inedia jam defatigato domum rediit, marchiones, ubicumque opus fuit, solitis adjuvans ammiculis.

12. Hic cum se in Merseburg optatæ quieti indulgeret, Esiconem venerandum comitem, longa infirmitate vexatum, vitam hanc in Liubizici ¹⁰⁶¹ (688) finisse comperit (*Nov.* 22). Hujus corpus adveniens ipse suscepit, et honorifice sepeliri juxta ecclesiam sancti Johannis baptistæ in septentrionali parte precepit; pro cuius animæ remedio quoddam ejusdem predium Uppusun (689) nominatum cum candelabris duobus argenteis altari (f. 105) sancto et confratribus ibidem Deo famulantibus dedit (690). in super Wigberto antistiti mercatores et Judæos Appellas ¹⁰⁶² (*Hor. Serm.* 1, 5, 100), ab Gisilero primitus acquisitos ac diu commutatos, reddidit. Comitatum

VARIÆ LECTIONES.

¹⁰⁵⁰ goddescalce 1. ¹⁰⁵¹ gradum ascendit *add.* 2. gradum ascendens A. S. ¹⁰⁵² magno 1a. ¹⁰⁵³ serui 1. ¹⁰⁵⁴ Te, o rex gloriose 2. ¹⁰⁵⁵ recutitis 1. recusatis 2. ¹⁰⁵⁶ spondit 1a ¹⁰⁵⁷ Dispositis in Praga 2. A. S. ¹⁰⁵⁸ *add.* 1b. ¹⁰⁵⁹ sagittario ut videtur 1a. ¹⁰⁶⁰ asperitate 1a. ¹⁰⁶¹ u et secundum i alio atramento (1b?) in loco raso scripta, i in fine erasum 1. est ¹⁰⁶² ita 2 in 1. vocabulum erasam apellas aut potius appellas fuisse videtur.

NOTÆ.

- (685) Sc. servus Dei.
 (686) *Judæ recutiti* ex Martial. VII, 29 5.
 (687) Thamino A. S. Idem ut videtur qui Thangmarus dicitur in Ann. Quedlinb., a. 1003 et Tanko laicus in Necrolog. Merseb., Octobr. 25.
 (688) Lubeschitz ad fluvium Muldam.
 (689) Obhausen, vicus prope urbem Querfurt.

URS.

- (690) V. chartam imperatoris datam Merseburg, a. 1004, Novb. 23, per quam memoria comitis Esiconis instituitur apud Höfer l. 1, t. II, p. 139. Conf. Kalend. Merseb., Novb. 22, de morte Esiconis comitis.

super Merseburg et Beneficium ad hunc pertinens A Burchardo (691), et super quatuor urbes juxta Mil-
dam fluvium positas Thiedberno beneficium conces-
sit. Omne autem predium sibi iudicio retinuit. Hein-
ricum comitem a custodia absolutum cum gratia
abire precepit.

13. Sicut sanctæ matris æcclesiæ prospera spiri-
rituali ejusdem proli adaugendam Christi gloriam
1063 sunt preloquenda, ita ejusdem detrimenta ad
compunccionem 1064 provocandam huic sunt enar-
randa; quia hæc unanimi læticia, ista autem mesti-
cia pari conquerenda et molli paciencia sunt ab hæc
sufferenda. In Pathelbrunnun monasterium et omnis
ejusdem apparatus flamma nostræ iniquitatis ultrix
consumens, multorum corda fidelium commovit,
quæ amor divinæ remunerationis ad hæc renovanda
communiter accendit. Posita est etiam in loco, qui
Throtmunni (692) dicitur magna sinodus (an 1005),
ubi rex coepiscopis presentibusque cunctis plurima
questus est sanctæ æcclesiæ inconvenientia, et com-
muni eorundem consilio hæc statuit deinceps prohi-
beri, et optimo novæ institutionis decreto gravem
peccatorum suimet (f. 106) sarcinam relevari 1065.
« Anno dominicæ incarnationis 1005 (Jul. 7) anno
autem domni Heinrici secundi regnantis 4, in die
Nonarum Julii actum est in Throtmunni hoc decre-
tum gloriosissimi ejusdem regis et contectalis suæ
Chungundæ reginæ 1066, necnon 1066 et archiepi-
scoporum Heriberti Coloniensis, Lievizonis 1067 Bre-
mensis, Dagonis Magadaburgensis archipresulis
1068 tertii; episcoporum autem 1069 Notgeri 1070 C
Leodicensis, Suithgeri Mirmingardevordensis 1071,
Ansfridi Trajectensis, Thiederici Metensis,
Thietmari Asambrunensis 1072, Berenharri Ferden-

sis 1073, Berewordi 1074 Hillinessemensis 1075, Bur-
chardi Wormatiensis, Retharii Pathelbrunnensis,
Wigberti Merseburgensis 1076, Ekkihardi
Slesvicensis 1077, Othinkerdi (693). In obitu cu-
jusque prenominatorum singuli episcoporum
infra 30 dies, nisi infirmitas impederit, mis-
sam pro defuncto celebret, et unusquisque pre-
sbyter in monasterio similiter 1078 faciat. Presbi-
teri vero forenses tres missas peragant. Diaconi
et ceteri inferioris ordinis psalteria 10. Rex et
regina infra 30 dies 1500 denarios pro animæ
redemptione erogent et totidem pauperes pas-
cant. Episcopi singuli 300 pauperes pascant et
30 denarios expendant et 1079 triginta lumina
accendant. Dux autem Bernhardus 1080 500 pau-
peres pascat et 15 solidos expendat. Vigiliam
sancti Johannis Baptistæ et apostolorum Petri et
Pauli et vigiliam sancti Laurentii et omnium san-
ctorum in pane sale et aqua decernimus jeju-
nare; vigiliam assumptionis 1081 sanctæ (f. 106)
Marie, et omnes vigilias aliorum apostolorum sicut
in quadragesima. Quatuor tempora sicut in quadra-
gesima, excepta 6 feria ante natale Domini, quam
in pane, sale et aqua decernimus jejunare. »

14. Fresones rex 1082 navali exercitu adiens ab
1083 ceptis contumacibus 1084 desistere et magnum
Liutgardæ, sororis regine (694), zelum 1085 placare
coegit. Jussit 1086 etiam in palatio et in omnibus
regni suimet 1087 comitatibus expeditionem ad
Poleniam conventumque ad Liezca (695) per bannum
fleri. Convenit exercitus statuta hora 1088, id
est 17 Kalendas Septembris condito loco. Et
1089 rex sanctæ Dei Genitricis assumptionem Ma-
gadaburch celebrans, in 1090 ipso die post mis-

VARIE LECTIONES.

1063 spiritualibus filiis ad incitandos ipsos ad gloriam Jesu Christi sponsi ejus 2. 1064 compung-
cionem 1a. 1065 Sic A. S. revelari 1. 1066 Dimidium folium 106. in. cod. 1. ita abscisum est, ut versuum
exceptis tribus primis, fines desint. Litterarum abscisarum impar numerus, nam curva est illo sectio.
Quod deest ex cod. 2. supplevimus. 1066 necnon et, mensis, tii episcoporum. di Trajecten-
sis, Thiederici Metensis Thi, rchardi Wormatiensis. Retharii Pathelbrunnensis, i. In obitu cujusque
pre, rum infra 30 dies nisi infir, defuncto celebret et u, terio similiter faciat. Presbyteri, ant. Diaconi et
ceteri inferi, Rex et regina infra 30 dies 1500, tione erogent et totidem pau, 300 pauperes pascant et 30
de, ta lumina ascendant. Dux, t 15, solidos expendat apostolorum Petri et Pau, sanctorum in pane
sale, assumptionis sanctæ, aq, tu a, udgardæ, sit etiam in pala tibus expeditionem, bannum fieri. Con,
id est 17 Kalendas Septembris con, tricis assumptionem Mag, so die post Missam et carritatem, gina
Albiam transnavigans, Ricdago abbate de monte sancte Johannis baptistæ ob abscisa 1. 1067 luuzonis
1c. 1068 a. t. desunt 2. 1069 istorum quoque episcoporum 2. quod in 1. fuisse nequit. 1070 episcoporum
Suitgeri Mirmingardevordensis. Thiederici Metensis. Bernharri Ferdensis. Bernwardi Hildinesheimensis.
Retharii Patherbrunnensis. Burchardi Wormatiensis. Nothgeri Leodiensis. Ansfridi Trajectensis Thiet-
mari Osnabrugensis Wicperti Merseburgensis. Ekkihardus . . . . . Othinkardi . . . . . 2. 1071 M. ab.
1b. additum; ita in abscisis quoque nominibus sedes non nisi littera initiali indicatas fuisse, spacium folii
abscisi docet. 1082 A. add. 1b. 1073 F. add. 1b. 1074 n erasum 1. 1075 H. add. 1b. 1076 M. add. 1b. 1077
S. add. 1b. 1078 unusquisque presbiteriorum similiter. 2. A. S. 1079 et totidem 2. A. S. 1080 B. 1.
1081 deest 2, sed hæc in 1. abscisa esse spacium docet 1082 add. 1b. 1083 b erasum 1. 1084 ab incepta con-
tumelia 2. ab i. contumacia A. S. 1085 zelus 1a. 1086 Præcepit 2. A. S. 1087 o. c. regni sui e. in p. et
conventum in l. 2. 1088 E. c. statuto die 2. 1089 loco. Rex autem sollempnia de pausatione sancte
Marie virginis 2. 1090 deest 2.

NOTÆ.

(691) Burchardum comitatum tenuisse in Has-
saga, testatur charta jam laudata

(692) Dortmund.

(693) Episcopus Ripensis, filius Thori ducis Win-
landiæ, mortuus post festum Paschatos. V. scholia
in Adamum Bremensem n. 31, 47. WED.

(694) Filie fuerunt Sigifridi, comitis Luxembur-

gensis, et sorores Theodorici, episcopi Metensis.
De cujus rebellione v. Sigebert. Gembl. a. 1004-
Alpertum l. 1, c. 5. Liutgard tunc fuit vidua Arnul-
phi dicti de Gandavo, comitis Hollandiæ.

(695) Liezeca locus, ubi adfuit Otto III, a. 995,
Aug. 17 (vid. Höfer t. I, p. 536) et 997, Aug. 20.
Nunc Leiskau inter Magdeburg et Zerbst.

sam* et* caritatem* expletam comitante regina* A
Albiam* transnavigans* proficiscitur ¹⁰⁹¹

15. In hiis ¹⁰⁹² diebus Ricdago*, abbate* de* monte* sancti* Johannis* Baptistæ* ob* crimen ¹⁰⁹³ quoddam* ¹⁰⁹⁴ ab abbacia suimet a Taginone* episcopo* deposito*, Alfkerus*, monachorum* in Palithi Christo servientium* provisor*, in* vacuum* ponitur, et proposita sanctæ* conversationis* religio* hactenus firmiter consistens*, miserabiliter destruitur* et in nomen preposituræ ¹⁰⁹⁵ mutatur*, unde* et* miseræ* futuræ* prima exstitit indicio. Hoc* etiam*, quod* per labentia accidit tempora ¹⁰⁹⁶, o si* fuisset* dextræ* mutatio excelsæ! (*Psal. LXXVI, 11.*) Auctores sanctæ institutionis, (f. 107) in omni pietate modernos oppido precellentes, quod sumopere construentes et usque ad ædificationem, ut sibi videbatur, perfectam complentes prudenter ordinare, hoc nostro, pro dolor! in tempore malorum instinctu, ut vereor, non in melius, sed in pejus ¹⁰⁹⁷ versum est. Utinam propter specialem nostræ utilitatis hoc non oriretur effectum. Verum est, quod hii, quorum nova conversatio et in habitu et in victu laudabilis exstat, vero ¹⁰⁹⁸ non sunt sepe quod simulant. Dicit namque scriptura (696) *Simulata equitas non est equitas, sed duplex iniquitas* ¹⁰⁹⁹. Omnis hominum Deo acceptabilis fructus in corde bono consistens, a bonis veste pulchra et aurea cibi potusque mediocritate nonnumquam dissimulatur. Quod autem abstemiis et diploide indutis subtrahitur, cui hoc inpenditur? Si in earum id transit augmenta æcclesiarum, dupliciter proficit, et animabus fratrum, si propter Deum ista paciuntur, et in rebus domesticis eorum elemosina lucranda. Sed si extrinsecus omne defertur, qua securitate hoc crescit, cujus profectu multorum diminutio gemit? Certe non id firma stabilitate exaltatur, sed lugubriter quandoque degradatur ¹¹⁰⁰. Si sileat veritas Christus ejusque precones linguam mordeant omnes, estne hoc totum per omnia bene limatum? Tuba sonat (f. 107) evangelica, nihil opertum fore, quod non revelabitur (*Matth. x, 26*). Postquam voluntati nostræ in omnibus satisfacimus, ineffabile malum dissimulato facinore perpessi sumus; fragilis natu-

ræ nos commortales sumus, et omnia nutu suo pondera in terram ferri non nescimus. Resipiscenda ¹¹⁰¹ respiciamus, ammonentes neque spernemus, promissa fidelibus cunctis premia cum mandatorum observatione divinorum acquiramus. Non videamur nostris antecessoribus meliores, quia pariter decepti in varia specie recti hiis sumus nimis ¹¹⁰² inæquales. Nemo irascatur, cum propter Deum familiariter ab aliquo arguatur. Caritas benigne a cunctis succipiat, et ob recompensationem supernam veritas nuda sufferatur. Optet fidelium supplex petitio omnium necessarium de rebus his et de criminibus aliis a Christo indulgentiam. Et ego longe digressus repetam inceptæ narrationis cursus.

16. Ordinatis legionibus, rex inde ¹¹⁰³ progreditur, et regina celeriter reversa, optatum dilecti senioris sui in Saxonia sollicite prestolabatur adventum. Exercitum ¹¹⁰⁴ autem nostrum cum prosperitate ad locum, qui Dobraluh dicitur (697), in pago Luzici ¹¹⁰⁵ venientem, Heiricus et Jarimirus duces ad supplementum ejusdem cum suis propeperantes, lætificant, majoraque consilii et fortitudinis spe roborant. Hic ducibus corruptis et sua defendere cupientibus, per solitudines paludesque circumductus, admodum (f. 108) gravatur, et ne cito ad hostem ledendum perveniret, invida eorum malignitate tardatur. Inde provinciam Nice vocatam itinere attingentes, juxta Sprewam fluvium castra metatus est. Hunc cum hostem ex latere abdito nocentem Thieburnus, miles egregius ¹¹⁰⁶, comperiret, ob laudem sibi specialiter usurpandam optimos ¹¹⁰⁷ e consociis clanculum eligendo convocans, eum dolo intercipere temptat. Qui satis providus, ut sic melius sequentes lederet, inter lignorum condensitatem jacencium fugit, et sagittis, quibus maxime defenduntur, more solito remissis, primo hunc, posteaque Bernhardum, Isin et Bennonem, Arnulfi presulis inclitos satellites, cum aliis commilitonibus multis ¹¹⁰⁸ 8. Idus Septembris incautos prostravit (698) et despoliavit. Ob ¹¹⁰⁹ hoc rex cum omni suimet comitatu dolore concutitur, et ob hoc Bolizlavus doluisse a nonnullis veracibus perhibetur. Post hæc Liuzici nostris pridie quam ad Oderam fluvium veni-

VARIÆ LECTIONES.

¹⁰⁹¹ Proficiscitur 1. ¹⁰⁹² Diebus hiis 2. ¹⁰⁹³ crimen quoddam, none episcopo deposito Alfkerus mo, servientium provisor in va, sanctæ conversationis rel, tens miserabiliter cest, mutatur unde et miseræ fut, Hoc etiam quod, si fuisset dextræ abscisa 1. ¹⁰⁹⁴ ita 2, quibus tamen in 1. locus haul sufficiebat, ab. a. s. desunt 2. ¹⁰⁹⁵ propositure 1. ¹⁰⁹⁶ erasum 1. ¹⁰⁹⁷ s. i. p. add. 1b. ¹⁰⁹⁸ ita 1 errore 1b. inde fecit conversacio, iquitas 1. ¹¹⁰⁰ Hunc lscum 2. ita exhibit: exaltabitur — degredabitur et sanctorum patrum institutio redintegrabitur. Sileat v. que est C p. e. o. l. m. lapides clamabunt, hec omnia non bene esse limata Tuba evangelica sonat, n. o. esse, q. n. r. Veniet, inquam, veniet tempus, quo et istorum hypocrisis detegetur et antiqua patrum institutio per omnia laudabilior his diversis novitatibus esse cognoscetur. Nos peccatores postquam. ¹¹⁰¹ resipiscanda 1. Omittenda quæque respiciamus, admonitores nostros non spernamus, sed conversi promissa f. c. p. c. o. m. Dei acquiramus. Non v. m. a. n. quia ab eorum probatissima conversatione deviantes ipsis nimis inæquales sumus. Nemo fidelium irascatur, cum propter Deum caritative ab aliquo admonetur. Caritas 2. ¹¹⁰² add. 1b. ¹¹⁰³ rex a Liezka inde 2. ¹¹⁰⁴ exercitum 1c. ? ¹¹⁰⁵ luidere 2. liudice A. S. ¹¹⁰⁶ egrius 1. ¹¹⁰⁷ a 1a ¹¹⁰⁸ add. 1b.

NOTÆ.

- (696) Augustinus in psalm. Lxii. p. 650.
(697) Dobrilugk in Lusatia inferiori.
(698) Kalendarium Merseburgense Septembr. 7.

Esi laicus, Odo laicus, cum aliis occisi sunt. Thiederic episcopus, Adale com.. Benno laicus, Bernhær... h. V. (hora quinta). Conf. Ann. Quedlinb., a. 1005.

rent, soliantur, deos suimet precedentes subsequuti ¹¹⁰⁹. Quamvis autem de hiis aliquid dicere perhorrescam, tamen ut scias, lector amate, vanam eorum supersticionem, inanioremque populi istius executionem, qui sint vel unde huc venerint, strictim enodabo.

17. Est urbs quædam in pago Riedererun ¹¹¹⁰ (699) Riedegost ¹¹¹¹ (700) nomine tricorns, ac tres in se continens portas ¹¹¹², quam undique silva ab incolis intacta et (f. 108') venerabilis circumdat magna. Duæ ejusdem portæ cunctis introeuntibus patent; tertia, quæ orientem respicit et minima est, tramitem ad mare juxta positum et visu nimis horribile monstrat ¹¹¹³. In eadem est nil nisi fanum de ligno artificiose ¹¹¹⁴ compositum, quod pro basibus diversarum sustentatur cornibus bestiarum. Hujus parietes variæ deorum dearumque imagines mirifice insculptæ, ut cernentibus videtur, exterius ornant; interius autem dii stant manu facti, singulis nominibus insculptis, galeis atque loriceis terribiliter vestiti, quorum primus Zuarasici (701) dicitur, et præcæteris a cunctis gentilibus honoratur et colitur. Vexilla quoque eorum nisi ad expeditionis necessaria, et tunc per pedites, hinc nullatenus moventur. Ad hæc curiose tuenda ministri sunt specialiter ab indigenis constituti, qui cum huc idolis immolare seu iram eorundem placare conveniunt, sedent hii dumtaxat ¹¹¹⁵, cæteris assistantibus, et invicem clanculum mussantes, terram cum tremore infodiunt, quo sortibus emissis, rerum certitudinem dubiarum perquirant. Quibus fluitis, cespitem viridi eas ¹¹¹⁶ operientes, equum, qui maximus inter alios habetur et ut sacer ab his veneratur, super fixas in terram duarum cuspides ¹¹¹⁷ hastilium inter se transmissarum (f. 109) supplici obsequio ducunt, et premissis sortibus, quibus id ¹¹¹⁸ explorare prius, per hunc quasi divinum denuo auguriantur. Et si in duabus hiis rebus par omen apparet, factis completur; sin autem, a tristibus populis hoc prorsus omittitur (702). Testatur idem antiquitas errore delusa vario ¹¹¹⁹, si quando his seva longæ rebellionis asperitas ¹¹²⁰ immineat, ut e mari predicto aper magnus et candido dente e spumis lucescente exeat, seque in volutabro delectatum terribili quassatione multis ostendat.

18. Quot regiones sunt in his partibus, tot templa habentur, et simulacra demonum singula ab infide-

A libus coluntur, inter quæ civitas supramemorata principalem tenet monarchiam. Hanc ad bellum properantes salutant, illam prospere redeuntibus muneribus debitis honorant, et quæ placabilis hostia diis offerri a ministris debeat, per sortes ac per equum, sicut prefatus sum, diligenter inquiritur. Hominum ac sanguine pecudum ineffabilis horum furor mitigatur. Hiis autem ¹¹¹⁸ omnibus, qui communiter Liutici vocantur, dominus specialiter non presidet ullus. Unanimi consilio ad placitum suimet necessaria discucientes, in rebus efficiendis omnes concordant. Si quis vero (f. 109') ex comprovincialibus in placito hiis contradicit, fustibus verberatur, et si forinsecus palam resistit, aut omnia incendio et continua depredatione perdit, aut in eorum presentia pro qualitate sua pecuniæ persolvit quantitatem debitæ. Infideles ipsi et mutabiles ipsi, immutabilitatem ac ¹¹²⁰ magnam exigunt ab aliis fidem. Pacem abraso crinesupremo et cum gramine datisque affirmant dextris. Ad hanc autem ¹¹¹⁵ perturbandam et facile pecunia corrumpuntur. Hii milites, quondam servi, nostrisque iniquitatibus tunc liberi, tali comitatu (703) ad regem auxiliandum proficiscuntur. Eorum cum cultu consorcia. lector, fugias; divinarum mandata scripturarum auscultando adimple, et fidem quam Athanasius profitebatur episcopus, discens memoriterque retinens, hæc, quæ supra memoravi, nil esse, probabis veraciter ¹¹²¹.

19. Inde mox imparibus ducibus inequales turmæ usque ad Oderam fluvium pervenientes, fixerunt tentoria juxta amnem, qui Pober dicitur slavonice, Castor latine. Quos Bolizlavus, munitis littoribus prefati fluminis, cum exercitu grandi in Crosno (704) sedens, ullo modo transire prohibuit. Sed cum rex 7 dies ibidem moratus, naves atque pontes pararet, divinus respectus missis speculatoribus suis ¹¹²² vadum ostendit optimum. Quem sex legiones in ipso diei crepusculo jussu regis intrantes, incolentes eo ¹¹²³ fruuntur. Quod eminus agnoscentes Bolizlavi custodes, (f. 110) triste nuntium ac incredibile seniori suimet celeriter delulerunt. Hic tandem per tres vel amplius legatos certus effectus, a motis prope castris, ipse cum suis, pluribus ibidem relictis rebus, fugit. Id rex cum suis caute considerans, Christo laudes cum clero et omni populo alta voce cecinit, et cum securitate flumen pertransiit. Hii

VARIE LECTIONES.

¹¹⁰⁹ ita corr. subsequuti 1. ¹¹¹⁰ ita 1b. riedererum 1a. Rederivi 2. ¹¹¹¹ riedegast 2. ¹¹¹² unaqueque per singula cornua add. 2. ¹¹¹³ que nulli facile patet add. 2. ¹¹¹⁴ artificiose 1c? ¹¹¹⁵ dustaxat 1. ¹¹¹⁶ add. 1b. ¹¹¹⁷ cupides 1. ¹¹¹⁸ q. id. add. 1b. ¹¹¹⁹ varia 1a. ¹¹²⁰ primum s. erasum 1. ¹¹²¹ i. ac e corr. 1b. ¹¹²² Repetit cod. 2 quæ jam dixerat: Hi supra memorati milites quondam servi n. q. i. t. l. t. c. a. r. auxilium ferendi causa pervenerunt. ¹¹²³ add. 1b.

NOTÆ.

(699) De hoc pago, qui maximam partem, orientalem scilicet et australem, ducatus Meklenburg-Strelitz, sive præfecturam Strelitz et Stargard occupabat, vide Lisch in Jahrbücher des Vereins für meklenburg. Geschichte und Alterthumskunde t. III.

(700) Urbs plerumque dicta Rethra, haud procul a Prillwitz. Conf. de ea Adam. Bremens. II, 10 et IV, 13.

(701) Idem nomen occurrit in epistola a S. Brunone ad Heinricum II, imp. data.

(702) Conf. Grimm Deutsche Mythologiæ, pag. 380 sq.

(703) Sc. idolorum suorum. Urs.

(704) Urbs Silesiæ in finibus Lusatiae inferioris, Crossen. Urs.

autem qui precesserunt, ni Liuticios diu tardantes A expectarent, hostes in tentoriis improvisos opprimerent ¹¹²². Quos nostri alacriter insequuti, veluti fugaces cervos persequi cum non valerent, ad consocios revertuntur.

20. Profectus est inde rex, et usque ad abbaciam, quæ Mezerici (705) dicitur, perveniens, annualem ibi Thebaidæ legionis festivitatem (Septb. 22), qua maxima tunc veneracione potuit, complere studuit ^{1122*}; et ne monasterium hoc ac absentium mansiones monachorum aliquam a suis paterentur molestiam, studuit prohibere, Dehinc hostem in nulla suimet urbium pernoctare presumentem, proxima queque vastando, prosequitur, et non longius quam duo miliaria ab urbe Posnani, rogatus a suis primatibus, consedit. Exercitus autem in colligendis B frugibus cæterisque rebus necessariis divisus, magnum ab insidiantibus inimicis sustinuit damnum. Interim per fidos intercessores regis gratiam Bolizlavus petiit, et exaudiri mox ¹¹²³ promeruit. Tagino archiepiscopus cum aliis familiaribus regis ad civitatem predictam a Bolizlavo rogatus venit, et (f. 110') cum juramentis ac emendacionibus condignis firma pacis fœdera apud eundem pepigit. Læti tunc revertuntur nostri, quia itineris longitudine et nimia fame cum intermixta belli asperitate magnum sufferebant laborem.

21. Post hæc rex in nostris partibus, erutis locius nequiciæ auctoribus, optatæ securitatis prospera solidare sumopere nititur, et Bruncionem (706) inclitum satellitem, in Merseburch, e ¹¹²³ Sclavis autem optimos, Borisen et Nezemuiscen ¹¹²⁴, cum cæteris fautoribus in Welereslevo (707) laqueo suspendi precepit. Sepe cum Sclavis in Wiribeni (708) juxta Albim posita conventionem habita, nolentibus seu volentibus hiis, necessaria regni suimet tractavit atque potenter finivit. Arnaburch prius devastatam ob defensionem patriæ renovavit, queque diu hinc injuste ablata ¹¹²⁵ erant, restituit. Sinodali judicio injustas fieri nuptias, Christianosque gentilibus vendari, preseus ipse canonica et auctoritate apostolica prohibuit, Deique justiciam spernentes spirituali mucrone ¹¹²⁶ interfici precepit.

22. Interea Balduinum ducem Wlandariorum ¹¹²⁷ D juvenus et rerum affluentia ac mala iniquorum

inflacio adversus regem armavit, et Valentiam urbem (709) possidere potestatique suimet subdere suasit (710). Quod rex ubi primum comperit, ipse cum signis militaribus accedens, (f. 111) eripere eandem assidua pugnacione temptavit; et nil proficiens abiit, expeditionem suam in proxima estate super Balduinum fieri, orientalibus et occidentalibus firmiter indicens. Advenit optatum tempus, exercitus grandis colligitur (711), et a rege cum eodem ad Scellam fluvium (712) pervenitur (a. 1006). Ibi se Baldevinus armato milite presentans, transitum regi prohibere frustratoria spe nititur; sed prudenti quorundam consilio nostri navibus alio latenter transvecti, ejusdem nimiam presumptionem ex improvise irruentes confundunt. Fugiente eo, rex in Christo victore lætatur, flumen transgreditur, vicinitatemque contiguam populatur. Cum autem ad abbaciam, quæ Gent dicitur, veniret ¹¹²⁸, a confratribus illius æcclesiæ susceptus, loco eodem ¹¹²⁹ et bonis appertinentibus cunctis ¹¹³⁰ pepercit. Tandem Balduinus magna necessitate coactus humili supplicacione veniam impetrat, et non longe post per manus regis ¹¹³¹ effectus, Walcorn (713) et ¹¹³² prenominatam urbem in beneficium adipiscitur.

23. Mense Julio et 12 Kal. Augusti Gisla, venerabilis matrona et mater regis nostri inclita, obiit et Ratisbone sepelitur ¹¹³³, Pacificatis tunc partibus hiis, generale concilium in Fronkenevordi ¹¹³⁴ a rege ponitur, et hoc ab omnibus Cisalpinis antistitibus visitatur (a. 1007). Causam vero precedentem, lector, auribus accipe! Rex a puero quandam suimet civitatem, Bavanberg ¹¹³⁵ nomine, (f. 111') in orientali Francia sitam, unice dilectam pre cæteris excoluit, et uxore ducta, eandem ei in dotem dedit. Postquam autem ad regni curam divina miseratione promovetur ¹¹³⁶, semper tacite mente ibidem episcopatum construere gestit. Sed quia, ut Flaccus testatur (Ep. 1, 2, 40), *dimidium facti, qui cepit habet*; novam ibi inchoat æcclesiam cum criptis duabus, et perficit. Omnia autem, quæ ad divinum pertinet misterium paulatim congregans, Heinricum Wirciburgensem episcopum sibi multum familiarum, ut proposito animi suimet aspirare voluisset, parrochiamque in pago, qui a Radinza fluvio (714)

VARIE LECTIONES.

¹¹²⁴ pro: expectassent... oppressissent. ^{1122*} add. 1b. ¹¹²⁴ uezemuiscen 1a. ¹¹²⁵ ablatorum 1a. ¹¹²⁶ mutrone 1. ¹¹²⁷ Hæc vox erasa in 1. sed ut dispici adhuc possit. Flandrie margini adscripsit recentior manus. ¹¹²⁸ veni rent 1a. ¹¹²⁹ eidem 1c? ¹¹³⁰ ad. 1b. ¹¹³¹ miles add. 2. A. S. ¹¹³² et Valencinam 2. Valentinianam A. S. ¹¹³³ mense — sepelitur add. 1b. ¹¹³⁴ frankenuordi 1c? ¹¹³⁵ babanberg 1c? ¹¹³⁶ promotur 1.

NOTÆ.

(705) Meseritz juxta Obram fluvium in provincia Posen.

(706) Brunzio occisus. Necrol. Luneb, Septbr. 21.

(707) Wallersleben.

(708) De conventu in Werben. v. Helmoldi l. i, c. 48.

(709) Valenciennes.

PATROL. CXXXIX.

(710) Conf. Balderici Chronic. l. 1, c. 214 fin.; Sigebert. Gemblac., a. 1006; Ann. Quedlinb., h. a.

(711) Conf. Balderici l. 1, c. 115, Sigebert., a. 1007; Ann. Quedlinb. a. 1006.

(712) Schelde.

(713) Walchern, Cf. Baldericum III 2.

(714) Reduitz.

nomen sortitur, positam concederet, sibi concambio vendicandam sepe rogavit ¹¹³⁷. Dilecti senioris justas peliciones presul benigne suscipiens, ea ratione consensit, ut pallium suæ permittens æcclesiæ, Bavenbergensem sibi subderet pastorem; hocque; baculo suimet regi dato, et quodam predio pro commutatione prefata tradito, clam firmavit. Cum vero se archipresulatum nullatenus adipisci posse sentiret, promissa complere renuens, ad concilium vocatus supramemoratum, venire noluit. Consedentibus ibidem ordine archiepiscopis cum omnibus suimet suffraganeis ¹¹³⁸, rex humotenus prosternitur, et a Willigiso antistite, in cujus diocesi sinodus habebatur, elevatus, (f. 1137) cunctis presentibus talia fatur ¹¹³⁹: *Ob recompensationem futuram Christum heredem elegi, quia in sobole acquirenda nulla spes remanet mihi; et quod precipuum habui, me ipsum cum modo acquisitis seu acquirendis in sacrificium Patri ingenito jam dudum secreto mentis optuli. Episcopatum in Bavanbergæ ¹¹⁴⁰ cum licencia antistitis mei facere hactenus concupivi, et hodie justum hoc perficere volo desiderium. Ob hoc serenissimam vestri met interpello pietatem, ne absentia ejus, qui apud me voluit obtinere, quod mihi non licuit huic concedere, propositum voluntatis meæ queat impedire, cum in baculo ejus mutæ confirmacionis signo clarescat, hunc non propter Deum, sed ob dignitatis nullatenus adipiscendæ dolorem fugisse. Moveat omnium corda presentium, quod per ambitionem suam, sanctæ matris æcclesiæ augmentum annullare, cum nugigerula ¹¹⁴¹ legatione presumit. Ad hæc firmiter constituenda contectalis meæ presentis et unici fratris et coheredis mei (715) larga benignitas aspirat, et sibi placita ¹¹⁴² adimplecione hiis me eadem restituere, uterque pro certo sciat. Si quando autem episcopus venire et promissa dignatur suscipere, paratum me ad omne quod vobis bonum videtur procul dubio inveniet. Finitis talibus alloquiis, Beringerus, antistitis (f. 1127) Heinrici capellanus, surrexit, propter timorem regis seniore suum huc non venisse, et detrimentum æcclesiæ sibi a Deo commissæ in aliquo fieri numquam laudasse testatur ¹¹⁴³, et obsecrat cunctos presentes per Christi amorem, ne talia fieri absente eo futurum sibi in exemplum paterentur. Privilegia ejusdem ibi alta voce recitantur. Inter*

A hæc quociens ¹¹⁴⁴ rex anxiam judicum sententiam nutare prospexit, toties prostratus humiliatur. Tandem archiantistite ¹¹⁴⁵ Willigiso, quid ¹¹⁴⁶ de hiis faciendum foret, judicio perscrutanti, Tagino primus respondit, hæc tunc ¹¹⁴⁷ secundum regis eloquium legaliter fieri posse. Cunctis presentibus ejus sermonem tunc affirmantibus et subscribentibus, Everhardo ¹¹⁴⁸ tunc cancellario cura pastoralis a rege committitur, et hic a prefato archipresule eodem die consecratur. Post hæc autem Heinricus antistes auxilio confratris Hiriberti (716) regis gratiam et adimplecionem sibi ¹¹⁵⁰ placitam acquisivit.

24. Sed quia raro illucescit ¹¹⁴⁹ serenitas, quam non sequatur caliginosæ nubis obscuritas, regi pascha Ratisbone celebranti (717) (an. 1008?) de Liulicis et ab hiis qui a civitate magna Liuilni ¹¹⁵⁰ dicta missi fuerant, et a Jaremiro duce, Bolizlavum multa sibi contraria molyri cupientem asserebant, sequæ ad hæc perficienda verbis ac pecunia ab eodem introduci (f. 113) affirmabant. Intimabant quoque ei, si hunc amplius in pace et gratia suimet haberet, ut servitutem eorum firmiter non teneret. Hæc rex cum suis principibus ¹¹⁵¹ caute considerans, diversaque ab hiis consilii responsa percipiens, iniquæ voluntati eorum in hoc consensit, quod benenum suimet Hirimannum (718) illo mittens, conducta pacis fœdera ¹¹⁵² interdiceret. Quam legationem ab internuntiis Bolizlavus comperiens, prefatum comitem, quamvis ad se prius invitatum, non bene suscipit, et percepta ab eo narratione, in multis se excusat: *Sciat, inquit, testis omnium Christus, quicquid ¹¹⁵³ deinceps facturum sum, id invitum implebo.* Post hæc collecto exercitu, pagum, qui Morezini (719) dicitur, juxta Magadaburch jacentem populatur, et fraternitatem quam in Christo cum Parthenopolitanis prius conjunxerat, hostili asperitate dirupit. Inde ad urbem, quæ Zirwisti (727) dicitur, veniens, urbanos terrore gravi et hortatu dulci devictos secum vehebat. Hoc totum nostri comperientes, tarde veniebant, ac morosius eos ¹¹⁵⁴ insequiebantur. Horum primicerius fuit Tagino archiepiscopus; et hæc omnia prius sciens, non bene providebat. Fui hic equidem cum illo; et cum nos omnes ad locum, qui D Iutriboc appellabatur, venissemus, visum est ser-

VARLÆ LECTIONES.

¹¹³⁷ sr. add. 1b. ¹¹³⁸ suffra: : : aneis 1. (ne erasum videtur). ¹¹³⁹ Cod. 2. et A. S. hoc exordium sermoni præmittunt: Domini et patres gloriosi, a mea parvitate huc asciti hodie convenistis, et quamobrem vos asciverim, vestris auribus aperiam, precorque omnium vestrum clementiam, ut in his, que, spero, mihi divina grata inspiravit, amore Christi inflammanti faveatis. Quia in sobole acquirenda nulla mihi spes remanet. ¹¹⁴⁰ e erasum 1. ¹¹⁴¹ nuigerula 1. ¹¹⁴² placito 1a. ¹¹⁴³ ita corr. 1b. ¹¹⁴⁴ quociens corr. quociens 1. ¹¹⁴⁵ architistite 1. ¹¹⁴⁶ qd. 1. ¹¹⁴⁷ ita in loco raso 1b. hæc tunc justa voluntas et petitio regis consensu omnium vestrum legaliter potest impleri 2. A. S. ¹¹⁴⁸ æuerhardo 1a. ¹¹⁴⁹ illusessit 1. ¹¹⁵⁰ ita 1b. liulni aut liuilni 1a. Luvirm A. S. ¹¹⁵¹ principibus 1. ¹¹⁵² fœdera 1a, eraso a. ¹¹⁵³ quicquid 1a quicquid 1b. ¹¹⁵⁴ add. 1b.

NOTÆ.

(715) Sc. Brunonis, episcopi Augustani.
 (716) Archiepiscopi Coloniensis.
 (717) Quæ Thietmarus in a. 1008 collocare videtur, Ann. Quedl, a. 1007 tradunt. A 1008 regem Merseburgi Pascha celebrasse Ann. Hildesh. dicunt

(718) Qui fuit tunc marchio Milzenorum s. Baddissinensis marchiæ, ex anno 1010 Misnensis.
 (719) Mortsani, pagus inter fluvios Albim, Stremmam, Havelam et Nutham situs.
 (720) Zerbst.

pietissimis non esse consilium hostes tam parva multitudinem persequendos, et reversi sumus. (f. 113') Bolizlavus autem Luzici, Zara (721) ut Selpuli denuo occupat, et non longe post Budusin civitatem presidio Hirimanni ¹¹⁵⁴ comitis munitam socer invidus possedit. Mittens autem nuncios suimet, urbanos postulat, ut urbem hanc sine utrumque labore sibi redderent, et nullam a seniore suo ereptionem sperarent. Fit pax mutua ad 7 dies. Iste parat impugnationes; hii per legatum suimet a domino et a principibus regni suppliciter auxilium poscunt, se alios ¹¹⁵⁵ dies hosti resistere promittentes. Venit marchio Hirimannus ¹¹⁵⁶ ad Magadaburg, Walterdum tunc prepositum interpellans, omnesque specialiter per legatos evocat primales, quos multum hic tunc ¹¹⁵⁷ tardasse vehementer queritur, et tamen milites suos per internuntios solatur. Qui cum assidua Bolizlavi impugnatione laborarent, viriliterque diu resisterent, videntes nonnullos ex sociis eorum nutare, dominumque se ad liberandos non venisse, licentiam hinc exeundi cum omnibus, quæ habebant, apud ducem prefatum impetrantes, urbem ei ¹¹⁵⁸ reddiderunt, tristesque patriam repedabant.

25. Mortuo post Pascha ¹¹⁵⁹ Treverensis ecclesie archiepiscopo venerabili Liudulfo (an. 1008), capellanus ejusdem Æthelbero ¹¹⁶⁰, frater regine et immaturus juvenis, plus timore regis quam amore religionis communiter eligitur. Rex autem ut hoc audivit. (f. 114) prioris non in memor in germano ejusdem Thiedrico (722) non premeditate constitutionis, uxorem dilectam cæterosque suimet familiares de episcopatu eodem impetrando sollicitos sprexit, et Meingauda ¹¹⁶¹, Willigisi ¹¹⁶² archipresulis camerario, nobili secundum carnem viro, eundem dedit. Propter hoc subdolæ generationis furor accenditur. Palas (723) a Treverensibus ¹¹⁶³ contra regem firmatur, ac terra hæc hactenus pacifica crebris concremacionibus quatitur, et quicquid hii inimites in dominum lenem prius peccaverunt, equali lance ¹¹⁶⁴ receperunt. Quid hii omnes hic et in futuro examine dicturi sunt, quorum culpa ineffabili ecclesia ¹¹⁶⁵ mater incorrupta to-

ciens in filiorum suimet nece et despoliacione gemens, lacrimas a maxillis descendentes ante conspectum vindicantis Dei fundit? Tali presumptione rex commotus, illo cum exercitu properat, archiantistitem inthronizatum ibidem consecrari, Æthelberonemque ¹¹⁶⁶ excommunicari precipiens. Obsidione eciam continua eos, qui Palas tuebantur, in tantum constrinxit, ut fame assidua impugnatione defatigati, aut interius perire aut in potestatem regis inviti deberent exterius venire (724). Quod ne fieret, Henricus dux improvisa calliditate impediens, eos exire inlesos apud regem obtinuit. Postquam vero de hii rei certitudinem rex inquisivit, gravitate mentis (f. 114') id ferens, ut in sequentibus referam, ultus est.

26. Interim antecessor meus ¹¹⁶⁷ longa infirmitate detentus, diem sollicitus supremum prestolatur. Sed quædam de eo ante conclusionem ad memoriam ejusdem expedire mihi ¹¹⁶⁸ libet. Hic ex optimis Turingie australis parentibus originem, in Magadaburg autem ab Ohtrico ¹¹⁶⁹ disciplinæ regimen sumpsit. Hunc egregie ¹¹⁷⁰ educatum Gisilerus archiepiscopus sibi familiariter ¹¹⁷¹ in servitium ascivit, et multo tempore secum habuit, beneficio singulari et archipresbiteratus officio demulcens. Novissime autem quædam ei iniquorum assidua susurracione subtrahens, mentem ejus in tantum abalienavit, ut, relictis omnibus suis, Henrico regi, sicut prefatus sum, adhereret, optimeque ei placeret. Fuerat enim egregius ¹¹⁷² et statura et facie, facundia et voce pulcherrima, sapiens in consilio, jocundus in concilio ac largitatis immense; unde divina visitatione et tali virtute sacerdotalis ¹¹⁷³ gradum ascendit. Qui in diebus sibi divinitus concessis hæc suæ acquisivit ecclesie: Sidegeshusun (725) et Wiribeni, in Derlingun 9 mansos, ac in Daliwi 7, in Ninstidi 3. De sua vero proprietate concessit in Uppusum 7 mansos et saltum, qui Pulcher mons dicitur. De libris rebusque aliis divina respicientibus ¹¹⁷⁴ misteria multa contraxit. Non minus quam decem annos toxicata ¹¹⁷⁵ (Cod. Br. f. 248) lesus potione, crebram passionem corporis et in mense Martio maximum sustinuit laborem. Si quid in eo suis vel alienis unquam occurrit

VARIE LECTIONES

¹¹⁵⁴ herimanni 1c. ¹¹⁵⁵ VII. eraso numero V. 1. ¹¹⁵⁶ h 1. ¹¹⁵⁷ hic tunc in loco raso 1b. ¹¹⁵⁸ add. 1b. ¹¹⁵⁹ p. p. add. 1b. ¹¹⁶⁰ æthelberto 1a. athelbero 1c? ¹¹⁶¹ meingozo 1a. ¹¹⁶² uilligiso 1a. ¹¹⁶³ trever. 1c. ¹¹⁶⁴ lancea 1. ¹¹⁶⁵ ecclesie 1. ¹¹⁶⁶ ath. 1c. sapius. ¹¹⁶⁷ Wigbertus add. 2. ¹¹⁶⁸ add. 1b. ¹¹⁶⁹ otrico seu ostrico corr. otrico 1. ¹¹⁷⁰ egreie 1a. ¹¹⁷¹ familiariter 1. ¹¹⁷² egrius 1. ¹¹⁷³ deest: dignitatis. ¹¹⁷⁴ respicientibus 1. ¹¹⁷⁵ Hic in 1. folium excisum est, quod supplevimus ex 2.

NOTÆ.

(721) Pagus situs in Lusatia inferiori et Silesia D paulo infra Trevirum urbem, quod hodie palatiolum, circa civitatem Soraw.

(722) Episcopo Metensi.

(723) Sub hoc nomine venit palatium archiepiscopi Treverensis, die Palz sive Pfalz, vetustissimum ædificium, atismuris, magnis et perspicuis fenestris, ex duris lapidibus constructum. Palatium nominabatur, quod sedes antiquissima fuit et habitatio regum Francorum, in quo et Palatini comites domicilium habuerint. V. Broweri t. I, Annal. Treverens, L. X, p. 500. It. Schekmann medull. Gest Treverens., c. 2. A magno hoc palatio diversum est suburbanum oppidulum et castrum ad sinistram Mosellæ ripam,

paulo infra Trevirum urbem, quod hodie palatiolum, das Pfalzel, vocatur. v. Chron. Gottwic., t. I, p. 501, 515. Palas vero ap. Ammian. Marcel., XVIII, 2, ab his plane diversum est. Urs.

(724) Conf. Gesta Trevirorum c. 46. Ann. Quedlinburgens., a. 1008.

(725) Ni fallor, est Sotterhausen in præfectura Sangerhusana; Werben, vel etiam Werbelin in præfectura Delitiensi; Nieder-Rœblingen in præfectura Alstadiensi; Thaldorf in præfectura Querfurtensi; Nienstædt in præfectura Sangerhusana. Urs.

contrarietatis, hoc stimulus effecit immensæ infirmitatis. Predicatione assidua commissos a vana superstitione erroris reduxit, lucumque Zutibure ¹¹⁷⁶ dictum, ab accolis ut Deum in omnibus honoratum et ab ævo antiquo numquam violatum, radicatus eruens, sancto martiri Romano in eo ecclesiam construxit; præter hanc tertiam et quartam in Magadaburg multasque alias ipse dedicavit. Si quid in eum varium vulgus et sepe mentiens garrivit, bonis incredibile satis esse persuadeo. Multi enim, cum alios culpant, ignorant, quoniam nemo sine crimine vivit (Cato. dist. 1, 5). Hic venerabilis vir quinque annos in episcopatu et sex hebdomadas et dies quinque sedit flebiliter sepe peracta confessione, et ab episcopis Wigone (726) et Herico (727) in extremis eum visitantibus percepta remissione, nono Kal. Aprilis feria tertia (ann. 1009) in Merseburg de hac luce ad Christum, ut spero, felix migravit (728). Sepultus est, ubi unus electorum Christi, dux ejus dum vixit et socius, per visum sibi prius monstravit.

27. Huic equidem ego, qui hæc scribo, indignus succedere a pio pastore Taginone ¹¹⁷⁷ predestinabar. Natale Domini (729) in Palithi ¹¹⁷⁸ celebrante rege, cum simmista ¹¹⁷⁹ suo Taginone (730) ipse tractavit, qualiter post mortem Wigberti presulis Merseburgensem ecclesiam bono provisorio commendaret. Cui ille inquit: *Est in meo monasterio quidam frater nomine Thietmarus, quem vos ipsi ¹¹⁸⁰ bene nostis; hunc suo modo prudenter disponentem ad hoc, largiente Deo, spero idoneum. Ad hæc rex inquit: Utinam hanc voluisset ^C suscipere, qui me factorem certissimum ad ea, quibus indigeret, non dubitaret habere.* Nepos meus Thidericus ilico ad me mittitur, qui hæc mihi ex parte regis et episcopi ¹¹⁸¹ intimaret, et ad hæc facienda pro posse persuaderet. Ego in Magadaburg positus legationem hanc percepi, et talibus respondi: *Deus omnipotens domino et patri nostro pio vicissitudinem retribuatur, quod mentionem meam alicubi in bonum facere dignatur. Ad hæc me immeritum esse judico, unde ea laudare adhuc nequaquam presumo. Potens est enim Deus episcopum adhuc viventem de manu mortis eripere; si autem prorsus recuso, me ab solita ejus gratia repudiari vereor; non est mihi præter hunc aliquod auxilium, a quo vel hæc promereri, vel majora valeam percipere. Post mortem presulis quid ^D Deo placet in potestatibus ab eo constitutis vita comite libenter adimplebo.* Rex autem in Franconevord ¹¹⁸², audita morte episcopi, memoriam pro eo debitam

precepit fieri. Jam vero tum quorundam instincta mentem suam a me ad meliora convertebat; voluit enim Ethelgero cuidam bene merito honorem hunc impendere. Quod cum regis familiaris Tagino resciret, summopere rennuit, et cum assidua supplicatione eo me (f. 115) cum ¹¹⁸³ gratia regis per Gezonem prepositum vocavit. Venit ille ad me ad curtem meam, quæ Retmerslevo dicitur; et ea nocte vidi baculum episcopalem juxta lectam meam stantem, et interrogavit me unus, dicens: *Vis æcclesiam suscipere Merseburhensem? Et ego: Si Deus vult, inquam, et qui jubet venire, archiantistes.* Ille autem prosequutus: *Cave, inquit, quia quicumque sancto cerebrum movet Laurentio, statim insanit.* Cui mox respondi: *Tueatur me custos hominum Christus, ne in hoc vel in aliquo offendam majestatem divinam, sanctorumque intercessionem avertam.* Cumque evigilarem, obstupui ¹¹⁸⁴, et protinus exiliens, jam clarum diem fenestras intrare vidi (Pers. Sat. III, 1); et ecce is, de quo nunc dicebam, intravit, et ostensis mihi duabus epistolis, in sabbato sancto (April. 10) ad Augustanam urbem me rogavit et ¹¹⁸⁵ precepit venire. Veni ad Parthenopolim, et in die palmarum cum licentia prepositi ac confratrum inde profectus, 3 feria post resurrectionem Dominicam (April. 19) loca attingebam predestinata, et ab archiepiscopo, quamvis irato, quod sic tarde venirem, misericorditer susceptus sum. Postera die vocatus, interrogabar ab eo jussu regis, si aliqua parte hereditatis meæ ecclesiam vellem adjuvare meam. Cui talia referebam: *Vestra jussione huc veni, et de hoc modo nil certi nec possum vel volo respondere. Si divino consensu et regis largitate vestra voluntas, pia semper in me, hic adimplebitur, (f. 115') quicquid in hoc aut in rebus aliis pro animæ remedio meæ et de debito commissi facere possum, devotus implebo.* Hoc verbum archiantistes benigne suscipiens et laudans, me ad cappellam Brunonis episcopi, ubi rex eundem expectabat, duxit, et paratus ¹¹⁸⁶ ad missam, regi me per manus tradidit. Qui ut cum electione presentium pastorem mihi curam immerito commisit cum baculo, et prostratus veniam petii, cantor introitum incepit: *Venite, benedicti Patris mei.* Et in majori ecclesia omnes interim ad missam campanæ sonabantur; quod etsi casu et non jussu alicujus seu dignitate me revenisset, tamen rex bonum hoc esse omem testatur. Peracto tunc ibi magno ¹¹⁸⁷ a Brunone venerabili presule convivio, proximo sab-

VARIE LECTIONES.

¹¹⁷⁶ Zutibure A. S. a. 1009. Legendum videtur Scutibure cujus villæ ecclesiam ab Heinrici II. imperatoris prædecessoribus jam donatam fuisse, discimus ex ejusdem charta d. 1012. Oct 17. apud Hofer Zeitschrift T. I. p. 162. et Gestis episc. Merseburg. ¹¹⁷⁷ thaginone 2. semper. ¹¹⁷⁸ palithe 2. ¹¹⁷⁹ simpnista 2. simmista A. S. a. 1009. ¹¹⁸⁰ ipse 2. ¹¹⁸¹ archiepiscopi A. S. ¹¹⁸² franckenvort 2. ¹¹⁸³ Pergit hic cod. l. ¹¹⁸⁴ obstupui 1. ¹¹⁸⁵ rogavit. Æt corr. Et 1. ¹¹⁸⁶ p. sum 1a. ¹¹⁸⁷ magna 1a.

NOTÆ.

(726) Brandenburgensi.
(727) Havelbergensi, qui nuper Hilderico successerat.
(728) Anno 1009, v. Ann. Quedlinb. Diem. ix. Kal. Apr., non 3, sed 5 feriam fuisse, jam Wildekind

adnotavit.

(729) sc. 1007, conf. Ann. Hildesh.

(730) Ni fallor, erat ille præpositus ecclesiæ Halberstadiensis, qui an. 1018 obiit, de quo Chron. Halberst. et Ann. Quedlinb. h. a. Us.

bato ad Novam Urbem (731) venimus. Ibi tunc in A divinum promeretur ad dexteram vocationem. octavo Dominicæ sollempnitatis die a predicto archipresule, Hilliwardo confratre nostro adjuvante, et coepiscopis non minus quam 4 aspirantibus, in regis presentia crismate in sacerdotem perunctussum 8 Kalendas Mai. Inde Ratisbonam in Danubio flumine navigio perducimur ¹¹⁸⁸.

28. In diebus illis famis magna in hac regione fuit ¹¹⁸⁹. Interea Heinricus dux rebellionis gratia Bawariam clanculum intrare presumens, interclusum sibi aditum a provida regis sollercia ut primo persensit, mox fugiendo revertitur. Quocirca optimi Bawariorum Ratisbone regali edictu conveniunt; et quamvis (f. 116') duci suimet ad tres annos se alterum non eligere omnes sponte jurarent, tamen ob ¹¹⁹⁰ hoc a rege jurgati, blanditiis atque minis ab ejus famulatu et auxilio deducuntur, sibi que specialiter assumuntur, Ibi tunc confratres de monasterio Christi martiris Emmerammi, quod Arnulfus imperator in honorem ejus construxit, hicque ad corporaliter ¹¹⁹¹ pausandum elegit, unanimiter regis pedibus provoluti, ex parte presulis suimet Gebehardi multa flebiliter ¹¹⁹², me eadem audiente, queruntur, et laici presentes magnis lamentationibus hiis subsequuntur. Difficile est mihi enarrare et alicui credere, quanta de hoc populus sibi subditus ad vanam pertinentia superstitionem animæque detrimentum suæ dissereret. Hoc solum scio, quod moribus et raris apparatibus huic similem numquam vidi, neque ¹¹⁹³ de antiquioribus audivi. Si interiora exterioribus C concordant, aut melior est cæteris, aut (732) longe inferior. Optime prius culta diruens, novis insudat maximis laboribus. Patriam cum commissis deserit, aliena, et quamvis longe sunt, supervacuis cultibus, colit. Deum testor, quod non ob reprehensionem sui tantum hæc loquor — quia nostra fragilitas in proximis dissimulanda, et ob melioracionem est castiganda — quantum veritate ad hoc me persuadente vehementer hoc cum multis ammiror. Propicius (f. 116') illi Deus, ut si hæc bona intentione faciat, in justificationibus Dei sine querela cursum hujus peregrinationis incedat. Si autem timore elacionis aliquo magis inflatus quam ¹¹⁹⁴ amoris fomite spiritualis tanta operatur, ad vituperandam solum presentium conversationem, convertatur ab iniquitatibus suis, ac per lucracionem secularium ædificationem fidelium sequutus animarum, nullo prematur D detrimento sui. Felix est in Christo, qui æternam justitiæ cultu memoriam, et a malo suspensus auditu,

29. Rex dum hæc, quæ nunc longe progressus aiebam, discutit, ad invadendam episcopalem cathedram jussu regis ego precedebam. Primoque ad curtem meam, Slavonice Malacin ¹¹⁹⁵ dictam, Teutonice autem Egisvillam (733), veni, et subsequenti luce juxta Elstram fluvium et Iteri oppidum (734), cum convocatis æcclesiæ meimet famulis ¹¹⁹⁶, ad consolandum presentes et ad vocandum absentes loquebar. Fugerat enim maxima horum ¹¹⁹⁷ multitudo suimet inconstancia et antecessoris mei infirmitate prevalida. Inde ad Merseburgh proficiens, per Ericum antistitem (735), a confratribus primo honorifice susceptus, inthronizabar. Dies Dominica crastino illuxit, et ego peccatorum missam cantans, B populos advenientes a monicionis egentes ¹¹⁹⁸ institui, et peccata confidentibus divina potestate, (f. 117) tamen infirmitate mea, resolvi. 2. feria rogationum ¹¹⁹⁹ dies incipiunt (Mai. 23), et hinc ad Magadaburgh petitione archiantistitis mei pergens, 4 feria a spiritualibus meimet fratribus, non pro qualitate meriti set pro quantitate amoris immensis, succipiebar. Ascensionis inclitum et regale misterium (Mui. 26) communi devotioe pro nostra possibilitate peregrimus.

30. Inde ad Wallibizi, ubi tunc prepositus confratres Deo semperque virgini Mariæ ibidem servientes 7 annos ac tres ebdomadas ¹²⁰⁰ et tres dies rexi, tantum onus Simoniaci, pro dolor! subiens exemplo non in pecunia, sed in predio patruo meimet dato. In hoc multum culpabilis, spero districti Judicis veniam, quia ob defendendum gregem Dominicum et instituta parentum observanda multo magis id egi. Ergo te lectorem per Deum testor, ut textum hujus narrationis inspicias, et pro qualitate meriti discernas, examinerisque venturi horridam faciem lacrimabili supplicatione preoccupes. Avus meus, de quo predixi (736), Liutharius, postquam in dominum suimet et regem deliquit, nequam hanc ablaere sedulo cogitavit. Unde monasterium in loco, qui Rivus ¹²⁰¹ dicitur silvaticus, in honore sanctæ Dei genitricis construxit, ibidemque Willigisum statuit prepositum, concedens fratribus hiis ad victus vestitusque necessaria decimam hereditatis suæ partem. Quo discedente, uxor sua Mahtildis votum dilecti senioris sui, faventibus ad hæc duobus suimet filiis, perficere anhelavit, (f. 117') et post obitum Willigisi patris egregi ¹²⁰² Reginbertum de orientali Francia natum succedere fecit. Hic decurso multorum spacio anno-

VARIE LECTIONES.

¹¹⁸⁸ perducim' 1. ¹¹⁸⁹ In — fuit *add. 1b.* ¹¹⁹⁰ ab 1a. ¹¹⁹¹ corparaliter 1a. *sæpius.* ¹¹⁹² flebiter 1. ¹¹⁹³ et 1a. ¹¹⁹⁴ quam et *ant* quamque 1a. ¹¹⁹⁵ malauin 1a. ¹¹⁹⁶ famulus *corr.* familis 1. ¹¹⁹⁷ harum 1. ¹¹⁹⁸ egens 1. ¹¹⁹⁹ rogationum 1. ¹²⁰⁰ ebdomas 1. ¹²⁰¹ qui rivus *add. 1b.* ¹²⁰² egrii 1a.

NOTÆ.

(731) Nenburg ad Danubium.
(732) Sc. si non concordant.
(733) Eisdorf in præfectura Lutzen.

(734) Eytra.
(735) Havelbergensem.
(736) II, 18.

rum, mortue ¹³⁰⁰ tunc patre meo et matre ejus, A auxilio patrum meorum Liutharii Antiquæ civitatis (737) antistes a tercio Ottone effectus est. Fuit tunc in nostra vicinitate clericus nobilis genere. Thiedricus nomine, qui suasu prefati comitis decem ¹³⁰⁴ mansis preposituram hanc comparavit. Quo tot annis vel plussedente, defuncta matre mea, ego heres tercius successi, et predii medietatem ¹³⁰⁵, quæ cenobium respiciebat prefatum, a confratribus ¹³⁰⁶ meis suscepi. Exin patrum sepe alloquebar meum, quatenus mihi liceret curam subire predictam; et si non potuisset id fieri dono, saltem fieret mediocri precio. Hic ¹³⁰⁷ post longam animi constantis deliberationem ¹³⁰⁸, posthabito caritatis et affinitatis debito, magna ex parte mea poposcit; et quis in fratribus meis nullo fruebar amminiculo, desiderio ejusdem, pro dolor! consensi, ac ejusdem æcclesiæ, cujus tunc fui pater-na tradicionem servus, Dominicæ ¹³⁰⁹ incarnationis anno millesimo 3 Nonas Maii custos effectus sum, annuente id antecessore meo ob acceptam commutationem sibi placitam. In hoc officio plus iniquitatis quam divinæ æquitatis ociosus operator exegi, et pro hoc dignos penitentiæ fructus numquam exercere conabar. Non illum consanguinitatis linea mihi (f. 118) conjunctum accuso, sed bona pro malis omnibus his exflagito. Mortua uxore fratris mei, rogatus sum ab eo, ut ¹³¹⁰ sepulturam ei preparare voluissem optatam. Sed cum scirem Willigisum venerabilem ibi esse tumultatam, primo rennui, ac postremo rectum et pudorem voluntati ejusdem supposui, miserque aggressus sum, quod utinam non fecissem; et quod gentibus nefas videbatur, Christianus ego in dejectiones sepulcri et ossium ¹³¹¹ confratris mei operabar, et calicem argenteum, quem ibi inveniebam, pauperibus ad dividendum reservari precipiebam, quem postea nullatenus comperiebam. Agnovi post ¹³¹² in infirmitate sequenti, quia in Deum nimis peccavi. Sed cum hanc divino superare auxilio, causa orationis Coloniam petii. Quadam autem nocte audiens clamorem inmensum, quid hoc esset percortatus sum. *Et hic ego sum, inquit Willigisus, qui culpa tua errans vagor.* Expergefactus mox obstupui ¹³¹³, et usque huc, et quamdiu vivo, culpabilis hoc ingemisco.

31. Ad percipiendam presbiteratus ordinem ad Alstidi civitatem a semino Taginone vocabar, et in via hac peracti facinoris confessionem feci, et quod ad emendationem ejus promisi, pro debito non com-

plevi. Presbiterii vero dignitatem 12 Kalendas Januarii a prefato archiepiscopo, presente Heinrico rege et casulam mihi optimam largiente, indignus percepi (an. 1008. Oct. 11). Antequam vero episcopus ordinarer in ea ebdomada qua recordacio fratrum a cunctis fidelibus universaliter celebratur talia persomnum quidam mihi nunciat (f. 118): *In hoc, inquit, anno presul Hillericus et Meinric decanus ac tu mandatum Dei implere debetis.* Cui sic respondebam: *Ut sit voluntas in celo, sic fiat.* Et in ipso mense et in tertia ¹³¹⁴ Kalendas Novembris, quæ tunc proxima fuit, antistes predictus, ut sibi prius revelatum est, in Christo exhalavit (738). Sed quia Deus omnipotens humanam fragilitatem sepe dignatur ¹³¹⁵ visitare et consolari, congruum est B laudibus et scriptis hoc posteris innotescere, at ¹³¹⁶ glorificetur ¹³¹⁷ nomen Domini, et prospiciat homo instabilis sibi. Presul supramemoratus, in Magadburg invalescente prius ¹³¹⁸ nimia corporis egritudine, a quodam egreio viro in somnis sibi apparente sic ammonitus est: *Ne sis modo de fine tuo sollicitus. Quatuor annos et duas ebdomadas vel tres expectabis, et bona quæcumque possis operari, non desistas* ¹³¹⁹. Hæc locutus evanuit ¹³²⁰, et sicut iste predixit, episcopus mente, ut spero, vigilantem supervixit, morte, pro dolor ¹³²¹ subitanea lineam vite hujus concludens supremam. In sequenti nocte lux magna et a multis visa apparuit ¹³²². Post omnium memoriam sanctorum (Nov. 2) ego de me multum pavidus licentiam abeundi a decano postulavi, et eundem, ut se provideret, ammonui. Ad cartem ¹³²³ meam, quæ Retmerslevo ¹³²⁴ dicitur, veni, et in nocte proxima suppliciter Deum rogavi, ut aliquam de me certitudinem dignaretur aperire. In primo subsequentis diei crepusculo, id est in vigilia sancti Martini (Nov. 10), ut paululum quiescebam, sic tunc, ut mihi videbatur, Walterdus, tunc noster prepositus, hæc dicens (f. 119) apparuit: *Vis tibi profutura scire? Et ut voluntatem meam in hoc scias, mox volumen unius martyrologii ¹³²⁵ diligenter inspiciens, plumbum ¹³²⁶, quo murus mensuratus dirigitur, tacendo inmisit, et post longum temporis intervallum hoc substitit. Et quid nunc est? aio ad eum; et ille: *Quinque, inquit; et vidi manifeste numerum hunc atramento signatum, incertus, utrum dies, an ebdomadas, seu menses, an signaret annos.* Et protinus respondebam ei, utrum prius indictam, an posterius innotesceret tempus; et ille*

VARIE LECTIONES.

¹³⁰⁰ mortua f. ¹³⁰⁴ tredecim fa. ¹³⁰⁵ medietatem f. ¹³⁰⁶ ac frīb. f. ¹³⁰⁷ h f. ¹³⁰⁸ longa a. c. deliberatione f. ¹³⁰⁹ servus dominice et post anno add. lb. ¹³¹⁰ rogatus — ut et ei add. lb. ¹³¹¹ ossuum fa. ¹³¹² add. lb. ¹³¹³ obstupui f. ¹³¹⁴ tertia f c? ¹³¹⁵ dignitatur f. ¹³¹⁶ enarrare: laus et honor Christo, quo magnificetur in isto 2. ¹³¹⁷ glorificetur fa. ¹³¹⁸ expectabis. Tu vero tempus a Deo tibi concessum non negligas, sed quicquid boni possis, instanter operare, ut eternam vitam promerearis. 2. A. S. a. 1008. ¹³¹⁹ evanuit. Dixit, et in vacuas se mox transfuderat auras 2. ¹³²⁰ prodor f. ¹³²¹ In — apparuit add. lb. ¹³²² cortem fa. ¹³²³ retmersleue fc. ? ¹³²⁴ martorlogij f. ¹³²⁵ blumbum f.

NOTÆ.

(737) Aldenburg in Wagria.

(738) Hillericus, episcopus Havelbergensis, obiit anno 1008; v. Ann. Quodl.

taecendo exivit. Equidem premonstratas mihi inducias cura non sine maxima notavi, sed bonis operibus nullatenus ¹²²⁶ preveni. Adveniente quinto mense, quamvis plus mortem quam hoc sperarem, completur utrumque in accepto episcopatu somnium, quia in eo preceptis obedivi divinis, et numerum complevi signatum. Unde inconueniens esse mihi videbatur, ut sine speciali rectore ecclesia, quam actneus regebam, esset, ac eidem Welligsum, fratrem meum ex patre, hujus altaris servum, communi fratrum consilio preposui; et inde ad Merseburg veniens, cum domino meimet rege proximum Pentecostem celebravi (739) (Jun. 5).

32. Dehinc ad Magathaburg omnes venimus. Ibi tam nepos meus marchio Wirinharius a rege in multis accusatus, gratiam ejus et beneficium suimet instinctu Dædi ¹²²⁷ comitis perderet, nisi infirmitas ejus subitanea id ¹²²⁸ impediret, et ni hoc Burchardus comes palatinus (f. 112') prudenti consilio differet. Rex inde progressus, varias occidentalium mentes probare, et ne solito commoverentur, sedare temptavit (740). Quos nonnulli injusticiam dominorum suorum pati nolentes laudant, nos autem quasi ignavos e contra vituperant. Sunt ¹²²⁹ plerique, qui corporis voluptatibus cunctis servientes, freno equitatis a Deo inpositæ regi nullatenus curant, sed hoc, virtute seu fieri valet arte, de futuro nil solliciti ¹²³⁰, defendunt, et omnes in hoc sibi non consentientes detractione et odio insaciabili persequuntur. Sed ego hiis neque suimet fautoribus consentio; quin potius illis, qui Deo se potestatibusque ab eo constitutis humiliant et cedunt, asspiro, quibus videtur esse sacius, omnia propter Deum pati, quam litigio ¹²³¹ et execrabili perjurio divinam majestatem offendere. Nostri predecessores, suis senioribus semper fideles, in extraneas nationes, ac non in viscera, optimi seviebant milites. Hoc posteritas discat et alia fugiat, et quæ mutanda sunt, non in pejus, sed semper in melius transferre contendat; beatitudinem octonam libenter attendat, eorumque opposita fugiens, eam apprehendere studeat. Quid illos amplius corripere vel hos attollere vole, cum unusquisque pro qualitate sui seminis pro certo recipiat fructum futuræ messis? (Matth. v.) Cum pro

A corruptilibus accipiendis semper laboramus, cur non ad indeficientis coronam (f. 120) honoris sublato timore aliquantulum properamus? Hanc ad capiendam rex noster, ut predixi, in itineribus et aliis necessitatibus maxime laborans, amicos fecit sibi inimicos, juste eosdem exosas.

33. Interim Dædi comes magnum dedecus in verbis et in operibus predicto nepoti meo inferens excitavit malum, quod fore putavit oblitum. Consilio enim ejus et auxilio urbs patris ejus et nostra Walmerstidi (741), Slavonice autem Ustiure, eo quod Ara et Albis fluvii hic conveniunt, vocata, combusta est et depopulata. Commovit hoc omne animosum juvenis egregii pectus, et cum hostem de civitate Tongeremuthi (742) dicta, quia Tongera fluvius ibidem in Albiam cadit, equitare veraciter comperiret, fratrem meum Frithericum cum 20 tantum militibus armatis secum sumens, a summitate ¹²³² unius campi ad Mosum villam (743) pertingentis, qua eminus aspici ¹²³³ potuit, viriliter aggreditur, et eundem, fugientibus mox plus quam 40 sociis, fortiter resistentem, cum Egilhardo suimet milite occidit (744), et post hoc juste perdidit, quod prius pene ¹²³⁴ iracionabiliter ejus persuasum amisit.

34. Sed si te lectorem audire delectat, unde is fuerit, de tribu, quæ Buzici (745) dicitur et de patre Thiedrico originem duxisse accipies. Hic Rigdago marchioni, agnato suimet, ab infancia serviebat, et gemina cordis ac corporis virtute pollebat; et, ut predixi (746), Boemios (f. 120') adversum nos insurgentes ad Citicensem perduxit ¹²³⁵ ecclesiam. Ubi cum hiis vastando circumquaque perlustrans, ad ultimum captivam matrem suam, hostis, non filius, cum cætera adduxerat preda Post hæc reconciliatus, regis efficitur tertii Ottonis, et in parvo tempore gratiam ejus et familiaritatem promeruit. Interim Bio, comes Merseburgensis, in expeditione obiit; et Gisilerus archipresul hujus comitatum, qui inter Wipperam, et Salam, et Saltam (747), ac Villerbizi (748), fluvios jacet, isto acquisivit ¹²³⁶. Insuper Zurbizi ¹²³⁷ (749) burgwardum, quem antecessores sui in beneficium possiderunt, sibi et confratri suimet Fritherico vendicavit. Insuper Thiedburgam, Thiedrici marchionis filiam, duxit ¹²³⁸, et ob hoc

VARIE LECTIONES.

¹²²⁶ Nullatus 1. ¹²²⁷ erasum 1. ¹²²⁸ add. 1b. ¹²²⁹ Sed corr. Sunt 1. ¹²³⁰ solliciti 1. ¹²³¹ quas ligittios 1a. sed duobus s erasis. ¹²³² assummitate 1a. ¹²³³ primum s erasum 1. ¹²³⁴ pene cor. pene sed o post eraso 1. ¹²³⁵ perdux 1. ¹²³⁶ isto ac acquisivit 1. ¹²³⁷ curbizi 1a. ¹²³⁸ dux 1.

NOTÆ.

(739) Jun. 9 rex adhuc in Merseburg fuit. chartam ejusdem apud Höfer l. 1, t. I, p. 159.
 (740) De Lothariis conf. Widukindi l. 1, c. 80.
 (741) Wolmirstedt.
 (742) Tangermünde.
 (743) Moss, villa in vicinia urbis prædictæ.
 (744) Kalend. Merseburg Julii 9. Dædi obiit comes Æltherdus. Ille in Necrol. Luneb., Jul. 10. Conf. Ann. Quedl., a. 1009. Notanda tamen in Necrol. Luneburg., Novbr. 13 ascriptos esse Tadonem occisum et Egillerdum laicum.
 (745) Ut mihi quidem videtur, Thietmarus hic

V. D tradit, Dedi illum fuisse ortum e gente, quæ nomen traxit a villa Busci, hodie Pausitz, sita in diocesi sua, haud procul a civitate Leipzig. De villa Busci v. chartam Ottonis III imp., a. 991, Sept. 18 datam apud Höfer. l. 1, t. I, p. 531.
 (746) III, 10.
 (747) Salza sive Salzsee.
 (748) Wildenbach. Fluvii qui hic a Thietmaro nominantur aperte indicant comitatum hunc maximam partem terræ Mansfeldensis ambitu suo continuisse. Uns.
 (749) Zoerbig.

omne adeo intumuit, ut regi molestiam in occulto et multis offerret ¹²³⁹ in aperto. Proximum natale Domini rex in Paethi celebravit, et ibidem Thiedrico, predicti comitis filio, comitatum ac ¹²⁴⁰ omne beneficium jure et ortatu ¹²⁴¹ reginæ ac principum ¹²⁴² suimet dedit. Insuper marcam et quidquid ¹²⁴³ Wirinzo ex parte regis tenuit, hoc totum Bernhardo comiti concessum est.

35. In diebus illis Thiedricus, Metensis ¹²⁴⁴ episcopus, et dux Heinricus, frater ejus (750), cum cæteris conspiratoribus magnam regi et suis familiaribus molestiam inferens, sibi successoribusque suis inexsuperabile detrimentum promeruit (751). Ecclesia namque una, quæ extra Metensem stabat civitatem, et congregatio ibidem serviens a Sclavis (652) Deum non timentibus vastatur. Sed hoc damnum magna (f. 121) ex parte rex cum juramentis et ex sua proprietate restituens, ne quid ¹²⁴⁵ huic simile accidisset, cuncto exercitui cavere precepit. Vineas et edificia cum frumento cæterisque utilitatibus lesit. Vidi epistolam non longe post, ubi octingentorum numerus mancipiorum sancti Stephani inscriptus fuit, quæ propter famem ¹²⁴⁶ et aliam necessitatem a patriis finibus egressa sunt absque conscientia prepositorum, exceptis omnibus, qui cum consensu eorum abierant. Sacius esset huic ecclesiæ, quod numquam natus fuisset homo ille. Describam quoque unum facinus eorum, quod in Adram (753) lugubre ¹²⁴⁷ peregerunt. Rex autem habuit concilium in Magontia civitate, et hii tunc interfuerunt. Et cum omnia ibidem secundum suimet placitum respondere non potuissent, reversi sunt irati, pace tamen ad tempus facta; et cum eos sequerentur nil mali sperantes Heimo Wirdunensis episcopus et dux (754) Thiedricus, latentes insidias ¹²⁴⁸ improvise irruunt, et paucis effugentibus cum episcopis, interfecti sunt innumerabiles viri. Dux ille nimis vulneratus, et ¹²⁴⁹ quia amicus eorum fuit, captus abducitur, et multos dies custoditur. Post hæc datis obsidibus solvitur, et a regis gratia ob hoc non movetur. Anno Dominicæ incarnationis millesimo... Bernhardus dux Corbeia obiit ¹²⁵⁰ (an. 1011).

36. Interea Herimannus comes et Guncelinus marchio invicem certantes, inusitato in his regionibus more confligere (an. 1009). Namque Guncelinus Strelam civitatem a militibus Herimanni custoditam

expugnare temptans, et nil proficiens, Rocholenti ¹²⁵¹ urbem juxta Mildam flumen positam et non bene provisam incendio consumere (f. 121) precepit. Insuper quicquid incommoditatis predicto comiti, quia semper patrui in fratrum filios seviunt ¹²⁵², facere potuit, id nullatenus distulit. Herimannus et Ekkihardus confratres castellum quoddam juxta Salam situm, quod Guncelinus unice sibi dilectum muris et presidio firmavit (755) banisque innumerabilibus replevit, ex improvise manu valida circumdantes expugnant, et divisa omnicongerie, radicitus illud ¹²⁵³ dejiciunt ac incendio consumunt. Pervenit hoc ¹²⁵⁴ ad aures regis, et confestim idem ¹²⁵⁵ ad Merseburg hæc ad discutienda ¹²⁵⁶ properavit (756). Sed cum ibidem predictorum sententias comitum animadvertisset, culpam omnem Guncelino imputat, quia se in multis prius sperneret et in illato sibi dedecore ultorem non expectaret. Adjecit autem, quod familias multorum sepe id sibi querentium Judeis vendidit, et nec jussu suo has reddere, nec latrocinia multis a sua potestate nocentia unquam curavit compescere. Insuper questus est majorem apud Bolizlavum fratrem gratiam hactenus habuisse, quam ei ¹²⁵⁷ deceret aut sibi placere deberet. Hii presentes erant, qui cum semetipsis reum esse majestatis accusare voluerunt. Inter tot lamentationes et ejusdem suorumque excusationes, principum communiter ¹²⁵⁸ consilium a rege quaeritur, et ab hiis diu hoc ¹²⁵⁹ secrete volentibus, taliter respondetur: *Scimus hunc erga vos inexcusabilem non esse; et ut vestræ ¹²⁶⁰ pietati se omni reluctatione remota trodat, nobis bonum videtur. Ammoneat (f. 122) vos misericors Deus, ut non qualitate suimet meriti, sed pro quantitate ineffabilis clementiæ vestrimet, ad exemplum omnibus ad vos conversis, in eo faciatis ¹²⁶¹. Horum consultu rex aspirans, suscepit eundem et Arnulfo antistiti firmiter custodiendum tradidit, presidii continuatione ab hostibus Misni muniens, eamque, ad tempus providendum Fritherico committens ¹²⁶². Proxima vero messe, interventu reginæ et instinctu cari Taginonis, Herimanno comiti marcham dedit et consilio et laude ¹²⁶³ principum eorundem.*

37. Interea predictam urbem Brun comes, frater Guncelini, ordine vicis suæ custodiebat; et ecce priori die, quam Herimannus adventaret, magna

VARIE LECTIONES.

¹²³⁹ offeret 1. ¹²⁴⁰ at 1. ¹²⁴¹ interuentu 1a. ¹²⁴² principium 1a. sæpius. ¹²⁴³ quicquid 1. sæpius. ¹²⁴⁴ mettensis 1a. ¹²⁴⁵ qd 1. ¹²⁴⁶ fam 1. ¹²⁴⁷ lugub 1. ¹²⁴⁸ insidiantes 1a. ¹²⁴⁹ add. 1b. ¹²⁵⁰ anno — obiit add. in ima margine 1b. Omissum est Xmo sive Xlmo, quo anno ducem Berahardum defunctum esse constat. ¹²⁵¹ rocholenti 1a. rocholezi 1c. ut vid. Rocholenci A. S. ¹²⁵² seviant 1a. ¹²⁵³ id est 1a. ¹²⁵⁴ discuenda 1. ¹²⁵⁵ add. 1b. ¹²⁵⁶ communice 1a. ¹²⁵⁷ h 1. quod pariter atque li in hoc codice hoc significat. ¹²⁵⁸ vestre que magna esse expertum est. 2 A. S. ¹²⁵⁹ i. e. f. add. 1a. ¹²⁶⁰ comitens 1. comisit 2. ¹²⁶¹ laudæ duabus litteris erasis 1.

NOTÆ.

(750) Fratres Cunigundæ imperatricis.
(751) Cf. Sigebert. Gemblac., a. 1009.
(752) Non ita, sed a Nortmannis. Conf. Alpertum I, l. c. 8, sq.
(753) Fortasse Odernheim, inter Oppenheim et Alzey.

(754) Lotharingiæ superioris.
(755) Forte fuit castellum, cujus rudera adhuc prope Saalfeldum conspiciuntur. Urs.
(756) Ita et Ann. Quedlinb., a. 1009: *Ibique (sc. in Francia) peracta æstate, rediit in Saxoniam.* No. 3, adhuc fuit Wormatiæ.

Poleniorum caterva in primo diei crepusculo Albim A transgressa, usque ad portam civitatis sibi promissæ silenter veniebat. Sed cum positis ibidem militibus facilis ei non pateret introitus, est reversa, tristis, pro dolor! illesa, et nemini nocens. Hujus rei ductores erant duo Wethenici ¹²⁶² ex suburbio, ut post revelatum est. Namque hii sanguine suotalem merito presumptionem persolvunt. Bolizlavus autem inter spem metumque sollicitus ¹²⁶³ in ¹²⁴³ Budusin ¹²⁶⁴ (757) hos ¹²⁶⁵ expectabat, et ut adventare socios comperit, delusum se graviter portat. Post hæc ¹²⁶⁶ Herimannus comes per regalem nuncium ¹²⁶⁷ introducit, ac debitoribus suis, quicquid in eum deliquerant, dextera hoc affirmante, ab eo remittitur. Rex autem, in hac estate et proxima hieme, consilio et virtute, pacificatis hostibus, contumeliam B et dampnum a Bolizlavo sibi illatum crebra meditatione revolvit ¹²⁶⁷ et post Pascha expeditionem suam atroci jussione ¹²⁶⁸ indixit.

38. Fit conventus in Belegori (an. 1010), quod pulcher (f. 122') mons dicitur (758), in Geronis pre-
dio marchionis. Tunc Bernhardus dux et Walther-
dus prepositus gratia Bolizlavum convertendi pre-
cesserunt, ac nil ibi quod sibi placeret inventientes,
reversi sunt. Venit etiam huc Jarimirus, Boemiorum
dux inclitus et regi per ¹²⁶⁹ omnia fidelis. Nec pre-
terire possum, quod miserabile nimis predicto co-
miti ibidem accidit. Nos omnes — nec aliquem exci-
pere valeo — vice amicorum hostes huic fuimus, excep-
tisque dumtaxat mancipiis, omnia consumpsimus, C
et quædam igne. Hujus rei nec rex ultor seu defen-
sor ¹²⁷⁰ fuit. Inde ad Luzici ¹²⁷¹ pagum, in cujus
fronte urbs quædam Jarina (759) stat, a Gerone di-
cta marchione, qui magnus fuit et sic nuncupabatur
(760). Ibi tunc capti sunt duo fratres ex provincia
Hevellum et ex urbe Brandeburgensi, qui ad Boliz-
lavum causa eum contra regem vertendi venerunt,
et inde digressi inciderunt palam laqueum, quem
occulte tetenderunt. Hii de multis interrogati ¹²⁷², et
nihil de hiis omnibus volentes profiteri, in uno colle
pariter suspendio periire. Infirmabatur tunc ibi-
dem rex et sibi dilectus Tagino. Tunc principes augu-
sto versant in pectore quid deberet fieri de incepta
expeditione ¹²⁷³. Tandem ab hiis inventum est, quod
rex cum episcopis quibusdam ¹²⁷⁴ et infirmiori mul-

titudine rediret; Arnulfus autem et Meinwercus (761)
episcopicum duce Jarimiro et marchionibus Gerone
et Hirimanno cæterisque compluribus Cilensi (762)
et Diedesi vastarent. Sicque factum est (763). Predi-
cti seniores cum urbem Glogua dictam, ubi Bolizla-
vus ipse fuerat ac eos perspicere poterat, gregatim
et loricati transirent, militum hæc a muris cernen-
tium animos provocant, et hii ducem suimet, cur
hoc pateretur, alloquentes, sibi (f. 123) eos tem-
ptandi licentiam poscunt. Quibus talia refert: *Exer-
citus, quem videtis multitudine parvum, virtute magnus
est et ¹²⁷⁴ milibus cæteris electus. Hunc si aggrediar,
sive vincam seu superabor, in posterum depressus
sum. Regi possibile est alium ilico exercitum congre-
gare ¹²⁷⁵. Multo melius est nos hoc modo patienter
ferre, et alias, si possit fieri, absque magno nostri de-
trimento hiis superbientibus nocere ¹²⁷⁶*. Sic insolens
militum animus sedatur, et in hoc itinere nulla
ejusdem voluntas in nostris adversitatibus saciatur.
Quamvis crebra imbrium inundatione ¹²⁷⁷ nostri
tardarentur, tamen late magnum hostibus damnum
intulerunt. Tandem vastatis omnibus circumquaque
jacentibus. Boemii ad sua, nostri autem per Milzie-
nos fines læti ad Albim remeabant; premissis ilico
ad regem nunciis ¹²⁷⁸, se cum bona prosperitate ven-
turos indicant. Hic Dei gratia jam bene convalescens,
legationem istam et pone sequentes amicabiliter in
Mersburg suscepit, et archiepiscopus Tagino de
Strela prius ¹²⁷⁴ a rege divisus, sanctam Thebeorum
sollemnitatem (Sept. 22) in Magadaburg celebravit,
et ad regem hunc incolumis venit.

39. Tractatis tunc patriæ laborantis necessitatibus
plurimis, rex iterum occidentales invisit regiones,
et fluctivagos habitatorum animos sapientiæ freno
edomans, natale Domini festiva jucunditate in Pali-
thi celebravit (764). Tunc iterum sibi perccaram Mer-
seburg invisit, et firmata ibi ad 5 annos mutua
pace ¹²⁷⁹, cum consilio paucorum urbem Liusbu-
suam dictam (765) edificare et confirmare precepit;
de qua multi predixere venturum, quod in hoc anno,
pro dolor! agnoscunt, non esse falsum. (f. 123) Ad
hanc venimus in fine mensis Januarii, et ibidem
sanctæ Dei genitricis purificationem veneratione
justa peragentes (an. 1011, Febr. 2), in 14 diebus
opus inpositum complevimus, et presidio urbem

VARIE LECTIONES.

¹²⁶² uetheni 1. ¹²⁶³ sollicit 1. ¹²⁶⁵ add. 1b. ¹²⁶⁴ busin 1. Budizin A. S. ¹²⁶⁸ ita 1b. Post adte 1a. pro
postera die. ¹²⁶⁶ noccium 1a. noccium 1b. ¹²⁶⁷ reuoluit 1a. ¹²⁶⁸ jussionē 1. ¹²⁶⁹ pro 1. ¹²⁷⁰ nec alius
quis redditor add. 2. ¹²⁷¹ luziti ? 1. ¹²⁷² interogati 1. ¹²⁷³ expeditione 1a. ¹²⁷⁴ add. 1b. ¹²⁷⁵ et nos
appetere add. 2. ¹²⁷⁶ et nostras injurias vindicare add. 2 A. S. ¹²⁷⁷ imundatione 1. ¹²⁷⁸ veredariis 2
A. S. ¹²⁷⁹ pace quod post paucorum 1a. scripserat hic posuit 1b.

NOTÆ.

(757) Bautzen.
(758) Belgern, juxta Albim fluvium.
(759) Gæhreu, villa parochialis in extremis fini-
bus circuli Lucaviensis ipsiusque marchionatus
inferioris Lusatiae. Urs.
(760) Magnus audit etiam apud Widukindum III,
54 et in Ann. Quedlinb., a, 1013.

(761) Paderburnensis.
(762) Dicitur etiam pagus Silensis, qui situs erat
circa civitatem Nimptsch. Conf. infra I. VII.
(763) Conf. Ann. Quedlinb., a, 1010.
(764) Hoc non Palithi sed Frankenvurdi factum
esse. Annal. Hildesh. dicunt.
(765) V. supra lib. I, cap. 9.

munientes, remeavimus. Juxta hanc in parte aquilonari stat civitas, quam a predicta nil nisi una vallibus ¹²⁰⁰ dividit; et in hac 12 portæ sunt. Hanc cum diligenter lustrarem, opus Julii Cesaris et magnam Romanorum structuram. Lucano ammonente, tractavi (766); hæc plus quam 10 milia hominum capere potuisset. Minor autem, quam tunc perfecimus, ab primo ¹²⁰⁰ Heinrico rege usque ad hoc tempus vacua erat, et quam flebili miseria hæc cito corruerit, enumeratis, quæ inter hæc acciderant, explicabo.

40. In priori estate (767) 4 Idus Augusti monasterium in Wallibizi cum quatuor æcclesiis et campanis omnibus ac cum edificiis apertinentibus propter peccata mea incendio periit ¹²⁰¹. Peracta in civitate Bavenbergensi æcclesia majore, cum nataliciis regis dies esset (an. 1012), et 35 jam inciperet annus ¹²⁰², 2 Nonas Mai omnis primatus ad dedicationem istius aulæ ibidem congregatur, et sponsa hæc Christi per manus Johannis, patriarchæ de Aquileia, et aliorum plus quam 30 episcoporum ¹²⁰³ [ministerio consecratur ¹²⁰⁴]. His ego peccator interfui, et ut summo decuit regi, in omnibus hanc ¹²⁰⁰ ornatam vidi. Post ¹²⁰⁵ hoc synodus hic fit magna ¹²⁰⁶, in qua Gevehardus, Ratisbonensis ecclesiæ episcopus, ab archiepiscopo suimet arguitur ¹²⁰⁷, et Metensis ecclesiæ presul Thiedricus a rege increpatur ¹²⁰⁸, eo quod in epistola suimet hunc injuste apud papam accusaret. Sed hæc omnia et multa alia consilio prudenti finita sunt, et restitucio parrochiæ tunc promissa est mihi.

41. (f. 124.) Completis omnibus in orientali Francia utilitatibus, rex Merseburgensem revisit civitatem, ac ibi sanctam pentescotes sollempnitatem celebrat, et in primo mane Dominicæ diei, qua sanctus apostolos replevit Spiritus (Jun. 1), Tagino archiepiscopus infirmari cepit, et missam canere non potuit. Tunc jussus sum ¹²⁰⁰ indignus hoc officio succedere Postera die ad modicum evaluit archiantistes, et ad regem ambulans, se multum commovit, et post hoc in tantum tardatur, ut per se numquam aliquid facere potuisset. Accersito tunc ad eum fratre meo abbate ¹²⁰⁹ Sigifrido (768), ac ¹²⁰⁰ præsul Erico, et illis confessionem fecit, et in 3 feria, cum jam inde voluisset pergere, juxta caminatum regis

A sollo portatur suo, et elevato a capite pilleo, dormientem aloquitur seniore: *Grates tibi condignas, domine mi karissime, referat omnipotens Deus de cunctis miseracionibus tuis, quibus ¹²⁰⁰ peregrinum me ¹²⁰⁰ hactenus visitasti et consolatus es ¹²⁰¹*. Et tunc ad æcclesiam veniens, audivit missam, ipse ¹²⁰⁰ presentes benedicens. Inde portatur ¹²⁰² ad navim, et in ea ad Ivicansten deductus est. Ibi tum sabbato requiescebat, et in die Dominica juxta urbem suam Spiutni vocatam (769) navigio venit. In 2 autem feria in ipso itinere cum jam pene defecisset, Walterdum ad se vocavit prepositum; ejusque fidei se suosque committens, 5 Idus Junii non obiit, sed ad Christum, quem semper amavit, lætus abiit. Fit oratio a confratribus cum intermixtis flebilibus, et Bodo miles (f. 124') ad regem ad hæc indicanda mittitur. Corpus autem archiepiscopi ad Frasm ipso die venit, et ibi sacerdotalibus vestimentis paratum ad sedem suam transfertur, et cum ingenti tristitia ab omnibus suscipitur.

42. Ego autem hæc omnia in Merseburg sero comperiens, in ipso depositionis die orto jam sole adveniebam; et cum in æcclesia majori pauca orationis verba effunderem, veni ad refectorium, ubi prepositus cum universis confratribus atque militibus sedens, de electione tractabat. In quorum presentia ego stans, multum flevi, turbatus dolore vehementer; et salutatis omnibus sedebam, et quid ab his tunc ¹²⁰⁰ esset dispositum interrogabam. Ad hæc Walterdus: *Misi, inquit, legatum meimet ad regem, qui hæc ei, quæ nobis acciderant mala, indicaret, et voluntatem suam in rebus faciendis inquireret. Et hic ad nos Hericum antistitem misit, ut electio a nobis non fiat, sed tantum consensus unanimis, et hic indicetur ei. Nunc autem omnium pietas presentium me, quamvis ad hoc indignum, decernit, si Deus consentit et si vult res. Cui sic protinus respondebam: Sum unus ex his qui electionis hujus ac consecrationis participes esse debent; et hoc vobis consilium do, ac illud adjuvare, in quantum possum, volo. Senior meus imperet ¹²⁰⁰ quod velit; vos autem quod accepistis a Deo et antecessoribus suis, videte ne perdati. Te autem fratrem primus eligo mihi ad archiantistitem, non karitate tua, sed utilitate certa in te*

VARLÆ LECTIONES.

¹²⁰⁰ uualdis 1a. ¹²⁰⁰ add. 1b ¹²⁰¹ In priore—periit add. b. ¹²⁰² et—annus add. 1b. ¹²⁰³ iohanni (ita)—episcoporum add. 1b. in loco raso et super lineam. ¹²⁰⁴ ministerio consecratur desunt 1, suppleta ex Chronographo Saxone s. 1012. ¹²⁰⁵ Sequentia usque ad finem hujus capituli, qui et quaternionis est finis, Thietmari ipsius manu exarata sunt. ¹²⁰⁶ magnus corr. magna 1. ¹²⁰⁷ accusatur corr. arguitur 1. ¹²⁰⁸ increpatur corr. increp. 1. ¹²⁰⁹ sigefrido nove Corbeie modo abbate 2. ¹²⁰⁰ add. 1b. ¹²⁰¹ Et det tue benignitati ob recompensationem earum in celesti Jerusalem premium, quod ipse suis dilectoribus ineffabile preparavit; me enim amodo viventem non es visurus, quia jam, ut spero, viam universe carnis sum ingressurus. Vale igitur, domine carissime, vale in Domino! add. 2. ¹²⁰² portatus est 1. ¹²⁰³ imperat 1a.

NOTE.

(766) Respicit noster quæ Lucanus in Pharsal. l. vi, v. 29, usque 65 refert de castris prope Dyrachium a Julio Cesare exstructis.

(767) Id est 1011 Bambergensis enim ecclesia consecrata est a. 1012; unde Thietmarus, cum hanc de Wallibizi notam postea ipse margini apponeret priorem ætatem dicere non potuit nisi eam quæ consecrationem illam præcederet.

(768) Sigefridus, abbas cœnobii S. Joannis Baptistæ Magdeburg. electus anno 1009. V. chronogr. Sax.

(769) Zpiutneburg in pago Nuditzi vocatur in chartis Ottonis 1 a. 961, Jul. 29 et 965 April. 12 Situm est ad fluvium Salam hodieque appellatur Rothenburg.

agnita ¹²⁰⁴; et *presencium* (f. 125) *mentem nunc singulariter scire desidero*. A quibus hoc unum percepi responsum: *Walterdum nobis in dominum et archidiaconum eligimus*. Hic tunc confirmatis, ille surrexit, et coram prostratus veniam petiit, divinam interpellans pietatem, ut hæc nobis omnibus retribuere dignaretur, et a sua parte bona promisit omnia. Tunc ego me inclinans rogavi eum per nomen Domini et per veræ fraternitatis amorem, ut æcclesiæ meimet admodum despoliatæ parochiam sibi juste pertinentem si ad hunc perveniret honorem, restituere, at sibi hanc cum aliis rebus inde abstractis voluisset sacramentis firmare. Hoc mihi in presentia omnium firmiter promisit. Interim lassatus ab itinere presul Hericus dormivit, et episcopus Wigo veniens, electionem nostram consolidavit. Mittitur a nobis omnibus tunc custos æcclesiæ Redingus ¹²⁰⁵ ad regem, ut memor Domini et antiquæ promissionis, si umquam sic accidisset, familiam sancti Mauricii orbatam et nimis tristem tanto patre consolari voluisset.

43. Sonata jam prima Ericus antistes evigilat, et missam pro defunctis cantavit. Post euvangelium autem, ad quid ¹²⁰⁶ rex eum huc mitteret, presentibus innotuit, et defuncto archipresule, absolutio-nem nobiscum fecit, et ab omnibus fieri postulavit. Tertia enim tunc dies erat, qua sacerdos predictus obierat, quæ cum septima atque tricesima in uniuscujusque fidelis ¹²⁰⁷ exitu est memoriter ob misterium in se continens celebranda, id est ob fidem sanctæ trinitatis et septiformem spiritum. Ac (f. 125') dehinc corpus benedictum usque ad locum sepulchri carmine et planctu ¹²⁰⁸ defertur, ac positum est occidentali parte in choro ante criptam, quam ipse fecit et consecravit, et in qua se, quamdiu vixit, coram altari rogavit sepeliri; ubi idem lacrimabiles sepe effudit orationes. Sed Waltherdus locum hunc, in quo nunc pausat, quia non ¹²⁰⁹ erat dedicatus, animæ salubrem et introeuntibus cunctis conspicabilem dilecto suimet seniori providit. Sed quia beati omnes virtutibus suis cum ¹²¹⁰ Christo vivunt, et in hoc seculo scriptis, non est bonum tantique patris inclitam conversacionem silentio tegere, sed veritatis luce omnibus proficuis innotescere, — erat hic justus et timoratus ac miræ caritatis, largus et fidelis, castus ac mitis, prudens et stabilis, canonicus ¹²¹¹ habitu, sed monachus in omni conversacione sua. Vicia in cunctis ob melioracionem as-

A pere carpebat, bona quæque laudans. Non fuit apud modernos ullus pastor, qui confratribus suis familiarior esset. Hos amavit atque coram populis laudavit ¹²⁰¹. In primo ordinationis suæ anno templum Domino edificare cepit. Presbiteris et diaconibus vestitum suimet 8 siclis, subdiaconibus autem et infantibus (770) 4 adauxit. Nisi infirmitas obsteret, omni die missam et psalterium cantavit; et quia jejunare ob lassitudinem non potuit, elemosinarum multitudine redemit. In vigiliis supra modum laborat, et quia parum manducare (f. 126) ob infirmitatem dentium potuit, potu quamvis mediocri facile saciatur. Nobiles genere et moribus amavit, ignobiles autem non contempsit, sed in sua familiaritate non ¹²⁰² habuit. Cultores Christi dilexit, contemptores autem ejus justo persequitur odio. Omnia sibi divinitus commissa excoluit et lucrari contendit. Antequam divinum perageret misterium ¹²⁰³, severus fuit; et post omnibus hilaris arrisit, et persepe cum suis kirieison cantavit. Nequeo ex parte mea numerare, quantum pietatis munus mihi indigno studuisset impendere; hoc tantum scio, quod numquam illi digna remuneratione de hiis respondi. Obedientiam, quam eo ¹²⁰⁴ suisque successoribus in examinatione promisi, minime adimplevi. Harnaburg et Frasam ac Pretini (771) urbes cum curte una, quæ Eseconis fuit comitis, suæ acquisivit æcclesiæ (772). Apparatum episcopalem satis egregium et affluentem congregavit. 8 annos et menses 4 et 8 dies columna ecclesiæ sedebat, cadens, ut predixi, presentialiter; sed invisibili templo Domini translata manet perpetualliter. Eodem die Vungerus, Posnaniensis cenobii pastor, consacerdos suus et suffraganeus, 30 ordinationis suæ ¹²⁰⁵ anno obiit. Nunc hæc dieta sufficiant, et de quo mihi nunc sermo est, amplius loquar.

C 44. Redingus ad regem veniens, legationem suam suppliciter profert; et quamvis ardue, tamen desiderata (f. 126,) impetrans, per internuntium Walterdum, in exequiis dilecti senioris studiosam, etiam 20 talenta argenti Thiedrico, nepoti meo, in elemosinam excepto victu largientem, vecat. Ego jussus venire proficiscebar cum eo, ac in sabato Gronam (773) sero venimus. Mox in presentiam regis venientes, misericorditer suscipiebamur, et pauca locutus rex, nos ad hospiciam ire permisit. Castrametati enim tunc sanus extra urbem et juxta lacum, ubi modo sancti est ecclesia

VARIE LECTIONES.

¹²⁰⁴ i. t. a. *add. 1b.* ¹²⁰⁵ reedignus 1 *altero e eraso.* ¹²⁰⁶ quid 1. ^{1206*} *add. 1b.* ¹²⁰⁷ plantu 1. ¹²⁰⁸ *qan 1. quod etiam qui ante legi posset.* ¹²⁰⁹ cum aut tum 1. ¹²⁰⁰ canicus 1. ¹²⁰¹ amavit, memorabatur eorum ubique in bonum, et eos coram rege et principibus et universis populis intus et exterius semper laudavit 2. ¹²⁰² *erasum in 1. sed extat 2.* ¹²⁰³ officium 2. ¹²⁰⁴ ei 1c.? ¹²⁰⁵ *add. 1b.*

NOTÆ.

(770) Chorknaben.

(771) Prettin in ripa aquilonari Albiæ Inter Wittenberg et Torgau.

(772) V. diplomata regis, a 1006, April. 7; 1012,

Jan. 21.

(773) Gronau prope fluvium Leinam, juxta Hidesheim, unum quinque palatiorum regalium in Saxonia, V. *Wedekind Noton II, pag. 266 sq.*

Alexandri. Crastino fuit Dominica dies et festi-
tas Christi martyris Viti ¹³⁰⁶ (*Jun.* 15); et ego valde
mane missam confratribus meis cantavi, et post
hanc in urbem vocati ivimus usque ad caminatam
regis; et ibi solus intromittitur Walterdus, et ibi
usque ad terciam soli colloquebantur et egressus
tunc Walterdus anulum portat in manu sua, et osten-
dens nobis: *Ecce habetis*, inquit, *pignus subsecutu-
ræ pietatis!* ¹³⁰⁷ Et tunc omnes nos in præsentiam
venientes, examinatione regis, ipso primitus eum
laudante, predictum patrem elegimus, et optimi
quique aspirabant; et mox a rege accepit baculum
pastoralem ¹³⁰⁸. Post sacramentum regiæ potestati
exhibitum introductus est ad æcclesiam, quam ibi
a rege constructam antecessor suus benedixit, et
laus Domino a presentibus canitur. Deinde regiam
interpellabam pietatem, ut de æcclesiæ necessita-
tibus meæ aliquid loqui cum eo ¹³⁰⁹ dignaretur;
et ut ego postulabam, firmæ suimet commisit me
fidei. Thiedricum quoque nepotem meum, ut ipse
desideravit, (f. 127') rex per manus illi dedit. Et
cum generos (774) suimet tunc iterum exercitu
petere voluisset, cum presentibus suimet principi-
bus ¹³¹⁰, qualiter Bolizlavus ab ¹³¹⁰ his invaderetur,
tractavit ¹³¹¹. Hoc omne archiepiscopo noviter in-
stituto et suas curtes in Saxonia positas ¹³¹² com-
mendavit. Eodem die omnes declinavimus unus-
quisque ad sua. In proximo autem sabbato (*Jun.*
21) archipresulem Walterdum Arnolfus presul ¹³¹³
jussu regis inthronizavit, et utrique honore ac
magna jocunditate ibi suscepti sunt. Postera die
(*Jun.* 22) unctus est Walterdus ab Eido, Misnensis
¹³¹⁴ æcclesiæ venerabili episcopo tertio, cum adju-
torio suimet confratrum Wigonis, Hilliwardi ac
Herici, et a me hiis multum inferiori. Adjuvit au-
tem nos Arnolfus presul. 2 feria omnes nos cum
caritate bona et munere magno ¹³¹⁵ abivimus. Fue-
rat enim vigilia ¹³¹⁶ sancti Johannis baptistæ, et
tunc Redingus ab archiepiscopo constitutus est ad
prepositum cum communi electione confratrum.
In die sancto ad Montem cum solito honore is ¹³¹⁷
ductus, a me et a fratre meo Sigifrido ¹³¹⁷ succi-
pitur. Ibi tunc missam cantans, populos primo in-
stituit, et post ab ¹³¹⁸ abbate multum rogatus, ut
ibi caritatem faceret ob turbam sibi adherentem
omisit. Fuit in ¹³¹⁹ natali apostolorum (*Jun.* 29) in
sede sua, ac tunc commissos salubriter ammonuit.

45. Interim a Bolizlavi ¹³¹⁸ nunciis rogatus, Scicia-
ni (775) causa pacem faciendi ¹³¹⁹ venit, et ibidem

A magnifice susceptus, duas ibi ¹³²⁰ tantum noctes
mansit, ac nil ibidem proficiens, muneribus ma-
gnis revertitur. Affuit mox expeditionis indicte
(f. 127') statuta dies id est Kalendas Augusti; juxta
locum ¹³²⁰ qui dicitur Zribenz (776) convenimus,
et sic sursum usque prope Belegori ¹³²¹ adcendi-
mus. Tunc visum est principibus ¹³²² non esse bo-
num perfici iter nostrum, sed optimis marchan
firmari presidii. Et in consequenti nocte archie-
piscopus capite nimis infirmatur; cumque ad eum
mane venissem, diu eum in tentorio tardantem
expectavi. Egressus tandem queritur mihi, se mul-
tum egrotasse. Promisit autem se ad reginam in
Merseburg tunc manentem venturum, et ibi me
allocurum. Tunc ego abcessi, et illi prius recu-
sans, tamen quia inventio Christi protomartiris
tunc fuit et Dominica dies ¹³²³ (*Aug.* 3), missam can-
tavit, pro dolor! ultimam. 5 feria (*Aug.* 7) ego ad
Merseburg veniens, dum me cum confratribus meis
ad adventum ejus prepararem, audivi ab internun-
tiis quod ille ad Ivicansten non bene valens curru
veniret. Proxima die huc equitans, Bernwardum
¹³²⁴, Hillinissemmensis æcclesiæ episcopum causa
benedictionis et, quam ¹³²⁵ bene sciebat, curatio-
nis gratia vocatum, ibidem repperi, et Frithericum
comitem, cujus frater erat Dedi comes. Et cum in-
troirem, sedebat archiepiscopus in solio, et me
suscriebat quam caritative, et suimet pedes tunc
a tumore ¹³²⁶ solito relaxatos intuetur, et dolet,
C quia, dum hii turgebant, venter levius habebat
ejus ¹³²⁷. Intimaverat is tunc mihi, si hoc periculum
sanus evaderet, nullus amicorum mihi fidelior esse
potuisset. Fui tunc ibidem usque ad vesperam, et
tum invitus redii, quia crastino erat vigilia (f. 128)
Christi adletæ Laurentii, cujus festivitas Dominica
instabat die (*Aug.* 10). Qua cum ego populis ve-
nientibus pauca predicarem, communiter ab his
pro infirmo archiantistite orationem fieri supplex
postulavi. 3 feria (*Aug.* 12) ante primam ubi ille
fuerat veniebam; et tunc hic erat Eid episcopus,
multum pro eo in oratione continua laborans. Et
cum caminatam, ubi ille pius jacuit, ingressus es-
sem, nec loquentem audivi, nec bene cognoscentem
¹³²⁸ hunc ¹³²⁹ vidi. Advenere etiam eo vivente
D Arnolfus et Hilliwardus, cum Meinwerco et Erico,
coepiscopi, omnes hunc pariter benedicentes et
indulgentiam ei facientes. Ego autem peccator
unxi ¹³²⁷ eum oleo sanctificato in locis maxime
dolentibus. Jarmirus quoque dux adfuit ¹³³⁰

VARIE LECTIONES.

¹³⁰⁶ solennitas pretiosi martyris Viti pueri Saxonie patroni, qui in nova Corbeia requiescit 2.
¹³⁰⁷ Ecce pignus indicium future dignitatis, pie mihi promisse 2. ¹³⁰⁸ e. m. a. r. a. b. p. *add.* 1b.
¹³⁰⁹ c. eo *add.* 1b. ¹³¹⁰ ppibus... ad 1. ¹³¹¹ intravit 1a. ¹³¹² positos 1. ¹³¹³ *add.* 1b. ¹³¹⁴ misnessis 1.
¹³¹⁵ magna 1a. ¹³¹⁶ villa 1. ¹³¹⁷ sancti Viti monacho *add.* 2. ¹³¹⁸ bozlavi 1. ¹³¹⁹ faciendam 1a.
¹³²⁰ i. in loco 1a. ¹³²¹ p. b. *add.* 1b. ¹³²² principibus 1. *ut jam aliquoties.* ¹³²³ e. d. d. *add.* 1b. ¹³²⁴ era-
sum 1. ¹³²⁵ attumore 1a. ¹³²⁶ cognocentem 1. ¹³²⁷ hunc si 1a. *Ejusmodi sunt, quæ Thietmarum librum
dictasse ostendant.*

NOTÆ.

(774) h. i. affines, conjugis fratres Uas.

(775) Seitsh, non longe ab urbe Glogau. Uas.

(776) Schrenz 55 in præfectura Zorbigeni. Uas.

quem frater suimet Othelricus et satellites, totius A debiti in memoriam, in sacro sabbato Dominicæ resurrectionis proximæ ¹²²⁸ a regno Boemiorum expulit, et Bolizlavum, quem etsi amicum sibi consanguinitate, tamen pro hoste ¹²²⁹ hactenus habuit in persecutione, fuga petere coegit. Hic quia archiepiscopum cunctis laborantibus nimis fidelem esse sciebat, sperans ejus incolumitatem, ad impetrandam regis gratiam intercessionem ejus ¹²³⁰ quærebat; et cum hunc jam defecisse videret, dexteræ ejus ¹²³¹ committi et per eam nobis, lacrimis postulat profusus. Sed archipresul ¹²³² cum jam finis adesset, nescio quid videns ad levam, signo sanctæ crucis potenter dextera se munit, et aversus corpore et vultu, contraxit faciem quasi ploraturus, et mox remisit lætus. (f. 128') Hoc ¹²³³ B ego videns, ob tristitiam egressus sum, et interim presentes eundem videntes jam semianimem, a lecto protinus elevaverunt ac tapeto superposuerunt. Accensis tunc luminaribus vocabar, et jam stola indutum in agone laborantem vidi. Cujus pectori crux sancta fuit superposita; in manibus cinerem et subtus habebat cilicium, ut Eid episcopus monstrabat. Et cum sol die jam mediante declinaret, cum incenso sibi adhibito, 2 Idus Augusti transiit anima ejus ad creatorem suum, unde erat, derelinquens quod non erat. Orantibus tunc cum lacrimis presentibus cunctis, ego infelix pro debito eosdem non adjuvi; et quod tunc mihi obviaret in animo, non possum cuiquam prodere; sed hoc tantum, Christi fideles, mecum orate, ut Dominus, C cui nullum latet secretum, nec huic, neque mihi hoc inputet. Post hæc solutis visceribus et intra æcclesiam atque caminatam sepultis, corpus preparatur et sancto altari presentatur. Ibi tum facta pro defunctis memoria, nos ibi cenavimus, et corpus eodem die usque ad Coniri (777) prosequimur.

In via plangens familia obviavit. Crastino cum ad villam juxta montem sancti Johannis sitam venissemus, clerus omnis flens adfuit, et Judeorum magna ¹²³⁴ et, quorum erat pater, orphanorum multitudo conveniens, dolorem lamentando manifestat; et nos in ecclesia majore cum funere intrantes amici cum hereditariis omnibus, elevatis cum luctu manibus, miserabiliter suscipiunt. Quis non tunc plangeret, cum talia videret? Querimonia autem, omnis hæc novo non sequabatur dampno.

(46). Omnes nos confratres ad capitulum tunc venientes, nepotes meum (778) excepto Bennone eligimus, (f. 129) non hoc ob juventutem ejus impleri posse sperantes, sed pro conservandæ electionis gratia ac ¹²³⁵ caritate archiepiscopi Taginonis maxime facientes. Vespere autem facto, Arnulfus venit episcopus, quibuscumque valuit bonis ad hæc aspirans. Postera die renovata electione, corpus archipresulis tumulatur ad dexteram antecessoris sui in australi manica ¹²³⁶ (779), et in vigilia assumptionis sanctæ Marie. Quod regina ut primo comperit, per Geconem pincernam suum regi, jam juxta Metensem urbem cum exercitu cedenti, indixit (780). Hic vehementer illud ammirans, et qualiter se res nobiscum haberent interrogans, eundem, regnum prout curaretur ab ea, celeriter remisit ¹²³⁷. Epitaphium autem archiantistitis, non lapide aliquo, sed memori corde inscribendum, lector, exaudi! Walterdus ¹²³⁸, quamvis interpretetur potestate durus, severus in aperto, mitissimus ¹²³⁹ fuit in occulto. In timore continuo et amore justo Deum agnovit et proximum. Fragilitatem carnis fletus amaritudine crebri et elemosinarum largitate ineffabili resolvit. Utraque (781) hic pollens virtute, regi acceptus cunctisque primatibus admodum extitit honorandus, quem senior suimet benedictione et solo nomine precellebat; ve-

VARIE LECTIONES.

¹²²⁸ add. 1b. ¹²²⁹ oste actenus 1a. ¹²³⁰ *Sequentia usque ad verba capitis 46. media fere lucebat matronas ipse Thietmarus exaravit in cod. fol. 128'. 129 et 129'. init.* Judeorum synagoga 2. Judeorum pars A. S. ¹²³¹ non hoc — gratia ac *desunt* 1, *absciso primo fol. 129. versu. Supplevimus ex 2.* ¹²³² absida 2. ¹²³³ ea. celeriter. remisit 1. ¹²³⁴ In 2. *quæ sequuntur valde mutata ita leguntur (Acta SS. Juni I. p. 926 : Walthardus, quamvis potestas dura interpretatur, — severus in aperto, mitissimus in occulto sentiebatur. — Homo fuit temperatus, — bene morigeratus; — gemina pollebat dilectione, — summa florebat religione. — Creber in vigiliis, — orabat in lacrymis; — largus elemosinis, — opem ferebat miseris. — Hic honoratus virtutibus, — regi placebat et primatibus; — ab hoc amabatur, — ab illis venerabatur. — Hunc suus predecessor benedictione — et solo precellebat nomine. — Ecclesie sue in omnibus — propugnator erat fortissimus. — Sine omni jactantia — vicinis suis impendit plurima. — Me audiente juravit — et pro vero affirmavit, — quod non per ambitionem — hunc expetisset honorem; — sed ob utilitatem ecclesie laborantis — et jam pene deficientis. — Scio, dixit, me esse immeritum, — hoc suscipere officium. — Sunt hi duo fratres quos libenter elegissem, — si sic ullo modo fieri potuissem scissem. — Justus et tenax propositi — vir iste fuit sui. — Laudari se ab aliis non appetebat, — nec aliis ipse detrahebat. — Genealogiam duxit et nobilissimis natalibus. — quam extollebat bonis moribus. — Ejus pater Erp dicebatur, — qui vita laudabili decorabatur, carus omnibus — suis contemporalibus. — Mater ejus Amulradis nomine, — et castitate florens et bono opere, — bona fama alias — preibat matronas. ¹²³⁵ mitissimus 1 a.*

NOTE.

(777) Cœnnern in circulo Salano annumerata præfecturæ Giebichenstein. Uas.

(778) Sc. Theodoricum.

(779) Manica apud architectos illius ævi significat cujusvis ædificii, præsertim templi, latus sive

latiorem ejus partem. Uas.

(780) De obsidione civitatis Metensis anno 1012 v. Balderici Chron. Camerac. I. III, c. 3.

(781) V. supra I. 1, c. 2.

rus et compaciens, ac æclesiæ suimet fortis propugnator erat. Sine omni jactantia convicinis plurima impendit; ille solus sibi suffecisse cunctis innotuit. Audivi eundem multum jurare, quod non ob ambitionem sed laborantis æclesiæ et pene deficientis utilitatem hunc expeteret honorem. Ad hoc sedixit immeritem, et ibi duos esse confratres, quos libenter eligeret, si hoc ullo modo fieri posse speraret. Justus et tenax propositi suimet vir iste fuit (HORAT. III, 3, 4). Laudari se non (f. 129') appetebat ab aliis, nec aliis ipse detrahebat. Ex nobilissimis ¹³³⁷ natalibus genealogiam ducens, acceptam ingenuitatem nullatenus inhonestavit ¹³³⁸, sed provectori industria decoravit. Erat ejusdem pater Erp senior, vita laudabili, carus cunctis suimet contemporalibus; mater autem ejus Amulred nomine (782), quæ castitate pia et opere herili inter alias lucebat matronas. Hæc vero omnia, quæcumque potuit bona, pro ejusdem memoria diligenter impendit. Predicto autem Walterdo in somnis prius ¹³³⁹ dictum est, quod archiepiscopatum Magadaburgensem accipere, et ad modicum tempus eum ¹³³⁹ possidere deberet. Et in hoc anno, quo hoc impleri debuit, cuidam matronæ venerabili mater sua jam defuncta per visum apparuit. Quæ cum ab ea salutaretur, et quomodo tunc valeret, interrogaretur, respondit: *Bene!* et adjecit: *Scisne, inquit, quod archiepiscopus noster Tagino de hoc seculo migrare et Walterdus sibi debet succedere? non ut hic sit aliquantulum regnaturus, sed in ultimo examine inter judicantes sessurus. Ab eodem in cælo est tabula ex ¹³³⁹ argento pene perfecta; et cum hæc cicius completur, ab aspectu hominum is premia recepturus ¹³⁴⁰ aufertur.* Ipse vero, ut soror sua mihi intimavit laica — alteram enim habuit sanctimoniam — id ipsum presciens, vocavit eam ad se, dicens: *Recordaris (f. 130) modo, qualiter mihi olim promisisti, si hereditati meæ umquam succederes, ut predium, quod in Osulfstidi (783) habeo, pro animæ remedio meæ sancto Mauricio traderes? Cui hæc omnia profitenti et digito (784), ut ipse peciit, confirmanti, flens respondit: *Mihi non licet vivere; tu autem fac ut dixisti, et pro certo scias, quod de residuis nil abalienabo vobis consorioribus meis.* Sciebat hæc omnia compleri debere; sed speravit in majori tempore. 28 annos prepositus erat, et hoc nomen et officium pre cæteris contemporalibus cunctis ¹³³⁹ honorifice tenebat. Sarcophagum ingens ad includendas sanctorum reliquias*

A de argento ¹³⁴¹ fecit. Ecclesiam rotundam, post incendium hujus civitatis magnum dilapsam, a fundamento erexit, et ibidem canonicorum congregationem facere proposuit, et hiis de sua proprietate predium voluit dare supradictum. Non fuit is ¹³³⁹ verbosus, sed conscienciæ secreto congruis temporibus manifestanda contegit ¹³⁴². Hoc solum pre omnibus queritur, quod æclesias et clerum non benedixit; de pallio autem nil doluit ¹³⁴³ (785). Ineffabilem librorum copiam et sacerdotalem ¹³⁴⁴ apparatus cum plurimis secularia respicientibus contraxit. Quæ omnia in subitaneo ejus fine multorum inutiles manus distraxerunt ¹³⁴⁵. Sedebat namque (f. 130') tantum 7 ebdomadas et 2 dies.

B 47. Hoc totum ideo dixi, ut de ejus celeri obitu nec palam nec in occulto ullus miretur, vel sua speciali culpa hæc evenisse arbitretur; quia multi ante eum plusquam 30 sedebant annos, qui nec hic nec in futuro majoris meriti erant. Ve hiis qui in hac peregrinatione diu vivunt, et id spacium male operando perdunt; et bene illis est, qui dies sibi concessos cum cauta sollicitudine in Christi servicio ducunt. Male operantes quique ¹³⁴⁶ pœnas sibi augent; econtra autem, quibus abbreviatur vita presens, si sunt culpabiles, cito admyssa luunt. Boni autem omnes etsi corporaliter non eque degant, una tamen felicitatis æternitate gaudent. Non ille solus tam parvo tempore sedit. Legimus Tertulinum a sancto Stephano papa presbiterii dignitatem, et post 4 dies ob amorem Christi constantiamque fidei martyrium a tiranno suscepisse (786); et in utroque ordine is semper manet. Iste quidem peccata luit, et in brevi pro laboribus justis bravium ¹³⁴⁷ a Deo recepit, et hoc ¹³⁴⁸ multis ilico manifestatum fuit. Hæc autem omnia enarrare perlongum est; qualiter vero de hiis mihi acciderit, Deo teste, quia non mentior, explicabo. (f. 131). Fuit in presidio ad Misni, et in natalicio die post apostolorum Symonis et Judæ (Oct. 28) post matutinam apparuit mihi ille venerandus, et cum hunc mortuum bene cognoscerem, quomodo se res ejus haberent, protinus interrogabam. Et ille: *In pœnis, inquit, pro qualitate meriti fueram, quas omnes prorsus jam superabam; et ego mox admodum gavisus: Licet mihi, inquam, campanas sonare et populos ad laudem Dei accendere? Et ille respondit: Bene, quia verum est.* Et tunc amplius in colloquendo progressus: *Estne, dixi, hoc vobis notum, quod multorum susur-*

VARIE LECTIONES.

¹³³⁷ appetebat — nobilissimis, *abscisa in 1. supplevimus ex 2. ubi hæc ita leguntur: ab aliis non appetebat n. a. i. d. Genealogiam duxit ex n. n. quam extollebat bonis moribus* ¹³³⁹ nro *abscisa sunt 1. ¹³³⁹ add. 1 b. ¹³⁴⁰ recepturos 1. ¹³⁴¹ argento 1. ¹³⁴² ita 1 b? et in loco raso. ¹³⁴³ hoc — doluit add. 1 b. ¹³⁴⁴ sacerdotem 1. ¹³⁴⁵ distraxerunt 1. ¹³⁴⁶ longeva vita add. 2. ¹³⁴⁷ bravium 1. ¹³⁴⁸ et hoc add. 1 b.*

NOTÆ.

(782) De ea vide Annal. Saxon., 4a. 100. Urs.
 (783) Olvenstædt in ducatu Magdeburgico. Urs.
 (784) Cf. I. Grim Rechtsalterthumer, p. 140.
 (785) Bulla enim P. M. Benedicti VIII sexto demum die post archiepiscopi obitum, scil. die 18, Augusti indict. x, primo Benedicti pontificatus anno

scripta est. v. Sagittarii hist. ducatus Magdeb. lib. III, c. 5, p. 271; Dreyhaupt t. I, p. 249. Urs.

(786) Tertulianus s. Tertullinus, presbyter Romanus, mortuus sub Valeriano die Augusti 4 circa annum 260.

ratione mens regis alienata est a vobis, eo quod post ordinationem vestram contra eum multa operari studuissetis? Et ille: Credite mihi, obsecro, credite, ingeminans, quia in hoc culpabilis non sum. Cum autem percontari hunc vellem, cur tanto cito obierit, evigilavi, et hoc scire non licuit mihi. Accepi post a veracibus ¹³⁴⁹, quod is ¹³⁵⁰ in omnium commemoratione sanctorum divinis elementer presentari mereretur obtutibus. Omne quod de illo dixi, non de speciali aliqua suimet caritate protuli, quia verum est, quod ante benedictionem suam ¹³⁵⁰ mediocriter dilexit me, et ob defensionem suimet æcclesiæ impedit multa meæ. Veritatis gratia et obprobrii ob mutationem subsequuturi hæc locutus sum, minora quam (f. 131') fuerint, quia post se meliorem nullum reliquit. Post hujus sepulturam Hericus antistes ex nostra parte ad regem cum electione mittitur, cui mox epistolam de æcclesiæ detrimento meæ ¹³⁵⁰ inscriptam et regis elementiam ammonentem commisi.

48. Interim Bolizlavus (787) de nece archipresulis certus, congregato exercitu, Libusum, de qua predixi, peciit; et quia sciebat, ob effusionem Albis ex nostra parte nullum urbanis posse ad auxilium venire castrametatus est ibi. Miles ejus ¹³⁵⁰ ad bellum hortatus accessit, et defensor ad modicum resistit. Magnam enim hanc urbem nil nisi mille homines tuebantur, cui vix ter totidem suppeterent ¹³⁵¹. Bolizlavus ad prandium sedebat, et satellites suos jam victores urbem ingredi gaudens cernebat. Porta aperitur et multorum sanguis effunditur. Capiuntur ex hiis ¹³⁵² optimi Guncelinus ac Wiso ¹³⁵³, et ejusdem infelix custos Scih ¹³⁵⁴ vulneratus. Is namque urbem, quamcumque unquam ad tuendum accepit, non ¹³⁵⁰ ignavia sui, sed infortunio miserabili, semper amisit. Hii omnes ducti sunt in presentiam superbi triumphatoris, cujus edictu mox ad custodiendum abducti sunt. Ex sociis autem predicti ducis non minus quam quingenti (f. 132) ibidem remanserunt. Facta est vero hæc miserabilis cedes 13 Kalendas Septembris (788), Divisa tunc inmani preda ac urbe incensa, victrix turba cum seniore suo læta rediit.

49. Ab internuntiis festinantibus hæc regina in Merseburg tunc manens conperit. Ego autem prepositi dum ortatu Redingi duo altaria, unum, ubi archiepiscopus requiescit, et aliud in septemtrionali ejusdem templi parte 11 Kalendas Septembris dedi-

carem indignus, in Magadaburg primitus id rescivi, et mox ad reginam velociter abii. Omnes nos conprovinciales juxta Mildam sedere et ad adventum regis hæc omnia providere, ab ea jussi sumus. Interim rex ab expeditione occidentali revertitur, et Geronem (789) suimet capellanum ponere in vacuum ¹³⁵⁵ conatur. Huic presul Hericus occurrens et ¹³⁵⁶ legationem ¹³⁵⁷ suam ¹³⁵⁰ aperiens, non exauditur. Thiedricus ¹³⁵⁰ nepos meus tunc ad Gronam vocatus venit, et a rege per manus suscipitur, et in vice Geronis deinceps habetur. In natali sancti Mathei apostoli (Sept. 21) rex ad Sehusum venit; et ego accedebam, et cum jam tempus esset, ammonui hunc coram cunctis residentibus, ut aliquid ¹³⁵⁸ de parrochia meimet cæterisque rebus injuste ablatiis ante constitutionem (f. 132') archipresulis cum eo voluisset tractare. Ibi me tunc firmæ suimet fidei commisit, ut cum justicia aut alie salubri hæc finirentur. Postera die rex ad Magadaburg veniens, in refectorio fratrum omnes nos convenire precepit. Ibi tunc regali petitione, et ¹³⁵⁹ salva in posterum electione, Gero communiter eligitur (Sept. 22); et in æcclesia se primitus altari tradens, et communionem fratrum 10 mansis acquirens ¹³⁶⁰, baculum a rege accepit pastorem; et mox inthronizatus, ab Eido unctus est episcopo, nobis confratribus predictis eum ¹³⁶⁰ adjuvantibus. Thebecrum festivitas martyrum a rege ibi celebre ducitur, et post hæc ab archiepiscopo magnificis muneribus idem cum suis omnibus honoratur. Inde hii ¹³⁶⁰ ad Merseburg properantes diu ibi manebant, et procuracionem regni cum ¹³⁶¹ summis tractabant. Erluvinus Camaracensis ¹³⁶² episcopus in hoc anno, ac Conradus et Herimannus puer duces egregi, obierunt (790). Quidam vero monachus infirmitate magna depressus, multa per visum sibi revelata vidit, quæ interim, dum ipse ea secum loquitur, a presentibus scriptis notata ¹³⁶³ sunt, et pro maximo habentur miraculo (791). Nati sunt autem in hiis diebus duo fratres cum dentibus, in ore similes aucæ, quorum alter dextri dimidium brachii, sicut ala aucæ, habebat ¹³⁶⁴; qui tertia die nativitatis suæ invicem ridentes (f. 133), civili dissensione moriuntur (792). Quidam vero miles, cum bona sancti Clementis vi tolleret, et inde rectum facere noluisse, in una dierum a muribus intra cubiculum impugnatur ineffabilibus. Qui primo fuste arrepto eos prohibere temptans, posteaque evaginato

VARIE LECTIONES.

¹³⁴⁹ veratibus 1. ¹³⁵⁰ add. 1b. ¹³⁵¹ superent 1a. ¹³⁵² e. h. add. 1b. ¹³⁵³ wisso 1a. primo s puncto notato. ¹³⁵⁴ cih 1a Isich A. S. ¹³⁵⁵ ua deest excisum 1. ¹³⁵⁶ et deest excisum 1. ¹³⁵⁷ Super legationem legitur cuu. ¹³⁵⁸ aliqit 1. ¹³⁵⁹ add. 1b. ¹³⁶⁰ acquirans corr. acquirens 1. ¹³⁶¹ ita A. S. excisum in 1. ¹³⁶² ra excisum 1. ¹³⁶³ nota 1.

NOTÆ.

(787) Dux Poloniæ.
(788) Necrol. Merseb., Aug. 20. *Liubuzaua multi peremti sunt.*
(789) De parentibus Geronis v. Ann. Sax., a. 1023.

(790) Ex Ann. Quedlinb., a. 1012.
(771) Indid.
(792) v. Ann. Quedlinb., h. a. ubi melius: *civili consensu.*

cos aggressus gladio, et sic ¹³⁶⁴ nil proficiens, arca quadam, ut ipse rogavit, includitur, ac in medium fune suspenditur; et cum exterius hæc plaga sedaret, hicque liber solvi debuisset, ab aliis ^{1364*} usque ad mortem corrosus invenitur (793). Tunc cunctis presentibus et postea venientibus manifestum fit ¹³⁶⁵, quod hunc ira Dei, vindex predicti facinoris, sola consumpsit.

50. Interea Jaremirus, de quo prædixi, regis gratiam suppliciter petens, pro misericordia et restitutione exilium ac custodiam Ethelboli presulis, Ansfridi successoris episcopi, suscepit, qui in immensa cede Bawariorum ad Bolizlavum sine ¹³⁶⁶ regis ac sui licencia cum muneribus iter agendum, et trucidatione sibi commissorum et non aliqua regis infidelitate, talem promeruit ulcionem. Nostri ^B hoc audientes inimici irriserunt; nostri autem concives ¹³⁶⁶ ut sibi profuturum timuerunt. Et hiis liceat in semetipsis hoc factum cognoscere, qui id consilium regi nostro umquam dedere. Post hæc Othelricus, frater ¹³⁶⁷ ejus, ad Merseburg a rege vocatus venit, et regnum, quod sibi injuste prius usurpavit, gratuito munere suscepit. Eadem tempestate inundantes pluvie ac se (f. 133') surgentes piratæ multum, pro dolor! nocuere (794). In illo tempore inundante Danubio in Bawariis et stagnante Reno, ita ¹³⁶⁸ ineffabilis populi ac pecoris, edificiorum quoque et silvarum tali impetu erutarum multitudo periit, quod omnes harum habitatores parcium sua vel antecessorum memoria ^C id nunquam accidisse firmabant, hoc gementes ex variis criminibus suis tunc evenisse, et post hæc aliquid magnum timentes sibi esse venturum. Equidem longe digressus ¹³⁶⁸ redeam.

51. Rex a Mersburg discedens, navigio ad Harnsburg venit. Ibi cum Sclavis confluentibus plurima discuciens, pace vero ¹³⁶⁹ ibi firmata, rediit, et omnium festa sanctorum in Helmanstidi celebravit; deindeque occidentales properat invisere regiones. Interea domina Ludgerd nimis infirmata, me quia unice dilexit, et, ut supra memoravi, linea consanguinitatis mihi fuerant conjuncta, per internuncium vocavit. Sed cum post crepusculum ad Walmerstidi, ubi illa jacuit, venire, caminatam ingressus, vidi ^D

eam nimis laborantem et ob hoc a psalmis non deficientem. Inter quos hoc solum oreolvebat et mente: *Me, inquit, suscepit dextera tua, Domine, ipsi vero in vanum quesierunt animam meam* (Psal. LXX, 9, 10). Hæc nullum omnino ad me proferens verbum cum a me interrogaretur, si sancto voluisset ungi oleo, respondit: *Libenter, quia post hoc Christi voluntas cito perficitur in me.* (f. 134) Vestimentis tunc parata novis me vocavit; et perfectis omnibus ad unctionem juste pertinentibus: *Quam pulchra es nunc!* dixi ad eam, et illa: *Vide, inquit, juvenem formosum ad dexteram,* oculis designans in eam. Post hæc digressus, ob fatigationem itineris diu dormivi, et tunc expergiscens audivi eam pre nimio dolore graviter ingemiscens; et propius accedens, cantavi psalterium, usque dum eam in extremis esse presentes testarentur; et tunc completis quæ ad hæc dicenda erant, cum ipsa sanctorum invitatione transiit felix anima ejus Idibus Novembr. ad sponsi cœlestis thalamum (795). Hujus obitum quidam laicus, civis Partenopolitanus, cum in infirmitate jaceret, predicens: *Est, inquit, domina Liudgerd de hoc seculo transitura; et vere beatus est ille qui eam meretur incedere viam.* Cum jam primo illucesceret, corpus ad Wallibizi nobis comitantibus defertur, et in proxima die juxta monasterium in aquilonari parte, ubi Liutherus pater (796) 26 annos inclusus ¹³⁶⁹ requiescebat, deponitur et a viro suimet Wirinhario ineffabiliter defletur. ^C Fuerat enim hæc vite ejus et animæ diligens custodia, et in divino maxime sudans famulatu, pro illo plus quam pro se, jejuniis in frigore et oratione continua peractis et elemosinis, ab omnium huc usque tuebatur insidiis hostium. Dico autem cunctis presentibus atque futuris, quicquid boni in hoc ¹³⁷⁰ seculo pro alicujus memoria a fidelibus exhibetur, (f. 134') si non licet ei prodesse ¹³⁷¹, pro quo agitur, nunquam a Deo ei irritatur (797), qui hoc facere studiosus conatur ¹³⁷². In primo ¹³⁷³ Heinrici regnantis anno predicta Liudgard post mortem patris sui ad virum suum, a quo injuste tamdiu disjuncta fuerat, mense Januario rediit (798).

52. Et post nuptias marchio Liutharius in occidente infirmatus et pocione Paulina (799) inebriatus

VARIÆ LECTIONES.

¹³⁶⁴ add. 1b. ^{1364*} Iuis aut suis 1a. ¹³⁶⁵ fecit 1a. ¹³⁶⁶ s. r. a. s. i. add. 1b. ¹³⁶⁷ f. e. add. 1b. ¹³⁶⁸ a ceptis tempus est ut add. 2. ¹³⁶⁹ inculsus corr. incuisus 1. ¹³⁷⁰ add. 1b. ¹³⁷¹ prodere 1. ¹³⁷² canatur 1. ¹³⁷³ prima 1a.

NOTÆ.

- (793) Ex Ann. Quedlinb., h. a.
 (794) Ex Ann. Quedlinb., h. a.
 (795) Kalend. Merseb., Novembr. 13. *Livkierd cometissa obiit.*
 (796) Denotat patrem soceri Liudgerdis, fundatorem ipsius monasterii.
 (797) l. e. irritum fit.
 (798) V. supra l. iv, c. 11, 25.
 (799) In Polyc. Leyseri Hist. poetarum et poematum mediæ ævi p. 502-692 exstat, Ægidii, medici sub finem sæc. XII viventis, carmen de virtutibus et laudibus compositorum medicaminum. Inter alia

pharmaca p. 629 ibi occurrit, ut ill. Adelungius primus notavit, potio sancti Pauli:

*Quos apoplexiæ pestis violenta procellat,
 Quos furor invadit manix, quos insita nervis
 Sensifici motus vis sopitiva resolvit,
 Potio restituit gaudens cognomine Pauli;
 Asmaticos cantus compeccit, menstrua solvit,
 Hanc annis potes illæsam servare duobus.*

Pagina sequente 630, ubi eadem medicina Paulinum et potio Paulini vocatur, ejusque vires ad caput ventriculumque pituita obductum, etc., deprædicantur, in fine additur, eam per quatuor annos servari

ex improviso obiit, octava ¹³⁷⁴ Kalendas Februarii; **A**gnus succedebam. Omne, quod invicem peccavimus, sepultus in Colonia, in eodem loco, ubi ipse prius rogavit, in australi parte templi, quo in cena Domini penitentes introducuntur. Hujus vidua, nomine Godila, quodcumque boni potuit, pro memoria ejusdem facere non desistit. Filio suimet Wirinhario beneficium patris et marcam ¹³⁷⁵ cum ducentorum precio talentorum acquisivit, permanens in castitate 4 annos. Et tunc consanguineo suimet Hirimanno (800) nupsit, nil curans inpositum ab Arnulfo presule bannum, et quod dexteris episcoporum sibi hoc a Deo interdicens fefellit trium. Propter hoc est excommunicationis gladio ab antislite predicto jugulata, nullamque ¹³⁷⁶ in procreanda prole spem deinceps adipiscitur. Sed ego delirans, id est ab **B** incepto paululum devians, regis Heinrici inclitam conversationem agrediar.

53. Is ¹³⁷⁷ magnam sinodum ob dampnationem Thiedrici, Metensis episcopi, posuit. Hinc ¹³⁷⁸ in eodem concilio ab omnibus episcopis ibidem convenientibus interdictum est ut ante purgationem missam non caneret. (f. 135) Post hæc natale Domini in Palithi festivis peregit gaudiis; et ibi tunc Walkerus, Treverensis æcclesiæ servus ¹³⁷⁹ et capellæ suimet custos providus, egrotavit, et nobis inde euntibus ibidem relinquitur; 3 Idus Januarii, pro dolor! moriturus (an. 1013, Jan. 11). Interim Lievizo, Bremensis archiepiscopus, longa infirmitate depressus, diem pius ¹³⁸⁰ sollicite prestolabatur supremum, et in nocte hac, quæ ultimam preceserat diem, consotios crebris jam defatigatos vigiliis ¹³⁷⁰ talibus mulcebat alloquiis: *O dulcissimi fratres et filii, ne quisquam vestrum de superna diffidat clementia, et ut labor vester nunc ¹³⁸⁵ paululum relevetur, de me exemplum vobis admodum credibile profero. Domnum papam Benedictum ¹³⁸¹ in his partibus exul ¹³⁸² quesivi, et ne ad hunc pervenirem, a multis iterantibus sepe ¹³⁸⁵ tardatus, nullis eorum ¹³⁸⁵ acquievi blanditiis. Huic, dum vixit ¹³⁸³, studiosus adhesi, et post excessum ejus Ædtheldago ¹³⁸⁴, seniori meo, servi vice famulabar. Hoc ipse considerans pauperes suos fidei commisit meæ. Dehinc camerarius ejusdem effectus sum. Sed cum ille pius, quam semper optavit, cælestem pergeret ad patriam, vestra electione communi et munere regali huic indi-*

Bgnus succedebam. Omne, quod invicem peccavimus, amore Christi ex corde remittamus, ut cum bona pace nunc ¹³⁸⁵ separati, mereamur in die ultimo iterum ¹³⁸⁵ sociari. (f. 135') Hoc in extremis meimet salubre vobis consilium do, ut Oddonem, qui fraternitatis vestræ est particeps ¹³⁸⁴, communi nostrorum consensu ad rectorem nostræ eligatis ¹³⁸⁷ æcclesiæ, et ad utilitatem patriæ, divinam supplicantes pietatem, in cujus manu cor regis est, quatinus id sibi placite perficiatur. Talia hortantem omnes exaudiunt, et sui benivolentiam et procuracionem unanimiter laudant. Crastino dominica dies illuxit, et ille beatus pater summo pastori gregem sibi subditum manibus elevatis cum spiritu committens, 2. Nonas Februarii (801) defunctus pergit, quo vivens tetendit. Fuerat enim unus ex numero eorum quos ut nubes et quasi columbas propheta miratur suas volare ad fenestras (Isa. LX, 8). Ille enim ob vigiliarum et jejunii assiduitatem, dum adhuc valeret, quasi mortuus ignotis videbatur. Ad altare Domini cum numquam sine oblationibus accessit; assiduus populi monitor, et hilaris omnibus arrisit dator. Is erga Deum promeruit, quod inter continuas piratæ furentis incursiones sedes sua hactenus permansit intacta.

54. Interea rex de Alstidi discedens, ubi Epiphaniam Domini celebravit, et Bolizlavi nuntios pacem poscentes et confirmationem cum Misecone, ejusdem filio, fieri promittentes audivit, ad Merseburg venit, et ibidem predicti antistitis obitum comperit, (f. 136) et hunc queritur ob presentem fructum, gratulatur autem propter subsequentem interventum, recordationem ejus sumopere faciens. Post hæc transit a nobis, et Purificationem sanctæ Dei genitricis in Magadaburg celebravit. Et in ipsa die predictus Oddo, clericis comitantibus ac laicis, supplex venit, et regis gratiam, sicut prius, ad completionem electionis per fidos intercessores postulat. Quos rex nullatenus audit, sed capellano suimet Unwano ¹³⁸⁸, cum laude advenientium, etsi non spontanea, episcopatum dedit; Oddonem per manus succipiens et promissa sibi pietate de mulcens. Tunc jussu regis et presentia ejusdem a Gerone archipresule cum consensu et auxilio episcoporum Ekkihardi (802) et Thurgati (803) Unwan ungitur archian-

VARIE LECTIONES.

¹³⁷⁴ octavo Ia. ¹³⁷⁵ et m. add. 1b. ¹³⁷⁶ que add. 1b. ¹³⁷⁷ his corr. lis 1. ¹³⁷⁸ Huic — caneret script 1b. ¹³⁷⁹ cliens 2. ¹³⁸⁰ tempus corr. diem pus 1. ¹³⁸¹ Otto cesar injuste accusatum deponi consent. et add. 2. ¹³⁸² exsul 1a. ¹³⁸³ acquievi suasionibus. Tandem vero ad eum perveniens et eum iu divinis officiis studiosissimum videns, quamdiu supervixit 2. ¹³⁸⁴ etheld. 1c? ¹³⁸⁵ add. 1b. ¹³⁸⁶ partipes 1. ¹³⁸⁷ eligamus 1a. ¹³⁸⁸ unuano corr. unuano 1. et ita infra.

NOTÆ.

posse integram, ex quo colligere possis hanc a potione Paulinap. 629 memorata fuisse diversam. Cæterum, addit Adelungius, an ab apostolo Paulo nomen traxerit, equidem ignoro, quanquam Timotheo suo, qua ratione stomacho infirmo mederi posset, auctor exstitit. WAG.

(800) Marchioni sc. Misnensi, fratri uxoris Wirinharii, filii Godilæ. v. Chronicon Walbecc. ap Mei-

PATROL. CXXXIX.

bomium, p. 71. Godila vero an. 1015 inter vivos esse desiit. Urs.

(801) Obiit ille Jan. 4, secundum Necrol. Luneb. et Adam. Bremens., et ita etiam Thietmarum scribere voluisse, ex sequentibus apparet. Hæc etiam dies anno 1013 Dominica fuit.

(802) Sleswicensis.

(803) Scaræ.

tistes ¹³⁰⁰. Et interpositis diebus paucis, Miseco, A Bolizlavi filius, cum magnis veniens muneribus, regis efficitur et fidem cum sacramento firmat. Dehinc cum honore magno remittitur, et ut iterum veniret delectatur. In hiis diebus tempestas magna post solis occasum contigit, ac omnes nos admodum turbavit. Diruit namque æcclesiam extra urbem positam, quæ de rubro facta est ligno, regnante primo Ottone. Incendium quoque plurima archipresulis bona consumpsit. Insuper regias pervenit ad aures quod nepos meus Wirinharius cum Ekkihardo (f. 136') Hirimanni marchionis fratre, ad Bolizlavum sine licencia pergeret ¹³⁰⁰, ibidemque multa gratiæ suimet contraria loqueretur ¹³⁰⁰, ejusque nuncios hic sepe in secreto haberet ¹³⁰⁰. Hoc B omne rex graviter suscipiens, utrosque in suam venire presentiam jussit. Id cum facere non auderent, comprehensis omnibus suimet bonis, ut regiæ potestati resisterent, diffamantur. Tandem nepos meus gratiam et incolatum cum prædio suimet et auro comparavit. Alter vero longe post cum fideli interventu restituitur. Eodem anno Wonlef, heremita et verus Israhelita, 15 Kal. Aprilis obiit ¹³⁰¹ (804).

55. In proxima quadragesima rex ad Werlu veniens, diu colica passione ibi ¹³⁰⁰ infirmatur (805) et multa ¹³⁰² per visionem sibi revelata sunt. Ad ultimum lacrimis et oratione multorum convalescens, quia in tam brevi intervallo ad predestinatum non valuit pervenire locum (806), Paschale festum cum Meinverco sibi admodum familiari in Pathebrunnan C digna veneracione peregit (807) (*Apr.*); Pentecosten autem (*Mai.* 24) nobiscum. In cujus vigilia Bolizlavus cum securitate obsidum apud se relictorum venit, et optime suscipitur. In die sancto manibus applicatis miles efficitur, et post sacramenta regi ad æcclesiam ornato incedenti armiger habetur. In 2 feria (*Mai.* 25) regem magnis muneribus a se et a contectali sua oblatis placavit, deindeque regia largitate his meliora ac multa majora cum beneficio diu desiderato suscepit ¹³⁰³ (f. 137) et obsides suos cum honore et læticia remisit. Post hæc vero Ruciam, nostris ad hoc auxiliantibus, petiit; et magna regionis illius parte vastata, cum commotio inter suos et hospites Pezineigos (808) fieret, eosdem quamvis suimet fautores jussit interfici omnes.

56. In diebus illis Bronhag, abbas Vuldensis, de-

ponitur (809), et succedente sibi Popone converso et tunc Laressemensi ¹³⁰⁴ pastore, hoc monasterium confratribus late discedentibus, a priori statu mutatur (810). In civitate Bernhardi ducis, Liunberg dicta, eodem anno aeris fit mira mutacio atque motio, et immensus terræ hiatus (811). Hoc stupet accola et se prius numquam vidisse testatur. Rex autem ad occidentales pergens regiones, iter suum ad Longabardiam disposuit, et iterum ad nos redavit; et inde 11 Kalendas Octobris discedens, per Bawariorum fines atque Swevorum usque ad locum qui dicitur... ¹³⁰⁵, properavit. Huc exercitus undique confluit, et bene adjuvantium voluntas patuit. Et hinc usque ad Romam rex sine omni scrupulo regina comitante venit. Ad supplementum hujus itineris Bolizlavus antea invitatus nil aspiravit, et in bene promissis more solito mendax apparuit. Insuper antea domno papæ questus est per epistolæ portitorem, ut non liceret sibi propter latentes regis (f. 137') insidias, promissum principi apostolorum Petro persolvere censum. Tunc vero missis illo nuntiis tacite rimatur, qualiter rex in hiis ¹³⁰³ partibus haberetur; quoscumque potuit ab ejus gratia per hos amovere conatus. Tantus fuit huic respectus Dei, et sic piorum quesivit interventum, ac ita cluebat militis incliti firma fides, et de sacramentis terribilibus adeo curavit! Attende, lector, quid inter tot flagicia is faciat. Cum se multum peccasse aut ipse sentit aut aliqua fideli castigatione perpendit, canones coram se poni, qualiterque id debeat emendari, ut quærat, precipit, ac secundum hæc scripta mox scelus peractum purgare contendit. Major tamen est ei consuetudo periculose delinquendi quam in salutari penitentia permanendi.

57. Hujus conpar et quasi collega Hardwigus, a Longabardis falso rex appellatus, adventum magni regis et potentiam exercitus doluit; et quia suis viribus huic a nocendum diffidit, in castelli munitionem se protinus recepit, hoc solum ingemiscens, quod rex ad majorem tunc vocatus accessit honorem. Post longam animi ¹³⁰⁶ exestuantis deliberacionem legatos ad regem misit, qui comitatum quandam sibi dari (f. 138) peterent, et coronam suimet cum filiis ei redditurum veraciter promitterent. Hoc cum consilio quorundam acquiescens facere rex noluisse, ut in sequentibus enucleabo, ad magnum suis familiaribus provenire dampnum id postea per-

VARIE LECTIONES.

¹³⁰⁰ archiantes *corr.* archiantites f. ¹³⁰⁰ pergerent — loquerentur — haberent *corr.* pergeret — loqueretur — haberet f. ¹³⁰¹ Eodem — obiit *add.* *ib.* ¹³⁰² multa — sunt *in loco raso* *ib.* ¹³⁰³ *add.* *ib.* ¹³⁰⁴ lareshirsemensi *ia.* ¹³⁰⁵ *Nomen hujus loci librarii negligentia omissum esse videtur.*

NOTÆ.

(804) Ann. Quedlinb., a. 1013. Kalend. Merseb., Necrol. Luneb., Mart. 18.
(805) Conf. Ann. Hildesh. et Quedlinb., h. a.
(806) Sc. Aquisgrani; v. Ann. Quedlinb.
(807) V. *Ibid.*
(808) A Porphyrogeneto Patzinatzi vocantur. Liudprando aliisque illius ætatis scriptoribus audiunt

Pizenaci, Piczinegi, Petschinegi. — Incolebant terras ad flumina Wolgam et Jaik, Russosque habebant finitimos. Urs.
(809) De eo, postea episcopo Halberstad., v. Chron. Halberstad.
(810) Conf. Ann. Quedlinb., a. 1013.
(811) V. *ibid.*

sensit. Sed priusquam hæc aggrediar, quæ superius indiscussa oblivione preterii, prescriptis interponere conor.

58. Fuit quidam Brun nomine, contemporalis et conscolasticus meus, ex genere clarissimo editus, sed divina miseratione pre cæteris parentibus inter filios Dei electus. Hic ab Ida, venerabili matre sua, unice dilectus, magisterio Geddonis philosophi (812) traditur, et omne quod habere ¹³⁹⁶ debuit, cum habundancia ¹³⁹⁷ suggeritur. Hujus pater erat Brun (813) senior egregius et per cuncta laudabilis, amicus mihi consanguinitate et omnibus erat proximus familiaritate. Filius autem ejus et equivocus ¹³⁹⁸ cum mane ad scolam ire debuisset ¹³⁹⁹, antequam ab hospicio exiret, veniam petiit, et ludentibus nobis in oratione is ¹³⁹⁸ fuit. Ocio negocium preposuit, et sic fructificans ad maturitatem pervenit. A tertio desideratur Ottone et succipitur, quem non longe post deserens, solitariam quesivit vitam, et ¹⁴⁰⁰ de opere suo vixit. Is vero post mortem gloriosissimi imperatoris, regnante ¹⁴⁰¹ tunc secundo Dei gratia Heinrico, ad Mersburg veniens, benedictionem cum licencia domni papæ episcopalem (f. 138') ab eo petiit, et ejus jussione ab archiepiscopo Taginone consecrationem et quod ipse detulit huc pallium ibidem suscepit. Dehinc ob lucrum animæ laborem subiit diversæ ac grandis viæ, castigans corpus inedia et crucians vigilia. Multa a Bolizlavo cæterisque divitibus bona suscepit, quæ mox æcclesiis ac familiaribus suis et pauperibus, nil sibi retinendo, divisit. In duodecimo conversionis ac inclitæ conversationis suæ anno ad Pruciam pergens, steriles hos agros semine divino studuit fecundare; sed, spinis pululantibus, horrida non potuit facile molliri. Tunc in confinio predictæ regionis et Ruscie cum prædicaret, primo ab incolis prohibetur ¹⁴⁰², et plus evangelizans capitur, deindeque amore Christi, qui æcclesiæ caput est, 16, Kal. Martii (an. 1009) (814) mitis ut agnus decollatur cum sociis ¹⁴⁰³ suimet 18. Corpora tot martirum insepulta jacuerunt, quoad Bolizlavus id comperiens eadem mercatur ac domui suæ futurum acquisivit solatium. Facta sunt autem hæc in tempore serenissimi regis Heinrici, quem Deus omnipotens triumpho tanti præsulis honorificavit, et, ut multum spero, salvavit. Pater autem predicti antistitis longe post infirmatus, et ¹⁴⁰⁴ ut ipse mihi narravit, precepto filii ¹⁴⁰⁴, monachicum suscepit habitum, et 14 Kalendas Novembris in pace quievit (815).

A 59. Nec floccipendenda ¹⁴⁰⁵ est Geronis satellitum marchionis (f. 139) magna præsumptio, quam stupeat fidelis et fugiat amore pietatis. Causa proferatur in medium, et tunc perpendatur factum, si sit laudabile an bonis omnibus detestabile? Arnulfus antistes ad saltum Geronis, a venerabili ejusdem loci abbatissa Hathawi ad festivitatem Christi martiris Ciriaci ad convivium invitatus, venit; et in die sancto, cum ¹⁴⁰⁶ post missam de æcclesia ambularet, vidit clericum accipitrem in manu sua tenentem; et zelo commotus hunc cum brachio suimet comprehendit ac secum duxit, non ut puniretur, sed sic verbis mediocribus corriperetur. Fama volans milites predictos congregat, quorum primus Hugal ¹⁴⁰⁶ nomine ad episcopum veniens, cur seniore suum sic inhonorare voluisset interrogat. Et antistes: *Quid feci?* inquit. *Vidi abominationem Christi, et quia in meo factam episcopatu cernebam, sustinere non potui. Nil mali factum est. Ponamus diem vobis complacitam; et ubi culpabilis a communibus invenior amicis, digna emendatione restituo.* Et ille prosequitur: *Nec sic, inquit, esse debet, nec ita fieri valet. Hodie aut sacramento vos excusate, aut seniori meo et nobis ad emendandum promittite.* Ad hæc presul: *Sancta me, inquit, sollempnitas prohibet jurare, et vos illud suscipere. Et nullum miserabile mihi videtur quod justitia a vobis mihi solum denegatur.* Post hæc (f. 139') ille iratus egreditur, et miles armatus ignorantia comitis ¹⁴⁰⁷ glomeratur; et cum jam vellet episcopus cenare, videt omnes appropriare. Domus, in qua fuit, a suis firmiter obseratur, et ne hostibus facilis pateret ingressus, omnimodo munitur. Sed cum eam jam impugnare voluissent, dictum hiis est veraciter quod sacerdos alio declinans ibidem non inveniretur. Tunc is in claustrum et tandem in monasterio queritur, et Dei gratia non ullo sui dedecore latens et hæc omnia cernens, nullatenus ¹⁴⁰⁸ invenitur. Ad ultimum sedato furore, hii ad hospicium ¹⁴⁰⁹ pergunt, et domos suas tristes revisunt. Convocatis postera luce militibus suis, Arnulfus ad propriam ¹⁴¹⁰ remeavit sedem, abbatissamque nimis flentem solatur. Hoc totum rex comperiens, conspiratores hos sibi precepit presentari. Quem cum marchio predictus nimis iratum cerneret, per internuntios fideles eum placare nititur. Hos rex ea ratione audivit, ut prius trecentorum pondera talentorum episcopali solverent ditioni, et qui in hoc facto culpabiles esse deputarentur, aut sacramento suorum 11 amicorum expurgarent, aut secundum canonicam auctorita-

VARIE LECTIONES.

¹³⁹⁶ abire 1a. ¹³⁹⁷ habuncia 1. ¹³⁹⁸ et equivocus add. 1b. ¹³⁹⁹ debuisset 1. ¹⁴⁰⁰ et — vixit add. 1 b. ¹⁴⁰¹ regnante 1. ¹⁴⁰² prohibetur 1. ¹⁴⁰³ suis 1a. suis sociis 2. ¹⁴⁰⁴ add. 1b. ¹⁴⁰⁵ floccipendenda 1. *alibi in ejusmodi verbis a deletum est ab ipso Thietmaro, ut videtur.* ¹⁴⁰⁶ huga 1 a. ¹⁴⁰⁷ ignorante marchione A. S. ¹⁴⁰⁸ nullatus 1. ¹⁴⁰⁹ hospicium 1. ¹⁴¹⁰ propria 1 a, corr. propria 1 b.

NOTÆ.

(812) Scholastici Magdeburgensis, de quo v. infra VII, 25.

(813) De quo vide Ann. Sax., a. 1009 et 1106 fin.

(814) 7. Id. Mart. Ann. Quedlinb., a. 1009; Chron.

Halberstad. Exstat Brunonis epistola ad regem Heinricum in ultimo ejus itinere scripta, ex cod. bibl. Cassellanæ descripta.

(815) Kalendarium Merseburg., Octb. 19. *Brun conversus obiit,*

tem ¹⁴¹¹ ei ¹⁴¹² satisfacerent. Facta tunc inter eosdem A mutua pœce, post pascha ponuntur induciæ. Huc nostri eorundemque ¹⁴¹³ amici conveniunt, et ego (f. 140) cum illis affui; et ut pecunia datur predicta, episcopus in occidentale monasterium venit, sedens ¹⁴¹⁴ ibidem in ¹⁴¹⁵ solio summi gradus. Ibi tunc solus marchio se juramento admodum credibili expurgat; satellites autem sui more pœnitentum de manu predicti antistitis singulariter suscipiunt ea ratione jejunium, ut si quando amonerentur, onus subirent impositum.

60. Illud etiam adnectendum est, qualiter Othelricus, Boemiorum dux, mammona iniquitatis (*Luc* xvi, 9) interpretatus, Bosionem inclitum suimet militem cæterosque complures interfici preceperit, eo quod hos fratrem adjuvare exulem a falsis murmuratoribus ¹⁴¹⁴ audierit, et omnes caute in hiis cladibus discederent, qualiter sibi in futurum precavere debuissent. Quod Dominus in utroque testamento jubet observari firmiter id in hiis regionibus compleri prohibet ambicio, ceca semper. Germanum enim, quem merito pre ¹⁴¹⁵ hiis diligere debuit, verebatur, et ne umquam ad se veniat, diligenter custodire conatur. Boemii regnante Zuetepulco duce (816), quondam fuere principes ¹⁴¹⁶ nostri. Huic a nostris parentibus quotannis solvitur (817) census, et episcopos in sua regione Marierum (818) dicta habuit; quod omne is ¹⁴¹⁷ et successores sui superbia tumidi perdiderunt, quia omnis humilitas (*Matth.* xxiii, 12), euangelio teste, crescit et arrogantiae sublimitas minoratur. Sine maximo timore in hiis nullus dominatur provinciis. Caritas pura gemit exclusa ¹⁴¹⁸, quia regnat ^C ibidem perjurium cum fraude socia.

61. (f. 140'.) Superius de ¹⁴¹⁸ universalipapa Brunone disputans, cum successorem ejus Gerbertum tantum nominarem, ut de eo lacius aliquid scribam, non incongruum est. Erat is natus de occiduis regionibus, a puero liberali arte ¹⁴¹⁹ nutritus, et ad ultimum Remensem ¹⁴²⁰ urbem ad regendum injuste ¹⁴²¹ promotus (819) (an. 991). Optime callebat astrorum cursus discernere et contemporales suos variæ artis noticia superare. Hic tandem a finibus suis expulsus,

A Ottonem peciit inperatorem; et cum eo diu conversatus, in Magadaburg orologium (820) fecit, illud recte constituens, considerata per fistulam quadam stella nautarum ¹⁴²² duce (821). Post hæc autem predicto papa Gregorio ¹⁴²³ defuncto (an. 999), is gratia inperatoris eidem successit, et usque ad tempus Heinrici regis sedebat, Silvester vocatus. In cujus vice Johannes Phasan, id est gallus ¹⁴²⁴, positus (an. 1003), sedem apostolicam dies sibi commissos regebat, sub quo æcclesia Merseburgensis renovatur et privilegii auctoritate sui roboratur. Huic succedebant Sergius (an. 1009), qui vocabatur Bucca porci ¹⁴²⁵, atque Benedictus (an. 1012), ambo preclari et consolidatores nostri. Ab omnibus hiis sacerdotibus sumnis adventus regis admodum desideratur, sed diversorum reluctatione hostium diu tardatur. Benedictus sit in cunctis operibus suis omnipotens Deus, qui Romam longo tempore a multis temporibus depressam ¹⁴²⁶ tali pastore consolari et pacificare dignatus est! Namque papa Benedictus Gregorio quodam ¹⁴²⁷ in electione prevaluit. Ob hoc iste ad ¹⁴²⁸ nativitatem (f. 141) Dominicam ad regem in Palithi venit cum omni paratu apostolico, expulsionem suam omnibus lamentando innotescens. Hujus crucem rex in suam suscepit custodiam, et a cæteris abstinere precopit, promittens sibi, cum ipse illuc veniret, hæc secundum morem Romanum (822) diligenter finiri. Advenit optati temporis acceleratio, et rex Henricus a papa Benedicto, qui tunc pre cæteris antecessoribus suis maxime dominabatur ¹⁴²⁹, mense Februario (an. 1014) in urbe Romulea cum ineffabili honore suscipitur, et advocatus sancti Petri meruit fieri. Et ¹⁴³⁰ quia de secunda ejus ordinatione locuturus sum, condecet eum me prius laudare, de cujus hoc venit gratuito munere, ut ¹⁴³¹ magister gentium nos ortatur Paulus: *Deo patri pre omnibus et in omnibus, fratres, gratias agite* (*Ephes.* v, 20); hæc est enim voluntas ejus in Christo Jhesu Domino nostro (*I Thess.* v, 18). Jure laudandus est a nobis, qui multum profuit nobis munere et gratia æterni regis. Henricus etenim rex æcclesiam adauxit ¹⁴³² nostram multis utilitatibus, imprimis divino apparatu, et de

VARIE LECTIONES.

¹⁴¹¹ auctoritatem 1. ¹⁴¹² nostrique eorundem 1 a. ¹⁴¹³ sedit 1 a. ¹⁴¹⁴ murmuratoribus 1 a. *sed superscripto to corr. 1b. criminatoribus 2.* ¹⁴¹⁵ add. 1b. ¹⁴¹⁶ principes, et huic a, et episcopos — minoratur erasa in cod. 1. *sed ita ut dispici queant.* ¹⁴¹⁷ et hic in sua r. M. d. habuit episcopos, que omnia hic 2. A. S. ¹⁴¹⁸ exculsa 1. ¹⁴¹⁹ parte 1a. naturalibus artibus 2. ¹⁴²⁰ remensam 1. ¹⁴²¹ 1a addit 1b. et A. S. a. 999 In 1. in erasum. ¹⁴²² nautorum 1. ¹⁴²³ G. voci papa superaddidit 1b. ¹⁴²⁴ i. e. g. add. 1b. ¹⁴²⁵ qui u. b. pore add. 1b. bucca porcus A. S. a. 1009. ¹⁴²⁶ deprimam 1. ¹⁴²⁷ cuidam 1c? ¹⁴²⁸ per 1a. ¹⁴²⁹ sequentia usque ad versus ipsius Thietmari manu sunt exarata; *carmen versam hujus folii paginam, quaternionis ultimam, complet.* ¹⁴³⁰ adauxit super u et x posito g ita ut adaugit voluisse videatur.

NOTÆ.

(816) Swatopluk seu Zwentibold, Moraviæ dux potentissimus † 894.

(817) Sic pro solvebatur.

(818) Mähren. Conf. Palacky Gesch. von Böhmen I, p. 140.

(819) Conf. supra, p. 616-694; et C. F. Hock: Gerbert und sein Jahrhundert. Wien 1837.

(820) Horologium solarium.

(821) Conf. Ersch et Gruber Encyclopædiam

s. v. Compas Hüllmann Stadtwesen t. I, p. 123-137. Capmany *Quæstiones criticas sobre varios puntos de historia economicas*, etc. Madrid, 1807 4to, pag. 73-132. Complainte d'amour ms. sæc. XIII. apud Wolf. in Jahrbücher für wissensch. Kritik 1837, Jul., pag. 142.

(822) I. e. lege Romana Cf. Legum t. II, B, p. 159, sqq.

omnibus curtis quas in Thuringia et in Saxonia A habuit, duas nobis tradidit familias (823). Evangelium auro et tabula ornatum eburnea et calicem aureum atque gemmatum cum patina dedit et fistula (824), cruces duas et ampulas ex argento factas et magnum calicem ex eodem metallo cum patina simul ac fistula dedit. Quicquid in prediis ab antecessoribus meis neglectum erat, precepto renovarat,

(f. 141) Quem laudant superi, veneremur nos

[quoque servi,

Promentes dignas nostris ex cordibus odas.

Est hic namque Deus trinus, in deitate sed unus,

Et sine quo nullus regnat, Deus ille benignus.

Atque bonum summum, depellens omne no-

[civum,

Largitur cœlo quæ prosunt omnibus alto.

Verus mendaces confuderat hic modo testes,

Heinricum regem dicentes imperialem
Curam non suscepturum, nec denique longo
Tempore reguandum, sed seva morte premen-
[dum.

Nunc sunt bissemi, quod regno preluit, anni,
Scandens cesaream post rector clarus in aulam,
Illo mense, meam quo solverat ipse cathedram.
Ista dies pulchro signetur clara lapillo (*Mar-*
tial. II, 53),

Qua regi nostro se subdit Roma benigno,
Atque liquore sacro perfusus gaudet, et almo
Fert grates Domino, qui se visitavit ab alto,
Ac Cunigundam contectalem sibi caram.
Summus pastor ovat ¹⁴⁴¹, chorus atque suus
[quoque cantat,

Quod sunt securi, tanto rectore potiti.

Merseburg, et tu concinnes omnibus actu ¹⁴⁴².

LIBER SEPTIMUS

1. (f. 142) Decursis a Dominica incarnatione ¹⁴³³ post millenarii plenitudinem numeri ¹⁴³⁴ annis tredecim, et in subsequentis anni secundo mense ac ebdomada tertia, anno autem regni ejus tercio decimo (825), et die Dominica, ac 16 ¹⁴³⁵ Kal. Martii (*an.* 1014, *Febr.* 14), Henricus, Dei gratia rex inclitus, a senatoribus duodecim vallatus ¹⁴³⁶, quorum 6 rasi barba, alii proluxa mystice incedebant cum baculis ¹⁴³⁷, cum dilecta suimet conjuge Cunigunda ad æcclesiam sancti Petri, papa expectante, venit ¹⁴³⁸; et antequam introduceretur, ab eodem interrogatus si fidelis vellet Romanæ patronus esse et defensor æcclesie, sibi autem suisque successoribus per omnia fidelis, devota professione respondit, et tunc ab eodem unctionem ¹⁴³⁹ et coronam (826) C cum contectali sua suscepit; priorem autem coronam super altare principis apostolorum suspendi precepit. Eodem die papa eis cenam ad Lateranis fecit copiosam. In octava vero die (*Febr.* 21) inter Romanos et nostrates magna oritur commocio in ponte Tiberino, et utrimque multi corruerunt, nocte eos ad ultimum dirimente. Hujus rei auctores ger-

mani tres extitere (827), Hug, Hecil ac Ecilin ¹⁴⁴⁰, qui postea capti sunt et in custodia detenti; ex quibus unus ¹⁴⁴¹ in hiis partibus evasit, secundus ¹⁴⁴² autam ad Fuldu deductus est ¹⁴⁴³, in Ivicanstene autem ¹⁴⁴⁴ castello tertius ¹⁴⁴⁵ diu servatur.

2. Arnulfum fratrem suum, quem Ravennati ¹⁴⁴⁶ antea prefecit æcclesie, cesar denuo inthronizatum ab apostolico ibidem ¹⁴⁴⁷ consecrari precepit. Subplantatorem Ælbelbertum ¹⁴⁴⁸ autem ejus (f. 142) injuste ibi diu sedentem, primo voluit degradare, sed assidua piorum devictus intercessione, alteri prefecit æcclesie, nomine Aricia. In Ravenna duos et Romæ totidem sinodali judicio papa deposuit, ab archiepiscopo Leone jam muto (828) consecratos. Sanctorum instituta patrum, in sacris ordinibus ibidem et apud nos diu, pro dolor! neglecta, cum excommunicatione redintegrata ¹⁴⁴⁹ renovavit. Prohibent namque canones, ut ante 25 annos diaconus, presbiter autem et episcopus ante 30 annos nequam ordinetur. Hoc quia non servavimus, miseri prevaricatores sumus, excommunicationemque incidimus ¹⁴⁵⁰.

VARIE LECTIONES.

¹⁴³¹ hovat 1a. ¹⁴³² Da jubulum Domino, per quem pollere videris *add.* 2. *ubi legitur* : ac tu. *Ibidem etiam carmini præmittitur rubra* Prologus. ¹⁴³³ incarceratione 1. ¹⁴³⁴ post — numeri *add.* 1b. ¹⁴³⁵ XVI primo habuit 1; *sed X erasum est.* VI. Kal. Mart. *etiam habent Ann. Hildesh.* ¹⁴³⁶ uallatus 1a. ¹⁴³⁷ quorum — baculis *add.* 1b. ¹⁴³⁸ cum clero *add.* 2 A. S. a 1014. ¹⁴³⁹ inunctionem regalem 2. ¹⁴⁴⁰ H. H. ac. E. *add.* 1b. ¹⁴⁴¹ ita 1b. hug aut hecil 1a *scripsisse videtur.* ¹⁴⁴² ita 1b. *in loco raso.* ¹⁴⁴³ *add.* 1b. ¹⁴⁴⁴ raventali 1. ¹⁴⁴⁵ *add.* 1b. ¹⁴⁴⁶ redingrata 1. ¹⁴⁴⁷ nomine Aricia — incidimus *add.* 1b.

NOTÆ.

(823) V. chartam imperatoris d. d. Merseburg, a. 1010, Jul. 28 apud Höfer l. I t. I, p. 160.

(824) Fistula al. calamus suctorius, cujus opera vinum e calice a communicantibus hauriebatur, quo intelligendum est de communionem sub utraque. Diaconus enim tenens fistulam intra calicem, propinabat vinum fidelibus, ut quisque admoto ore sugeret ex alio fistulæ capite, hodieque summus pontifex Romanus sacram synaxin accedens tali fistula utitur. Piam de hoc calice Henriciano fabulam exposuit

Gobelinus Persona in Cosmodrom. Apud Meibom-
t. I, p. 259. Urs. Ignorasse videtur Ursinus pecu-
liarem librum Io. Vogtii Hist. fistulæ eucharisticæ
— ex antiquitate eccles. et scriptoribus mediæ ævi
illustrata. Brem., 1772, 4. WAG.

(825) Rectius dixisset noster : duodecimo.

(826) Conf. Glab. Radulph. l. I, c. 5.

(827) Fuerunt fratres illi Langobardi, ut ipse Thietmarus noster l. VIII, init. commemorat.

(820) l. e. mortuo,

3. Dominicam resurrectionem imperator in Papia A civitate celebrans (Apr. 26), instabilem Longobardorum¹⁴⁴⁸ mentem caritate cunctis exhibita firmavit. Dehinc sedatis tumultibus universis, reversus est ab Italia cesar¹⁴⁴⁹; et Hardvigus ob hoc admodum gavisus, Fercellensem invasit civitatem, Leone ejusdem episcopo vix effugiente. Omnem quoque hanc civitatem comprehendens, iterum superbire cepit; quem ut in sequentibus expono, divina majestas nimis humiliatum se culpabilem cognoscere coegit¹⁴⁵⁰. In hiis partibus cesar¹⁴⁵¹ episcopatum, quod erat tertium devoti operis sui ornamentum, in Bobia (829) civitate, ubi Christicolæ sancti et confessores incliti Columbanus et Attala corporaliter requiescunt, communi consilio et licentia provincialium episcoporum construxit; quia summa necessitas, et, quæ eam precellit, Christi caritas ad hoc instigavit. Hic cum maxima prosperitate et gloria Alpinas superat difficultates ac nostræ regionis adiit serenitates, quia aeris hujus et habitatorum qualitates nostris non concordant partibus. Multæ sunt, pro dolor! in Romania atque in Longobardia insidiæ; cunctis huc advenientibus exigua patet caritas; omne quodibi hospites exigunt venale est, et hoc cum dolo, multique toxico¹⁴⁵² hic pereunt adhibito.

4. (f. 143) Eodem anno 4 Kalendas Mai. obiit Karolus comes (830), Riedagi marchionis filius, qui omne suimet beneficium injuste accusantium turgida inflatione et nulla sui¹⁴⁵³ culpa prius perdidit, et illatum facinus æquanimiter portavit. Eodem die neptis mea Mathildis (831), quæ in Geronis saltu cum domna Hathui abbatissa jure consanguinitatis diu nutriebatur, animam¹⁴⁵⁴ exhalavit; quam quia sibi successuram venerabilis matrona semper optavit, insolabili merore mortuam flevit, et hanc in proximo mense Julio 4. Nonas eadem¹⁴⁵⁵ subsequitur. De cujus laudabili vita quædam breviter percurro. Fuit hæc reginæ Mahtildis [inclita neptis, ac¹⁴⁵⁶ in 13 ætatis suæ anno Geronis filio marchionis Sigifrido nupserat, et¹⁴⁵⁷ cum eo tantum 7 annos conjuncta erat. Post cujus excessum ob Dei amorem et tristis solatium senioris sacrum a Bernhardo antistite (832) velamen et mox consecrationem, ut predixi, suscepit, sedens 55 annos, tam assidua in Christi servitio ut Anna¹⁴⁵⁸, et tantæ largitatis ut Sarephena, in castitate et abstinentia similis Judith¹⁴⁵⁹, ecclesiam sibi commissam diver-

sis decorans¹⁴⁶⁰ ornatibus. Hujus obitum signa prenuntiabant ista. Vivarium¹⁴⁶¹, quod in orientali parte urbis est positum, usque in mediam diem apparuit sanguineum, et post viridi¹⁴⁶² colore est variatum. Multis est visum¹⁴⁶³ quod meritis istius neptis mea se cum palma virginitatis prederet. Sepulta est autem egreia Christi (f. 143), sponsa a Bernhardo Antiquæ civitatis (833) episcopo, non ubi petiit, sed ubi gemens congregatio sua rogavit, in medio æcclesiæ coram sanctæ crucis altari¹⁴⁶⁴ ubi postmodum per ejus nobile meritum quodam¹⁴⁶⁵ viro diu debili et cum scabellis diu¹⁴⁶⁶ ambulanti tribuit omnipotens Deus facilem gressum.

5. Imperator autem, transcensis Alpibus, cæterisque adjacentibus provinciis regendo decursis, natale Domini celebravit in Palithi. Et post hæc ad Merseburg veniens, Bolizlavi fidem et auxilium suis innotuit fidelibus, et ut ab eis ad excusationem aut indictæ rei emendationem is vocaretur, unanimes poscit. Interim nepos meus, comes Wirinharius, instinctu¹⁴⁶⁷ malesuasæ juventutis et dolosarum machinamento mulierum cum paucis¹⁴⁶⁸ ad urbem Bichlingi vocatam Dominica die venit (Nov. 7), et domnam ejusdem Reinildam prius a se desideratam fraudatis custodibus rapuit invitam. Namque imperatori, ut nullo¹⁴⁶⁹ absque scientia et consilio suimet unquam sociaretur marito, hæc antea firmiter promisit; et ob hoc cum clamore et ejulatu deducitur. Hoc audientes cum clientibus satellites, armati conveniunt, et ex his unus Vullerd nomine, vulnerere diro tardatur. Sed una ex ancillis cum se pariter abduci¹⁴⁷⁰ rogaret, et jussu senioris sui hanc sumere Alwinus nobilis voluisset, vallatur undique, et nepotem meum (f. 144) jam tunc egressum revocat in auxilium. Hinc antequam ei¹⁴⁷¹ succurreretur¹⁴⁷², pro dolor! oppetiit. Et dominus ejus adveniens, infra clauditur, et ab uno servorum¹⁴⁷³ sauciatur; quem protinus lancea perfossum muro infixit, et cæteros, ut sibi propius accedere non auderent, terruit; et¹⁴⁷⁴ cum suos longe cum matrona jam¹⁴⁷⁵ exissee, sibi autem nullum evadendi locum patere vidisset, relicto protinus equo, se dimisit a muro, et a lapide sequenti admodum depressus, tristes viri pervenit ad socios. A quibus usque Wi¹⁴⁷⁶ ad villici cesaris domum portatus, ibi cum paucis¹⁴⁷⁷ est dimissus; et dominam cum magna festinatione avererunt, nunc hic nunc illic cum ea latitantes, adventum domini solliciti prestolantes. Sed villicus iniqui-

VARIE LECTIONES.

¹⁴⁴⁸ langobardum corr. longobardum f. ¹⁴⁴⁹ erasum f. ¹⁴⁵⁰ quem — coegit in rasura scripsit f. ¹⁴⁵¹ Henricus secundus add. f. ¹⁴⁵² toxicato cibo 2. ¹⁴⁵³ sua corr. ut etiam alibi sui, postea (lc?) sua restitutum f. ¹⁴⁵⁴ eidem corr. eandem corr. eadem f. ¹⁴⁵⁵ ac f. ¹⁴⁵⁶ vidua add. 2 A. S. ¹⁴⁵⁷ Hoc nomine spatium relictum explevit f. ¹⁴⁵⁸ decoravit f. ¹⁴⁵⁹ uuarium f. vivuarium f. primo u eraso. ¹⁴⁶⁰ virido f. ¹⁴⁶¹ altare f. ¹⁴⁶² cuidam lc? ¹⁴⁶³ instintu f. ¹⁴⁶⁴ pacis f. (cf. not. 1472); cum pacis obtentu. . d. d. ad u. b. v. venit cum paucis 2. A. S. ¹⁴⁶⁵ nulli f. ¹⁴⁶⁶ duci f. ¹⁴⁶⁷ ita f. in loco raso. ¹⁴⁶⁸ succurreretur f. ¹⁴⁶⁹ servorum f. ¹⁴⁷⁰ add. f. ¹⁴⁷¹ Vui. add. f. nomen villæ nobis incognitæ. ¹⁴⁷² pacis corr. paucis f.

NOTÆ.

(829) Bobbio.
(830) Ita et Necrol. Luneburg.
(831) V. ibid.

(832) Holberstadensi.
(833) Aldenburg in Wagria.

tatis hospitem infirmum inperatori mox¹⁴⁷⁰ prodidit A et ejus mentem fecit nimis hilarem. Speravit enim eum in suam venientem potestatem in exemplum¹⁴⁷³ aliis¹⁴⁷⁰ periturum, aut precio ineffabili ab hoc redempturum. Nox jam erat¹⁴⁷⁴, et Bernhardus ac Guncelinus et Willelhelmus comites cum suis militibus a cesare missi, ubi egrotus jacuit, veniebant; et hos adfuisse (834) Wirinarius a suis presciens, sibi familiarem Wilelhelmum salutatur, cæteris duobus indicens, si gladium elevare potuisset, quod nunquam in eorum potestatem incolumis venire voluisset¹⁴⁷⁵. Willelhelmus vero ejus vulnera ligans, et quod ad Merseburg, ut sibi jussum fuerat, (f. 144) venire nullo modo valuisset, intellegens, a suis fecit eum portari ad proximam villam Elerstidi (835) dictam, ibique in domo nimis lapidibus firmata precepit custodiri, ipse cum suis ad imperatorem reversus. Eodem die nos¹⁴⁷⁰ ad presentiam cesaris vocati, quali presumptione suum nepos meus interrupit votum, ab eodem flebili lamentatione percipimus. Namque cum Brun a Milone inimico ejus in domo propria, ubi omnibus est pax habenda, occideretur, idque ab omnibus indigenis inperatori lugubriter intimaretur, multum rogatus ut suorum more antecessorum tam sceleratis hominibus predium cum incolatu prohiberet, idque sacramentis firmare ex sua parte jussisset, elevatis manibus omnipotenti Deo et cunctis presentibus illud se quamdiu viveret impleturum promisit. Et quia sci-
mus multo sacius esse bonum non vovere Deo quam postea declinare, rogemus eum, cui hæc dedit promissa, sicubi ea humanitatis gratia seu malo is fregerit ortatu, emendatione condigna respiscat. Post inperatoriam lamentationem optimi quique dedere consilium, ut, comprehensis omnibus suimet bonis, domna revocaretur, et hujus rei auctores aut capti presentaretur, aut fugientes usque ad mortem persecutionem paterentur; ipse autem comes superata infirmitate, si culpabilis efficeretur¹⁴⁷⁶, capite privaretur; si autem hæc omnia cum consensu matronæ acta fuissent, (f. 145) optime uteretur sponsa. Frater meus comes Henricus hæc ad implenda ilico mittitur, et ut ad Alstidi ad publicum venirent colloquium, jubetur. Illo tunc proficiscente, predicti comites advenerunt, et cesari quæ facta sunt nuntiaverunt. Postera die, id est in sancti festivitate Martini, Wirinarius patienti animo adversa quæque sustinens hactenus, exspiravit (836), nullum hostibus lucrum, suis autem

invincibile dampnum relinquens. Ob hoc rex tristatur, et Thiedricus hostis ejus lacrimatur. Hoc ego comperiens, Thiedrico nepoti meo abeundi licentiam petii, et corpus amici per satellites meos de Miminlevo, ubi tunc abbacia fuerat (837), et Reinoldus ejusdem provisor egregius debita hoc procuraverat humanitate, ad Helpithi (838), ubi hoc expectabam, reduxi. Sed eodem jam tunc nimis fetente, exsolvi protinus viscera jussi, juxta æcclesiam jubens sapeliri meam, et usque ad Wallibizi illud prosequer, ponens ad levam dilectæ conjugis (839) Post 14 dies domina Swonehild, socrus ejusdem, morte subitanea 6 Kalendas Decembris obiit¹⁴⁷⁷ (840).

B 6. Interim cesar in Alstidi populis jura dabat (Virg. Æn. vii, 246), et, ut presentes affirmabant, meis hæc amicis denegabat. Insula quæ Porei¹⁴⁷⁸ dicitur (841), quia prius comes Bernhardus predictum voluit occidere Wirinarium, per injustos judices sibi eam cesar precepit assignari. Hoc Vicmannus comes prohibet, et injustum¹⁴⁷⁹ esse affirmat; omnes populi mussant et christum Domini peccare occulte clamant. Ibi tunc¹⁴⁸⁰ stella multis in medio apparuit (Dec 7) die (f. 145). In octava sancti Andree Rigmannus presbiter¹⁴⁸¹, qui æcclesiæ prefuit suæ 85 annos, in Christo obiit¹⁴⁸². Et inde exiens, natale Dominicum in Palithi coluit, et in 4 feria ante Pascha (an. 1015) ad Mersburch venit. In cena Domini crisma in ejus presentia indignus benedixi. In vigilia autem¹⁴⁸³ sanctæ resurrectionis, quæ tunc fuit 5 Idus Aprilis. Redbald abbas Wirdunensis obiit, et Hethenicus ejusdem cenobii prepositus eligitur¹⁴⁸⁴. In die sancto archiepiscopus Gero missam cantavit; et interim Othelricus, Boemiorum dux, advenit, et dies hos sollemnes duximus admodum hilares. Interea Hirimannus marchio pascha duxit cum socero (842), et inde vix solutus, ad imperatorem cum nuntio ejusdem Stoignewo diu expectatus venit. Idem legatus, mentiri semper solitus, ad cesarem in occidentali parte, plus ad perturbandum quam, ut simulaverat, ad pacificandum, ab instabili seniore suo missus est. Quem cum consociis suimet inperator suis familiaribus committens, generos suos gratiam ejusdem nudis pedibus querentes misericorditer suscepit, et tunc demum nugigerulus ut hæc cerneret presentari jussit, et publice domino ejus respondit. Hic cum alia, quam cesar preceperit, domi retulisset, cum prefato comite¹⁴⁸⁵ pacem firmare cupienti jussu ducis infausti remittitur, et in con-

VARIE LECTIONES.

¹⁴⁷³ exemplum. ¹⁴⁷⁴ nox erat et toto fulgebant sidera celo cum ecce add. 2. cf. Virg. Æn. III, 147. IV, 522. VIII, 26. ¹⁴⁷⁵ voluissent 1a. ¹⁴⁷⁶ efficeretur 1. ¹⁴⁷⁷ Post — obiit add. 1b. ¹⁴⁷⁸ Porei A. S. a. — 1014. ¹⁴⁷⁹ justum 1a. ¹⁴⁸⁰ I. t. add. 1b. ¹⁴⁸¹ ita et in Kalend. Merseb. Decembr. 7. pr 1. ¹⁴⁸² In octava obiit add. 1b. ¹⁴⁸³ add. 1b. ¹⁴⁸⁴ ita 1b, in loco raso. ¹⁴⁸⁵ comiti 1.

NOTÆ.

(834) Rectius : adesse.
(835) Allerstaedt prope Memlebium. Uns.
(836) Kalend. Merseb. Novembr. 11. Obiit Wer-
nicho comes.
(837) V. infra c. 22.
(837) Helfte in comitatu Mansfeldensi, Uns.

(839) Liutgerdis. Uns.
(840) Kalend. Merseb., Novemb. 26 Swonehil,
cometissa obiit.
(841) Parey, insula Albæ, haud procul a Jeri-
chov. et Genthin.
(842) Bolislavo Polono.

spetu inperatoris et principum ejus fallax et in invicem disturbans esse convincitur. (f. 149) Tunc iterum Bolizlavus ¹⁴⁸⁶ se ad excusandum, vel inobedientiam ad emendandum a cesare vocatus, in presentiam ejus venire noluit, sed coram principibus ¹⁴⁸⁷ suis hæc fieri postulavit. Sed quantam ei benignitatem imperator prius ostenderit, lector, attende!

7. Prefatus dux, mille artium scientia plenus, filium suimet Miseconem ad Othelricum, Boemiorum provisorem, misit, ut memores mutuæ consanguinitatis se invicem pacificarent et cunctis hostibus suis et maxime cesari pariter resisterent. Ille vero hoc omne in detrimentum sui esse compositum a veracibus accipiens, hunc comprehendit, ex consociis ejus optimos quosque interficiens, ac cæteros una cum seniore capto Boemiam reduxit, ac in carcerem projecit. Quod cum inperator comperiret, Thiedricum nepotem meum illuc misit, ut satellitem suum sibi redderet, et si de gratia suimet aliquid curaret, hunc nullatenus perderet. Cui hoc fertur dedisse responsum: *Senioris mei jussa in omnibus sequi tam posse quam velle, mihi admodum necesse est. Eripuit me nuper indignum omnipotens Deus de ore leonis, ejusque catulum in perniciem meam missum mihi tradidit. Et si hunc liberum abire permitto, certos hostes in patre et filio semper habeo; sin autem relinco, aliquem cum eo fructum me acquisiturum sperabo. Videat dominus meus de hiis omnibus, quid ¹⁴⁸⁸ (f. 146') sibi placeat ac mihi aliquatenus proficiat, et hoc totum devotus inplebo.* Sed cum Thiedricus cum hac legatione reverteretur, alius mox celeriter remittitur, qui eundem mitti rogaret, firmiterque ei ¹⁴⁸⁹ preciperet, promittens ex parte cesaris omnem ejus excludi sollicitudinem et bonam firmari pacem. Tunc Othelricus nolens volens captivum reddidit, et imperatorem multum placavit. Bolizlavus autem de ereptione filii supra modum gavisus, per internuntios suimet condignas cesari gratias egit; postulans ut eum sibi ad honorem, inimicis autem suis ad dolorem remitteret et futuram utriusque remunerationem ipse veraciter agnosceret. Quod inperator tunc non posse fieri respondit, sed cum ad Merseburg veniret, cum communi principum consilio suorum voluntati suimet se tunc satisfacturum promisit. Hoc Bolizlavus ut audivit, non bene suscepit, qualiterque filium in suam redigeret potestatem semper tacita mente et crebra legatione revolvit ¹⁴⁸⁹.

8. Ad condictum ¹⁴⁹⁰ cesar ut venit locum, cunctos optimates, quid sibi de hac re esset faciendum, consuluit. E quibus Gero archiepiscopus loquitur ¹⁴⁹¹ primus: *Cum tempus fuit et cum vestro honore id fieri potuit, me ista ¹⁴⁹² hortantem non exaudistis. Nunc a vobis est mens Bolizlavi ob longam filii retentionem et custodiam aversa, et vereor, si hunc sine obsidibus aut aliis confirmationibus remittitis, ut in posterum fidelis servitii in ambobus (f. 147) careatis.* Talia loquentem maxima presentium turba consequitur, et pars corrupta, id cum honore magno fieri non posse ingeminat. Vicit pecunia consilium, et ut hoc Bolizlavo carius esset, in fidem suam, et cum omnibus quæ habebant, Miseconem hæc a cesare suscipiens ¹⁴⁹³ reduxit, et promissa percepit, ammonens eundem et filium, ut memores Christi et firmæ Dei (843), nullum cesari incommodum amplius inferrent, nec suos decipi paterentur amicos. Huic dulci ortatui ¹⁴⁹⁴ fistulæ blandientis more ab hiis protinus respondetur, quod factis postmodum nullatenus completur. Quamvis enim hiis aut fides parva sit aut nulla, tamen hoc nobis imputant, quod ex parte cesaris et nostrorum is tam sero remittitur, qui in numero militum habebatur. Hoc eis erat semper in animo, et propterea se in presenciam cesaris non venire affirmabant. Et verum est, quod vox evangelica testatur, excusationem (*Luc. xiv, 18*) aliquam hunc querere, qui ab amico familiari meditatur discedere. Hæc inperator agnoscens, a nobis discessit, et proximos rogationum dies in Capungun (844) fuit, quo ipse curtem suam de civitate Cassalun ¹⁴⁹⁵ (845) dicta transtulit; et ibi cum consilio sui archipresulis Heriberti predictam Hethenrico curam commendavit. Interim ecclesia incipitur nostra, presente archiepiscopo Gerone, cujus primos posui lapides in modum sanctæ crucis 15 Kalendas Junii ¹⁴⁹⁶. Et tractatis ibidem (846) rebus necessariis, in vigilia pentecostes (*Mai 28*) ad Immedeshusun (847) venit, illic cum antistite Meinwerco hanc sanctam festive (f. 147) ducens sollempnitatem (*Mai. 29*).

9. Illic Val, Corbensis abbas, prius ab cura suspensus, deponitur, et unus ex Larsemensi monasterio Druhtmer ¹⁴⁹⁷ sine fratrum consensu predictorum assignatur (848). Quo ad sedem suam in hac venienti ebdomada, omnis congregatio exceptis 9 flens abiit, et ut Liudulfus abbas predixit ¹⁴⁹⁸, locum hunc pene vacuum non sponte reliquit.

VARLÆ LECTIONES.

¹⁴⁸⁶ B. add. 1b. ¹⁴⁸⁸ principibus 1. ¹⁴⁸⁹ qd 1. ¹⁴⁸⁹ reuoluit 1a. ¹⁴⁹⁰ condictum 1. ¹⁴⁹¹ loqt'. ¹⁴⁹² hista 1a. ¹⁴⁹³ succipiens 1a. ¹⁴⁹⁴ ortatu 1. ¹⁴⁹⁵ cassulum 1a. ¹⁴⁹⁶ Interim — Junii add. 1b. in margine; 2. vero inseruit post sollempnitatem ibique pergit: rege manente Immedeshusen illic. ¹⁴⁹⁷ add. 1b. ¹⁴⁹⁸ u. L. a. p. add. 1b.

NOTÆ.

(843) l. e. jurisjurandi.
(844) Haud longe a Cassela est monasterium Kauffangen ab imperatrice Cunigunda ibi fundatum, sæc. xvi a Philippo landgravio in collegium virginum nobilium conversum. Urs.
(845) Cassel.

(846) l. e. Kaufungen.
(847) Inter Mindam et Geismariam urbs sita hodie Immshausen, prædium nobilium de Steinberg. WAG.
(848) Conf. Vitam Meinwerco c. 43.

Codex 2 addidit: Quia vero hujus cœnobii mentionem sepius feci, libet aliqua de ejus inchoatione et rectoribus breviter dicere, quia unum ex antiquissimis est. Anno Dominice incarnationis octingentesimo vicesimo secundo Liudovicus imperator augustus. Karoli Magni filius, imperii sui anno decimo, per venerabilem Adelhardum antique Corbeie abbatem, hoc cœnobium fundavit, in memoriam, unde cepisset, Corbeia nova loco nomen imponens. Ipse tradidit eidem loco multa predia, scilicet Huxeri villam, Eresburg et Meppiam abbacias. Hujus vero filius Liudovicus contulit nobile donum, abbaciam scilicet in Visbike, et decimas in episcopatu Asnebruggi cum decimalibus ecclesiis. Tradidit quoque piscacionem in Wisera, quæ dicitur Hocwar. Lotharius (849) imperator venit cum orientalibus Francis in Sclaviam, et eorum regem Gestimum occidit, ceterosque subegit et dedit ecclesie Corbeiensi, ipso anno dedicationis ejus, ut cronica testatur. Insuper reges et principes et ceteri nobiles ipsum locum multis divitiis et prediis ditaverunt, et Romani pontifices magis privilegiis et honoribus extulerunt. Hic requiescit inclitus martyr Vitus, septennis puer, translatus eo de Francia per Warinum, ejus loci primum abbatem, cujus martiris patrocinio Saxonia rerum suarum prosperitate in immensum excrevit. Situs est hic locus super fluvium Wiseram in episcopatu Pabrunnensi. *Eadem 2. iterum versus finem libri VII. repetit. Conf. A. S. a. 822.*

10. In hiis diebus festis Ernest¹⁴⁹⁸ inclitus Alemanniæ dux, pueri successor Herimanni, cum in silva quadam illicite venaretur, ab uno militum suimet plus ignorantia quam voluntate spontanea, ut cervam sagittare¹⁵⁰⁰ debuit, pro dolor! vulneratur¹⁵⁰¹. Hic quia mortem sibi imminere perspexit, socios vocat, et ut reo parcerent supplicatur; et quia hic tunc presbiterum, quo¹⁵⁰² sua confiteretur peccata, non habuit, unum ex militibus hujus vice propius¹⁵⁰³ accedere jussit. Quem cum adesse perspiceret: *Omnes, inquit, accedite, et commortalis vestri ac peccatoris facta aure cordis percipite, et qualiter currentur, unanimiter succurrite; absentibusque¹⁵⁰⁴ cunctis fidelibus peccatricem meimet animam queso commendate, et uxorem meam, ut honorem suum servet et mei non obliviscatur ammonete.* Hæc dicens, in quocumque umquam se aliquid deliquisse recordari potuit, cunctis presentibus innotuit, et mox de luce hac¹⁵⁰⁵ 2 Kalendas Junii discessit (850), sepultus in Warciburg juxta patrem suum marchionem Liupoldum, ut ipse rogavit. Hic juvenis, ut spero, felicem habet animam, cui, sicut ipse vivens testatus est, plus placuit, coram multis hic erubescere quam coram omnipotenti Deo latere. (f. 448) De hoc

1498 Ernest 1c? 1500 sagittare 1. 1501 vulneretur 1a. 1502 cui 1c? 1503 propius 1. 1504 que add. 1b. 1505 add. 1b. 1506 celeste 1a. 1507 antidotum 1. 1508 nulli nisi ei 1c? 1509 stimulum—minavit in loco raso 1b. 1510 per c. add. 1b. 1511 fuet corr. fuit 1. 1512 hec 1a. 1513 eam 1a. 1514 Ipse — sensit 1b. in loco vacuo. 1515 deest 1. 1516 egresso 1. 1517 exercitu 1. 1518 gratiam 1.

NOTÆ.

(849) Lotharius—dedicationis ejus] ex Ann. Quedlinburg. supra.

(850) V. Ann. Hildesh., a. 1015. Kalend. Merseb. Mai. 31.

(851) Locus nobis ignotus, haud procul a Torgau

exemplum, fratres in Christo, capite, et morbum interius latentem medico cœlesti¹⁵⁰⁶ aperite, et antidotum¹⁵⁰⁷ ejus salubre nullatenus spernite, et quicumque sit in fine nostro confessor, non moretur in gementi professione peccator, ut ab eo in cœlis in veniatur propicius remissor.

11. Ad supramemoratam sollempnitatem et ad predictum locum quidam rusticus de occiduis veniens partibus, novam imperatori legationem detulit, et hanc nullo¹⁵⁰⁷ nisi eo¹⁵⁰⁸ soli umquam aperire voluit, portans adhuc stimulum¹⁵⁰⁹ hunc, quo tunc pecus arans minavit, cum hoc ei cœlitus per columbam¹⁵¹⁰ jussum fuit¹⁵¹¹. Et hic¹⁵¹² erat tantæ longitudinis, ut omnes qui eum¹⁵¹³ viderant nimis ammirarentur. Ipse¹⁵¹⁴ vero rediens, cunctis interrogantibus indicat, jussu cesaris, se ad Aquasgrani post expeditionem venturum, et responsum ab eo ibidem accepturum. Et quia hanc admonitionem et crebro aliam innumerabilem imperator sprexit, vindictam sensit. In nativitate sancti Johannis baptistæ, quæ tunc proxima erat, ad Gosleri cesar veniens, Ernasti ducatum nepti suæ et filio ejus dedit; et inde ad Magathaburg proficiscens, interventum Cristi militis Mauricii ad exsuperandam hostis Bolizlavi contumaciam suppliciter rogavit. Dehinc ad locum qui Sclancisvordi (851) vocatur, cum exercitu glomerato perrexit, et magnum comprovincialibus et marchioni eorum (f. 148) Geroni intulit [damnum¹⁵¹⁵]. 8 Idus Julii fit nostra congregatio, et pro defensione debita habitatoribus hiis predatio magna. Postquam nostri Albim transierunt, inperatrix et ego cum illa ad Mersburg pergentes, cesaris adventum in his partibus expectavimus. Nostri autem ut ad pagum Lusici dictum venerunt, a presidio ex Ciani urbe (852) egresso¹⁵¹⁶ temptantur; quod agnoscentes magnam ex eo multitudinem occidunt, et Hericum qui dicebatur Superbus, et qui ex nostra regione ob omicidium illo fugit, captum in vinculis cesari presentabant. Inde usque ad Oderam inperator profectus, ad locum qui Crosna dicitur (853), optimos ab exercitu¹⁵¹⁷ ad Miseconem ibi turmatim sedentem misit, ut eum de promissa sibi fide ammonerent, et ne propter eum ab inperatore sua perderent bona, cum dedicione sua preoccupare voluisset, unanimiter rogarent. Quibus is talibus respondit: *Agnosco me gratia¹⁵¹⁸ cesaris ab inimici potestate ereptum ac vobis fidem promisisse; et eam libenter in omnibus adimplerem, si liber existerem. Nunc*

quærendus.

(852) Zinnitz inter Kalau et Luckau in Lusatia inferiori.

(853) Crossen, ubi fluvius Bober Oderam influit.

autem, ut ipsi scitis, sum mei patris dominio ¹⁵¹⁹ subditus, et quia ille hoc prohibet, et sui milites hic modo presentes talia fieri non paciuntur, invitus omitto. Patriam, quam queritis, meam, si possum, defendere usque ad adventum mei patris volo, et tunc eum ad gratiam cesaris et ad amorem vestrum inclinare cupio. Hoc nostri audientes, regressi sunt, et hæc inperatori responsa detulerunt. Interim Bernhardus (f. 149) dux cum suis fautoribus, episcopis et comitibus, et profanorum turba Liuticiorum, ab aquilone Bolizlavum peciit, et hunc presentem, munita undiquesecus Odera, habuit.

12. Cesar autem in inventione Christi protomartiris (Aug. 3) Oderam transmeans, reductantem Poleniorum multitudinem admodum prostravit, et nemo ex nostris nisi Hodo inclitus juvenis cum Ekkrico et alio Guncelini comitis satellite cecidit (854). Hic cum Sigifrido, Hodonis filio marchionis ab imperatore accusatus, eo quod Bolizlavo ¹⁵²⁰ nimis familiaris actenus fuisset ¹⁵²¹, eodem die viriliter se expurgant ¹⁵²², et a snis Hodo longe digressus, cum hostes solus fugientes insequeretur, sagitta per caput inmissa primo oculum et post vitam perdidit istam. Sed cum Miseco ejusdem corpus cognosceret, quia ejus apud nos fuerat custos et sodalis, multum flevit, et id bene procuratum ad ¹⁵²³ exercitum misit. Eorum autem, qui ex parte hostili oppecierunt, non minor erat numerus quam sexcenti, predam relinquentes nostris infabilem. Hoc Bolizlavus, ubi tunc mansit; ab internuntiis festinantibus mox rescivit; et quamvis eo libenter pergere voluisset, tamen presentibus inimicis introitum patescere ausus non est. Quocumque nostri in navibus declinabant, illuc ipse cum suis equo sequebatur alato (cf. OVID. *Fast.* III, 415). Ad ultimum vero erectis celeriter velis, nostri per omnem unam navigabant diem, et inimicis eos tunc comitari non valentibus, litus optatum securi comprehendunt (f. 149'), et proxima incendunt loca. Quod cum eminus dux prefatus agnosceret, more solito fugit, et nostris fiduciam et locum nocendi invitus concessit. Dux vero Bernhardus cum suis imperatori ad auxilium, sicut ei prius jussum est, venire cum nequivisset, per pedites clam missos ei eventum rei et necessitatem inobedientiæ indicens, vastatis circumquaque jacentibus locis, domum rediit. Othelricus quoque, qui cum Bawariis ad cesarem venire debuit, ob multas causarum qualitates (855) dimisit. Et quamvis hii imperato-

rem non comitarentur, tamen fidele servitium sua vicinitate (856) ostendunt. Namque Othelricus quandam urbem magnam, Businc (857) dictam, petiit, et in ea non minus quam mille viros absque mulieribus et liberis capiens, incendit eandem et victor remeavit. Heinricus autem, Orientalium marchio, cum Bawariis, comperiens, Bolizlavi milites juxta se predam fecisse, protinus insequitur, et ex hiis fortiter resistantibus octingentos occidit ¹⁵²⁴ predamque omnem resolvit.

13. Interim Redingus, Magadaburgensis prepositus, Nonas Augusti in Christo obiit (858). Mense eodem et 14 Kalendas Septembris Eila, venerabilis cometissa, obiit (859) et in monasterio, quod ipsa construxit (860), ab Everhardo antistite (861) traditur sepulture ¹⁵²⁵. Sed antequam hæc omnia cesar comperiret, multum sollicitus, quamvis parvouteretur exercita, tamen potestative, quamdiu voluit, in hiis partibus fuit, et tunc reversus ad pagum qui Diadesisi dicitur, venit in angusto, pro dolor! castrametatus loco, ubi nullus, excepto apum magistro, qui ibidem tunc interfectus est, sedit, (f. 150) Bolizlavus autem audiens, imperatorem aliam, quam intraret, viam hinc exituram, juxta Oderam omnimodis sua ¹⁵²⁶ firmavit. Sed cum hunc jam abisse comperiret, magnam peditum multitudinem ad locum, ubi noster consedit exercitus, premisit: precipiens eis, si aliqua oportunitas sibi accidisset, hujus saltem aliquam partem ledere temptaret. Insuper abbatem suum, Tuni nomine, simulata pace ad cæsarem misit, qui protinus ab eo explorator esse cognoscitur, et ibidem, quousque omnis pene exercitus, factis in precedenti nocte pontibus, paludem transcenderet prejacentem, detinetur (Sept. 1). Tunc ille, monachus habitu, sed dolosa vulpis in actu, et ob hoc amatus a domino, rediit; et imperator Geroni ¹⁵²⁷ archiepiscopo, et Geroni ¹⁵²⁸ inclito marchioni, ac Burchardo comiti palatino ¹⁵²⁹, residuos committens, progreditur, et ut se solito cautius circumspicerent, ortatur. Post hoc ab hostibus prope in silva latentibus magnus clamor ternis mugitibus attollitur, et mox nostrum agmen, sagittariis intermixtim currentibus, ab hiis appetitur. Quibus primo conflictu secundoque ¹⁵³⁰ fortiter resistunt, et ex eis multos palantes occidunt. Set fugientibus quibusdam ex nostris, confortati hostes glomerantur, et nostros iterum incurrentes dissipant, et separatos sagittis fallentibus (f. 150') perdunt. Gero autem archiepi-

VARIE LECTIONES.

¹⁵¹⁹ ita A. S. domino 1. ¹⁵²⁰ bolizlove 1. ¹⁵²¹ familiares a. fuissent 1a. ¹⁵²² ita 1. expurgavit A. S. ¹⁵²³ et 1a. ¹⁵²⁴ add. 1b. ¹⁵²⁵ Interim — sepulture add. 1b. ¹⁵²⁶ ita 1b. jeroni 1a. ¹⁵²⁷ jeroni 1. ¹⁵²⁸ que add. 1b.

NOTÆ.

(854) Kalend. Merseburg., August. 3: *Hodo et Ekkricus cum multis interfecti sunt*. Conf. Ann. Quedlinb., a. 1015 et Necrol. Luneb.
(855) Similiter II, 16, *multæ causarum species*.
(856) Sc. Bohemiæ.
(857) Idem nobis videtur, quod supr VI, 37

Busin, Budisin.

(858) V. Kalend. Merseb., Aug. 5.

(859) Ibid., Aug. 19. Conf. de ea An Saxon., a. 1015.

(860) Sc. in Schweinfurt.

(861) Bambergensi 1007-39.

scopus et Burchardus comes vulneratus vix evadentes, cesari hæc referebant. Liudulfus autem juvenis cum paucis capitur, et Gero ac Folcmarus comites, cum 200 militibus optimis occisi, spoliati sunt (862), quorum nomina et animas Deus omnipotens misericorditer respiciat, et nos, quorum culpa hii tunc oppetiere, sibi per Christum reconciliet, et ne quid tale ulterius paciamur clemens custodiat.

14. Imperator ut hoc triste nuncium audivit, ad tollenda interfectorum corpora redire voluit; set multorum tardatus consilio, id quasi invitus omisit, et Æidum antistitem, qui eis licentia infausti ducis sepulturam impenderet et Geronis corpus marchionis imploraret, remisit Venerabilis vero ¹⁵²⁹ pater cesari ¹⁵³⁰ voluntarie consentiens, concito cursu revertitur; et ut miserabilem aspexit stragem, flebiliter ingemuit et suppliciter pro ¹⁵²⁹ hiiis ¹⁵²⁹ oravit. Hunc cum victores et tunc in preda solum morantes eminus viderunt, de consequentibus timidi primo fugerunt, deindeque propius accedentem salutaverunt et sine omni offensione eum ab re permittunt. Hic a Bolizlavo, multum de perucie nostra gaudenti, quod postulat inpetrans, sine mora rediit, et corpora sociorum cum magno ¹⁵³¹ labore inimicis faventibus ¹⁵³² sepelivit (f. 151) Funus autem predicti marchionis et socii ejus Widredi usque ad Mysni fecit reduci. Hæc ibidem Hirimannus comes flebiliter suscipiens, et usque ad Novam urbem, ubi Gero, Agripinensis ¹⁵³³ archiepiscopus, et Thietmarus marchio, frater ejus, vitricus istius, pater autem interempti comitis, in honore Dei genitricis et sancti martyris Cypriani, regnante secundo Ottone, abbaciam construxerunt (863), cum fratribus suis Gunterio ¹⁵³⁴ ac Ekkihardo comitatur. Quæ Gero archiepiscopus tunc terræ commendans, domnam Æthelheidam ¹⁵³⁵ ejusque filium Thietmarum et merentes amicos ac milites solatur.

15. Interim cæsar cum suis ad Strelam urbem pervenit; et Miseconem cum exercitu subsequi sciens Herimannum marchionem ad Mysnensis defensionem civitatis properare jubet. Ipse vero ad Merseburg recto tetendit itinere. Miseco autem a patre nefario instructus, ut primo nostros abisse divisos nullamque post se custodiam esse relictam sensit, Idibus Septembris Albim juxta urbem predictam (864) cum 7 legionibus in ipsa transcendit aurora, quosdam circumquaque jacentia vastare, alios vero urbem precipiens inpugnare. Quod We-

A neinici ¹⁵³⁶ (865) conspicientes seque tueri posse desperantes, superpositæ civitatis municionem, relictis pene omnibus suis, ascendunt. Ob hoc hostes (f. 151') admodum gavisus suburbium intrant relictum, et hoc ablatis rebus inventis incendunt, et superius castellum in duobus locis accensum infatigabiliter aggrediuntur. Hirimannus vero ¹⁵³⁷ comes videns auxiliares suos admodum paucos jam defecisse ¹⁵³⁷, Christi pietatem et ejus incliti martyris Donati intercessionem sanctam prostratus postulans, mulieres ad succurrendum hortatur. Quæ propugnacula attingentes, lapidibus viros adjuvant, ignem impositum, quia defecit aqua ¹⁵³⁸, medone extinguunt, et Deo gratias! inimici furorem et audaciam minuunt. Hoc totum Miseco de monte juxta B posito cernens, socios adventantes exspectat. Qui depopulantes, et ubi ignis inveniebatur omnia usque ad Ganam ¹⁵³⁹ fluvium (866) concremantes, sero lassissimis revertuntur equis, et ibi cum seniore suo cras ad urbem pugnaturi pernoctarent, ni Albim crescere viderent. Propter hoc exercitus nimis defatigatus cum securitate inopinata remeavit, et ducis sui cor anxium hac prosperitate ¹⁵⁴⁰ relevavit. Imperator autem hæc ut audivit, quoscumque tunc colligere potuit, ad succurrendum suo marchioni properare mittit, et suburbium non longe post redintegrare precepit. Ad hujus operis supplementum et custodiam Gero archiepiscopus et Arnulfus presul f. (152). 8. Idus Octobris cum comitibus cæterisque compluribus conveniebant. Hiis omniibus ego longe inferior interfui. In 14 diebus incepta ad unguem ¹⁵⁴⁰ nos ¹⁵³⁹ perducentes, abivimus, committentes urbem Fritherrico comiti ad 4 ebdomadas.

16. Gero archiantistes ¹⁵⁴¹ et ego, ejusdem comes, ad locum, qui Mucherini (867) dicitur, veniebamus. Ibi tunc ego de promissis dulcibus eum ammonens, percepi ab eodem cum baculo ejus, quem hodie teneo, parrochiam super has 4 urbes, Scudizi, Cotuh, Bichini et Vurcin, de residuis 5, Ilburg, Pauc, Dibni, Liubanizi et Geserisca ¹⁵⁴² (868), differens ac in posterum dicens relicturum ¹⁵⁴³, 8 Kalendas Novembris, presentibus hiiis testibus: Heribaldo, Hepone, Ibone, Cristino atque Seberto. Eodem die ad urbem Curbici (869) dictam venimus, ubi convenientibus D archiantistis ¹⁵⁴⁴ militibus id manifestavi, quam misericorditer erga me senior suus egerit. Ibi que de infirmitate venerabilis Fritherunæ comperivimus ad cujus hospiciam tunc nos fuimus; quæ, pro do-

VARIE LECTIONES.

¹⁵²⁹ add. 1b. ¹⁵³⁰ cesare 1a. ¹⁵³¹ magna 1a. ¹⁵³² se fav. 1a. ¹⁵³³ ita 1a. habuisse videtur; coloniensis 1c. ¹⁵³⁴ i adrasum 1. ¹⁵³⁵ ath. 1c. ¹⁵³⁶ Wenenici A. S. Fortasse 1 Wenenici sive Wethenici scribere voluit. ¹⁵³⁷ defecisse 1a. ¹⁵³⁸ Granam 2. A. S. ¹⁵³⁹ prosperate 1. ¹⁵⁴⁰ per unguem add. 1a. ¹⁵⁴¹ Maje-deburgensis add. 1c. ¹⁵⁴² Gezerisca 1c. ¹⁵⁴³ de residuis — relicturum add. 1b. quibusdam in textu erasis. ¹⁵⁴⁴ archiantistis 1.

NOTÆ.

(862) Kalend. Merseburg., Kal. Septemb. Gero et Wolcmarus comites cum sociis suis met 200 peremti sunt. Conf. Ann. Quedlinb., a. 1015.
(863) Conf. Chronogr. Sax., anno 971.
(864) Sc. Meissen.
(865) Wenenici i. q. supra Wethenici, seu a voce

Slavica Vojnik, Polonice Woiownik, bellator.
(866) Die Jahne, annis parvulus, qui prope Rie-sam oppidum Albim influit.
(867) Mokrehna, villa inter Torgau et Eilenburg.
(868) Conf. supra ad l. iii, c. 8.
(869) Zoerbig.

lori in sequenti die, id est 6 Kalendas Novembris, A hominem exiit interiorem ¹⁵⁴⁸ (870). Inde Archiepiscopus ad ¹⁵⁴⁶ Magadaburg profectus, omnium festivitatem sanctorum celebravit, et ego in Wallibici.

17. Interim Hardvigus, nomine tantum rex, per-dita urbe Fercellensi, quam diu expulso Leone episcopo injuste possedit, infirmatur, et radens barbam, monachus est effectus, terciaque Kalendas Novembris obiit, sepultus in monasterio, Imperator autem occidentales ¹⁵⁴⁷ invisens regiones, quæ ibi tunc erant emendanda correxit.

18. Post hæc autem Eid, antistes egreius, a Po-lonia saltem cum muneribus magnis reversus, egrotare cepit. (f. 152') et in urbe Libzi vocata fidelem Christo animam 13 Kalendas Januarii reddidit (871). B Et Hilliwardus Citicensis episcopus, ad hujus pro-curationem vocatus, mox adfuit, et domum, qua vir sanctus abierat, optimis redolere odoribus introiens agnovit; et corpus ejusdem usque ad Misni prose-quitur. Sepelivit illud coram altari ¹⁵⁴⁸, auxilio comitis Willehelmi, qui ordine suo eandem tunc custodivit civitatem. Sed quia superius promisi me de ejus vita in sequentibus dicturum, de magnis pauca loquar. Erat vir predictus nobilis genere, dives in prediis, sed paupertate spiritus hæc pro nihilo ducens. Ante benedictionem in Magadaburg cum cæteris confratribus regulariter ac multum laudabiliter vivens, et post in divinis gregibus lu-crands alcius insurgens, pro possibilitate sua apo-stolicam imitatus est vitam. Nulla unquam utitur camisia neque braca, nisi tunc cum missam can-tavit; quam idcirco sepius demisit, quia se ad hoc indignum judicavit. Hiemis asperitatem qualiter is umquam sustineret, multi ammirabantur. Crebro a suis pene desperatus, in stuba vix recreabatur; corpus suum nimis afflixit jejuniis, plus nudis pe-dibus quam equo laborans. Cum sibi et sociis late vagantibus victum defecisse vel aliquid arduum occurrere videret, Deo gratias egit, et omnes hoc dicere jussit. In baptizando et predicatione conti-nua et confirmatione non modo suæ utilis erat æcle-siæ, sed aliis quam pluribus. (f. 153) De hiis quibus ipse cum suis vivere debebat rebus, sibi subtractis pene ducentos æclesiæ suimet acquisivit mansos. D Crisma et clerum raro, templa autem Domini li-benter consecravit, et tunc crebro sine missa. Oculi ejus ob assiduam fletus nimii effusionem jam cali-

gabant ¹⁵⁴⁹. Nobis contemporalibus suis ob crimen nostrum ejus conversacio displicuit, et ei nostra 23 annos et amplius labore ineffabili vivens, finem suum ante prædixit, et ut numquam ad Misni pone-retur, multum rogavit. Id namque semper in mente ob timorem futuræ desolationis desideravit, ut ad locum Colidici ¹⁵⁵⁰ dictum, ubi Christi magus mar-tyr corporaliter requiescit, et ipse mereretur tumu-lari. Sed comes Herimannus, sperans precibus ejusdem locum sibi a Deo paratum adjuvari, ut prefatus sum, ibidem fecit eum deponi.

19. In vigilia natalis Domini Meingaudus, Treve-ricæ civitatis archiepiscopus, obiit in urbe sua Co-phelenci dicta (872), sedens 8 annos et 7 menses ¹⁵⁵¹, indeque corpus suum ad sedem propriam delatam honorifice ad antecessores suos locatur. Imperator hæc audiens, de tantorum detrimento patrum tur-batur, qualiter que loca bene suppleret vœna, cum familiaribus suis tractavit; et ¹⁵⁵² natalem Domini-cum in Pathebrunnum ¹⁵⁵³ festivis peregit gaudiis. Et post hanc Popponem, Liupoldi marchionis filium et tunc Bavenbergensis æclesiæ prepositum, Treve-rensi prefecerat urbi; et cum is ¹⁵⁵⁴ ab Erkanbaldo ¹⁵⁵⁵ Magociacensi archiepiscopo, (f. 153') jussu cesaris et licentia Viridunensis episcopi, qui primus horum in ordine fuit confratrum, consecrari debuisset, a Thiederico, Metensi antistite, eo quod a se justius hæc ordinacio fieri deberet, assidua acclamatione et humili petitione id incassum prohibebatur. Nam inperator hunc scripta demonstrantem et banno id interdicens non exaudivit, sed unctionem ¹⁵⁵⁶ com-pleri precepit. In hiis diebus vice Eidi presulis Eilwardus, Thietmari marchionis cappellanus, or-tatu Herimanni confratris a cesare constituitur, et in Dominica die ante palmas in Merseburga Gerone archiepiscopo nobis faventibus benedicatur (an. 1016, Mart. 18).

20. Proximam palmarum jucunditatem inperator cum Heinrico venerabili Wirciburgiensi ¹⁵⁵⁷ æcle-siæ episcopo, complens, 4 feria ad Bavanberg venit, ibique Cenam Domini et Passionem cum paschali tripudio honorabiliter peregit (Mart. 25, Apr. 1). Et quia Rothulfus, Burgundiorum rex, avunculus ejus (873), sicut vocatus erat, huc venire non potuit, nepotem sibi dilectum obviam sibi pergere rogavit. Fit ¹⁵⁵⁸ eorundem conventio in urbe Argentina ¹⁵⁵⁹ et mutue caritatis invicem larga benignitas conso-cii ¹⁵⁶⁰ arrisit utrisque. Fuit quoque ibidem Rothulf

VARIE LECTIONES.

¹⁵⁴⁶ *Legs*: exteriorem. (Sed ita semper Th.) — ¹⁵⁴⁸ ac. 1. ¹⁵⁴⁷ Hardvigus — occiden add. 1b. sc. *verba* Hardvigus n. tantum in rasura, cætera in margine; 1a. habuisse videtur: Interim imperator occidentales. ¹⁵⁴⁸ altare 1a. ¹⁵⁴⁹ sine — caligabant add. 1b. ¹⁵⁵⁰ coldic. 1c? ¹⁵⁵¹ sedens — men-ses add. 1b. ¹⁵⁵² add. 1b. ¹⁵⁵³ in P. add. 1b. in spatio ante vacuo relicto. ¹⁵⁵⁴ cum is 1b. in loco res. ¹⁵⁵⁵ erkinbaldo 1a. ¹⁵⁵⁶ inunctionem 1a. ¹⁵⁵⁷ ita 1. i. haud eraso. ¹⁵⁵⁸ Pergit alia manus, quæ multis commisit errores. ¹⁵⁵⁹ argentiva 1. ¹⁵⁶⁰ consociis 1. duabus lineis.

NOTÆ.

(870) Kalend. Merseburg. et Leneburg., Octob. 28, *Frittherun comitissa*.
(871) Kalend. Merseburg., Decemb. 20, *Æid. epi-scopus obiit*.

(872) Coblenz.
(873) Scil. frater Gislæ, filiæ Conradi, regis Burgundiæ. V. supra l. v, init. v. 4, sq.

regis inclita conjuax, quæ familiaritatis hujus adju-
trix (f. 154) filios suimet duos, senioris autem sui
privignos, cesari commendavit; dilectis sibi militi-
bus hoc totum dedit in beneficium, quod sibi ab
avunculo ¹⁵⁶¹ suimet tunc est concessum, et quod
Willelmus Pictaviensis (874) hactenus habuit regio
munere prestitum. Imperator sapienti usus consilio
hoc, voluit cum hiis id sibi firmiter subdere, quod
longe prius rex predictus ei sacramentis post mor-
tem suam sancierat. Omnem namque Burgundiæ
regionis primatum per manus ab avunculo ¹⁵⁶¹ sui-
met accepit, et de maximis rebus sine ejus consilio
non fiendis securitatem firmam. Episcopatum in hac
regione quodam ¹⁵⁶² nobili viro dedit, de quo postea
vix securus evasit. Namque Willelmus, prepotens
vir in hiis partibus, ut hoc omne comperit ¹⁵⁶³,
eundem persequi et ad ultimum fugientem solum
canibus precepit inquiri. Quos cum antistes jam de-
fatigatus latrantes audiret, quod unicum tunc habuit
solacium, signo sanctæ crucis sua post signans ve-
stigia, quasi mortuus jacuit et ad predam paratus
fuit; et ecce canes rapidi loca eminens olfacientes
signata, ut grandi turbine retroacti, reversi sunt,
et sic verus Dei famulus per incognita nemoris loca
ad amicos perrexit fines. Cesar autem regi et con-
tactali ejus cunctisque suimet principibus ineffabi-
lem pecuniam dedit, et firmata iterum antiqua tra-
dicione, eos abire (f. 154) permisit, ipse exercitu
congregato ad Basulam urbem profectus (875). Sed
cum ibi Willelimum munitis urbibus resistantem
et introitum sibi prohibere cupientem audiret, parva
multitudine diffusus, amicam manum undiquesecus
colligit, et provincias sibi rebellare ¹⁵⁶⁴ presumentes
incendio late flagranti securus desolavit. Cumque se
nullam urbium earundem expugnare pro certo sci-
ret, reversus est tristis, quod nec hic nec in parte
orientali nocituram hostibus suis intulit molestiam.

21. Interim inperatrix, in nostris commorata
provinciis, defensionem patriæ cum nostris princi-
pibus meditatatur. Hostis autem noster ¹⁵⁶⁵ Bolizlavus
inter hæc nil nostra lesit, sed sua munit, et certus
de eventu cesaris effectus, lætatur et nimis extolli-
tur. Namque multi, quibus hoc cognitum erat, vera-
citer asserebant, si cesar ad eum tunc ¹⁵⁶⁶ turmatim
veniret, timorem ¹⁵⁶⁷, quod eundem de nostris
respiceret, restituere, et eum ad servitutem suam,
pace tantum concessa, promptum et fidelem habere
potuisset. Sed Burgundiorum rex, mollis et effemi-

natus, bona, quæ nepoli suimet promisit, impedire
eorum instinctu voluit, quibus relaxato justiciæ
freno velud infelici vitulo per latum liberos currere
placuit (876). Cum vero iterum ceptis persistere
studuit, eorum conflacione et pessima reluctacione
non potuit. Nullus enim, ut audio, qui ¹⁵⁶⁸ sic pre-
sit in regno; nomen tantum et coronam habet, et
episcopatus hiis dat, qui a principibus hiis eliguntur;
ad suam vero (f. 155) utilitatem pauca tenens, ex
impensis antistitum ¹⁵⁶⁹ vivit, et hos vel alios in
aliquo extrinsecus laborantes eripere nequit. Unde
hii manibus complicatis cunctis primatibus velud
regi suo serviunt, et sic pace fruuntur. Ob hoc solum
talis rector inter eos dominatur, ut eo liberius ma-
lignorum furor ¹⁵⁷⁰ invicem vagetur, et ne lex nova
alterius regis ibi adveniat, quæ inolitam consuetu-
dinem rumpat. Willelmus comes, de quo predixi,
miles est regis in nomine et dominus in re ¹⁵⁷¹; et
in hiis partibus nullus vocatur comes, nisi is qui
ducis honorem possidet; et ne illius potestas in hac
regione paulo minus minueretur, consilio et actu
imperatoris majestati, sicut predixi, reluctatur.

22. In precedenti estate (an. 1014) Beruharius,
sanctæ Ferdensis æcclesiæ pius pater et antistes ¹⁵⁷²,
cum se jam ad occasionem hujus vitæ ¹⁵⁷³ vidisset
inclinare, cunctos debitores suos ad se dulciter vo-
cans, in Deum et in æcclesiam sibi commissam
humanitus deliquisse ammonuit, et confitentibus
cunctis misericorditer indulgit. Omnes autem, qui
se aliquo contra eum fore culpabiles negabant ¹⁵⁷⁴,
sic arguebat: *Me queso, filii, sic faciatis! Non con-
cupisco vos ex mea vel successoris mei parte ullatenus
decipi, sed nunc vos volo a talibus exsolvi et pace
sincera a vobis segregari.* Is æcclesiam suimet 300
mansis juste adquisitis adauxit, imperatorem suum
et omnes Christo fideles ex corde dilexit, et maxime
sibi subditos summi (f. 155) pastoris exemplo ama-
vit. Sedebat ille vir venerabilis 24 annos ¹⁵⁷⁵, et
turrim unam de lapidibus, qui in hac terra pauci
habentur, juxta Ferdensem æcclesiam fabricari in-
cipit; et exin subtractus est a nostris aspectibus
lucifer ille 8 Kalendas Augusti (877). Quod cum
imperator comperiret, ut filius absentiam patris,
sic flevit mortem tanti senioris. In cujus vice Vidzie-
rum, Coloniensis ¹⁵⁷⁶ æcclesiæ quondam prepositum,
set tunc ab Heriberto archipresule depositum, 9
Kalendas Septembris diu renitentem posuit, et ab
Erkanbaldo archiantistite consecratum ad sedem

VARIÆ LECTIONES.

¹⁵⁶¹ avunculo f. ¹⁵⁶² cuidam fc? ¹⁵⁶³ comperiit fa. ¹⁵⁶⁴ repallare fa. corr. rebellare fb. ¹⁵⁶⁵ nostri fa.
¹⁵⁶⁶ tum corr. tunc f. ¹⁵⁶⁷ time f. ¹⁵⁶⁸ audio, rex est, qui 2. ¹⁵⁶⁹ anstitum f. ¹⁵⁷⁰ suror f. ¹⁵⁷¹ ita. A. S. tre
(ierre) mutatum in ire f. ¹⁵⁷² antistites f. ¹⁵⁷³ vit f. ¹⁵⁷⁴ negebant sic arguebani. nequoso f. s. faciasti
f. ¹⁵⁷⁵ annis fa. ¹⁵⁷⁶ coloensis f.

NOTÆ.

(874) Est is comes Otto Wilhelmus I, Adelberti
Italiæ regis et Gerbergæ Burgundicæ filius, a quo
antiqui comites Burgundiæ descendunt. Urs.

(875) Basileæ imperator fuit hoc anno Junii d.
25, ut ex charta ibi data constat.

(876) V. Echasin captivi, ed. I. Grimm Lateini-
sche Gedichte des 10. und 11. Jh. v. 66, sq.:

Ac misero vitulo.....
... Illi consimilis patrum frenabar habenis...
v. 88: Nititur... quo possit currere tale.
248: Infelix vitulus...

(887) Non anno quidem 1015, sed 1014, V. Ann.
Corbeienses et Quedlinb. Diem etiam testatur Ka-
lend. Merseburg.

propriam cum honore magno remisit. Notandum quoque est et non absque singulta gravi proferendum, quod monasterium in Miminlevo constitutum a libertate diu corroborata in servitulem redactum est. Deposito namque ejusdem cœnobii abbate Reinoldo, dispersisque late confratribus hiis 1577, Heresfeldensi æcclesiæ ejusque tunc provisorio Arnoldo illud subditum est.

23. In quadam provincia 1578 Sueviæ regionis, et in comitatu Becilini comitis, accidit res una mirabilis et admodum 1579 terribilis. Una mulier maritata subitanæ mortis nexibus depressa obiit. Hujus corpus post lavacionem et debitam procuracionem ad æcclesiam a merentibus sociis delatum est. Hæc a feretro se ex improvise erigens ac presentes cunctos fugans, evocat ad se virum suimet cum familiaribus cæteris, ac hiis specialiter munus singulare ascripsit, verbis (f. 156) consolata dulcibus; ac post hæc in pace quievit. Mirum est quod dico, sed mirabilis Domini hæc solum opera cognosco; et ne quis hæc vera esse diffidat, testimonium hiis haud vituperabile profero. Predictus comes hoc imperatori pro vero 1580 retulit, et ille mihi coram multis confratribus id intimavit. Sepe contigit, quod in imagine mortuorum callidus homini apparet inimicus, hunc modis temptans deludere variis; et stulti quique sic esse autumant. Ego autem veraciter innotesco cunctis fidelibus, quod post commendacionem animæ ac debitum sepeliendi officium, more Christiano diligenter completum, corpus illud exanime numquam ante universæ carnis resurrectionem absque omni ambiguitate complendam resurgit, nisi meritis justorum ad tempus fiat; quod tunc solum accidit, cum mundus ista eorum inclita conversacione floruit. Puto predictam mulierem multum valuisse (878), cui post mortem gustatam justum complere desiderium, et tunc sine gemitu denuo licuit somno pacis obdormire. Beatus ille est qui opus bonum acceleracione continuata perficit, nec moras prolongacione diutina suspendit. Econtra autem ille miserorum loco assignatur, qui aut justa prorsus spernere, aut hæc, ut non possint compleri, differre conatur. In utrisque ego sepe culpabilis, duas tantum res nunc profero, in quibus memet ipsum graviter (f. 156') accuso.

24. Post decretum in Throtmanni peractum (879) Richarius, Magadaburgensis æcclesiæ presbiter et spiritualis frater meus, infirmatur; et ego, quia non eram ibi, eundem non visitavi. Cum autem 1581, pridie quam ille vir justus obierit 1582, venirem, ad eum non accessi, sed in posteram distuli diem, et tunc is sine mea caritate mortuus est. Corpus ejus-

dem ad æcclesiam delatum de confratribus nostris, et quia vigiliis sustinere non potui, a vicario meo custoditum est. Hic non longe post sepulturam ejus in somnis apparens mihi: *Quare, dixit, non visitastis me, et psalterium non cantastis, neque memoriam in Throtmanni inventam fecistis?* Qui cum excusacionem meam audiret, respondit: *Male hæc dereliquistis.* Et tunc interrogabam eum quomodo valeret; et ille: *Ut in sabbato, inquit, obdormivi, in alia 1583 ad requiei dulcis gaudia transivi.* Cumque ego sciscitarem ab eo, qualiter se patris mei atque matris res haberet: *Bene, retulit, sic prosecutus: Genitrix tua per me tibi indixit, in 2 aut in 5 feriis eam assecuturum.* Et hæc ingemiscendo evigilavi, pro certo sciens, communem justorum institucionem sanctam esse ac salubrem, si custoditur; sin autem, grande periculum. Etsi in hoc nullum accuso preter me, vereor tamen, maximam multitudinem hujus pacti alteriusque esse prevaratricem; et quanto plus spernimus mandata prepositorum, tanto culpabiles sumus in examine 1584 eorum.

25. (f. 157) Insuper in altero deliqui crimine, quod me umquam fecisse, penitet ex corde. Redingus, Parthenopolitanæ congregacionis prepositus, in quadragesima (an. 1013) quæ finem suum precesserat, me huc venientem caritative suscipiens, loqui secum in secreto postulat, et obortis mox lacrimis sic exorsus est: *Subitanea me deprimi morte, multum timeo, et precedentes causas vobis aperio. In Arnaburgensi civitate semel et in ista bis sic mihi ex improvise accidit, ut nec videre vel aliquid potuissem audire, exuperans hoc celeri auxilio Christi. Ex hoc tempore nimis sollicitus fui, et confratribus meis ad hoc, ut spero, idoneis, vulnus iniquitatis mee retecxi; et quia vos mihi fideles 1585 semper agnovi, ad testimonium meæ confessionis supplex loco, quia me non diu victurum existimo.* Hanc petitionem devotus suscepi, ac me in omnibus eidem satisfacere promisi. Post hæc idem me de talibus ammonuit; et quia tunc tempus congruum non fuit, laudabilis desiderii sacietatem a me non percepit. Quamvis alicujus conversi plagam ob infatigabilem conscientie meimet peccatricis fetorem libenter 1586 non inspiciam et curare desperem, tamen hujus confratris libenter subirem, si oportunitatem aliquam nobis ad hæc respondere vidissem. In proxima parasceve Rotmanus, presbiter et archiepiscopi prepositus Geronis, improvise necis inpetu (f. 157) nocte deprimatur et in lecto mortuus invenitur. Hoc admirabile et nimis terribile cunctis audientibus videbatur; sed Deo gratias! pridie elemosinam largitur, et confessionem suam communiter et non

VARIE LECTIONES.

1577 add. 1 b. 1578 puincia 1. 1579 addomum 1. 1580 fero 1a. 1581 au. 1. 1582 abierit 1a. 1583 alio 1a. exanime 1. 1585 s erasum 1. 1586 add. 1b.

NOTÆ.

(878) Sc. apud Deum.

(879) V. supra l. vi, c. 13.

sine fletu magno fecit. In sabbato sancto (880) huc A
veni, et sanctam hanc sollempnitatem cum archi-
presule meo celebriter peregi (*Apr.* 10). Ibi tunc
Redingus ¹⁸⁸⁷, prudens homo et per omnia cautus,
fratri suo et dilectæ sorori suam dividens substan-
ciam: *Habete hæc, inquit, vobis, ut, cum me cito* ¹⁸⁸⁸
corporaliter perdatis, in hac caritate vobis me fidelem
fuisse agnoscatis. In nativitate vero ¹⁸⁸⁸ sancti Jo-
hannis baptistæ cum fratre meo abbate Sigifrido
¹⁸⁸⁸ sui, et ibi preposito sepe memorato ultima sa-
lutacione valedicens, nil me ad accipiendam re-
conciliacionem sibi ¹⁸⁸⁸ pro dolor exhibui, nec ¹⁸⁸⁸
hunc me amplius expetere sensi, et cum eundem,
sicut predixi, post ¹⁸⁸⁸ mortuum conperirem, tunc
sero hic ingemui, ad quod prius respicere neglexi.
Prefuit autem confratribus suis tres annos et 6 eb-
domadas, vir pius et sapiens ac nimium fidelis, se-
pultus in porticu australi juxta monasterium. Huic
in sequenti successerat anno (1016?) Geddo vene-
rabilis pater, quondam scolæ magister sed tunc
æcclesiæ custos, in festivitate apostolorum Petri et
Pauli; in quorum vigilia prius obiit Esico inclusus
qui multa ob Christi amorem mutaverat loca ¹⁸⁹⁰
(f. 158) Zelus Dominicæ domus, quæ est in Christo
mater nostra spiritualis, etsi raro, tamen interdum
comedit me; ideoque, quod modo sum loquutus,
me preposito intermiscere operi compellit.

26. Audivi sepius numero, Anglos, ab angelica
facie, id est pulchra, sive (884) quod in angulo istius
terræ siti sunt, dictos, ineffabilem miseriam a Su-
eino, Haraldii filio, immiti Danorum rege, perpes-
sos esse, et ad id coactos ¹⁸⁹¹, ut qui prius tributa-
rii erant principis apostolorum Petri ac sancti pa-
tris eorum Gregorii spirituales filii, immundis can-
ibus (882) impositum sibi censum quotannis sol-
verent, et maximam regni suimet partem, capto
ac interempto habitatore, tunc hosti fiducialiter
inhabitandam inviti relinquerent. Consentiente hoc
Domino et ob castigandas quorundam suimet infi-
delium ¹⁸⁹² culpas hostes predictos ad hoc insti-
gante, tantum in sevit persecutor, qui nec suis par-
cere umquam ¹⁸⁹³ didicit; ille inquam supramemo-
ratus, non rector sed destructor, post mortem pa-
tris sui a Northmannis ¹⁸⁹⁴ insurgentibus captus,
cum a populo sibi tunc subdito cum ingenti precio

solveretur, quia ab occulta pessimorum susurra-
cione se ob ¹⁸⁹⁵ hoc servum nominari comperiret,
quod salubriter in paucis ulcisci potuit, hoc impa-
ciens communi dampno, et, si voluisset scire, sibi
maxime nocenti, meditatur vindicare (883). Potesta-
tem namque suam hostibus extraneis tunc relin-
quens, securitatem vagatione, pacem (f. 158) bello,
regnum exilio, Deum cœli et terræ diabolo mutavit
¹⁸⁹⁶, et habitata quæque vastando, sic se suorum
non empticum neque volentem dominum, sed spon-
taneum crebro se jactavit inimicum late, pro dolor
regnantem. Iste autem cum grandi labore sui et
contemporalium inter pios ¹⁸⁹⁷ impius ¹⁸⁹⁸ diu con-
versatus, respectu divino mors multorum morte
tarda deprimitur ¹⁸⁹⁹ et fugientibus mox sociis ibi-
dem sepelitur (884) [*an.* 1014]. Quod cum Æthel-
rad ¹⁹⁰⁰, rex Anglorum, multo tempore ab eodem
fugatus, pro certo comperiret, gratias agens Deo,
patriam letus divisit, et, collectis in unum cunctis
militibus suis, corpus inimicum exterminare cona-
tur. Et ut hoc non fieret, quædam matrona prius
per familiares suos ammonita, servatum pignus a
terra elevans, etsi indigena, tamen ad patrias na-
vigio direxerat arctos, id est septemtrionalem pla-
gam (855), quæ hoc nomen ab arcturis duabus, hoc
est ab ursis minoribus atque majoribus sortitur,
quas serpens unus, ut astrologi asserunt, circumdat
et dividit.

27. Pars terræ illius tantum frigida est, quantum
a solis calore aliena, et mentes incolarum caritatis
geminæ expertes ibi sunt Scithe ¹⁹⁰¹, qui domos
suas secum vehentes, feris et equino lacte pascun-
tur (886). In hiis partibus est unus rex, Gutring
¹⁹⁰² nomine (877), qui in monasterio Ferdensi sub
episcopo ejusdem loci Erpone in clericatu educatus,
ad diaconatus gradum pervenit indignus. Sed post-
quam predictus antistes (f. 159) obiit (888), iste
elapsus, nomen et ordinem, alter Julianus, ¹⁹⁰³ abje-
cit, et vocabulum Christianitatis solum professus,
in multis invenitur longe alienus. Is a suis primo
ut est agnitus, ilico succipitur, et hereditario ho-
nore sublimatur. Quod Deo displicet, nemo laudet,
nullus imitatur; presens fructus ob terrorem futu-
rum spernatur. Et ille rex, servus peccati, filius
D mortis, non, ut putat, dominatur, sed cotidiano pon-

VARIE LECTIONES

¹⁸⁸⁷ rediggius 1a. ¹⁸⁸⁸ novæ Corbeis monacho add. 2. ¹⁸⁸⁹ ne 1. ¹⁸⁹⁰ Prefuit — loca ipsius Thietmari manu
scripta ultimam quaternionis paginam concludunt, idem insequentis quaternionis initio scripsit Zelus. ¹⁸⁹¹ co-
actos 1. ¹⁸⁹² in erasum 1. ¹⁸⁹³ numquam 1a. ¹⁸⁹⁴ northmannis 1. ¹⁸⁹⁵ ab 1a. ¹⁸⁹⁶ mutatum 1a. ¹⁸⁹⁷ pos. 1.
¹⁸⁹⁸ Hic vox libere expuncta et post erasa in cod. 1. ¹⁸⁹⁹ depmitur 1. ¹⁹⁰⁰ æthelrad 1a. altero h
expuncto et post cum primo e eraso. ¹⁹⁰¹ scithi 1a. ¹⁹⁰² gulring corr. gutring 1 linea per I transversa post
erasa. ¹⁹⁰³ ordinem, ut ille demonis exemplar Julianus apostata cesar 2.

NOTÆ.

- (880) Scil. paschatis.
(881) Cf. Widukind. I, 8.
(882) I. e. piratis Danis.
(883) Conf. Adam. Brem. I. II, c. 21.
(884) Mortuus est Svein, rex Danorum, in Anglia
anno 1014 Febr. 2.
(885) Sc. Røskildiam in Selandia. Conf. hic om-
nino Lappenberg Gesch. Grossbritanniens t. I,

- p. 449, sq.
(886) Cf. Horat. in, 24, 9 et Virgil. Georg. III, 463.
(887) Guthrun. Fortasse regum Uplandis unus,
qualis Gudriodus, rex Gulbrandsdalis, qui circa
annum 1018 ad Olavo Sancto, rege Norwegiæ.
victus et lingua excisa exulare jussus est. V. Shor-
ra Sturleson Saga af Olaf hinom Helga c. 34, 73, 74.
(888) Obiit ille anno 993.

dere aggravatur; de quo Dominus per Esaiam ¹⁶⁰³ clamat: *Filios enutrivit, exaltavit, ipsi autem spreverunt me (Isa. 1, 2)*. Pro cuius consociorumque ejus conversione et digna emendatione ac perseverantia omnis Christianitas oret, et ne tale quid in membris suis amplius paciatur, Deum impleret. Quamvis de ille hoc solum dicerem, sunt, pro dolor! alii, qui similem subiere sententiam, illud Pauli non attendentes: *Quia melius ¹⁶⁰⁵ est viam veritatis non cognoscere, quam post notitiam declinare (II Petr. 11, 21)*.

28. Sed quia nullus ad comprehendendas aquilonaris regionis varietates, quas natura præ cæteris mirabiles ibidem operatur, et crudeles populi istius executiones sufficit, omitto ¹⁶⁰⁶ et de geniminis viperarum (889), id est filiis Suenni persecutoris, pauca edissero. Hos peperit ei Misonis filia ducis, soror Bolizlavi successoris ejus et nati; quæ a viro suimet (890) diu depulsa non minimam cum cæteris perpessa est controversiam. Hujus proles multum in omnibus patrisantes, dilecti genitoris corpus delatum flebiliter suscipiunt et tumulant, et quicquid dedecoris (f. 159') patri suimet ingeri ab Anglis propositum est, paratis navibus ulcisci studebant. Eorum facinora, quæ hiis intulere plurima, me quia latent, præteriens, illud stilo breviter aperio, quod mihi quidam (984) pro veritate sibi cognitum intimavit. Æthelred ¹⁶⁰⁷, rex Anglorum, obiit anno Dominicæ incarnationis 1016, et in mense Julio predicti fratres Harald et Cnut ¹⁶⁰⁸, ac ¹⁶⁰⁹ cum duce suimet Thurguto (892) cumque ¹⁶¹⁰ 340 ¹⁶¹¹ navibus egressi, urbem quandam nomine Lundunam, ubi regina. tristis nece viri suimet et defensoris, cum filiis Æthelsteno ac Ethnundo et duobus episcopis cæterisque primatibus presidio sedebat, circumdant, et naves singulas 80 viros habentes, per flumen, quod Timisi vocatur, ducentes, 6 menses eandem impugnant. Regina autem tunc bello defatigata assiduo nuntios misit, qui ab eis pacem peterent, et quid ¹⁶¹² ab ea ¹⁶¹³ expecerent diligenter inquirerent. Respondetur protinus hiis ubi inexplendis hostibus, si regina voluisset dare filios suos in mortem, seque cum 15 milibus argenti ponderibus, et episcopos cum 12 milibus et omnibus loriceis, quarum milia 24 numerus incredibilis erat, redimere, et ad hæc speranda 300' obsides electos dare voluisset, sibi tantum sociisque suimet pacem cum vita adipisci potuisset; sin au-

tem, omnes ter ¹⁶¹⁴ clamabant eos ¹⁶⁰⁹ una gladio perituros. Venerabilis vero ¹⁶⁰⁹ regina cum suis hac legatione admodum turbata, post longam estuantis animi deliberationem, se sic facturam ¹⁶¹⁵ sponndit ¹⁶¹⁶, et id ¹⁶⁰⁸ cum ¹⁶⁰⁹ prenominatis militibus firmat. (f. 160). Interim confratres duo noctis silentio ¹⁶¹⁷, in navicula promissum evadentes periculum, quoscumque poterant ad defensionem patriæ et ereptionem matris, hoste adhuc hoc ignorante, congregabant. Sed cum in una dierum Thurgut piratarum dux ad depopulandos fines proximos cum multitudine egrederetur, ex improvise hostibus occurrens eos offendit: et ut eosdem eminus aspexit, socios exortans, viriliter hos ¹⁶⁰⁹ adiit, et ceciderunt utrimque ¹⁶¹⁸ Æthmun et ¹⁶¹⁹ Thurgut cum maxima sociorum multitudine. Et nec hiis neque aliis ulla spes optatæ venit victoriæ; sed vulnerati sponte discescerunt, hoc solum gementes, quod sic fortuitis id accidit casibus. Nobis autem scriptura (Sap. 11, 2) prohibet credere fatum vel casum aliquid esse, Dani tunc ¹⁶⁰⁹, quamvis imbecilles, socias tamen naves visitant; et intelligentes, urbi solatium ab Æthelsteno superstite et Britannis venientibus afferri, truncatis ¹⁶²⁰ obsidibus, fugiunt. Et destruat eos atque disperdat protector in se sperantium Deus, ne umquam solito hiis vel aliis noceant fidelibus; In ereptione civitatis illius gaudeamus, et in cætero lugeamus.

29: Percepi quoque a relatu predicti hominis Sewaldi factum miserabile ac idcirco memorabile, quod perfida Northmannorum manus, duce ad hoc! Thurkilo, Cantuaræ ¹⁶²¹ civitatis egregium antistitem, Dunstem ¹⁶²² nomine (893), cum cæteris caperent; et vinculis et inedia ac ineffabili pœna ¹⁶²³, more (f. 160') suo nefando, constringerent ¹⁶²⁴. Hic lumana motus fragilitate, pecuniam eis promittit, et ad hanc impetrandam ¹⁶²⁵ inducias posuit, ut si in hiis acceptabili redemptione mortem momentaneam evadere nequivisset, semet ipsum gemitibus crebris interim purgaret, hostiam Domino vivam ad immolandum. Transactis tunc omnibus designatis temporibus, vorax picarum caribdis Dei famulam evocat, et sibi promissum celeriter persolvi tributum, minaciter postulat. Et ille ut mitis agnus: *Presto sum, inquit, paratus ad omnia quæ in me nunc presumitis facere; ac Christi amore, ut suorum merear fieri exemplum servorum, non sum hodie turbatus. Quod vobis mendax videor, non mea voluntas;*

VARIE LECTIONES.

¹⁶⁰⁴ esaiam corr. isaiam f. ¹⁶⁰⁵ melior 1a. ¹⁶⁰⁶ pmito corr. omito f. ¹⁶⁰⁷ ath. 1c. ¹⁶⁰⁸ conuit s. ¹⁶⁰⁹ add. 1b. ¹⁶¹⁰ que add. 1b. ¹⁶¹¹ CCC et XL f. ¹⁶¹² qd f. ¹⁶¹³ eis 1a. ¹⁶¹⁴ t. I ¹⁶¹⁵ ita 1c futuram 1a. ¹⁶¹⁶ sponndit 1a. ¹⁶¹⁷ Etmundus et Edelsteinus reges add. 1c. ¹⁶¹⁸ utrique 1c. ¹⁶¹⁹ etmundus rex et dux th. 1c. ¹⁶²⁰ truncatis f. ¹⁶²¹ ita 1c. cantare f. ¹⁶²² dunstan 1c. ¹⁶²³ o erasum f. ¹⁶²⁴ constringeret f. ¹⁶²⁵ petranda f.

NOTÆ.

(889) Debat esse: geniminibus, sed desumptum ex Vulgata Matth. xxiii, 33, nec aliter apud Hieronymum ad Jes. 30. WAG.

(890) Sc. Erico rege Sueciæ. Dicebatur illa Sigrid Storrada. Conf. Adam. l. II, schol. 22 et cap. 28.

(884) Sc. Sewaldus, ut liquet ex cap. sequenti.

(892) Nomen illius Thurkil. V. Gesch. Grosh. t. I. p. 450.

(893) De Elphego archiepiscopo, qui anno 1012 hoc modo obiit, non vero de Dunstano, antecessore ejus, dicere voluit noster. Conf. quæ dixi in libro supra laudato t. I, p. 444.

sed dira efficit mihi ¹⁰²⁶ egestas. Corpus hoc meum, A quod in hoc exilio supra modum dilexi, vobis culpabile effero, et quid ^{1026*} de eo faciatis, in vestra esse potestate, cognosco; animam autem meimet peccatricem Creatori omnium, vos non respicientem, supplex ¹⁰²⁷ committo. Talia loquentem profanarum agmen vallavit, et diversa hunc ad interficiendum arma congerit. Quod cum eorum dux ¹⁰²⁸ Thurcil a longe vidisset, celeriter accurrens: Ne, queso, sic faciatis! inquit. Aurum et argentum, et omne quod hic habeo vel ullo modo acquirere possum, excepta navi sola, ne in christum Domini peccetis, libenti animo vobis, omnibus trado. Tam dulci affatu infrenata sociorum ira, ferro et saxis durior, non mollitur, sed effuso innocenti sanguine placatur, quem communiter capitibus boum et imbribus lapidum atque lignorum B infusione (f. 161) protinus effundunt. Inter tot frementium impetus potitus est ¹⁰²⁹ cœlesti jucunditates ut signi sequentis efficaciam ¹⁰³⁰ protinus testatur. Unum, namque inter primicerios membrum effectus debilis, agnovit in semetipso, quod deliquit in Christi electo, sicut scriptum est: *Mihi vindictam, et ego retribuam, dicit Dominus (Rom. xii, 19)*. In hoc Christi adletæ triumpho miseri ejusdem persecutores devicti, Deum et pecuniam a duce ¹⁰³¹ suimet sibi exhibitam, et ad ultimum, nisi resipiscant satisfaciētes, perdidērunt animam, et ille cum stola, innocentia mentis et corporis hactenus dealbata, et tum ¹⁰³² rubro intincta sanguine, divinum placavit obtutum. Hunc intercessorem nos peccatores precibus assiduis acquiramus, et apud majestatem di- C vinam plurimum valere credamus.

30. In supra memorati circuitu ¹⁰³³ anni (1016) quæ mala christicolis peccati vindex bissextus ¹⁰³⁴ intulerit, non sine gravi merore edissero. Magadaburg a Bernhardo marchione (894) cum magna multitudine appetitur in nocte, et ibi miles archiepiscopi innocens capitur et alter vulneratur ¹⁰³⁵. Quarta Idus Februarii et in 6 feria subsequaturæ ¹⁰³⁶ signa miseræ, in ipso noctis crepusculo, tonitrua cum fulminibus et magnis tempestatibus in diversis nocentia locis terribiliter intonuere. Quidam namque confractis a tali impetu domibus obierunt, alii autem vulnerati vix mortem evasere. In silvis cadentibus magnum quoque accidit damnum (895). Palatinus comes Bernhardus paralisi percussus D ¹⁰³⁷. In provincia, quæ Hassegun dicitur,

4 confratres, quorum hæc sunt nomina: Ælli, Burchard, Thiedric et Poppo, a quodam libero, qui Ber dicebatur, milite bono, sepe contempti ¹⁰³⁸, collectis agminibus irruentes in eum, non minus (f. 161) quam viros 100 scutatos habentem perimerunt, nonnullis utrimque ¹⁰³⁹ opprobrantibus (896) (Jul. 26).

31. In Longabardia Saraceni navigio venientes Lunam civitatem (897) fugato pastore invadunt, et cum potentia ac securitate fines illius regionis inhabitant, et uxoris incolarum abutuntur. Quod cum domno apostolico, nomine Benedicto, fama deferret, omnes sanctæ matris æcclesiæ tam rectores quam defensores congregans, rogat ac precipit, ut inimicos Christi talia presumentes viriliter secum in rumperent, et, adjuvante Domino, occiderent. Insuper ineffabilem navium multitudinem tacito premissit, quæ eis redeundi possibilitatem interciperet. Hoc rex Saracenus animadvertens, primo indignatur, et tandem ¹⁰⁴⁰ paucis comitatus navicula periculum imminense evasit; sui vero omnes conveniunt, et adventantes prius irruunt hostes, eosque mox fugientes, miserabile dictu, 3 dies et noctes prosterunt. Respexit tandem Deus, gemitu piorum placatus, et odientes se fugavit et in tantum devicit, ut nec uno de hiis relicto, interfectorum et eorundem spoliatorum multitudinem victores numerare nequirent. Tunc regina eorum capta, ob ¹⁰⁴¹ audaciam viri (898) capite plectitur. Aurum capitale, ejusdem ornamentum, invicem gemmatum, papa sibi præcæteris vendicavit, postque imperatori suam transmisit partem, quæ mille libris computabatur. Divisa omni preda, victrix turba læta mente ad propria (f. 162) revertitur, et triumphanti Christo dignus persolverat odas. Rex autem predictus, morte conjugis et sociorum admodum turbatus, summo pontifici saccum castaneis refertum remisit, et per hunc portitorem, tot se in proxima estate milites sibi esse laturos, intimavit. Percepta hac legatione, papa marsuppiū eundem ¹⁰⁴², milio plenum, internuntio talibus dictis reddidit: *Si non sufficiat sibi apostolicam satis læsisse dotem ¹⁰⁴³, secundo veniat et tot loricatorum vel plus se hic inventurum pro certo sciat. (Prov. xvi, 9)*. Homo cogitat et loquitur, Deus judicat; quem suppliciter quisque fidelis oret, ut talem plagam misericorditer amoveat et necessariam optatæ pacis securitatem pius indulgeat.

32. In insula, quæ dicitur Augia ¹⁰⁴⁴, 17 Kalen

VARIE LECTIONES.

¹⁰²⁶ add. 1b. ¹⁰²⁶ qd 1. ¹⁰²⁷ suplex committo 1. ¹⁰²⁸ add. 1b. ¹⁰²⁹ ita 1b. optata et 1a. ¹⁰³⁰ efficitia 1. ¹⁰³¹ duci 1. ¹⁰³² u 1. ¹⁰³³ eraso primo t. ¹⁰³³ ciritu 1. ¹⁰³⁴ erasum 1. ¹⁰³⁵ Magadaburg — vulneratur add. 1b. ¹⁰³⁶ subseqture 1. ¹⁰³⁷ P. c. B. p. p. add. 1b. Burchardus A. S. ¹⁰³⁸ contempti 1. ¹⁰³⁹ utrisque 1a. ¹⁰⁴⁰ p. i. e. t. add. 1b. ¹⁰⁴¹ deest 1. audacia viri 2. ¹⁰⁴² eidem aut idem 1c? ¹⁰⁴³ lætis sedotem 1. læsisse sedem 2. ¹⁰⁴⁴ augeat 1a.

NOTÆ.

(894) Brandenburgensi.
 (895) Conf. Ann. Quedlinb., a. 1016.
 (896) *Bern cum aliis occisus est*. Kalend. Merseburg., Jul. 26.
 (897) Luna, civitas a Saracenis et Nortmannis sæpissime vastata, sita fuit juxta Golfo di Spezzi

inter Lavenza et Sarzana. Robert Wace in *Le Roman de Rou* de ejus ruinis testatur et Albertus Stadensis appellat eam Wostelune (Das wüste, verwüstete Luna).

808) Sc. mariti.

das Novembris 9 naves hominibus promiscui sexus tunc inpletæ mari immerguntur. In occidente Lambertus, Reinherii filius, cum suis victus ab hoste Godefrido ¹⁰⁴⁵, multorum inimicus occubuit (899) [an. 10 16 Sep. 12]. Non fuit enim ¹⁰⁴⁵ in terra hac tunc ¹⁰⁴⁵ deterior illo, qui multos in æcclesiis cum fune campanarum strangulavit. Quot homines hic exhereditaret vel occideret, nullus explicare valet. Numquam is ¹⁰⁴⁵ de perpetrato facinore penitentiam suscipere curavit. Ille cum fratre suimet Reingerio Wirinharium et ejus germanum Reinzo-nem pariter occidit (900). Hujus pater ¹⁰⁴⁶ ad Boemiam ab Ottone in exilium missus (901), ibidem moritur. Ipsa eorundem patria (f. 162) viventes doluit, amissos gaudet. Hoc dumtaxat conqueri debemus, quod eo die propternocentem ex utraque ¹⁰⁴⁷ parte congregientium tot inculpabiles ceciderunt.

33. Cæteræ vero ¹⁰⁴⁸ in hiis partibus strages ¹⁰⁴⁸, pro dolor! in illis temporibus evenere. In regno namque ¹⁰⁴⁸ pacifici et per omnia venerabilis Rotberti ¹⁰⁴⁹ regis, comprovinciales hii mutuo confligentes, interfecti sunt plus quam tria hominum milia. Nec est a me pretereundum, quod post hæc accidit inexuperabile ¹⁰⁵⁰ damnum. Namque avunculus ¹⁰⁵¹ meus, comes Henricus, in Christo et in hoc seculo multum valens, gratulabundus justa senectute et bono ¹⁰⁵² fine, utriusque debitum persolvit naturæ 6 Nonas Octobris (902). Insuper Wigmannus comes, utilis in omnibus patriæ, ortatu secundæ Herodiadis miserabiliter servili presumptione corruit. Sed unde hoc evenerit, lugubri sermone aperiam (903). Inter predictum et comitem Baldricum longa fuit contentio quæ Baldricum sepe in prelio devictum mutuo in tantum humiliavit, ut inter cæteros primates cum magno versaretur dedecore. Omnem suimet prosperitatem Wigmannus equo ferens animo et divine ¹⁰⁵³ ascribens clementie, pacis federe discordiam diu insanientem sedare meditatur et hostem amicabili petitione ad domum suam vocans, convivio et munere accepto placat, et ab eodem ad confirmandum inceptæ dilectionis vinculum invitatur, insibilante hoc per uxorem suam antiquo serpente, ut qui per vim numquam (f. 163) capi potuit, dolosi saltim retibus ingenii vinceretur.

A Tunc conivebat laudanda simplicitas herilis animi, quod poposcerat simulata equitas fallentis amici. In primis optime suscipitur, et ilico infecta veneno potione turbatur. Post hoc nimio dolore protinus ingravescente, sequentem ibi vix expectabat diem, et ut bene remuneratus et caritative salutatus abut, militibus suis ibidem dolose tardatis, a quodam servo furtive prosternitur (904), presente ejusdem seniore Baldrico, et hoc nullatenus ulciscens. Tunc unus ex suis comitibus, ut nefandi sceleris auctorem occidit, mox interfectus oppetiit. Fugiente tum Baldrico et conscientiam in hoc manifestante, miseria talis fama vulgante dilatatur, et Thiedricus ¹⁰⁵⁴, sanctæ Mirringendensis æcclesiæ presul, materteræ meæ [filius ¹⁰⁵⁵], juxta qui ¹⁰⁴⁵ expectabat, primus, advenit, ac dilecti obitum amici merore questus insolabili, corpus usque ad Fretheni civitatem (905) comitatur, et hoc ad patres suos collocare sumopere studuit.

34 Dehinc missis per omnem hanc regionem suimet nuntiis, ipse comprovinciales et affines hæc ad vindicanda excitat, et cum valida manu urbem predicti ¹⁰⁵⁶ hostis, nomine Upplan ¹⁰⁴⁸ (906) possedit, contigua devastans loca et igne consumens. Advenit tandem Bernhardus dux, nepos meus, qui jure filii prefati comitis adhuc parvuli (907, et tocus hereditatis tutor et nefandi criminis ultor extiterat; et hic tristes ¹⁰⁵⁷, quantum valuit, milites solatur; cum cæteris fautoribus (f. 163) urbanos nocte dieque lacessat. Interim imperator a Burgundia, ubi magnam estatis partem morabatur, digressus, ut primum omnem rei eventum comperit, navigio illic pergere festinavit, et in illo itinere Gevehardus, Heriberti comitis filius, nepos meus, regiæque ¹⁰⁵⁸ majestati tunc multum acceptus, ac omni probitate precipuus, obiit (908) [an. 1016, Nov. 8], imperatorem et omnes in hiis partibus constitutos tristes post se ¹⁰⁵⁹ relinquens. Archiepiscopus autem Coloniensis ¹⁰⁶⁰ Heribertus, multum ex parte sui militis Baldrici sollicitus, imperatorem sepe interpellat, quo urbem diu possessam suæ vellet subdere ¹⁰⁶¹ potestati; cujus assidua petitione imperator devictus consensit. Hoste jam tunc cesaris abeunte, urbs D Upplan dicta ¹⁰⁶² omnino destruitur, et cometissa

VARIE LECTIONES.

¹⁰⁴⁵ add. 1b. ¹⁰⁴⁶ frater 1a. ¹⁰⁴⁷ utra 1. ¹⁰⁴⁸ strage 1. ¹⁰⁴⁹ erasum 1. ¹⁰⁵⁰ inexuperale 1. ¹⁰⁵¹ avunculus 1. in hoc libro plerumque scribit. ¹⁰⁵² bona 1a. ¹⁰⁵³ divina a. clementia 1a. ¹⁰⁵⁴ thredricus 1a. ¹⁰⁵⁵ ita supplevi, quamvis plura deesse videri possint. ¹⁰⁵⁶ predictam corr. predicti 1. ¹⁰⁵⁷ ita 1a. corr. tristic. ¹⁰⁵⁸ que add. 1b. ¹⁰⁵⁹ post se add. 1b. ¹⁰⁶⁰ coloensis 1. ut jam supra. ¹⁰⁶¹ subbere 1. ¹⁰⁶² u. d. add. 1b.

NOTÆ.

(899) Sc. in pugna apud Florinas, Fleures, Septb. 12. Conf. Balderici Camerac. Chron., l. III, c. 9 et 12; Ann. Leod. et Lob.

(900) De Warnero et Raynoldo vide Baldericum l. I, c. 94.

(901) V. Baldericum l. I.

(902) V. Ann. Quedlinb., a. 1016; Necrol. Luneb., Octob. 2; Kalend. Merseb., Octob. 1.

(903) Conf. Alpertum l. II, c. 12; Ann. Quedlinb., a. 1016.

(904) Kalend. Merseb., Octob. 5; Ann. Hildesh.

h. a. Octob. 6; Necrol. Luneb., Oct. 9.

(995) Vreden in districtu Münster.

(906) Upplan, Uplun, Uflahun, Ubladium, in pago Hamalant, ubi postea comitatus Zutphanie, juxta abbatiam Eltene olim sita, nunc desolata est. Vide Vitam Meinweri, cap. 34; Chron. Gottwic. t. I, p. 619; Alpertum l. I., c. 13. Uns.

(907) Wichmanni IV de quo v. Wedekind Notæ t. II, p. 75; t. III, p. 56.

(908) V. Kalend. Merseb., Novb. 8.

ibidem diucius ¹⁶⁶³ turbata, cum omnibus quæ habebat, pro dolor! servatur. Omnis maledicio, quam ¹⁶⁶⁴ sibi beatus Job inprecatus est, huic talem promerenti eveniat. In presenti tempore tantum mali percipiat, ut in futuro veniam saltem sperare liceat. Quicumque in auxilium ejus in hoc ¹⁶⁶⁵ umquam aspiret, convertatur ad Deum, et se vehementer peccasse confessus, ad emendationem condignam festinet: quia sibilo venenosæ aspidis caret ecclesia tanti defensoris. In hoc autem anno Thiedricus antistes (909) et Hirimannus comes, Gerbergæ filius, de inani re mutuo certantes, sua vastabant. Dehinc amicis persuadentibus ac maxime jussu imperatorio sedati, presenciam cesaris utrimque prestolabantur ¹⁶⁶⁶.

35. (f. 164.) Anno Dominicæ incarnationis 1017, B Kalendis Januarii Gero archiepiscopus jussu imperatoris Bernhardum marchionem nudis pedibus emendationem sibi promittentem suscepit et ecclesie presentavit, solutis omnibus bannis ab eo inpositis ¹⁶⁶⁷. Imperator a Palithi, ubi celebravit natale Domini, exiens ¹⁶⁶⁸, in Altstidi epiphaniam Domini sollempniter peregit, et in sacra nocte eadem ¹⁶⁶⁹ Frithericus comes, fidelis Christo et seniori suo, obiit in civitate sua Ilburg dicta. Hic quia sapiens erat et sibi finem hujus vitæ jam appropinquare cernebat, predictam civitatem fratris suimet (910) filio, nomine Thiedrico, ea ratione dedit, ut cum laude sua, quia heres suimet fuit et aliter hoc legitime fieri non potuit, liceret sibi tribus suis filiabus C predium omne, quod remansit, tradere. Hujus comitatum et super Siusili pagum potestatem ille Thiedricus inperatoris munere post ¹⁶⁶⁹ suscepit. Fit publicus principum in Altstidi conventus; inter Bernhardum marchionem et patruimemet filios litigium cum emendatione sibi accepta et juramento pacificatum est. Inter Thiedricum antistitem et Hirimannum comitem inimicicie diu exortæ, et odium, quod erat inter Eggihardum et confratres, Udonis filios senioris, usque in tercias Octobris Kalendas ¹⁶⁷⁰ ab imperatore sedatum est. Ibi etiam promisit Geroni archiepiscopo Bernhardus marchio 500 argenti talenta pro dampni recompensatione inlati. Optima quæque imperator ibi diu conversatus fecit. Fit pax inter Gevehardum et Willelhelmum comites. Nuntii D de Italia huc venientes gratulabundi ad sua redeunt. Iter imperatoris ac occidentem dispositum ob viæ asperitatem dilatum est. (f. 164') Imperator hoc,

A quod ex parte Bolizlavi rogatur, laudat ¹⁶⁶⁹, convenisse ad eum principes suos; et si quid boni vellet sibi exhibere, cum eorum consilio libenter acciperet. Mittuntur invicem nuntii, et induciæ ponuntur.

36. Cæsar interim ad Merseburg veniens, certitudinem rei hujus exspectabat. Ibi tunc multi latrones a gladiatoribus singulari certamine devicti, suspendio perierunt. Et archiepiscopi duo, Erkanbaldus ¹⁶⁷¹ (911) et Gero, et Arnulfus antistes cum comitibus Sigifrido ac Bernharo ¹⁶⁷² cæterisque principibus juxta Mildam fluvium quatuordecim dies sedebant, Bolizlavum per internuntios suimet ad Albim venire rogantes ad colloquium a se diu desideratum. Et hic tunc erat Sciciani (912), et ut legationem audivit, se ob timorem hostium suimet illo venire dixit nullatenus audere. Et nuntii: *Quid si, inquit, seniores nostri ad nigram veniunt Elstram, quid facis?* Et ille: *Nec pontem hunc, inquit, pretereire volo.* Talibus dictis reversi sunt, dominisque ¹⁶⁷³ hæc omnia intimabant suis. Imperator autem purificationem sanctæ Dei genitricis nobiscum celebrat. Post hanc episcopi et comites ob contemptum Bolizlavise fallentis tristes adveniebant, et imperatoris mentem apertis legationibus incendunt. Ibi tunc de futura expeditione tractatur, et fidelis quisque ad hanc preparari ¹⁶⁷⁴ monetur, et ut ullus intra nos et publicum hostem deinceps mitteretur nuntius vel susciperetur, firmiter ab augusto (f. 165) prohibetur ¹⁶⁷⁵, et quis hoc hactenus agere presumeret, diligenter inquiritur.

37. Dehinc imperator a nobis proficiscens, ad Magadaburg venit (an. 1017, Febr. 9), magno ibidem susceptus honore. Postera luce, id est dominica die (Febr. 10), quia septuagesima tunc instabat, carnem deposuit (913). Et in 2 feria (Febr. 12) archiepiscopus capellam septemtrionalem benedixit, presente imperatore. In proxima autem die oritur commocio inter socios archiantistitis et Bernhardi marchionis, quæ sine periculo sedatur et episcopo honorifice finitur. Conveniunt ibidem fures jussu imperatoris, et a congregantibus devicti, laqueo traduntur. Multa salutem patriæ respicientia ibidem finiuntur. Inde Gunterius ¹⁶⁷⁶ conversus causa Liuticios predicandi ivit ¹⁶⁷⁷ (914). Sed cum ego multa sepe questus sim imperatori de parte meimet parrochiæ ab ecclesia Misnensi injuste ablata et scriptis restituta, cumque bona inde mihi profutura sperarem, aliter quam ratus sim hoc evenire cognoscebam. Namque in

VARLÆ LECTIONES.

¹⁶⁶³ diviciis 1a. ¹⁶⁶⁴ quas 1. ¹⁶⁶⁵ in hoc add. 1b. ¹⁶⁶⁶ ita A. S. prestobantur 1. ¹⁶⁶⁷ mill. XVII — inpositis add. 1b. ¹⁶⁶⁸ exigens 1. ¹⁶⁶⁹ add. 1b. ¹⁶⁷⁰ cias oct. kl. in loco raso 1b. ¹⁶⁷¹ erkinbaldus 1a. ¹⁶⁷² ac b. add. 1b. ¹⁶⁷³ que add. 1b. ¹⁶⁷⁴ preparare 1a. ¹⁶⁷⁵ prohibetur 1. ¹⁶⁷⁶ i erasum 1. ¹⁶⁷⁷ Inde — ivit add. 1b.

NOTÆ.

- (909) Monasteriensis add. Ann. Saxo.. a. 1017.
 (910) Sc. Dedi de quo v. supra l, vi. c. 33, sq.
 (911) Moguntinus.
 (912) V. I. vi, c. 45.
 (913) I. e. carne vesci desiit, jejunare cepit

URS.

(914) Conf. Vitam Gunterii apud Canisium in Lection. antiq. t. III, p. 185-189 et actis Sanctorum ad Octob. 9. Item Ann. Sax., a. 1006 1008.

cathedra sancti Petri, quæ est 8 Kalendas Marcii, cum sederet imperator et presentes episcopi adessent Gero, Meinwercus, Wigo et Ericus et Eilwardus, surrexi et lamentationem meam feci. Tunc imperator et archiantistes, a quibus sperabam auxilium, jusserunt mihi, Deus scit invito, qui hiis resistere non præsumpsi, ut parrochiam in orientali parte Mildæ fluminis jacentem, id est in burgwardis ¹⁶⁷⁸ Bichni et Vurcin Eilwardo concederem, et quam ille in occidentali ripa tunc ¹⁶⁷⁹ teneret, (f. 165) mihi hoc numquam desideranti relinqueret. Id concambium baculis firmavimus mutuis. Testificor coram Deo et omnibus sanctis ejus, id quod residuum fuit, tunc nullo modo dereliqui. Jussit quoque imperator, ut villas ¹⁶⁸⁰ tres; quæ sub prædicto erant episcopo Hirimannus marchio aut Misnensi æcclesiæ sacramento retineret aut mihi redderet.

38. Eodem die imperator et contectalis sua a Gerone archiepiscopo magnis honorantur muneribus. Crastinoque ¹⁶⁸¹ (Febr. 24) inde pergentes, tertia die, id est dominica, ad Halverstidi pervenerunt; quos ibi Arnulfus presul magnifice suscepit, et duas noctes secum ¹⁶⁷⁹ habuit; 3 feria ad Quidilingeburg profecti, ab Ethelhida venerabili abbatissa non minori gloria ornantur. Quarta die monasterium in occidentali monte situm ¹⁶⁷⁹, ubi sponso cœlesti sanctimonialibus monachico ¹⁶⁸² habitu serviunt, ab Arnulfo antistite presente augusto dedicatum est 3 Kalendas Marcii (915), auxiliante eum ad hoc Gerone archiepiscopo cæterisque confratribus (Febr. 27). Ibi tunc imperator talentum auri dedit ad altare. Inde tunc percepta a nepte sua caritate magna ad Goslerriam ¹⁶⁸³ tendens ¹⁶⁸⁴ villam, ibidem 4 sedebat ebdomadas ¹⁶⁸⁵; hanc enim tunc multum excoluit ¹⁶⁸⁶. Et quia tunc Quadragesima fuit, quæ Christo oportebant et seculo in multis necessaria erant, operari studuit. Post hæc Bertoldus, Liutharii filius, cum suis fautoribus urbem Munnam Kalendis Aprilis conducto custode diluculo (Apr. 1 intrans (f. 166), Baldricum ¹⁶⁷⁹, Wigmanni comitis inclitum satellitem, cum consociis diu repugnantem, occidit, victorque insedit (916).

39. Pridie ego ad Misni presidio veniebam. In hac ebdomada ¹⁶⁸⁷ principes nostri edictu cesaris ad Gosleri conveniunt, ibique ¹⁶⁸⁸ tunc avunculo ¹⁶⁸⁹ meimet Sigifrido comitatus fratris Heinrici commendatur, et expeditio in nostris partibus ordinatur, cæteraque patriæ periclitantis proficua et admodum

necessaria disputantur (917). Imperator inde progressus, hoc malum, quod predixi, primitus comperiens, de futura perturbacione sollicitus fuit. In illo vernali tempore et in Bernhardi marchionis potestate nascitur ovis cum 5 cruribus. In mense Aprili et 6. Idus ejusdem cum jam plenilunium esset, luna a multis visa est ut nova ¹⁶⁹⁰, hora diei tertia diu rutilans ¹⁶⁹¹. Palmas (Apr. 14) rex celebrat Magoncia ¹⁶⁹² et in Ingilnemen pascha, et in his partibus magis honorifice ac potestative numquam fuit ¹⁶⁹³. Et quia ob tantam sollempnitatem (Apr. 21) maxima ibidem finire ¹⁶⁹⁴ non poterant, ad Aquasgrani ponitur conventus, et tunc illic cum consilio Heriberti archipresulis Thiedricum Metensem episcopum et Heinricum fratrem ejus placavit. Regina B autem ¹⁶⁹⁵ a Froncanavordi a cesare discedens, cum ad locum, qui Capungun dicitur, veniret, infirmatur, et ibi tunc Deo promisit, se ad laudem ejus unum facturam monasterium ¹⁶⁹⁶. Sed quod inter hæc accidit, hiis adnecti ¹⁶⁹⁷ haud incongruum est.

40. In urbe Parthenopolitana duæ consorores fuere, quarum prior Alwred et junior Irmingerd dicebatur. Ambæ admodum (f. 166) laudabilis vitæ, non cum cæteris sanctimonialibus conversando, sed singulariter in æcclesia, quæ Rotunda dicebatur, Christo ejusque dilectæ genitrici sedulum exhibebant obsequium. Junior autem exteriorum lumen oculorum perdens, interiori acie eternofruitur splendore, et non longe post ad patriam semper optatam 6 Idus Februarii transiit. Hujus senior germana nepti suæ innixa ¹⁶⁹⁸ Fritherunæ, et crebro amissæ sororis et assidue infirmitatis dolore deficiens, nil nisi 14 ebdomadas et tres dies supervixit (918). Hæc pridie ¹⁶⁹⁹ quam carnis debitum persolveret in excessu mentis effecta, in presentiam sanctæ Dei genitricis delata est, ubi Taginonem et Walterdum archiepiscopos et Æidum presulem venerandum magno lucentes honore sibi indulgere promeruit. Cognovit quoque ibidem materteras Geronis archiepiscopi, Mirisuidam ac Emnildam (919) et Eddilam ¹⁷⁰⁰ nomine, quæ abbaciam relinquens suam, Christi amore juxta monasterium doctoris gentium Pauli Romæ includitur, et aliam, quæ Odd ¹⁷⁰¹ dicebatur, omnes illud spalmographi canentes: *Placebo Domino, in regione vivorum* ¹⁷⁰² (Psal. cxiv.). Interim presentibus cunctis hæc mortua videbatur; tandem expergiscens et oculos elevans, quod vidit omnibus innotuit: *Hactenus, inquiens, vobiscum libenter*

VARLÆ LECTIONES.

¹⁶⁷⁸ burguardiis 1a. ¹⁶⁷⁹ add. 1b. ¹⁶⁸⁰ uillas 1a. ¹⁶⁸¹ que add. 1b. ¹⁶⁸² monachito 1. ¹⁶⁸³ Goslerriam 1c. ¹⁶⁸⁴ tendens 1a. ¹⁶⁸⁵ ebdomas 1a. ¹⁶⁸⁶ quam et edificaverat add. 1c. ¹⁶⁸⁷ ebdoma corr. ebdoma 1. ¹⁶⁸⁸ que add. 1b. ¹⁶⁸⁹ avunculo 1. ¹⁶⁹⁰ scilicet cum est prima add. 2. A. S. ¹⁶⁹¹ In mense — rutilans add. 1b. ¹⁶⁹² m. et in i. 1b. in loco raso. ¹⁶⁹³ n. f. add. 1b. ¹⁶⁹⁴ finire 1a. ¹⁶⁹⁵ cunigundis add. 1c. ¹⁶⁹⁶ canonicarum, quod postmodum perfecit et vocatur confugiensis ecclesia add. 1c. ¹⁶⁹⁷ et necti 1a. ¹⁶⁹⁸ innixa 1. ad raso t. ¹⁶⁹⁹ pridie 1. ¹⁷⁰⁰ Mirisuidam — Eddilam add. 1b. ¹⁷⁰¹ odila 1a, oda A. S. ¹⁷⁰² omnes — vivorum add. 1b.

NOTÆ.

(915) viii Kal. Mart. secundum Ann. Quedl, a 1017 et Chron. Sax.

(916) Aliter hæc tradit Alpertus l. 1., c. 15, sq.

(917) Imperatorem Mart. 26. Goslaris fuisse, ejus-

dem charta quædam testatur.

(918) In Necrolog. Luneb. ejus nomen ascriptum est Mart. 18.

(919) V. supra l. iv, c. 11.

commorabar, nunc consideratis multo melioribus hiis, piget in hac lutea me ¹⁷⁰³ *amplius manere casa. Dicam vobis in veritate, quod cras vos relictura, locum mihi preordinatum (f. 167) munere divino possidere debeo.* Sicque factum est. Transiit autem anima ejusdem in Christo felix 11 Kalendas Junii (920). Hoc verum esse, fratres in Christo, mihi credite, et has æcclesiæ adjutrices nostræ admodum utiles esse, pro certo scitote. In suas orationes sanctas me peccatorem hæc succiperunt, et nil umquam boni ex mea parte, pro dolor! receperunt.

41. Inperator autem audiens contectalem suam levius habere ¹⁷⁰⁴ et votum Domino fecisse, grates Christo persolvit ex animo, et pentecosten (*Jun. 9*) in Wirthunu, quam primo sanctus Dei sacerdos Lindigerus suis construxit inpensis, venerabiliter celebravit, abbate Hethenrico ¹⁷⁰⁵ sibi pleniter ibidem servienti. Postera die, id est 4 Idus Junii, Thieddegus, Pragensis antistes ¹⁷⁰⁶ ac martiris Christi successor Æthelberti ¹⁷⁰⁷, viam universæ carnis fideliter adiit. Hic in nova educatus Corbeia, medicinali arte optime instructus ¹⁷⁰⁸ est. Quem Bolizlavus senior ob inobedientiam Christi preconis parali percussus, licentia Thietmari abbatis vocavit, ejusque magisterio levius ¹⁷⁰⁹ habere cepit. Sed lampas ardens Woitegus ¹⁷¹⁰, cum ex hujus mundi caligine, ut predixi (921) subtraheretur, auxilio prefati ducis sedem suam is a tertio Ottone ad regendum suscepit; de qua post mortem Bolizlavi senioris ab equivoco ejus et filio sepe expulsus, toties a marchione Ekkihardo reducitur, et magnas patitur injurias. Hic ¹⁷¹¹ hospites, ut sanctus jubet Gregorius non solum ad (f. 167) se invitavit, sed etiam traxit, hoc maximum habens vitium, quod ob morbum sibi innocentem ¹⁷¹² bibebat supra modum. Paralyticus enim erat, manuum tremore ¹⁷¹³ assiduo sine asstantium auxilio presbiterorum missam canere non potuit; sicque usque ad finem languescens, bonis, ut spero, animam curabat medicaminibus.

42. Interea Mararenses ¹⁷¹⁴ Bolizlavi milites magnam Bawariorum catervam dolo circumvenientes incautam occidunt, dampnum ¹⁷¹⁵ sibi ab eis illatum prius, ad partem haud exiguam ulciscetes ¹⁷¹⁶. Cesar vero ad orientem tendens, inperatricem ad se in loco, qui Pathrebrunnun ¹⁷¹⁷ dicitur, venire jubet (922). Inde ambo usque ad Magadaburg profecti, a

A Gerone archiepiscopo honorifice suscepti sunt. In sequenti vero nocte, id est dominica, et Nonas Julii, tempestas ingruit horrida, homines cum pecoribus simul et ædificiis ac frugibus late consumens. Imensus quoque fragor silvas concutiens vias omnes nimis occupabat. Postera die inperator cum conjugate et exercitu Albim transiens, ad Liesca (923), curtem quondam Vigonis episcopi (924) et tunc feris innumerabilibus inhabitatam venit, duasque ibidem noctes in castris sedens, tardantem turbam expectavit. Et post hæc regressa inperatrice cæterisque compluribus, ipse turmatim processit. Ipsa vero die Henricus, quodam Bawariorum (f. 168) dux, a Bolizlavo, quo pacis firmandæ gratia perrexit, cum nunciis ejusdem rediit; quem inperator audita referentem, sua iterum legacione remisit, nilque ibi proficientem, ad dominam et sororem suam abire sinit.

43. Interea in monte sancti Johannis baptistæ, qui juxta Parthenopolim positus eidem est cum appartenentibus universis subditus, res admodum miserabilis 12 Kalendas Augusti et dominica nocte accidit. Horum in dormitorio confratrum lucerna quædam ardens major solito illuxit, et proxima occupans, hoc, ibidem quiescentibus id sero intelligentibus, voraci flamma consumpsit. Et cum tale periculum omnes evaderent, unum ex hiis causa sacerdotalem eripiendi apparatus subito regressum et in medio ignis peccata suimet confitentem perdidit. Hujus nomen erat Hemico ¹⁷¹⁸ (925). Dehinc monasterium ab ejusdem loci abbate Sigifrido 8 annos optime elaboratum ardens, presentium posteaque advenientium corda turbavit. Insuper duas ejusdem capellas cum refectorio cæterisque adherentibus officinis ignis late flagrans absorbuit; de cujus avaris faucibus divina pietas et confluentium summa devotio omnes sanctorum reliquias et maximam thesauri ¹⁷¹⁹ partem eripuit. Facto autem mane, urbis prædictæ habitatores et qui ibidem presidio ab imperatore relictis fuerant, conveniunt (f. 168), detrimentum tale nimio merore conquesti. Corporis autem perusti tenues favillas mane confratres sumopere colligentes, suis apposuerunt predecessoribus; abbatique suo tunc absentem per internuntium ¹⁷²⁰ suimet eventum miserabilem indixere. Qui ut hæc comperit, suis specialiter accidisse peccatis cognoscens, quia emendare nequivit, honesta gravitate tulit.

VARIE LECTIONES.

¹⁷⁰³ *add. 1b.* ¹⁷⁰⁴ *haberi 1.* ¹⁷⁰⁵ *heinrico 1a.* ¹⁷⁰⁶ *antistites 1a.* ¹⁷⁰⁷ *ath. 1c.* ¹⁷⁰⁸ *istructus 1.*
¹⁷⁰⁹ *levius 1a.* ¹⁷¹⁰ *ita in loco vacuo 1b.* ¹⁷¹¹ *Hac 1a.* ¹⁷¹² *in erasum 1.* ¹⁷¹³ *tremorem assiduam corr.*
tremore assiduo 1. ¹⁷¹⁴ *mor. 1c?* ¹⁷¹⁵ *num sibi — imperatricem in loco raso 1b.* ¹⁷¹⁶ *ulciscetes 1.*
¹⁷¹⁷ *pathelb. 1a.* ¹⁷¹⁸ *hemuco 1a.* ¹⁷¹⁹ *thesauri 1b.* ¹⁷²⁰ *per in nuntium 1.*

NOTÆ.

(920) V. Kalend. Merseburg., Mai. 22.
 (921) Lib. iv, c. 11.
 (922) Imperatorem ibi jam Jun. 10 fuisse, ejusdem charta testatur.
 (923) V. supra l. iv, c. 14. De conventu ibi habito v. Vitam Meinweri c. 42, et chartam impera-

toris anno 1017, Jul. 10.

(924) Wigo episcopus tunc adhuc in vivis fuisse videtur. Teste Necrol. Luneburg., obiit Jan. 14. Sed defunctus fuit, quando Thietmarus hæc scripsit.

(925) In Necrol. Luneb. vocatur Hemmo.

44. Dum hæc aguntur, Miseco, Bolizalvi filius, A que tacendum est quod alii milites Bolizlavi urbem Boemiam absentia Othelrici ducis sui minus solito Belegori dictam 18 Kalendas Septembris aggressi, repugnantem cum 10 legionibus invadens, duos dies predatur eandem, et cum innumerabili captivorum multitudine ¹⁷²¹ reversus, patrem gaudiis replevit immensis. Cesar vero cum exercitu suo et Boemiorum atque Liuticiorum comitatu immenso obvia quæque devastans, 5 Idus Augusti ad urbem Gloguam, ubi Bolizlavus cum suis eos ¹⁷¹⁶ prestolatur, sollicitus venit, et provocantem inter sagittarios latitantes hostem nostros persequi prohibuit. Inde electas ab exercitu valido ¹⁷²² 12 legiones ad urbem Nemzi (926), eo quod a nostris (927) olim sit condita ¹⁷²³, dictam premisit, quæ habitatoribus hiis venturum preoccuparent auxilium. Quibus castra metatis, hostes adventare rumor induxit; et in nocte tenebrosa ac in magna imbrum effusione hos ledere nequaquam valentes, quosdam effugarunt, nonnullosque civitatem intrare inviti paciebantur. Posita est autem hæc in pago Silensi, vocabulo hoc a quodam monte nimis excelso et grandi olim sibi indito ¹⁷²⁴ (928); (f. 169) et hic ob qualitatem suam et quantitatem, cum execranda ¹⁷²⁵ gentilitas ibi veneraretur, ab incolis omnibus nimis honorabatur. Imperator autem post tres dies ad eandem cum exercitu valido veniens, castris eandem undiquesecus circumdari jubet, sperans sic omnem hosti suo claudere accessum. Sapiens ejusdem consilium et in omnibus bona voluntas multum ibi prodesset, si in efficiendis rebus auxiliantium sibi affectus hunc C adjuaret. Nunc autem per omnes custodias presidium urbi in noctis silentio advenerat magnum. Tunc omnigenorum ¹⁷²⁶ species instrumentorum a nostris parari jubentur, et mox ex parte contraria hiis admodum similia videntur. Numquam audivi aliquos, qui meliori patientia ac prudentiori consilio se unquam defendere niterentur. Ex parte gentili crucem sanctam erigebant, ejusdemque auxilio hos vinci sperabant. Si quid ¹⁷²⁷ hiis prosperi accidit, numquam exclamabant, nec adversitatem aliquo gemitu ingravescere aperiebant. Interim Mararenses Boemiam ingressi, urbem quandam expugnant, et cum preda ingenti incolumes exhibant. Quod cum marchio Henricus hos petere cum exercitu conatus audiret, festinus insequitur; et occisis ex eorum numero D plus quam mille viris, fugientibusque cæteris, captivitatem hanc omnem solutam domum remisit. Neque

VARIÆ LECTIONES.

¹⁷²¹ multitudine f. ¹⁷²² valida 1a. ¹⁷²³ eo — condita add. 1b. ¹⁷²⁴ posita — indito ipse Thietmarus scripsit in extremis fol. 168 lineis ¹⁷²⁵ ita A. S. exequanda f. ¹⁷²⁶ omnigenarum f. ¹⁷²⁷ quod f. ¹⁷²⁸ que add. 1b. ¹⁷²⁹ ac — Septembris add. 1b. ¹⁷³⁰ add. 1b. ¹⁷³¹ eidem 1c. ¹⁷³² Sauciatus — vidua add. 1b.

NOTÆ.

(926) Nimptsch juxta fluvium Lohe, inter Reichenbach et Ohlau.

(927) Nox Niemez Slavis est mutus sive peregrinus, qui eorum linguam non intelligit; ideoque præsertim Teutonicus.

(928) Mons Zlenz, mons Silentii, hodie Zobtenberg a villa Zobten vocatus Conf. K. Zeuss *Die Deutschen und die Nachbarstamme* pag. 663.

(929) Cogitasse videtur noster de pugna apud Florinas, de qua v. supra cap. 32. De bello hoc Gerardi v. Baldericum I. III, c. 11.

(930) Conradus II imperator futurus; qui duxerat Gisela, Hermanni ducis Alamanniæ filiam, Ernesti ducis Alamanniæ viduam.

(931) Sc. Nimptsch.

injusto ¹⁷³³ duce Othelrico susceptus, decenti munere honoratur. Interim marchio Henricus, amictæ meimet filius, longa egrotacione vexatus, 14 Kalendas Octobris, orientalium decus Francorum, obiit, et in septentrionali parte monasterii in Suinvordi civitate sua positus, ab episcopis ¹⁷³³ tribus, Henrico, Evurhardo et venerabili Riculfo (932), extra ecclesiam, ut ipse petiit, juxta januam ¹⁷³⁴ sepultus est. Hoc cesar in Misni comperiens, multum doluit.

47. Bolizlavus vero in Wortizlava ¹⁷³⁵ civitate eventum rei sollicitus ¹⁷³⁶ expectans, cum imperatorem abisse urbemque suam incolomem stare audiret, lætatur in Domino militibusque congaudet in sæculo ¹⁷³⁷. Pedites autem illius plus quam sexcenti ¹⁷³⁸ Boemiam (f. 170) clanculum petentes, predamque sibi more solito indesperantes, quem hostibus laqueum extendere, paucis excedentibus, incurere. Sed Liutici redeuntes irati, dedecus deæ suimet illatum queruntur. Nam hæc, in vexillis formata ¹⁷³⁹, a quodam Herimanni ¹⁷⁴⁰ marchionis socio lapide uno trajecta est; et dum hoc ministri ejus imperatori dolenter retulissent, ad emendationem 12 talenta perceperunt. Et cum juxta Vurcin civitatem Mildam nimis effusam transire voluissent, deam cum egrejo 50 militum comitatu alteram perdidere. Tam malo omineresidui domum v'seruatue a servicio cæsaris se malorum instinctu abalienare nituntur; sed habito post communi suimet placito, a prioribus suis convertuntur. Laborem istius itineris et commune detrimentum quis umquam valet explicare? Inexsuperabilis Boemiæ regionis introitus, sed multo deterior ejusdem fuit exitus. Facta est hæc expeditio ad perniciem hostis; sed crimine nostro multum lesit victoribus nostris. Quod enim tunc in nobis non licuit inimicis, peractum est postea criminibus nostris. Defleam quoque, quod Bolizlavi satellites inter Albim et Mildam facinus perpetrabant. Namque hii jussu senioris sui velociter egressi, 13 Kalendas Octobris (f. 171) plus quam mille mancipia in hiis partibus sumpserunt, plurimaque incendio late consumentes, prospero itinere revertuntur.

48. Imperator autem Kalendis Octobris Mersburg venit, ibique Ekkihardum, Novæ civitatis abba'em ^D et huic 23 annos et 5 menses presidentem, Pragensi prefecit æcclesiæ, eundem 2 Nonas Octobris ¹⁷⁴¹ ab

A Erkenbaldo archipresule consensu meo consecrari præcipiens. Ibi tunc Bolizlavi nuncius Liudalfum juvenem diu captivum remitti promisit, suosque milites apud nos firma detentos custodia pro ejus liberatione relaxari petiit; et si aliquem imperatori nuncium de acquirenda ejusdem gratia mittere licuisset, diligenter inquit. Assiduo principum suimet interventu cesar hiis omnibus assensum prebuit, et tunc primo comperit Ruszorum ¹⁷⁴² regem, ut sibi per internuncium ¹⁷⁴³ promisit suum ¹⁷⁴⁴, Bolizlavum petiisse, nilque ibi ad urbem possessam proficisse. Hujus regnum prefatus dux postea cum exercitu invadens, generum suimet et fratrem ejus diu expulsum inthronizavit et hilaris ¹⁷⁴⁵ rediit. Imperator a nobis exiens tria dedit dorsalia et urceum argenteum ¹⁷⁴⁶. Inde ad Alstidi venit, ibique omnium memoriam sanctorum digna veneratione celebravit, et tunc in (f. 171) eodem die Herdingus, Novæ civitatis ab imperatore ibidem constitutus abbas, a Gerone archiepiscopo consecratur. In sequenti dominica die, idest tertia Nonas Novembris, cesar quoddam predium Rogalici (933) vocatum, quod tunc ab Hatholdo milite sibi placito acquisivit concambio, confratribus nostris in Merseburg Christo famulantibus dedit, et lucum quendam, ab Hagero ¹⁷⁴⁷, predicti senioris germano, 10 talentis argenti comparatum, eorundem utilitatibus accommodavit, preceptisque suimet firmari precepit. Tres quoque æcclesias in Libzi et in Olscuizi (934) ac in Gusua positas mihi concessit (935). In hoc vernali tempore (936) idem aureum altare ad decus ecclesiæ fabricari ¹⁷⁴⁸ jussit nostræ, ad quod ego ex antiqui altaris nostri sumptu auri ¹⁷⁴⁴ 6 libras dedi. Sed cum in predicta civitate cesar 5 ebdomadas et 4 dies sederet, dilectum sibi locum Bavenberg visitat ¹⁷⁴⁹, ubi ¹⁷⁵⁰ tunc mense Decembri et ¹⁷⁵⁰ in prima nocte, quæ cæsaris adventum subsecuta est, Guncelinus in custodia diu tentus (957) solvitur, catena de pedibus divina majestate constrictis leniter cadente integraque permanente. Henricum etiam ¹⁷⁴⁴, quondam Bawuariorum ducem et tunc 8 annos et pene tot menses sua depositum culpa, pristinis imperator ¹⁷⁴⁴ restituit honoribus die ¹⁷⁵¹ dominica; sicut ei firmatum est prius a Poppone, Treverensi archiepiscopo. (f. 172). Sed antequam hujus conclusionem anni faciam, quædam in hoc dicenda interseram.

VARIE LECTIONES.

¹⁷³³ in erasum 1. ¹⁷³³ add. 1b. ¹⁷³⁴ i. i. add. 1b. ¹⁷³⁵ uuordizlavo 1a. ¹⁷³⁶ sollitus 1. ¹⁷³⁷ Verba in Domino et in seculo erasa in cod. 1 in secundis 2. ¹⁷³⁸ sixcenti 1a. i corr. in e 1b. ¹⁷³⁹ i. v. f. add. 1b. ¹⁷⁴⁰ heramanni corr. herimanni 1a. i post eraso 1. ¹⁷⁴¹ sic legendum esse non vero Novemb., ut codd. habent, ex sequentibus apparet. ¹⁷⁴² ruszurum 1a. sed ipse corr. ¹⁷⁴³ n. s. p. i. add. 1b. ¹⁷⁴⁴ add. 1b. ¹⁷⁴⁵ hiralis 1a. hilaris 1b. ¹⁷⁴⁶ tria — Inde add. 1b. arg. ecclesiæ nostræ 2. ¹⁷⁴⁷ hogero 1c? ¹⁷⁴⁸ frabricari 1. ¹⁷⁴⁹ visitavit 1a. ¹⁷⁵⁰ ubi tunc et in prima — permanente add. 1b. ¹⁷⁵¹ d. d. add. 1b.

NOTÆ.

(932) Wirzeburgensis, Bambergensis et Tristinus.

(933) Rœglitz prope Schkeuditz.

(934) OElschau prope Leipzig.

(935) Imperatoris super Ecclesiæ Gusuavensis,

hodie Geusa, donatione charta a. 1017, Nov. 3, data adhuc exstat.

(936) Sc. in vere hujus anni.

(937) Conf. super l. vi, c. 36.

40. Thietmarus, venerabilis sanctæ Asenbrunnensis **A** 1753 æcclesiæ episcopus, servus sancti Mauricii in Magadaburg et prius utilis Magonciæ et Aquisgranⁱ prepositus, caligine quadam obfuscante lumen hoc visibile in priori perdidit anno 1753, ac interiori oculo eo lucidius radiante, fomitem tocius lucis Christum indefesso labore jam contemplatur. Hic a rege Heinrico successit antecessori suo Nonnoni, qui Othilulfus dicebatur (938). Obierunt 1754 in hoc anno antistites præclui Amulric (939) ac 1755 Fermundus et Becelinus, et paucas sedens ebdomadas Altmanus. Hic monachus fuit sancti Johannis baptistæ in Magadaburg, indeque ab Hæthelheida 1756 abbatisa, eo quod de sua esset familia, Arnulfo, regis germano et nunc archiepiscopo Ravennatis æcclesiæ, ad servitium ab ea datus est, a quo postea **B** consecratus, a suis toxicata 1757 potione lesus est.

50. In mea vicinitate et in oppido Silivellun (940) dicto miraculum quoddam accidit in secunda Decembris ebdomada. Fuit ibi quedam mulier quæ, cum virum suimet domi non haberet, super se et super filios hospicium obserabat 1750 suum, et ecce ante gallicinium sonitus ab ea inmensus auditur. Hæc talibus obstupefacta, vicinos clamore continuo evocans 1759, necessitatem suam indicat. Qui volentes eidem succurrere, (f. 172) crebra jactatione repelluntur. Tandem januam frangentes, gladiisque intrantes evaginatis, quid matrifamilias vel ipsis tantum rebellaverit, diligenter inquirunt; et quia monstrum erat, hostem non inveniunt, egressi sunt tristes. **C** Mulier autem predicta diem exspectans sollicitum, crastino proximum accersivit presbiterum; qui omnem hanc domum reliquiis sanctorum et aqua lustravit benedicta. In sequenti 1760 vero nocte parum de supradicto terrore concutitur, et Deo gratias! crebra presbiteri visitatione liberatur. Tale aliquid, ubicumque evenit, novum aliquid preterdit. Unusquisque fidelium non sibi timeat terrorem illum; se peccatorem ex corde cognoscat, et signo sanctæ crucis jugiter se muniens, omnem adversariam potestatem prorsus excludat. Hostis incautos quosque sic inludit, et in se aliquid credentes ad ultimum decipit. Ubi desolatio tunc est, aut facinus subsequaturum est vel aliqua mutatio, talis rem præcedit indicio 1754. Quia nobis adherere Deo **D** et spem nostram ponere in eo bonum est, preoccupemus sanctam faciem ejus assiduis precibus, ut, sive aliquid nobis presignetur sive celetur 1761 de 1762 misericordissima pietate sua in nobis peccato-

ribus hoc compleatur. Non est admirandum quod in hiis partibus tale ostentatur (f. 173) prodigium. Nam habitatores illi raro ad æcclesiam venientes, de suorum visitatione custodum nil curant. Domesticos colunt deos, multumque 1763 sibi prodesse eosdem sperantes, hiis inmolant. Audivi de quodam baculo; in cujus summitate manus erat, unum in se ferreum 1754 tenens circulum, quod cum pastore illius villæ, in quo is 1764 fuerat, per omnes domos has singulariter ductus, in primo introitu suo a portitore sic salutaretur: *Vigila, Hennis, vigila!* — sic enim rustica vocabatur lingua — et epulantes ibi delicate 1765, de ejusdem se tueri custodia sulti autumabant (941), ignorantes illud Daviticum: *Simulacra gentium opera hominum, et cætera. Similes illis fiant facientes ea et confidentes hiis* (Psal. cxii, 4, 8).

51. Quia 1766 vero omne rarum est ulique admirandum ac persepe ut portentosa stupendum, ideo quandam rem, quæ in nostris evenit temporibus, explano. Serenissimo rege Heinrico tunc 1767 dominante, ac Wigberto antecessore meo vigente, in villa 1768 quadam Rotlizi 1769 (942) dicta, quam a matrona venerabili Ida, nuru primi Ottonis (943) nostræ traditam æcclesiæ, Gezo prepositus tunc 1770 in beneficium tenuit, sicut ab eo veraciter comperi accidit. In messe laboriosa, cum in una dierum operarii ejusdem jam lassissimi se voluissent reficere, **C** panem primitus incisum sanguinem viderunt effundere; idque admirantes, seniori suo concivibusque ostendunt. (f. 173) Et, ut reor, hoc prodigium futuri exitum belli ac in eo multorum errorem hominum presignavit emanaturum. Alteram quoque rem, quamvis multo laudabiliorem, tamen mirabilem memoriæque dignam describo. In arce Romulea, quæ omnium est capud urbium ob diversarum qualitatem causarum, in una æcclesia et in dextera parte altaris, ab uno pavimenti foramine per integrum diem, multis hoc cernentibus atque stupentibus, oleum emanavit. Hujus partem Johannes Crecentii filius in ampula quadam Heinrico seniori suo et tunc regi nostro transmisit, et quia oleum nunc pro misericordia ponitur, ut est illud: *Oleum de capite tuo non deficiet* (Eccle. ix, 8), nunc pro adulacione, **D** ut hoc est 1771: *Oleum peccatoris non inpinguet caput meum* (Psal. cxi, 5); in hoc signo clementiam rectoris nostri habundantem et illius patricii lasciviam latentem perpendo. Namque is apostolicæ sedis

VARIE LECTIONES.

1753 asenbrunnensis 1a. 1753 in priori et anno add. 1b. 1754 add. 1b. 1755 amulric (corr. amalricus 4c.) ac add. 1b. 1756 hath. 1c? 1757 add. 1b. in loco vacuo. 1758 obserabat 1. 1759 invocans 1a. 1760 sequente 1a. 1761 celatur 1. 1762 in 1a. 1763 que add. 1b. 1764 his 1a. 1765 e. i. d. add. 1b. 1766 Alia pergit manus 1. 1767 erasum 1. 1768 unilla 1a. 1769 t et alterum i erasum 1. 1770 erasum 1. 1771 oleum — hoc est add. 1b.

NOTÆ.

(938) Vocatur ille Wodilulphus in charta imperatoris a. 1002, Jul. 28; Wotellolfus in Vita Meinweri cap. 12; Vthilolfus in Necrol. Osnabrug., Febr. 17, qua die anni 1003 obiit.

(939) Conf. Necrol. Luneburg., Febr. 5.

(940) Selben prope Delitsch?
(941) V. I. Grimm Deutsche Mythologie pag. 286
699.
(942) Rochlitz.
(943) V. supra I II, c. 2.

destructor, muneribus suis et promissionibus ¹⁷⁷² A phaleratis (944) regem a Deo constitutum in palam sepe honorificavit, sed imperatoriæ dignitatis fastigium hunc ascendere multum timuit, omnimodisque id prohibere clam temptavit; quia sicut beatus asserit Gregorius: *Terrena altitudo confunditur, cum celsitudo cælestis aperitur*. Rex etenim noster, quamvis homo esset, zelum Dei habuit et sanctarum violentas predaciones æcclesiarum fortis armatus vendicavit, hancque benignitatem nisi cœlitus sibi ¹⁷⁷³ (f. 174) prestitam, non habuit; iste terrenus et natura et actibus, voragine cenulenta traxit in predam, quod multorum devota manus ad aram apostolorum pro peccatis congegit ¹⁷⁷⁴ in hostiam. Qui cum non longe post obiret, duplici ulcione, ut vereor, confunditur, et domno papæ securitas regique ^B nostro amplior potestas aperitur.

52. Amplius progrediar disputando, regisque Ruscorum Wlodemiri accionem iniquam perstringendo Hic a Grecia ducens uxorem, Helenam nomine ¹⁷⁷⁵, tercio ¹⁷⁷⁶ Ottoni desponsatam, sed et fraudulenta calliditate subtractam (945), christianitatis sanctæ fidem ejus ortatu suscepit, quam justis operibus non ornavit. Erat enim fornicator immensus et crudelis, magnamque vim Danais mollibus ingessit. Hic tres habens filios, uni eorum (946) Bolizlavi ducis nostrique persecutoris filiam in matrimonium duxit, cum qua missus est a Polenis Reinbernus, presul Salsæ Cholbergiensis. Ille in pago Hassegun dicto natus liberalique scientia a prudentibus magistris educatus, gradum episcopalem ascendit, ut spero ^C dignus. Quantum autem in cura sibi commissa laboraverit idem, non meæ sufficit scienciæ nec etiam facundiæ. Fana idolorum destruens incendit, et mare demonibus cultum, inmissis quatuor lapidibus sacro crismato perunctis, et aqua purgans benedicta, novam ¹⁷⁷⁶ (f. 174') Domino omnipotenti propaginem in infructuosa ¹⁷⁷⁷ arbore, id est in populo nimis insulso, sanctæ predicacionis plantacionem eduxit. Vigiliarum et abstinentiæ ac silentii assiduitate corpus suum affligens, cor ad speculum divinæ contemplacionis infixit. Quem predictus rex audiens, filium suimet, ortatu Bolizlavi tacito reluctaturum sibi, cepit cum eodem et uxore, et in singulari custodia claudit. In qua pater venerabilis, ^D quod in aperto fieri non potuit, in secreto studiosus in divina laude peregit. Hic cum se lacrimis assi-

duæque oracionis ex corde contrito prolatae hostia summo sacerdoti reconciliaret ¹⁷⁷⁸, ex arto corporis carcere solutus ad libertatem perennis gloriæ gaudens transiit. Prefati vero regis nomen potestas pacis injuste interpretatur; quia non illa, quam aut impii invicem tenent vel habitatores hujus mundi possident, quia semper ¹⁷⁷⁸ nutat ¹⁷⁷⁹, pax vera dicitur, sed ille solus ea specialiter utitur, qui omnem animi suimet motum componens, regnum Dei pacienciæ vincentis angustia solacio promeretur. In cœlesti securitate sedens episcopus ille, ridet viri minas injusti, et castitate gemina (947) potitur, ac ¹⁷⁷⁸ fornicatoris illius ultrices flammæ speculatur; quia nostro doctore Paulo teste, adulteros judicat Deus (*Hebr. XIII, 4*). Bolizlavus autem hæc omnia comperiens, in quantum potuit (f. 175) vindicare non desistit. Post hæc rex ille plenus dierum obiit, integritatem hereditatis suæ duobus relinquens filiis, tercio adhuc in carcere posito, qui postea elapsus, conjugem ibidem relictam, ad socerum fugit. Rex ¹⁷⁹⁰ predictus habuit lumbare venereum ¹⁷⁹¹, innatæ fragilitatis majus augmentum. Sed magister nostræ salutis Christus cum lumbos luxuriæ nocentis habundancia refertos precingi (*Luc. XII, 35*) juberet nostros ¹⁷⁷³, continenciam et non aliquod provocamen innotuit. Et quia de lucerna ardente a predicatoribus suis rex prefatus audivit, peccati maculam peracti assidua elemosinarum largitate deterisit. Scriptum est enim: *Facite elemosinam, ac omnia sunt vobis munda*. Hic cum jam decrepitæ ætatis esset, regnumque diu haberet predictum, obiit, sepultus in Cujewa (948) civitate magna, et in æcclesia Christi martiris et papæ Clementis juxta predictam conjugem suam, sarcofagis eorundem in medio templi palam stantibus. Cujus potestas inter filios dividitur, Christique eloquium in omnibus affirmatur. Namque vereor id subsequi, quod vox veritatis pronunciat compleri; dicit enim: *Omne regnum in se ipsum divisum desolabitur* (*Luc. XI, 17*), et cætera; quam ut mutare in hiis partibus velit Deus sententiam, omnis christianitas oret (f. 175'). Quia nunc paululum declinavi, redeam, quæ in predicto evenerint anno superius indiscussa, succincte aperiens.

53. Curtis pars maxima inperialis in Palithi, et in Trajectensi civitate major æcclesia cum omnibus Ethelaldi presulis mansionibus, ac cum Ilburg, Thiedrici comitis urbe, casu accidente combusta est

VARIE LECTIONES.

¹⁷⁷² suis erasum 1. ¹⁷⁷³ add. 1b. ¹⁷⁷⁴ concessit 2. A. S. ¹⁷⁷⁵ tertia ottonem 1a. ¹⁷⁷⁶ corr. novum? 1. ¹⁷⁷⁷ influosa corr. influctuosa 1. ¹⁷⁷⁸ reconciaretur 1. ¹⁷⁷⁹ nutant 1a. ¹⁷⁹⁰ alia manu pergit 1. ¹⁷⁹¹ venereum corr. venerium 1.

NOTÆ.

(944) Conf. supra l. v, c. 6, n. 609.
(942) Cf. Annal Hildesh., a. 995. Huc pertinere videntur ea, quæ h. l. Thietmarus de Wlodemiro, Russorum rege, dicit. Non tamen Helenam, sed Annam, Basilii et Constantini sororem in matrimonio habuit Wlodemirus; idque connubium jam a. 998 adeoque diu ante istam legationem contractum

notavit Pagius ad ann. 987, num. 6. URS.
(946) Zentopulc s. Swætopolc. V. infra l. VIII, c. 16.
(947) Cf. V, 25, *gemina caritas*, VIII, *gemina innocentia*.
(948) Kiev.

(an. 1017). Imperator autem a Bavanberg ¹⁷⁸² discedens, ad Wirciburg primo, deindeque ad Froncawordi ¹⁷⁸³ venit, ibidemque nativitatem Dominicam festivis peregit gaudiis. Sed ne hujus nominis auctoritas ¹⁷⁸⁴ te lectorem amplius lateat, sicut a credibilibus viris audivi, sic adnunciare cupio tibi. Regnante Karolo imperatore magno, Pippini regis filio, bellum fit inter suos et predecessores nostros, in quo certamine Franci a nostris devicti, cum flumen Moin dictum sine aliqua vadi certitudine palantes transire cogentur, cervam precedentem et divina miseracione quasi viam eis demonstrantem subsequuti, optati littoris securitate potiuntur læti. Inde locus hic Francorum dictus est vadum. In illa expeditione predictus cesar, cum se jam ab hostibus superatum esse cognosceret, precessit talia fatus: **B** *Karius mihi est ut populi exprobrantes (f. 176) dicant me hunc fugisse quam hic cecidisse; quia, dum vivo, injuriæ pondus inlatæ vindicaturum me spero.* Anno Dominicæ incarnationis 800 ¹⁷⁸⁵ predictus cesar ¹⁷⁸⁶ ad suæ virtutis et bonæ operacionis deauracionem in una die 8 episcopatus in Saxonia Christo subdita dispositis singularibus parrochiis, constituit*.

* *Codex 2. (cf. supra p. 840 et A. S. a. 822.) addit: Cujus filius, domnus Luduwicus, electis probatissimis monachis de Gallia cum venerabili viro Adelhardo, datis reliquis sancti Stephani prothomartiris, Corbeiense cenobium ipsi construxit, et dedicari fecit. Ipse vero cesar ad ipsum cenobium tradidit donaciones, abbas scilicet Eresburg, Meppiam et multa predia in aquilone, villam quoque Huxeri cum omni-*

bus terminis suis. Hujus quoque filius Ludowicus junior tradidit abbatiam Visbike, decimas quoque cum decimalibus ecclesiis in episcopatu Asnebruggi, et piscationem in Wesera, quæ dicitur Hocwar; quæ jam superius dicta sunt. In hoc cenobio primo monastica disciplina in Saxonia floruit, et postmodum pluribus in locis ejus patriæ, quorum omnium Corbeia non immerito caput et mater et quodammodo totius patrie decus cum suo (sancto A. S.) Vito habetur, qui ex quo hanc venit in patriam, ex eo Saxonia in Teutonico regno principatur, quia ejus precibus apud Deum et meritis in omnibus, ut speramus adjuvatur (949).

54. Quatuor naves Venetorum magne diversisque pigmentis referte naufragium sunt in predicto anno ¹⁷⁸⁷ perpessæ. Et, ut predixi, in occiduis partibus, raro antea quiescentibus, pacifica, Deo gratias! manebant cuncta. Et Ekkihardus, confrater meus, sancti Johannis baptistæ monachus in Magadaburg paralitico depressus morbo loquelam perdidit. In Bawariorum confinio atque Mararensium ¹⁷⁸⁸ quidam peregrinus, nomine Colomannus, ab incolis, quasi speculator esset, capitur; et ad professionem culpæ, quam non meruit, diris castigacionibus compellitur. Ille cum se nimis excusaret, pauperemque Christi se sic vagari affirmaret, in arbore diu arida innocens suspensus est. Nam caro ¹⁷⁸⁹ ejus a quodam postea paululum incisa sanguinem fudit, ungues ac capilli crescebant. Ipsa quoque arbor floruit, et hunc Christi martirem esse monstravit. Hoc marchio Henricus ut comperit, corpus ejusdem in **C** Mezilecum (950) sepelivit.

LIBER OCTAVUS

INCIPIIT LIBELLUS II HEINRICI INPERATORIS SECUNDI ¹⁷⁹⁰

1. (f. 176') Anno Dominicæ incarnationis 1018, indicione 2, anno autem domni Heinrici inperatoris augusti 16, inperii autem 4. circumcisio Domini et theophania in predicta civitate ab eodem venerabiliter colebatur. Ecelinus Longobardus quadrienni custodia 8 Kalendas Februarii solvitur ¹⁷⁹¹ (951). Posteaque jussu suo et assidua Bolizlavi ¹⁷⁹² ducis supplicacione in quadam urbe Budusin dicta a Gerone et Arnulfo episcopis et a **D** comitibus Hirimanno atque Triedrico pax sacramentis firmata est, et a Fritherico suimet camerario, 3 Kalendas, Februarii, non ut decuit, set sicut tunc fieri potuit; electisque obsidibus acceptis,

prefati seniores reversi sunt. Transactis autem 4 diebus, Oda, Ekkihardi marchionis (952) filia, a Bolizlavo diu jam desiderata, et per filium suimet Otonem tunc vocata, Cziczani ¹⁷⁹³ (953) venit; et quia tunc nox erat, multis luminaribus accensis, ab immensa utriusque sexus multitudine suscepta est, ac nupsit duci predicto post septuagesimam absque canonica auctoritate, quæ vivebat hactenus sine matronali consuetudine, admodum digna tanto federe ¹⁷⁹⁴.

2. In hujus sponsi regno sunt multæ consuetudines variæ; et quamvis diræ, tamen sunt interdum laudabiles. Populus enim suus more bovis est pascen-

VARIE LECTIONES.

¹⁷⁸² bavanberge 1a. ¹⁷⁸³ nau erasum 1. ¹⁷⁸⁴ cautoritas eraso c 1. ¹⁷⁸⁵ Anno — singularibus p in rasura scripta sunt ab 1a. potius quam ab 1b., post DCCC spatio vacuo relicto. ¹⁷⁸⁶ Karolus add. 1c. ¹⁷⁸⁷ i. p. a. add. 1b. ¹⁷⁸⁸ mor. 1c? ¹⁷⁸⁹ affirmaret animo mala fixa non poterat divelli. Nam eum innocentem in a. d. a. suspenderunt. Sed Dominus malignis quod in eo egerint ostendit. Caro enim 2. ¹⁷⁹⁰ Scripta in cod. 1 in ultima paginæ linea, rubro colore a scribæ. 1. aut ipsius Thietmari manu. ¹⁷⁹¹ Ecelinus — solvitur add. 1b. quadringenni. corr. quadrienni. ¹⁷⁹² u erasum 1. ¹⁷⁹³ zizani 1a. duobus c superscriptis. ¹⁷⁹⁴ o erasum 1.

NOTÆ.

(949) Cf. Widukind. I, 34.
(950) Melk ad Danubium, Austriæ inferioris monasterium. Cf. Passionem S. Colomanni apud Pez SS. I.
(951) V. supra VII, 1.

(952) Misniensis. Quinta fuit Oda Bolislavi uxor; v. supra I, IV, c. 37.
(953) Forsitan Zitzen in circulo Luccaviensi Lusatiæ inferioris. Urs.

dus et tardi ritu asini castigandus, et sine pœna A gravi non potest cum salute principis tractari. Si quis in hoc alienis abuti uxoribus vel sic fornicari præsumit, hanc vindictæ subsequentis pœnam protinus sentit. In pontem mercati is ductus, (f. 177) per follem testiculi clavo ¹⁷⁹⁵ asigitur, et novacula prope posita, hic moriendi sive de hiis absolvend₁ dura eleccio sibi datur. Et quicumque post septuagesimam carnem manducasse invenitur, abscisis dentibus graviter punitur. Lex namque divina in hiis regionibus noviter exorta, potestate tali melius quam jejuni^o ¹⁷⁹⁶ ab episcopis instituto corroboratur. Sunt etiam illi ¹⁷⁹⁷ mores alii hiis multo inferiores, qui nec Deo placent nec indigenis nil nisi ad terrorem prosunt; quos in superioribus ex quadam parte comprehendit. Nec opus esse autumo, B de hoc amplius disserere, cujus nomen et conversatio, si Deus omnipotens vellet, sacius nobis lateret. Omne hoc, quod pater suus et iste nobis in conjugio ac familiaritate magna copulati sunt, plus damni subsequentis quam boni precedentis attulit ac in futuro infert; quia, etsi pace simulata nos ad tempus diligat, tamen per secretas temptationum varietates nos a caritate mutua, a libertate innata deducere, et si quando tempus ei ac locus contigit, in perniciem apertam assurgere non desistit. In tempore patris sui, cum his jam ¹⁷⁹⁸ gentilis esset, unaquæque mulier post viri exequias sui igne cremati decollata subsequitur. Et si qua meretrix inveniebatur, in genitali suo, turpi et pœna C miserabili, circumcidebatur, idque, si sic dici licet, preputium in foribus suspenditur, (f. 177') ut intrantis oculus in hoc offendens, in futuris rebus eo magis sollicitus esset et prudens. Lex dominica hujusmodi precepit lapidari, et parentum nostrorum carnalium institutio tales ortatur decollari. Apud modernos autem, quia libertas peccandi plus justo atque solito ubique dominatur, plus quam compressa ancillarum multitudo, quædam pars matronarum, cupidine veneria pruritu noxio subscalpente, marito vivente nunc ¹⁷⁹⁹ mechatur. Et in hoc eis non sufficit, sed hunc per adulterum morti furtiva consilii inspiratione tradit, et post hæc malum cæteris exemplum, eodem post ¹⁷⁹⁹ publice sumpto, pro dolor! potestative abutitur. Legalis D earundem senior abhominabilis repudiabitur, et miles ejusdem ab hiis, ut Abo ¹⁸⁰⁰ (954) dulcis et Jason mitis preponitur. Hoc quia nunc pœna gravis non ulciscitur, de die in diem pro consuetudine nova, ut vereor, a multis excolitur. O vos sa-

cerdotes Domini, viriliter assurgite, et hanc nuper exortam flicem, nulla re id inpediente, sepius acuto vomere radicitus extirpate. Vos quoque, laici ¹⁸⁰¹, nolite talibus auxiliari ¹⁸⁰². Liceat Christo conjugatis innocenter vivere, erutisque subplantatoribus ¹⁸⁰³ hiis, indeficienti pudore in perpetuum gemere. Destruat illos adjutor noster ¹⁸⁰⁴ Christus potenti Spiritu sancti oris sui, nisi resipiscant ¹⁸⁰⁵, et disperget magna illustratione secundi adventus sui. Et nunc de hiis (f. 178) ista dixisse mihi sufficiat, quia de prefati ducis infortunio res quedam narranda restat.

3. Habuit hic quendam urbem in confinio regni suimet et Ungariorum sitam, cujus erat custos Procu senior, avunculus ¹⁸⁰⁶ regis Pannonici, a suis sedibus ab eodem, ut modo, antea expulsus. Qui cum uxorem suam a captivitate non posset absolvere, gratuito nepotis sui quamvis inimici, suscepit eam ex munere. Numquam audivi aliquem ¹⁸⁰⁷, qui tantum parceret victis; et ob hoc in civitate superius memorata, sicut in cæteris, sedulam Deus eidem concessit victoriam. Hujus pater erat, Dewix nomine, admodum crudelis et multos ob subitum furorem suum occidens. Qui cum christianus efficeretur, ad corroborandam hanc fidem contra reluctantes subditos sevit, et antiquum facinus zelo Dei exestuans abluit. Hic Deo omnipotenti variisque Deorum inlusionibus immolans, cum ab antistite sua ob hoc accusaretur, divitem se et ad hæc facienda satis potentem affirmavit. Uxor autem ejus Beleknegini, id est pulchra domina, slavonice dicta, supra modum bibebat, et in equo more militis iter agens, quendam virum iracundiæ ¹⁸⁰⁸ nimio fervore occidit. Manus hæc polluta fusum melius tangeret ¹⁸⁰⁹ et mentem vesanam patientia refrenaret.

4. (f. 178') In illo tempore Liutici in malo semper unanimes Mistizlavum seniore, sibi in priori anno ad expeditionem imperatoriam (955) nil auxiliantem, turmatim petunt, plurimamque regni suimet partem devastantes, uxorem suam et nurum effugare, ac semet ipsum intra Zuarinæ civitatis municionem cum militibus electis colligere cogunt. Deindeque malesuasa suimet calliditate, per indigenas, Christo seniorique proprio rebelles, a paterna hereditate vix evadere hunc compellunt (956). Hæc abominabilis presumptio fit mense Februario, qui a gentilibus lustracione et muneris debiti exhibicione venerandus, ab infernali deo

VARIÆ LECTIONES.

¹⁷⁹⁵ clave 1. ¹⁷⁹⁶ ienuio 1. ¹⁷⁹⁷ illi duci 2. ¹⁷⁹⁸ jam erasum 1. ¹⁷⁹⁹ add. 1b. ¹⁸⁰⁰ amabo 1a. — Absolon 2. ¹⁸⁰¹ religiosi 2. ¹⁸⁰² Vos — auxiliari add. 1b. ¹⁸⁰³ mechis 2. ¹⁸⁰⁴ uestri? 1a. ¹⁸⁰⁵ n. r. add. 1b. ¹⁸⁰⁶ avunculus 1. ¹⁸⁰⁷ aliquæm 1a. ¹⁸⁰⁸ iracundiæ 1. ¹⁸⁰⁹ hæc incesta manus fla de fuso melius traheret, quam gladium e vagina traheret, etc. 2.

NOTÆ.

(954) Menti Thietmari observatus est Abro, Græcus libidinosus, cujus vita dissoluta in proverbium abiit, v. Erasmi Adagia p. 1176, edit. Wecheliane 1599. Urs.

(955) V. supra l. vii, c. 44.

(956) Incertum mihi videtur utrum ad hæc referenda sint, quæ Adamus Bremensis l. ii, c. 30, ibique scholion 25 de Mystivoi tradunt. Melius conveniunt cum Thietmaro, quæ ille cap. 33 et Helmodus l. i, c. 18 referunt.

Plutone, qui Februus dicitur, hoc nomen accepit (957). Tunc omnes ecclesie ad honorem et famulatum Christi in hiis partibus erecte, incendiis et destructionibus aliis cecidere, et quod miserabilimum fuit, imago Crucifixi truncata est ¹⁸¹⁰, cultusque idolorum Deo prepositus erigitur, et mens populi istius, qui Abotriti et Wari (358) vocantur, ut cor Faraonis ad hæc induratur. Libertatem sibi more Liuticio nota ¹⁸¹¹ fraude vendicabant, sed cervicem suam suavi jugo Christi excussam oneroso diabolicæ dominacionis ponderi ¹⁸¹² sua sponte subdiderant, meliori prius patre ¹⁸¹³ ac nobiliori ¹⁸¹³ domino in omnibus usi. Hanc debilitatem suam membra Christi defleant, et ¹⁸¹⁴ capiti conquerantur suo, assidua voce mentis hoc in melius (f. 179) mutari poscentes, et ex parte sua, in quantum fieri possit, hæc perdurare non patientes. Bernardus ¹⁸¹⁵ (959) confrater Parthenopolitanus, et apostatæ istius gentis tunc episcopus, id ut primo comperit, non sæcularis suimet dampni sed potius spiritualis inmenso dolore commotus, imperatori nostro id ¹⁸¹⁴ nunciare non desistit. Hac legacione audita, cesar graviter suspirat, sed de talibus respondere ad pascha differt (960), ut cum prudenti consilio hoc anulletur, quod infausta conspiracione conglutinatur. Hoc votum et salutare secretum ¹⁸¹⁶ Deus omnipotens secundet. Nullius fidelis cor ob hanc infelicitatem in aliquam desperationem veniat, vel diem iudicii appropinquare dicat, quia secundum veredici ¹⁸¹⁷ ammonicionem Pauli ante dissensionem ¹⁸¹⁸ et Antichristi ¹⁸¹⁹ execrabilem adventum (*II Thess.* II, 1) non debet e talibus aliquis oriri sermo, nec inter christicolos subita venire commocio, cum eorundum uanimitas esse debeat in summis ¹⁸²⁰ stabilitas. Nutet, in quantum velit, mortalis diversitas et morum ejusdem multiformis inequalitas. Omnis homo, flos agri, debet a matre ecclesia prius renasci in innocentiam salvatoris Christi; et tunc timenda est improvisa inportunitas, cum ubique nunciatur pax firma ac tranquillitas. Et propter hoc semper amonemur, ut simus solliciti ac pervigiles, cum non valemus esse certi de futuris ac in nostra fragilitate durabiles. Nemo ultimæ diei adventum aut venire ¹⁸²¹ diffidat aut celeriter (f. 179') contin-

gere exoptet, quia timendus est justis, ac multo magis corrigibilibus cunctis.

5. Jam declinam ab hiis, et loquar imperatoris nostri prosperitatem nuper sibi exortam. Avunculus namque suus et ¹⁸²² Burgundiorum rex Rothulfus coronam suimet et sceptrum cum uxore sua et privignis ac optimatibus universis sibi concessit, reiteraturque sacramenti confirmacio; actumque est illud Magoncia et in predicto mense. Prodigium fit in Malacin 13 Kalendas Marcii. Mense autem eodem et 17 Kalendas Aprilis magnus fit in Niumagun sinodus, et nepos meus Oddo (961) et uxor ejus Irmirgerd, consanguinitate proxima injuste diu ¹⁸²³ conjuncti, obinobedienciam continuæ vocacionis excommunicati sunt; cooperatores vero eorum ab episcopis vocantur suis ad satisfacionem. Ibi constitutum est antiquo exemplare perlecto, ut corpus Dominicum [ad sinistram], ad dexteram partem calix ¹⁸²⁴ poneretur ¹⁸²⁴. In tempore illo Mediolanensis archiepiscopus obiit (962), et prepositus ejusdem ecclesie Hiribertus successit. In Anglis triginta navium habitatores piratæ a rege eorum, Suenni regis filio, Deo gratias! occisi sunt (963); et qui prius cum patre hujus erat invasor et assiduus destructor provincie, nunc solus sedit defensor, ut in Libicis basiliscus harenis (*LCCXXIX*, 726) cultore vacuis. In hac quadragesima et in episcopatu meo quidam fratrem suum, pro dolor! occidit. Imperator autem in predicto loco palmas et sanctum pascha celebravit (*an.* 1018, *Mart.* 30, et *Apr.* 6); quia Baldricum, de nece Wigmanni comitis nil se excusantem legitime, cum suis conspiratoribus recalcitrare comperit. Wolcmarus, abbas Fuldensis et Larsemensis, obiit (964). (f. 180) In diebus illis sol ante suimet occasum nonnullis dimidiis prodigiose apparuit ¹⁸²⁵.

6. Interim dum fama velox aliquid ¹⁸²⁶ novi ad scribendum deferat mihi, hominum vitam piorum, quam ego culpabilis et obliviosus nimis superius dicendam preterivi ¹⁸²⁷, explanare nunc ardeo. In temporibus secundi ¹⁸²⁸ regis Heinrici fuit quedam solitaria Sisu vocata, in loco Thrubizi (965) dicto, inmensæ pietatis ac per hoc mihi ineffabilis. Quæ jam adulta cum a quodam desponsaretur tempore maximi Ottonis, ad Christum, quem in primis fidei

VARIÆ LECTIONES.

¹⁸¹⁰ et quod — truncata est et que add. 1b. ¹⁸¹¹ mota 1a. ¹⁸¹² pondere 1. ¹⁸¹³ patre ac mobiliori 1a. ¹⁸¹⁴ add. 1b. ¹⁸¹⁵ b. c. partheno in loco raso 1b. ¹⁸¹⁷ decretum 2. ¹⁸¹⁷ veredici corr. veridici 1. ¹⁸¹⁸ discessionem Romani imperii 2. ¹⁸¹⁹ antechristi corr. antichristi 1. ¹⁸²⁰ sumis 1. ¹⁸²¹ add. 1b. ¹⁸²² erasum 1. ¹⁸²³ sacerdotis calix 2. ¹⁸²⁴ Ibi — ponerentur add. 1b. ubi tamen desunt ad sinistram. ¹⁸²⁵ Uuolcmarus (secundo u post eraso) — apparuit add. 1b. ¹⁸²⁶ aliqd 1. ¹⁸²⁷ in loco raso 1b. ¹⁸²⁸ erasum 1.

NOTÆ.

(957) V. Macrobbi Saturnal. I. 1, c. 13.
 (958) Waris. Wiari, Wagrien, ubi Aldenberg sedes episcopi Bernardi.
 (959) Adamo Bremensi I. II, c. 34 dicitur Benno.
 (960) Mense Martio anni 1019 Bennonem Slavensem cum imperatore invenimus V. supra legum t. II, B. 173.
 (961) Quidam de primoribus Francorum, teste Ann. Sax., h. a. Comes de Hamerstein audit in Vita

S. Godehardi episc. Hildeshem., c. 4. Conf. Ann. Quedlinb., a. 1020. Vitam Meinwerce, c. 62, 75.
 (962) Arnulfus.
 (963) V. Geschichte Grossbr. t. I, p. 464.
 (964) In hoc nomine deceptus est noster. Anno 1018, April. 7, obiit Bobbo abbas, de quo vide supra I. VI, c. 56.
 (965) Traubitz.

speciale signaculum in corde pre omnibus infixit, A concito cursu properavit; ac in predictæ secreto civitatis annos sexaginta quatuor ¹⁸²⁹ cœlesti sponso se virginem castam conatur offerre, ac immaculatam se, plus quam fragilitas humana permisit, custodire studuit. In tanto namque spacio numquam foco durum frigus resolvebat aliquo, sed hoc maximum eidem erat temperamentum, quod lapide paululum calido pedes vel manus pene tunc deficientes refocilaret. Hæc assiduis oracionibus et intermistis flelibus cellam suimet interius ornavit, exterius autem populo confluenti crebra institutione et necessaria consolatione multum profuit. Vermes se jugiter comedentes non abjecit, sed cadentes reposuit, vice monachi Symeonis in columna diu stantis ¹⁸³⁰. Quicquid illa de oblatione populi continua suscepit, sibi subtrahens Christique pauperibus largiter inperciens, peccata offerentium (f. 180') redemit. Pia fuit hæc ¹⁸³¹ matri meæ, et memoriam sui firmiter promisit proli subsequituræ. In agone hujus titubantis seculi hæc contendens, ab illicitis omnibus abstinit, non pro recipienda corruptibili gloria, sed pro florifera cœlestis bravii corona, quam 13 Kalendas Marcii promeruit divinitus indui (966). In nocte illa, qua Christo amabilis lampas stelliferum locata est in axem, dormivi peccator in dormitorio in Magadaburg, et testis mihi sit Deus, quia non mentior, vidi per somnium ante matutinam, quod duo pueri de antiquo ¹⁸³¹, quod adhuc ibidem stabat, erario procederent cantantes antiphonam ¹⁸³² hanc: *Martinus Habrahæ* ¹⁸³³ sinu lætus recipitur, et cætera. Infantes hii geminam ejusdem innocentiam et premium pronuntiabant ¹⁸³⁴; in pietate sua et paupertate spiritus ac humilitate hoc totum fuit, et quod sequitur, promeruit ¹⁸³⁵. Et hoc tunc fratribus nuntiavi meis: *Pro certo, inquires, scitote quod anima Deo cara de hac luce est nunc separata.* Post dies 6 intimatum est nobis, quod, sicut visum est mihi, vere Dei formula transiret e carcere carnis.

7. Confratris mei memoriam Bernarii modo aggrediar, qui familiaritate sua mihi exhibita ¹⁸³⁶ apud me caritatem bonam, et si aliquatenus ¹⁸³⁷ ei ¹⁸³⁸ D profuisset, mentionem promeruisset sedulam. Hic carnis propinquitate consanguineus, et quod nunc est maximum, amicitia fuit mihi ¹⁸³⁸ conjunctus. Tercio Ottoni (f. 181) valde carus erat, quia sibi et

VARLÆ LECTIONES

¹⁸²⁹ septuaginta duos 1a. ¹⁸³⁰ Vermes — stantis add. 1b. ^{1830*} add. 1b. ¹⁸³¹ antiquo 1. ¹⁸³² antiphonam 1. ¹⁸³³ h erasum 1. ¹⁸³⁴ Infantes geminam ejus innocentiam et primum pronuntiabant, scilicet pietatem in paupertate spiritus, et humilitatem cordis, et quam promeruit armoniam celestem 2. ¹⁸³⁵ Infantes — promeruit add. 1b. ¹⁸³⁶ exhibite 1. ¹⁸³⁷ aliquatenus 1. ¹⁸³⁸ add. 1b. ¹⁸³⁹ h erasum 1. ¹⁴⁴⁰ ab iis add. 1b. ¹⁸⁴¹ ath. 1c? ¹⁸⁴⁰ egriam 1.

NOTÆ.

(966) Conf. Necrol. Luneb., Febr. 16.
(967) . Quedlinburgensi.
(968) Villa Salbke ad Albim, inter Magdeburgum et Salzam sita.
(969) Buxis formata videtur a pyxis. Significat arculam sive capsulam nunc eburneam, nunc argenteam, nunc ex ligno confectam, in qua reliquiæ sanctorum ponebantur, quatuorque crucibus cum chrismate factis, in capella, s. sepulcro, quod proprie

amitæ ejus venerabili Mahtildi ¹⁸³⁸ abbatissæ (967) fideliter serviebat; quicquid in Salbozi (968) villa in beneficium habuit, in predium ab hiis ¹⁸⁴⁰ acquisivit. Æthelberto ¹⁸⁴¹ archiantistili suisque successoribus usque in domnum Geronem servivit; et apud eosdem dignam retributionem suscepit. Tandem infirmitate gravatur, et Deo omnipotenti, quem semper pre omnibus amavit, conjungitur. In cujus amore ac venerando honore æcclesiam in acquisita proprietate predicta construxit, et hanc ¹⁸³⁸ ad benedicendam me indignum vocavit. Ante cujus ¹⁸³⁹ consecrationem volumen longum facinoribus suis inscriptum, ac prius cæteris confessoribus suis ostensum, mihi aperuit, et coram me gemens legit, et a me supplex indulgentiam postulavit. Hanc epistolam sumpsi, et absolutionem commissi divina potestate huic feci, cumque eodem die, id est 16 Kalendas Aprilis, quia tunc erat annua dies sui patris, predictam consecrarem æcclesiam, supra buxidem (969) reliquiis sanctorum refertam prenomiatum posui brevium, ut eorum assiduo interventu vera flebiliter confitenti remissio fieret et diu optata abolitio. Hoc numquam vidi aliquem fecisse vel audivi; set quia infirmitatem meam huic nil prodesse timui, (f. 181') ad sanctos intercessores confugi. Post hec vixit pater venerabilis tredecim ebdomadas, 16 Kalendas Junii, exoptans resolvi.

8. Insuper pii abbatis Alfkeri (970) quandam actionem egreiam ¹⁸⁴² in exemplum imitabile profero. Hic preter cæteras virtutes suas hoc in usu habuit, quod nomen suum super altare quodlibet scripsit; et dum ipse missam caneret, in tantum fleuit, ut maxima corporalis pars humectaretur, nil hesitans, quod, sicut scriptum est: *Lacrimæ pro peccatis cordetenus effusæ divinam non modo poscunt veniam sed etiam* ¹⁸³⁸ *inpetrant* (*Judith VIII, 12*); et ut eo liberius cœleste suffragium implorare sibi valuisset, cunctis debitoribus suis misericors fuit. Heu mihi indigno sacerdoti, hos predictos fratres qui in nullo umquam assecutus fui! Bonorum exempla multorum legi ac persepe vidi, sed menti meæ hac non apposui; temptationibus variis, quibus resistere debui, voluntarie ac non fortiter reluctando succubui; quibus prodesse debui, pro dolor! plus nocui, et ut optimi archanum thesauri crimen meum semper celavi. Non est opus, lector vel mihi care successor, ut varii

sic dictum foramen quadrangulum erat in mensa altaris lapidea incisum, recondebatur cum tribus granis thuris, shedulaque pergamena nomine consecratoris, interdum etiam fundatoris, dieque et anno consecrationis ejus prescripta, et tandem sigillo altaris, id est parvo lapide, claudebatur s. sigillabatur; v. Durandi Rationar. lib. 1, c. 6, n. 34. Uns. (970) Conf. supra l. iv, c. 14. Obiit ille a. 1009. V. Chronogr. Sax., h. a.

favore vulgi de mea proficuitate credas; sed assiduo oraminis ac elemosinarum medicamine (f. 182) mihi diu fetenti succurrens, de faucibus voracis lupi me dilaniatum eripias. Ego conscius mihi multo credibiliora tibi quam alius indico. Sunt namque nonnulli, quos leniter injuste tractavi; cumque hii pro meritis a te ¹⁸⁴³ corripiantur, quid mirum, si ex mea parte aliquid fraudulentè sonant. Sis inter detractores meos ac laudatores varios medius, et apud Deum suffragator ¹⁸⁴⁴ assiduus. Scio quod, sicut mos communis est, multum tibi ex me displicet, quod ut in melius vertatur, Deo et hominibus placet. Quicquid in permissis contraxi vel feci ¹⁸⁴⁵ in ¹⁸⁴⁶ tempore (971), scriptis affirmavi, Nec sis magni honoris tui elacior, cum sis in inposito pondere eo gravior. Rem commissi gregis cantus operator inspicias, et ut divina secularibus a te proponantur, multum studeas. Quæ confratribus dedi meis spiritualibus, in quantum possis, auge, ac sub Christi testimonio rogatus nil minue. Hii sunt cooperatores sacri ordinis tui et futuræ adjutores spei. De laicis huc atque illuc titubare ac transferri ¹⁸⁴⁷ valentibus pro possibilitate tua rogo in tantum sis ¹⁸⁴⁸ sollicitus, ut non disperdatur clerus. Si diligenter tua custodis, Deum hominesque pios fautores habebis; sin autem, et subditos (f. 182') tibi perdis, et contrarietatem in hoc presentem ac futuram contrahis. Audi me magistrum nimis indisciplinatum et absque utili exemplo antecessorem tuum ¹⁸⁴⁹, libenter sustineas paupertatem in te ut grex tuus dives fiat per te; sic fecit Christus nobis, ut ita faceremus ovibus suis. Noli erubescere de hac ¹⁸⁵⁰ coram populo, ut fiducialiter stare possis coram Deo. Satis ingenuus erga hunc mundum fui, sed sepe propter meos; hii, quibus ignotus eram, despectus apparui. Si quis nititur exaltari supra se, turpi casu ac sero dolenti cadit infra se. Divites tuos cum honore, pauperes autem cum gratia tractes et bona ¹⁸⁵¹ caritate. Antiquum enim affirmat proverbium, quod hæc cum magna semper incedant multitudine. Tuam ¹⁸⁵² pauperem familiam a summo pastore tibi commissam et a me vix congregatam custodi, et ¹⁸⁵³ iniquis susurronibus de hac male persuadentibus piam non accomodes aurem. Tua res est parva, et vice majorum nequaquam tractanda, ac ¹⁸⁵⁴ multo sacius est paulatim crescendo de die in diem ascendere, quam cum dampno multorum te ¹⁸⁵⁵ ad ultimum deficere. Tempora hæc, prioribus cunctis inferiora,

A plus demunt quam alicui addunt ¹⁸⁵⁶ (f. 183). Culpa ¹⁸⁵⁷ gravi et paupertate dira innatus honor et datus vilescit. Non rogo te ut sis parcus, quia dedecus est; sed hoc ingemino ne nimium largus, quia hoc ¹⁸⁵⁸ nec consilium est nec bene convenit. Cures etiam de peregrini anima Godeberti, multum nostræ utilis æcclesiæ et de cæteris quam pluribus ¹⁸⁵⁹. Habes satis ¹⁸⁶⁰ de libris, quos hic ab antecessoribus nostris collectos inveni, et insuper quos contraxi. In his magisterium salubre reperies, ac hos exaudi, et tunc potes salvari. Sanctorum reliquias et munda eorum receptacula cum ¹⁸⁶¹ aliis utilitatibus plurimis, tam in prediis quam in mancipiis, ego acquisivi, et ne te forsitan laterent, martirologio ¹⁸⁶² inscripsi meo. Oportet autem tuam scire pietatem regis nostri et imperatoris Heinrici multiformem benivolentiam æcclesiæ exhibitam nostræ, de qua partem quandam superius comprehendendi, majorem vero quia indiscussam reliqui, nunc scribere tibi optimum duxi. Vide ut in assidua recordatione tui sit renovator et indeficiens auxiliator nostri. Ve temporibus illis, in quibus deest hæc spes miseris et æcclesiæ Murseburgensi! (f. 183') Nunc est maxime ¹⁸⁶³ orandum, cui tunc est maxime plorandum. Hæc etenim quæ sequuntur ¹⁸⁶⁴ ab eo ¹⁸⁶⁵ percepit, et eo vivente, multo his majori gratuita augmentatione gaudebit. Jam enim disposuit in alta mente sua, qualiter eam sublimet dote varia. De antecedenti nunc dico, et perfectionem subsequuturam ¹⁸⁶⁶ omnipotenti Deo, cui cuncta sunt presentia, supplex committo. Et quia tipus nen est, singulariter enarrare. quæ preceptis ejusdem confirmata poteris videre, hæc sola assigno, quæ auctoritate, ¹⁸⁶⁷ carentia in posterum forsitan peritura timeo. Sanctæ ¹⁸⁶⁸ ac victorissimæ crucis partem cum cæteris sanctorum reliquiis, et altare aureum gemmis honorifice distinctum (972) et buxidem ¹⁸⁶⁹ auream, lapidibus preciosis ornatam, collectariumque cum inpensis propriis et etiam nostris decoratum, cum duobus turribus ac argenteo bicario ¹⁸⁷⁰, larga manu cesar nostræ dedit æcclesiæ, quod a nobis non modo est observandum, verum etiam augmentandum. Sed quia de melliflua ejusdem pietate satis dicere nequaquam sufficio, de sua conversacione, sicut proposui, ordinatim explicare studiosus anhele ¹⁸⁷¹.

8. (f. 184') Iste annus (1018), quo hunc attitulavi librum, nativitatis meæ quadragesimus est primus ¹⁸⁷², vel paulo amplius; in mense vero Aprili et 3

VARIÆ LECTIONES.

¹⁸⁴³ a te *add.* 1b. ¹⁸⁴⁴ suffragator 1. ¹⁸⁴⁵ vel feci *add.* 1b. ¹⁸⁴⁶ erasum 1. ¹⁸⁴⁷ transferri 1. ¹⁸⁴⁸ deest 1. ¹⁸⁴⁹ meum *corr.* tuum 1. ¹⁸⁵⁰ de hac *add.* 1b. ¹⁸⁵¹ *add.* 1b. ¹⁸⁵² nec 1a. ¹⁸⁵³ alia manu *pergit* 1. ¹⁸⁵⁴ vocabulum erasum 1. ¹⁸⁵⁵ Cures — pluribus *diverso tempore scripsit* 1b. ¹⁸⁵⁶ cu 1. ¹⁸⁵⁷ martirologia *corr.* martirologio 1. ¹⁸⁵⁸ maximum 1. ¹⁸⁵⁹ sequuntur 1. *ut sæpius.* ¹⁸⁶⁰ habeo 1a. ¹⁸⁶¹ alterum u *post q* erasum 1. ¹⁸⁶² auctoritate *corr.* auctoritati 1. ¹⁸⁶³ capsellam 2. ¹⁸⁶⁴ Post bicario *spatium unius vocabuli uniusque versiculi vacuum in cod.* 1. *Finis paginæ inde a Sanctæ a Thietmario ipso conscriptus videtur.* ¹⁸⁶⁵ Hic pagina 184^a *vacua relicta in codice* 1; *sed nihil deest.* ¹⁸⁶⁶ 1. *supra inter est et vel* *add.* 1.

NOTÆ.

(971) Conf. supra I. II, c. 5, not. 238.

(972) De eo vide Brotuf. *Chronic. Merseburg.*, pag. 581. *Ūas.*

Kalendas Mai (973) decimus ordinationis meae in-
troivit annus. Et pridie in suburbio Gnezni archi-
episcopi illius æcclesia cum mansionibus cæteris
comburitur ¹⁸⁶⁷. Et quia humana res omnis semper
in dubio est, libet evomere antidotum illud peri-
culosum, quod miser dudum absorbi, et nimis
mihi hactenus id nocere persensi. In quadam cur-
te mea Heslinge vocata, nocte una cum requiesce-
rem, per somnum vidi turbam astare magnam,
tunc de apposita mihi testâ aliquid manducare
cogentem; et ego hos persentiens esse inimicos,
primitus contempsi ¹⁸⁶⁸, ad ultimum vero in nomi-
ne Dei patris me istud percipere respondi. Quod
cum eis multum displiceret, et hæc invisa congrega-
tio id aliter fieri non posse videret, quasi ge-
mens laudabat, quia me prorsus perdere conveniebat;
et nisi tunc dominicum nomen invocarem, sine
perpetua salute manerem. Ex hac perceptione,
ut mihi visum est, omnigenarum specie herbarum
mixta, pessimarum varietates cogitationum sumpsi,
quæ etsi me in divinis laudibus maxime turbent,
tamen auxiliante Deo, quem hiis preposui,
ad opus infaustum raro aut numquam me perduxerunt.
Sufficit autem iniquæ eorum voluntati, quod aliquam
putant in me portionem habere. Sic enim alio tempore
(f. 185) iterum me signatum eminus hii vallantes:
Custodisti te, inquit, bene? Et ego, me ita sperare,
respondi; et subsequuntur: *Sed non sic erit in fine.*
Illorum minas nec timeo, nec blandiciis credo,
quia hæc cum auctoribus suis vanitas est. Commissi
quantitatem mei admodum vereor, et veraciter id scio,
quod talis fantasia, quamvis corporaliter ¹⁸⁶⁹ appareat,
per se hominibus non noceat ¹⁸⁷⁰, sed cum peccando
faciem divinam a nobis avertimus, illorum vesanas
manus nemini parcentes miseri incidimus, et ab hiis
¹⁸⁷¹ protinus absolvimur, cum aut ipsi convertimur,
vel ab electis Dei visitatione crebra fovemur.
Si quis vero compos sui meditatur in lege Dei,
non hic a talibus appetitur, sed potius timeatur,
non a se, sed ex ejus, quem his diligit, sancta
potestate; quia custos est Deus omnium semet ex
toto corde semper amantium. Ego peccator et fragili-
tati meæ per omnia conscius, quia summis consolationibus
non innitor, quid mirum, si ab infimis quacior?
Et hæc idcirco dixi ut tu, lector. mortalitate ac
innata humanitate mihi consimilis, in hoc consensu
me graviter peccasse scias, et ammiculis

A indeficientibus succurras. Heu mihi misero qui in
hoc seculo multos spiritualiter adjuvare debui, nec
hiis prosum, nec me tueri possum! Unde autem
predicta temptatio (f. 185) mihi evenerit, fidelibus
tuis auribus infundo. Multis hominibus a predicto-
rum vexacione hostium laborantibus subvenire
studui, et propter hoc ad insidiandum mihi eosdem
accendi vehementer, quamvis in malum proni sint
semper. Spero autem in Deum omnipotentem ut
non ad consumendum ¹⁸⁷² me hiis tradat, sed post
purgationem diram clementer eripiat.

B 9. Mense predicto et 18 Kalendas Mai Gero archi-
episcopus et Bernhardus marchio in Wonclava ¹⁸⁷³ (974)
reconciliati sunt; et Liudherdus presbiter obiit ¹⁸⁷⁴ (975).
Godefridus quoque dux et Gerhardus comes inperatoria
potestate pacificati sunt Bertoldus ¹⁸⁷⁵ autem, Munnæ
civitatis invasor, inperatoriæ potestati sponte sua
cum suis fautoribus traditur, et eadem multorum
pœna protinus crematur; et faciat Deus rex pacificus,
ut numquam hæc amplius elevetur. Quam bene esset,
ut habitatores regni illius, semper unanimes in malo,
ad expletionem ejus non haberent munimentum
in aliquo! Nunc autem sunt, pro dolor! horum situs
locorum, ut exposcunt mentes indigenarum. Inperator
vero post longam inhabitationem a Niumagun
discedens, sollempnes rogacionum dies in Aquisgrani
studiose celebrat; quibus transactis, Lambertus,
sanctæ Constanciensis ¹⁸⁷⁶ (f. 186) æcclesiæ episcopus,
17 Kalendas Junii obiit (975). Hoc cesar, cum
pentecosten in Ingilenhem sumopere peregrisset,
comperiens, Rotherdum suimet capellanum prefate
sedi prefecit. Quibus expletis, fit magna in Birgilum
(976) principum confluentia, ut ibi corrigeretur per
judicia, quod diu viciatum est populi istius
neglegentia, et temeritas magna. Post hæc Oddo
comes predictus in presentiam inperatoris et Ercanbaldi
archipresulis supplex veniens, injustam uxorem suam
tribus sacramentis amisit. Baldericus reconciliatur,
et promissio divina obliviscitur. Et transactis diebus
paucis. Heuricus, qui marcam inter Ungarios et
Bawarios positam tenuit, 8 Kalendas Julii ¹⁸⁷⁷ fortis
armatus obiit. Interea cesar ad Basulensem
veniens civitatem, exercitu collecto in Burgundiam
properat. Imperatrix autem ad dilectam sibi Capungam
veniens, manachicam ibi vitam ordinavit; indeque
per orientalem Franciam profecta, Bawariam peciit

VARIÆ LECTIONES.

¹⁸⁶⁸ Et pridie — comburitur *add. 1b.* Pridie kalendas ipsius in suburbio Gnezni archiepiscopi illius ecclesia cum edificiis ceteris exusta est. 2. ¹⁸⁶⁹ contepsi 1. ¹⁸⁶⁹ corporaliter 1. ¹⁸⁷⁰ nocent 1. ¹⁸⁷¹ ab hiis *add. 1b.* ¹⁸⁷⁶ consummendum 1a. ¹⁸⁷³ in uonclava *add. 1b.* ¹⁸⁷⁴ et liudherdus pr. obiit *add. 1b.* ¹⁸⁷⁵ alia manu pergit 1. ¹⁸⁷⁶ cosstanciensis 1a. ¹⁸⁷⁷ deest 1.

NOTÆ.

(973) Rectius dixisset viii Kal. Maii; v. supra l. vi, c. 27.
(974) Wanzleben,
(975) V. Kalend. Merseb., h. d.
(976) Birgeln, Birgel, Buergel, in ripa Moeni læva

inter Offenbach et Hanau. Pargilla apud Bohmer Cod. Francof., p. 4, 5, 9. De villa Pirge. ecclesiæ S. Petri in Moguntia proprietate v. Kindlinger Horigkeit Nro. 159. In eodem loco Otto III fuit a. 993, Jun. 2, teste ejusdem charta hic data.

fratremque suum ducem Heinricum Ratisbonæ in-
thronizavit. Mense Junio inæqualitas æris homini-
bus multis eorumque utilitatibus diversis admo-
dum nocuit.

10. Eadem tempestate æcclesia mihi indigno
commissa ¹⁸⁷⁸ multum, mea id exigente ¹⁸⁷⁹ culpa,
sustinuit (f. 186') dampnum. Namque misericors
et pociens Deus noluit amplius inultum relinqui,
quod crebra sui castigacione nequivit prohiberi,
percuciens eam in mansuetudine et non in furoris
sui digna retributione : ministros utiles sibi hæc
perdidit, et facinus meum cotidie ingemiscit. In
predicto et enim mense dedecus magnum eidem
ac mihi ¹⁸⁸⁰ inlatum est ab ibrida Æthelberto ¹⁸⁸¹,
qui curtem meam invadere eamque frangere ser-
vili ¹⁸⁸² collectione presumpsit. Quod vero hos ¹⁸⁸³
ad hæc agenda inflammaverit, veraciter explicabo.
Secundi Ottonis larga benignitas, cunctis pleniter
arridens, quendam forestum, inter Salam et Mil-
dam fluvios et Siusili ac Plisni pagos jacentem, no-
stræ concessit æcclesiæ, temporibus Gisileri antisti-
tis et Gunterii ¹⁸⁸⁴ marchionis (977). Post lugubrem
vero nostræ sedis destruccionem, regnante tunc
tercio Ottone, Ekkihardus marchio forestum ad
locum Sumeringi dictum acquisivit, et cum eodem
nostrum commutavit. Renovator autem nostræ tunc
dignitatis, rex Heinricus, cum maxima parte appertin-
entium, presentibus cunctis optimatibus suis, et
confratribus hiis ¹⁸⁸⁵ Herimanno et Ekkihardo id de-
fendere non valentibus, judiciaria lege hunc resti-
tuit. Cumque hic in nostræ dominio æcclesiæ plus
quam duodecim annos (f. 187) staret, et hunc Hir-
mannus comes 60 mansis redimere ex mea potestate
nullatenus valuisset, visum est ei ut eum sibi et
confratri super duorum proprietatem burgwardorum
Rochelinti ¹⁸⁸⁶ ac Titibutziem (978), imperatoriis
vendicarent preceptis, sperans antiquiorem nostram
confirmacionem diu esse abolitam. Quod cum mihi
is aperiret, id nil proficere sensit. Namque in Maga-
daburg et in præsentia imperatoris nostri precepta
utrisque ostenduntur, et munera nostrimet in omni-
bus priora esse convincuntur ¹⁸⁸⁷. Tandem predictus
comes, presente suimet fratre ac id audiente, hæc
fatur : *Quicquid hactenus in hiis fecimus, non ob te-
meritatem aliquam, sed quam habuisse speravimus ju-
sticiam. Nunc autem id omittamus.* Non longe post
Ekkihardus juvenis, ac ideo in maturis, in burgwardo

suimet Rochelenzi dicto arduas munitiones ad ca-
piendas ibidem feras instinctu Budizlavi militis sui
parat. Hoc ego postea comperiens, pacienter tuli,
et ne sic agere vellet, per internuncium meimet,
fratrem ejus ¹⁸⁸⁷ postulavi. Herimanno quoque fra-
tri suo hæc cito questus, nil in hiis omnibus pro-
feci, sicque stetit (f. 187') usque post pascha. Et quia
tunc æris serenitas et viæ oportunitas convenie-
bant, et in has episcopatus mei partes numquam
veni, placuit mihi illuc pergere, hactenusque ¹⁸⁸⁸
ignota diligenter inquirere. Mense Maio (an. 1018),
6 Nonas ejusdem ac 6 feria ad Chorum (979) veni,
ibidemque populum confluentem confirmavi. De-
hinc cum in ipso itinere predictum opus laqueis
et retibus magnis firmatum viderem, obstupui ¹⁸⁸⁹
ac quid inde facerem cogitavi. Tandem, quia hæc
instrumenta nullatenus mecum vehere potui, ex
hiis partem incidi protinus jussi, rectoque itinere
ad Rochelinzi ¹⁸⁹⁰ tendens, paucos illic confirmavi,
et decimacionem, injuste mihi abstractam et fo-
restum banno omnibus interdicens, hæc nostræ
assignavi æcclesiæ, facta pace. Tunc redii ad cur-
tem supramemoratam, ibidemque 7 dies cum ma-
nerem, audivi, quod milites Ekkihardi meis mi-
narentur sociis. Ibi tunc cancellarius (980) perno-
clavit mecum, et a me hæc comperiens, bene re-
spondit. Postea congregaciones multæ mihi ad no-
cendum a predictis satellitibus factæ, a nostris
custodibus ad tempus bonum preoccupatæ sunt.
Interim (an. 1018, Mai) nuncium meimet ad impe-
ratorem Magontiam misi, pacemque ejus supplex
(f. 188) pecii. Quam cum Ekkihardus ex sua parte
promitteret, et frater suus diu a me desideratus a
Polonia veniens, dextera manu sua pacifica promit-
teret, uterque hanc non bene servavit. Namque
homines 6 flagellati ac depilati cum edificiis turpiter
mutilatis approbant, qualiter tanti seniores ab aliis
precaveri debeant. Satellites eorum more solito in
me non modo exarsere, verum etiam aliis melio-
ribus nocuere. Archiepiscopum etenim Geronem
in Wirbini et Sifridum comitem in Nicisi (981) pe-
cierunt, et in quantum eis placuit, abstulerunt.

11. Superbia seniorum ¹⁸⁹¹ instigat furorem sa-
tellitum, et quia hiis sufficit ¹⁸⁹², equales sibi alios
in hiis partibus esse non permittit. Si aliquis vicinus
non sponte sua erga eos ex improvise delinquit, non
est eis emendacio condigna acceptabilis, et post

VARIAE LECTIONES.

¹⁸⁷⁸ in loco raso 1b. ¹⁸⁷⁹ exgente t. ¹⁸⁸⁰ ac mihi add. 1b. ¹⁸⁸¹ ath. 1c? ¹⁸⁸⁶ servile 1a. ¹⁸⁸⁸ add. 1b.
¹⁸⁸⁴ alterum i erasum 1. ¹⁸⁸⁵ rochelinti ut infra rochelenzi 1. litera n in utroque erasa. ¹⁸⁸⁶ convincuntur
1. ¹⁸⁸⁷ fratrem ejus, nunc erasum in cod. 1. adest 2. ¹⁸⁸⁸ que add. 1b. ¹⁸⁸⁹ obstipui 1 ¹⁸⁹⁰ n et
ultimum i erasum. ¹⁸⁹¹ servorum 1a. ¹⁸⁹² his non sufficit 2.

NOTÆ.

(977) V. Chartam imperatoris, a. 974, Aug. 30.

(978) Pagus Teitzig, Rochlicium et Colditium in-
terjacens. Urs.

(979) Hodie vocatur Kobren, parvum oppidum
modico ab Rochlitio intervallo. Urs.

(980) Is erat Guentherus, Hermanni et Eccardi
marchionum germanus, ab ann. 1008 usque ad
ann. 1024 munus cancellarii cæsarei sustinuit, et

postea archiepiscopatum Salisburgensem adeptus
est. V. ann Saxo ad ann. 1029 et Hansiz German.
sacram. t. II, p. 167. Urs.

(981) Nomen Nicici reconditum habere videtur
vicus Nischwiz, in cujus locum sub exitum sæculi
xvii, nitida et culta civitas Oranienbaum (prope ci-
vitatem Dessau) successit. Urs.

recompensacio invincibilis. Et per hoc flagellum vicini graviter concuciantur, ut non contra se, alii sive rectum habeant sive non, nequaquam eleventur. Episcopatus in hiis partibus constituti ab eorum potentia sunt nimium depressi; et nos eorum procuratores, si contra Deum et justiciam ejus voluntati eorum in cunctis satisfacimus, honorem et aliquam utilitatem habemus, sin autem, contempnimur, et sic ¹⁸⁹³, ut nobis nullus aut (f. 188') regnet aut imperet dominus, depredamur. Novus cornupeta antiquam legem bonamque consuetudinem hactenus florentem jam dirumpit, seque cæteris ¹⁸⁹⁴ elatiorem esse, valenter ostendit; qui cœlitus ni cito deprimatur, nimis ¹⁸⁹⁵ insolentia intolerabilis solidatur. Daviticam is ignorat sententiam, eunden sic dulciter amonentem: *Nolite extollere in altum cornu vestrum* (Psal. LXXIV, 6), et cætera ¹⁸⁹⁶. Orat pro talibus idem psalmista sanctus: *Auferes spiritum eorum, Domine, et deficiet, et in pulverem suum revertentur; et emittes spiritum tuum et creabuntur* (Psal. CIII, 29), et reliqua. Multum indiget memoriæ, qui nullatenus cognoscit se, cum is qui se jugiter considerat, sine fame bono nil valeat. Ergo peccatores quique resipiscant, et ut se custodiant pauperibusque ¹⁸⁹⁷ misereantur, sumopere studeant. Ego in flagitiis miser et in facultatibus pauper, quamvis in utroque ejusdem ordinis viros ¹⁸⁹⁸ precellam cunctos, tamen contumeliam superius memoratum non solus pacior sine illis ¹⁸⁹⁹. De coepiscopis in diversa hujus mundi parte constitutis ¹⁹⁰⁰ ineffabileque detrimentum perpessus, nil ad hæc exemplaria introduco, quia absque omni honore, sola benedictione excepta, eos esse, graviter ingemisco, et de hiis dumtaxat disputare mihi ¹⁹⁰¹ nunc tempus est, quid (f. 189) apud modernos a concivibus ¹⁹⁰² suis similem vel, pro dolor! deteriorem subiere vindictam.

12. Bernwardus ¹⁹⁰³, sanctæ Hillinessemensis æcclesiæ venerabilis pastor, in tantum a Brunone exosus est comite (982), ut militem suum Rim nomine videret crine et tergo depravatum, postque eundem secum iterantem ab Altmanno juvene interfectum jacere. Swithgerus autem, almæ Mirmingerdensis æcclesiæ antistes egregius, in sua curte a quodam ¹⁹⁰⁴ tirone ingenuo appetitur, et villici ¹⁹⁰⁵ suimet cruore coram se occisi maculatur. Quid tales personæ unquam promeruerunt? Hii patresambo pii fuerunt, et tamen dedecus hoc immeriti pertulerunt. Sed quia in superioribus de Suithgero presule nihil sum, id peste letargica impediante, locutus, nunc hoc emendare congruum est. Hic Saxonia genitus, et in Halverstidi ac in Magadaburg a puero edu-

atus, a tercio Oltone civitati prædictæ prepositus est; quam cum omni diligentia rexisset ¹⁹⁰⁶, divino munere fultus, polluit in diversis virtutibus. E quibus duas tantum res profero, quas testimoniis veracibus approbare valeo. Camerarius suimet cum pileum quendam furtive subtractum celare voluisset, diligenterque a pio seniore rogatus nil profleretur, cultellum supra mensa positum et ex animo benedictum sumere coactus ¹⁹⁰⁷ (f. 189') quasi ignitum celeriter projecit, reumque se nimis esse coram profitetur. Alio tempore quidam maligno arreptus spiritu, vi magna captus est, et in presentia predicti patris adductus; quem solvi protinus jubens, baculoque solum se acriter inrumpentem viriliter amovens, facto sanctæ crucis signo, divina potestate securum ¹⁹⁰⁸ exire fecit. Talis vir hæc non sibi, sed illi, qui per eum tanta ¹⁹⁰⁹ est operatus, ascribens, vixit in Christo dies huic vitæ concessos, ministrans illo ¹⁹¹⁰ fidelis servus omni studio. Sedebat ille 16 annos, magna semper, quæ virtutem omnigenam perficit, infirmitate gravatus, et tunc obiit, in quo genuit, 13. Kalendas Decembris, Heinrico imperatore nostre tunc regnante 10 annos (983). Hujus successor Thiedricus, materteræ meimet ¹⁹¹¹ filius, magnum dedecus ab Heinrico, Hirimanni ¹⁹¹² comitis filio, ut predixi (984), perpessus est. Sed in hoc anno eadem commotio ad tempus sedata elevatur. Heribertus, Coloniensis archiepiscopus, a predicto comite multa diu sustinuit incommoda, nec mirum, cum is matrem suam diutina teneret custodia. Insuper Meinwercus presul a Thietmaro nepote meo, Bernardi ducis fratre, despoliatus est (985).

13. Sed cur hoc totum explico, cum in nullo horum nec exemplar ¹⁹¹³ bonum nec levamen meum ullatenus ¹⁹¹⁴ agnosco? Sacius est mihi, inceptis, (f. 190) insistere meis; et dum hoc tracto, illam beati Johannis visionem in mente habeo: *Primum ve abiit, et ecce duo post hæc!* (Apoc. IX, 12.) Nimis enim est miserabile, quod in superioribus sepe locis revolvi ¹⁹¹⁵. Sic in temporibus nostri lectoris ac in, victi defensoris Heinrici nil umquam tale accidit-quale modo detrimentum e nostro facinore emersit. Namque in Julio mense ac 4 ¹⁹¹⁶ Kalendas Augusti et in ¹⁹¹⁷ feria (Jul. 29). Mars sevit in viscera, quod in perpetuum plangit mater æcclesia. Peciit enim Æthelboldus ¹⁹¹⁸, Trajectensis episcopus, cum Godfritho duce, auxilioque suimet sociorum atque amicorum imperatricis nostræ nepotem Thiedricum sepius in occisis militibus suis multum nocentem; et in insula quadam sit conventus collecti exercitus. Hic velociter ad pugnam preparatus, mortem quam

VARIÆ LECTIONES.

¹⁸⁹³ add. 1 b. ¹⁸⁹⁴ ceteris 1. ¹⁸⁹⁵ inimis 1. ¹⁸⁹⁶ cætera 1. ¹⁸⁹⁷ que add. 1b. ¹⁸⁹⁸ uiris 1a. ¹⁸⁹⁹ illos 1. ¹⁹⁰⁰ instituis 1 a. ¹⁹⁰¹ aciucibus 1. ¹⁹⁰² n erasum 1. ¹⁹⁰³ quadam 1a. ¹⁹⁰⁴ uillici 1a. ¹⁹⁰⁵ c. add. 4 b. post erasum, ¹⁹⁰⁶ coatus 1. i. e. coactus sive conatus; sumere præcepit, quem A. S. a. 993. ¹⁹⁰⁷ hostem 2. A. S. ¹⁹⁰⁸ tantum 1 a. ¹⁹⁰⁹ illi 1 c. ¹⁹¹⁰ memet 1. ¹⁹¹¹ alterum i erasum 1. ¹⁹¹² in e. 1a. ¹⁹¹³ nullatenus 1a. ¹⁹¹⁴ reuolvi 1a. ¹⁹¹⁵ in rasura 1. ¹⁹¹⁶ IIII 1a. ¹⁹¹⁷ ath. 1c.

NOTÆ.

(982) V. Vitam Bernwardi c. 34.

(983) 1011.

PATROL. CXXXIX.

(984) V. supra l. VII, c. 34 et 35.

(985) Conf. Vitam Meinweri c. 32 et 70.

hosti minatur, pro dolor ! patitur. Namque a Fresonibus ¹⁰¹⁸ ex insidiis undique erumpentibus et a predicti juvenis satellitibus ex improviso is circumventus, dictu terribile! gladio ¹⁰¹⁹ et aqua sine resistantium dampno vitam hanc finit. Episcopus autem in navicula quadam vix fugit, ac dux ab hoste salvatus est ¹⁰²⁰, et ut veraces affirmant, plus quam tres ¹⁰²¹ legiones interfectorum sunt. Omnis hæc regio, defensore forti carens, piratas advenientes timet, cottidie merens. Godefridus ¹⁰²² comes occiditur, Johannes autem optimus miles jacet, quem semper patria deflet (986). Horum ¹⁰²³ consocii nobiles (f. 190) et incliti hactenusque pugnantes dextra victrici, nunc pausant sorte infelici. Luit corpus eorum, quod promeruit macula nostrorum; sed, ut spero, gaudebit eorum anima, tam gravi exacerbatione purgata. Sed ne stupeas, lector, talem casum, perpendas etiam ortum. Thiedricus ille infaustus predicti antistitis satelles fuit; hic in quadam silva Mirwidu ¹⁰²⁴ vocata (987) magnum habuit predium, quod sibi ex-ejusdem parte injuste ablatum fore, cuncti comprovinciales cesari in Niumagum queruntur. Unde cum consilio optimorum imperator episcopo Trajectensi hæc loca precepit incendi et conclamantibus reddi; cumque seniore suum juvenis nefandus a mandatis talibus compescere nequivisset, licentiam abeundi peciit, et se id prohibitorium esse promisit. Nec mora, factum est quod dixi plus causa nostri facinoris, quam pro merito victoris. Hanc ineffabilem ac nimis invincibilem erumnam avium undiquessecus huc congregatarum et semet ipsas invicem unguis interficientium multitudo longe presignavit, eundemque locum, quo isti postea oppetiere, preoccupavit. Quod David sanctus monti Gelboe imprecatus est (*II Reg. 1, 21*), huic insulæ ego nullius meriti semper exopto. Baldericus Leodicensis ¹⁰²⁵ episcopus obiit in Tiele eodem die (988).

14. (f. 191.) In diebus illis in episcopatu meo septem mancipia fungos manducavere non rectos, et acri ardore succensi, celeriter mortui sunt. Et in mense Augusto (*an. 1018*) stella quædam juxta plaustrum ¹⁰²⁶⁻²⁷ noviter apparens, radiis eminus emissis cunctos cernentes terruit (989). Numquam enim nostri memoria talis exoritur, et ideo unusquisque ¹⁰²⁸ hoc ¹⁰²⁹ admiratur, prodigium hoc esse,

A timet vulgus, sed cum misericordia id finire, fideli sperat popellus. De hiis similibus clamat Jeremias veredicus: *Qui scit universa, novit illa; et advenit ea suimet sua prudentia* (*Baruch 111. 32*). Stella hæc quæ effulsit plus quam 14 dies visa est. In provincia Northuringun dicta tres lupi semper congressi, nec antea ex habitatoribus hiis visi, hominibus multis atque pecoribus ineffabiliter nocuerunt. Hoc quoque indigena omnis vehementer expavescens, majoribus [curat in] pleri de trimentis. Beatus namque loquitur Gregorius: *Multa debent mala precurrere, ut illa valeant sine omni sine ventura nunciare*. In supradictis omnibus desuper nobis ira cœlestis revelatur, sed circumspicione vigili ¹⁰²⁹ hæc ab humana fragilitate non attenditur.

B 15. (f. 191) Iste ¹⁰³⁰ annus nova nuncupacione terræ ¹⁰³¹ mocio vel magna contricio ex rei veritate appellari potest. Ineffabilis enim tribulacio mundo instabili exorta habitatores ejus undique turbavit, cujus partem predixi, et tunc quæ preleriam alte gemitu tracto explicam. Balderici presulis et Cameracensis episcopi milites pœne omnes predicta oppecierunt in insula, et in proximis tribus provinciis non supererat una domus, ubi saltem non deesset habitator unus. Post tempora Caroli in ¹⁰³² una die vel anno aliquid in hiis regionibus tale non accidit, sicut vetustas asserit. Quomodo umquam ceciderunt tales viri absque dampno hostili? Sed nullus id miratur, qui hoc rite meditatatur, quia is nil potest pugnare, quem culpa sui gravis vindicta Dei nititur deprimere ¹⁰³³. Hic inexuperabilis casus postea cito obliviscatur; quia Godefridi ducis auxilio Athelboldus antistes cum Thiedrico hoste reconciliatur; et hoc venit non ex voluntate sua, sed ex necessitate summa. Non erat enim istius regionis ullus prepotens defensor, si amplius insurgeret inimicus acrior. Si damnum hoc ex consensu divino factum est, quis potest ulcisci? sin autem, quis vindicatore insanabilior ¹⁰³⁴ illo? Nunc ut sanctus abba ¹⁰³⁵ Columbanus in morte magni inperatoris Caroli fecit, ita nos stringamus lacrimas precesque fundamus ¹⁰³⁶ proficuas.

D 16. Nec tacendum est, quod in Ruscia contigit lugubre damnum. Bolizlavus namque eam grandi exercitu peciit, multumque ei nostro fame nocuit. Mense etenim Julio et 11. Kalendas Augusti predictus ¹⁰³⁷ dux ad (f. 192) quendam fluvium (990)

VARIÆ LECTIONES

¹⁰¹⁸ fresionibus 1 a. ¹⁰¹⁹ add. 1b. ¹⁰²⁰ ab h. s. e. 1b. in loco raso. ¹⁰²¹ tres in loco raso 1b. ¹⁰²² g. c. o. et au tem add. 1b. ¹⁰²³ Hujus 1a. ¹⁰²⁴ Supra u prius c erasum videtur, ita ut Mircuvidu 1 b. voluerit, ¹⁰²⁵ c erasum 1. ¹⁰²⁶⁻²⁷ juxta signum majoris urse, quod vulgo plaustrum dicitur 2. ¹⁰²⁸ unus add. 1b. ¹⁰²⁹ add. 1b. ¹⁰³⁰ alia pergit manu 1. ¹⁰³¹ t 1. ¹⁰³² t corr 1 1. ¹⁰³³ deprimere 1. ¹⁰³⁴ uindica... insanabilius 1 (spatio relicto quatuor aut quinque litterarum) ¹⁰³⁵ erasum 1. ¹⁰³⁶ fundimus 1. ¹⁰³⁷ productus 1.

NOTÆ.

(986) Kalendarium Merseburg., Jul. 29: « Godizo et Johannes et Godefrid comites cum innumera sociorum suimet multitudine perempti sunt. Conf. Necrol. Luneburg., Jul. 30. Conf. Alpertum l. II, c. 21, ubi hoc prælium refertur ad Jul. 29, et Baldericum l. III, c. 19.

(987) In districtu hodie vocato Merwe prope civitatem Dordrecht.

(988) Necrol. Merseburg., III Kal. Aug.

(989) De hac cometa v. Ann. Quedlinb., a. 1018; Alpert. l. II, c. 19.

(990) Sc. Bog.

veniens, ibidem exercitum suimet castrametari pon- A
tesque necesarios parare jubet. Juxta quem rex
Ruscorum ¹⁹³⁸ (991) cum suis sedens, futurum duelli
invicem conducti eventum sollicitus expectabat. In-
terim Poleniorum provocacione ¹⁹³⁹ hostis presens
ad bellum excitatur et ab amne, quem tuebatur,
exinopinata prosperitate fugatur. Ex hoc rumore
Bolizlavus extollitur, et consocios parari et acce-
lerare rogans, fluvium, etsi laboriose, velociter
transcendit. Inimica autem acies contra turma-
tim ¹⁹⁴⁰ ordinata patriam defendere suam frustra
nititur. Namque in primo conflictu cedit, ac num-
quam postea fortiter resistit. Ibi tum cesa est innu-
mera multitudo fugientium et parva victorum. Heri-
cus miles inclitus ex nostris oppetiit, quem impe-
rator noster in vinculis diu retinuit (992). Ex illa B
die Bolizlavus optata prosperitate inimicos palantes
insequitur, et ab incolis omnibus suscipitur multis-
que muneribus honoratur. Interea quedam civitas,
fratri suo (993) tunc obediens, a Jarizlavo vi capi-
tur, et habitator ejusdem abducitur. Urbs autem
Kitava (994) nimis valida ab hostibus Pedeneis
ortatu Bolizlavi crebra impugnatione concutitur et
incendio gravi minoratur. Defensa est autem a^b
suis habitatoribus, sed celeriter patuit extraneis
viribus; namque a rege ¹⁹⁴¹ suo in fugam verso
relicta, 19. Kalendas Septembris Bolizlavum, et
quem diu amiserat, Zentepulcum seniore suum,
cujus gratia et nostrorum timore omnis hæc regio
conversa est, suscepit. Archiepiscopus (f. 192) civi-
tatis illius cum reliquiis sanctorum et cæteris or-
natibus diversis hos advenientes honoravit in sancte
monasterio Sofhiæ, quod in priori anno miserabi-
liter casu accidente combustum est (995) [an 1018,
Aug.]. Ibi fuit noverca regis predicti, uxor, et 9 so-
rores ejusdem, quarum unam prius ab eo ¹⁹⁴² desi-
deratam antiquus fornicator Bolizlavus, oblita con-
trectali sua, injuste duxerat. Ineffabilis ibi pecunia
ei ostenditur, cujus magna pars hospitibus suis ac
fautoribus distribuitur, quedam vero ad patriam
mittitur. Fuerant in auxilio predicti ducis ex parte
nostra trecenti, et ex Ungariis quingenti, ex Peti-
neis autem mille viri. Omnes hii tunc domum ¹⁹⁴³
remittebantur, cum indigenas adventare, fideles sibi
apparere, senior prefatus letabatur. In magna hac
civitate, que istius regni caput est, plus quam qua-

dringente habentur ecclesiæ et mercatus 8, populi
autem ignota manus, quæ sicut onis hæc provincia
ex fugitivorum robore servorum huc undique con-
fluencium, et maxime ex velocibus Danis, multum
se nocentibus Pecinegis hactenus resistebat et alios
vincebat. Hac elatus prosperitate Bolizlavus, ar-
chiepiscopum predictæ ¹⁹⁴⁴ ad Jarizlavum misit,
qui ab eo filiam suimet reduci peteret, et uxorem
suam cum noverca et consororibus reddi promit-
teret. Post hæc dilectum abbatem suum. Tum ¹⁹⁴⁵
ad nostrum imperatorem cum magnis muneribus
misit, ut suam amplius gratiam et auxilium acqui-
reret, et se cuncta ¹⁹⁴⁶ sibi placencia facturum
indicaret (996). Ad Greciam ¹⁹⁴⁷ quoque sibi proxi-
mam nuncios misit, qui ejusdem imperatori bona,
si vellet (f. 193) fidelis amicus haberi, promitte-
rent; sin autem, hostem firmissimum ac invincibi-
lem fieri intimarent. Inter hæc omnia omnipotens
Deus assistat medius, et quid sibi sit placitum et
nobis proficuum, clementer ostendat. In diebus illis
Udo comes ¹⁹⁴⁸, nepos meus, Hirimanum, coequaler
sibi tam in nobilitate quam in potestate, cepit, et
invitum in suam municionem duxit. Ob hoc vereor
aliquam filicem periculosam oriri, quæ vix aut
nullatenus possit eradicari.

17. De imperatore nostro nunc sermo mihi oria-
tur, qui de invisâ expeditione (997) reversus (an.
1818, Sept.), nil de promissis percepit, sed parum
sibi renitentibus nocuit. Hujus miles egregius atque
fidelis, dux Thiedricus (998), cum ab eo separatus
domum pergere voluisset, a quodam seniore, Ste-
phano ¹⁹⁴⁹ nomine, cesaris atque suimet, ut patuit,
inimico, locis impugnatur abditis; et cum jam
victor existeret, milite in predam cadente, iterum
initur, et pro dolor! superatus, cum paucis ¹⁹⁵⁰
effugit. Hæc fuit ei in talibus secunda temptatio;
et faciat Deus ut non eveniat illi tertia periclitatio.
Imperator noster cum de his omnibus ¹⁹⁵¹ effice-
retur certus, unum in Suevia regione colloquium
de re publica habuit, et mox per Renum sollicitus
descendit. Namque cooperatores ejus et regni suimet
columnæ maxima parte pro dolor! cecidero, sibique
grave pondus occultum ¹⁹⁵² fidei simulatores occultis
resistere insidiis per extraneos nituntur, ut non
liceat ei libertate congruente inperare, eorum-
que injustam temeritatem ¹⁹⁵³ in aliquo minorare ¹⁹⁵⁴.

VARIAE LECTIONES.

¹⁹³⁸ rurorum 1. ¹⁹³⁹ provocacione 1. ¹⁹⁴⁰ tuimatim 1. ¹⁹⁴¹ ita A. S. agere 1. ¹⁹⁴² hab eo 1 a, et ita infra.
¹⁹⁴³ domum 1 in duabus linesi. ¹⁹⁴⁴ scilicet ecclesiæ, ¹⁹⁴⁵ Thuni, in quo regnabat tota hypochrisis 2. A. S.
¹⁹⁴⁶ cunct 1. ¹⁹⁴⁷ gram 1. urbem 2. ¹⁹⁴⁸ oms 1. ¹⁹⁴⁹ stphano 1. ¹⁹⁵⁰ pauos 1. ¹⁹⁵¹ omnibus 1. ¹⁹⁵²
in occulto imminabat 2. A. S. ¹⁹⁵³ et libertatis insolentiam 2 A. S. ¹⁹⁵⁴ Cod. 2 in fine addit: Continet
iste liber gesta quinque imperatorum, id est Heinrici primi et trium filiorum ejus, Ottonis, qui dictus
est Rufus, et Ottonis secundi, nec non et tertii Ottonis, qui dicebatur pulcher puer, et Heinrici secundi
cui nomen adhesit pietatis, Qui imperatores Romanum et Teutonicum imperium per annos centum et
septem strenue rexerunt. Conscripsit autem ea Thietmarus Merseburgensis episcopus; quia saxo erat,
maxime quid in Saxonia hii imperatores egerint describere videtur.

NOTÆ.

(991) Jarislav.

(992) Conf. supra l. vii, c. 12.

(993) Swætopolk.

(994) Kiew.

(995) Conf. l. iv, c. 37.

(996) V. Ann. Quedlinb., a. 1018.

(997) Nempe ex Burgundia. Conf. supra cap. 9.
Die Sept. 9, in civitate Zurich monasterio Meinrad-
szell silvam, in qua situm est, donavit, teste ejus-
dem charta.

(998) Lotharingiæ superioris.